

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Rabbi Mosis Majemonidis Liber Moreh nevukhim Doctor Perplexorum

Maimonides, Moses

Basileæ, 1629

PARS PRIMA.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10857

R. MOSES F. MAIEMONIS
Liber

MORE NEVOCHIM:

Hoc est,

DOCTOR PERPLEXORUM,
Latinè translatus.

PARS PRIMA.

CAPUT I.

*De vocibus צלם ודמות, h.e. Imago ו
Similitudo.*

EXISTIMANT vulgò homines, צלם Tzelem in Lingua Hebræa Similitudinem ac Formam alicujus rei significare, id quod ipsos induxit, ut crediderint Deum merè esse corporeum, quia dicit, *Faciamus hominem bidmutenu kidmutenu in imagine nostra, ad similitudinem nostram*, arbitantes, Deum eandem quam homines habere formam & figuram, necessariamque esse corporeitatem. Unde firmiter ipsi crediderunt eam, & existimârunt, si ab hac sententia recederent, falsitatis crimen intentatum iri Scripturæ sacræ; quin immò Deum ipsum negari putât, si ei adimatur corpus, facies, vultus, manus &c. eâ figurâ & formâ, quam ipsi habent. Hoc tamen differre statuunt, quòd ipsius (Dei sc.) corpus, majus & splendidius, materiâ itē ipsius, non carnem & sanguinem esse dicant. Atque hoc solo respectu majorem ipsius esse majestatem & splendorem autumant. Verùm quòd ea attinet, quæ aut ad removendam à Deo Corporeitatem & veram

- ipſius Unitatem aſtruendam (quæ, niſi ablatâ corporeitate, vera eſſe nequit) ſunt neceſſaria, ea alibi in hoc libro adducentur. Propoſitum noſtrum in hoc capite eſt, explicare ſenſum duarum iſtarum Vocum **צֶלֶם** *Tzelem* & **דְמוּת** *Demuth*.
- צֶלֶם** Thoar
quid?
Dico ergo, **FORMÆ**, quæ vulgò nota eſt & pro Forma habetur, quæq; nihil aliud eſt, quàm externa ſpecies, figura & repræſentatio alicujus rei, proprium in Lingua Hebræa Nomen, eſſe *Thoar צֶלֶם*; ut cum dicitur, Jephethoar *Pulcher formâ*, & *Pulcher aſpectu*. Item, *Mathoaro Quæ eſt forma hujus?* Item, *Kerthoar Secundum formam filiorum Regis*. Hinc quoque uſurpatur de Forma Artificiali; ut, *Jethoarehu Format illud amuſi*: Et *circino Jethoarehu format illud*. Atque hoc vocabulum nullo modo cadit in Deum benedictum. Abſit.
- צֶלֶם** Tzelem
quid?
Vocabulum autem **צֶלֶם** *Tzelem* uſurpatur de Forma Naturali, h. e. de re, per quam res exiſtit, & eſt quod eſt. Id autem eſt ipſa eſſentia, è qua ens conſtat: Ut, In homine res, h. e. forma illa eſt id, cujus virtute in homine exiſtit Apprehenſio Intellectiva. Et propter hanc dictum eſt de eo, *Bezelem In imagine Dei creavit ipſum*. Item, *Tzalmam Imaginem ipſorum contemnis*. Nam contemptus hic refertur ad animã, (h. e. intelligitur de contemptu animæ), quæ eſt forma ſpecifica & interna, non autem ad diſpoſitionem & formam membrorum (h. e. non ad formam externam). Sic dico, *Imagines ſive Idola appellari Tzelamim*, propter virtutem illam, quam cultores ipſorum in phantasia ſua eis tribuunt, non autem propter figuram & formam ipſorum externam. Ita dico de illo, *Tzalme Imagines anorum ſuorum*, quòd hæc vox (*Tzelem*) ipſis attribuat, non propter formam externam, ſed propter virtutem & influentiam illarum ſpiritualem, quâ damnum ſeu morbus maricarum in anis ſive poſterioribus (*Philiftheorum*) auferebatur. Quòd ſi verò *Imagines ſive Idola*, & *Imagines iſtæ anorum*, omninò Formæ externæ reſpectu ita vocantur, tùm Vocabulum *Tzelem* erit amphibolon & homonymum, diciturque tùm de Forma ſpecifica interna, tùm de Forma artificiali externa, ac ſimilibus diſpoſitionibus & Formis corporum naturalium. Atverò id quod dicitur, *Faciamus hominem bezalmenu in imagine noſtra*, intelligitur de Forma ſpecifica interna, quæ eſt Apprehenſio intellectiva, nequaquam verò de Forma & figura externa. Ita ergo declaravimus tibi huc-uſque differentiam inter *Tzelem צֶלֶם* & *Thoar צֶלֶם*, ſenſum item & ſignificationem vocis *Tzelem*: ſequitur nunc, ut agamus de voce *Demuth*.
- דְמוּת** Demuth
quid ſignificet?
דְמוּת *Demuth* Nomen eſt Verbale à Radice **דָּמָה** *Aſſimilari*, & ſignificat

ficat Similitudinem in re aliqua : ut, Damithi *Affimilatus sum pelli-* Pſal.102.7.
cano deferti, non alarum vel pennarum ratione ſcilicet, ſed ejularus
 & luſtus ratione. Sic; *Nulla arbor in horto Dei damah ſimilis erat ipſi* Ezech.31.8.
pulchritudine ſua. Hic comparatio fit reſpectu pulchritudinis. Item,
Venenum eſt ipſis Kidmuth juxta ſimilitudinem veneni ſerpentis. Item, Pſal.58.5.
Dimjono Similitudo ejus ut leonis. Hæc omnia notant ſimilitudinem Pſal.17.12.
 in certa aliqua re, non verò in forma & figura. Sic dicitur quoque,
Demuth Similitudo ſolii ſive throni. Per ſimilitudinem enim ſolii in- Ezech.1.26.
 telligitur Celſitudo & Majestas, non verò quadratura, vel craſſitu-
 do, aut longitudo ejus, ut vulgò exiſtimant. Atque hoc pacto quo-
 que intelligendum eſt illud; *Demuth Similitudo animalium*. Ezech.1.5.13.

Quandoquidem igitur Homo proprietatem aliquam in ſe habet, *Cur dicatur*
 quæ ipſi ſoli convenit, neque in ulla alia creatura ſub ſphæra Lunæ *Homo ad Ima-*
 reperitur, Facultatem nempe, ſive Apprehenſionem Intellecti- *ginem & ſimi-*
 vam, quæ nullo ſenſu vel operâ corporis utitur, ut manu, pede &c. *litudinem Dei*
 idèd aſſimilat eâ Scriptura Intellectui Creatoris, qui itidem nõ exi- *creatus?*
 ſtit in instrumento vel membro aliquo corporeo. Eſt autem ſimi-
 litudo non ſit vera, (*sicut omnis ſimilitudo claudicat*), ſed tantum *ἀνά*
λόγῳ: tamen de Homine propter iſtam rem, Intellectum inquam
 Divinum, qui ipſi ineſt, dicitur, quòd *ſit ad Imaginem & ſimilitudi-*
nem Dei: non autem idèd, quòd Deus habeat corpus & figuram ex-
 ternam.

C A P. II.

Solutio objectionis cujusdam, ex dicto illo,
Et eritis sicut Dii scientes bonum
& malum.

OBJECT mihi vir quidam sapiens & eruditus, ante trigin-
 ta ſex annos, quandam Objectionem, quam, ut & Respon-
 ſiones noſtras circa ejus ſolutionem, conſideratu dignas eſſe judico.

Antequam autem objectionem illam, ejusque ſolutionem com- Elohim, compe-
 memorem, præmitto (quod quilibet Hebraicè doctus cognitum ha- rit Deo, Angelis
 bet), Nomen *אלהים* Elohim æquivocum eſſe, & competere Deo, An- & Judicibus.
 gelis, & Judicibus provinciarum gubernatoribus. Onkelus Profely- Vide par.2.c.6.
 tus, piæ memoriæ, veriſſimè expoſuit illud, *Et eritis ſicut Elohim* Genef.3.5.
ſcientes bonum & malum, ex poſtrema ſignificatione, *Et eritis ſicut*
Principes.

Obiectio.

Præmissio itaque hoc de Æquivocatione istius vocabuli fundamento, Objectionem ipsam quoque proponam. Dixit Opponens: Videretur ex simplici sensu Scripturæ, Intentionem primam in Homini creatione fuisse, ut esset similis reliquis animantibus, sine Intellectu & cogitatione, nesciens discernere inter bonum & malum: quando autem rebellavit, tum demum rebellionem ipsius, magnam istam perfectionem in illo produxisse, quæ propria ipsi est; Cognitionem scilicet vel Discretionem istam existentem in nobis, quæ omnibus aliis rebus, quæ nobis insunt, est nobilior, & per quam ipsam substantiamur, & sumus id quod sumus. Atque hoc admirandum est, quòd pœna inobedientiæ ejus perfectionem ipsi dederit, quâ antea carebat, nempe Intellectum. Perinde enim est, ac si quis diceret, Quidam homo peccavit & gravissimum aliquod commisit flagitium, ideò mutarunt ipsius creationem in melius, (h.e. ideò melior ac præstantior reddita est ejus conditio) & constitutus est tanquam Stella aliqua in firmamento. Hæc est summa & sensus Objectionis illius. Nunc audi quoque Responzionem nostram.

Responsio.

Respondimus: Tu vir es, qui speculatur in principio meditationum & cogitationum suarum, (h.e. qui nimis leviter & præcipit antè judicat) & qui putat se rectissimè intelligere posse Librum, (Legis scilicet nostræ) qui est Directorium (vitæ & actionum) tam priorum quàm posteriorum, (hominum sc., h.e. omnibus omnium atatum hominibus) obiter percurrere eum interdum per otium, à convivio aut Venere, ut liber aliquis Historicus vel Poëticus legi solet. Attende autem & adverte animum; Nequaquam enim ita se res habet, prout cogitasti in principio speculationis tuæ: sed quemadmodum nunc cum accuratiore rei ipsius consideratione tibi explicabitur.

Intellectus, quem Creator Adamo primo infudit, (qui est perfectio ipsius postrema) collatus ipsi fuit jam ante rebellionem (h.e. lapsum) ejus. Propter illum enim dictum est de Homine, quòd creatus sit ad Imaginem & similitudinem Dei: propter illum etiam loquutus dicitur Deus cum eo, & præcepta ei dedisse, sicut dicitur;

Gen. 2.16.

Et præcepit D O M I N U S D E U S Adamo. Præceptum etenim non datur brutis, & intellectu ac ratione carentibus. Per Intellectum autem potest homo discernere inter verum & falsum, & hic inditus fuit ipsi ad perfectionem & absolutionem ejus. Turpe verò, sive deforme, & Pulchrum, dicuntur de rebus manifestis in sensum incurrentibus, non verò de Intellectualibus. Nam non dicimus, quòd cœli sunt rotundi, pulchrum est; vel Turpe est, quòd Terra est extensa,

rensa, sed prædicatur de illis Verum vel Falsum. Et sic de rei alicujus certitudine vel incertitudine dicitur in Lingua nostra Veritas & Falsitas: de re verò pulchra vel deformi, Bonum vel Malum, & per Intellectum dignoscit homo verum à falso in rebus intelligibilibus. Quando autem homo adhuc extitit in integritate & perfectione sua, mentis inprimis & Intellectus, cujus respectu dictum est de eo, *Et minorem fecisti eum paululum ab Angelis: tum nulla* Psal. 8. 6. planè erat in eo facultas utendi sensibilibus, vel ea apprehendendi. Id enim, quod inter ea, quæ manifestè in sensus incurrunt, maximè turpe est, Revelatio nempe nuditatis, ab ipso nullo modo turpe habebatur, suamque propriam turpitudinem ipsemet non cognovit. Deficiente verò ipso, & ad vanas concupiscentias, sensuumque corporalium libidines inclinante, sicut dicitur, *Vidit igitur mulier, quòd bona arbor ad vescendum, quòdque desiderabilis oculis, punitus est meritò,* Gen. 3. 6. quia abnegavit (h. e. *rejecit & contempsit*) Apprehensionem illam Intellectivam. Et quia peccavit contra præceptum illud, quod ratione Intellectus ei datum erat, ideò in locum hujus successit Apprehensio Sensibilium, sicque præcipitatus est in turpes & libidinosos affectus. Tunc demum agnovit pretium & æstimationem ejus quod perdidit, & quo spoliatus erat, quamque miserum in statum prolapsus fuerit. Hac de causa dicitur, *Et eritis sicut Dii scientes bonam & malum,* non verò, *scientes verum & falsum.* Sic animadvertite quòd dicatur, *Vattippakachna Tum aperti sunt oculi amborum, cognoveruntque, quòd nudi essent,* non verò, *Et aperti sunt oculi amborum & viderunt.* Ibid. v. 7. Quod enim viderunt antea, idem viderunt quoque postea: neque scotomata erant in oculis ipsorum, quæ ablata fuerunt postea: sed indicatur, rem quandam in homine ortam fuisse, quæ turpe in se agnoverit id, quod antea nullo modo turpe habebat. Nam sciendum, Verbum illud Aperiendi, Pakach פקח, quod ibi usurpatur, tantum dici de Revelatione cognitionis vel scientiæ, non verò de Apertione Visus sensibilis sive corporalis: ut; *Vajiphkach Et aperuit Deus oculos ejus.* Item, *Tippakachna Tunc aperientur oculi eorum.* Item, *Pakoach Aperiendo aures tamen non audit,* quo pacto alibi quoque legitur, *Qui habent oculos ad videndum & non vident &c.* Ezech. 12. 2. Quod verò de Adamo dicitur; *Quando mutavit vultum suum, dimisisti eum,* id ita exponendum, Quando mutavit objectum vel intentionem Vultus sui, tum dimissus vel ejectus est (ex Paradiso sc.). Nam vox פנים *Facies, Vultus,* derivatur à verbo פנה, quod significat, *Vertere, convertere: & Aspicere, Respicere,* quasi *Faciem vel Vultum in aliquam* unde sic dicatur.

rem convertere, quia homo vultu suo in eam rem, quam intentio ejus vult, intentus est. Dicit ergo, quando mutavit (*Adamus*) aspectum suum, & in rem illam direxit, de qua antea mandatum erat ipsi, ne in eam oculos dirigeret, emisit eum Deus ex horto voluptatis sive Paradiso. Hæc fuit pœna similis peccato, juxta illud vulgatum, *Mensura pro mensura*. Permissum ipsi erat vesci & frui suavibus & delicatissimis horti fructibus quietè & securè: sed quando concupiscentia ejus crevit, & oblectamenta phantasiæ suæ secutus fuit, (ut antea diximus) ac de eo comedit, de quo ipsi injunctum fuerat ne comederet, ablata fuerunt ipsi omnia, & coactus fuit comedere cibum tenuiorem longè, quo antea nullatenus usus fuisset, eumq; cum labore & molestia gravissima, sicut dicitur; *Spinam & carduum proferet tibi &c. In sudore vultus tui vesceris pane tuo &c.* Quod v.23. clariùs explicat, dum ait, *Et emisit eum Deus ex horto voluptatis ad colendum terram, ex qua sumptus erat.* Atque ita in cibis aliisque rebus v.18. quàm plurimis æquavit eum jumentis, sicut dicitur; *Et comedes her-* Pl.49.13. *bam agri.* In quem sensum Scriptura alibi ait: *Homo in honore non pernoctavit, assimilatus est jumentis, quæ excinduntur.* Benedictus sit Deus, cujus mens & sapientia est incomprehensibilis.

CAP. III.

Explicantur voces תמונה Themunah Similitudo, & תבנית Tabhnith Structura.

OPINANTUR vulgò, duas istas voces *Themunah* & *Tabhnith* in Lingua Hebræa unum idemque significare. Verùm aliter res se habet.

Nam תבנית *Tabhnith* nomen verbale est, à Radice בנה *Banah* *Ædificare*, & significat *Structuram* ac *Dispositionem* alicujus rei, h.e. formam ejus in quadratura, rotunditate, triangulo, aliisque similibus figuris. Sic dicitur, *Tabhnith Structuram vel Formam Tabernaculi, Vatabhnith & Formam omnium instrumentorum ejus.* Item, *Betabhnitham, Juxta structuram vel formam eorum, quæ tibi ostensa est in monte.* Item *Tabhnith Formam ullius avis.* Item, *Tabhnith Formam manus.* Item, *Tabhnith Structura porticus.* Omnia hæc designant Formam sive figuram externam, ideoque in Lingua Hebræa non attribuitur vox ista Formis illis, quæ Deo attribuuntur.

תמונה Themunah verò nomen est, quod de tribus rebus dicitur. *Themunah de quibus dicitur, & quo sensu de Deo dicitur.*
 Primò enim dicitur de Forma alicujus rei, quæ sensibus percipitur, extra Intellectum, h.e. de forma externa, ut quando dicitur: *Et faciatis vobis sculptile, themunah figuram ullius simulachri.* Item, *Quia non advertistis ullam themunah similitudinem vel figuram.* Secundò dicitur de Forma Imaginaria, quæ existit in Imaginatione & phantasia hominis in ecstasi rapti. Hoc sensu in loco illo, *Inter cogitationes à visionibus nocturnis &c. in fine illius dicitur; Dum constitit, non agnovi aspectum ejus, themunah figurâ oculis meis obversante,* h.e. *Dimjono similitudine, imagine ejus oculis meis obversante.* Tertio dicitur de vera aliqua re, quæ Intellectu apprehenditur. Atque in hac tertia significatione dicitur vox hæc Themunah de Excelso, ut in illo; *Utemunato Et figuram vel similitudinem ejus aspiciet.* Sensus enim est, *Et veritatem Dei apprehendet,* h.e. naturam ejus. *Deut. 4.16. Ibid. v.15. Jobi 4.13.16. Num. 12.8.*

C A P. IV.

In quo explicantur tria Verba Videndi,

ראה, חָפָה, הִבִּיט, Raah, Chafah, Hibbit.

SCIRE licet, tria ista Verba, *Raah, Chafah, Hibbit,* dici quidem de Visione oculi: verùm transferuntur quoque ad Apprehensionem Intellectus. *Quo sensu Verba Videndi Deo attribuantur.*

De Verbo *Raah* vulgò notum est, ut, *Vaijar Cùm circumspiceret, ecce puteum in quodam agro,* intelligitur de Visione oculi. Cùm verò dicitur, *Et cor meum raah vidit multitudinem sapientia & scientia,* intelligitur de Apprehensione Intellectus. Hoc sensu semper usurpatur verbum hoc *Raah,* quando de Deo Opt. Max. dicitur: ut; *Raithi Vidi Dominum: Vajera Et visus est ipsi Dominus: Item, Vajar Et vidit Dominus quòd bonum esset. Item, Hareni Videre fac me queso gloriam tuam. Item, Vajiru Et viderunt Deum Israël, Omnia ista intelligenda sunt de Apprehensione Intellectus: nullo modo verò de Visione corporali. Nam oculi apprehédunt tantùm corpus, & quidem non nisi secundùm quædam ejus accidentia, pulchritudinem, quantitatem, proportionem & alia similia. Sic etiam Deus non apprehendit per instrumentum aliquod corporeum, prout alibi declarabitur.* *Verbum רָאָה Videre. Gen. 29.2. Eccl. 1.16. 2. Chron. 18.18. Gen. 26.2. Gen. 1. Exod. 33.18. Exod. 24.10.*

Verbum *Hibbit* quod attinet, sumitur & illud primò de Intuitione oculi in rem aliquam: ut; *Ne tabbit respicias post te. Item, Vattabbet Respexit autem uxor ejus retro eum. Item, Venibbat Et aspiciet in terram.* *Verbum חִפְּיָה Aspiciere. Gen. 19.17. Ibid. v.26. Jefa. 5.30.*

Deinde

Deinde accommodatur etiam ad Intuitionem vel Visum Intellectus, & Intentionem illius ad assequendam rem aliquam. Hoc sensu usurpatur, quando dicitur; *Lo hibbit Non aspexit iniquitatem in Jacob*: iniquitas enim oculis corporis cerni nequit. Sic etiam dicitur, *Vehibbitu Et respexerunt post Mosén*. Etenim hic quoque eundem habere sensum docuerunt Magistri nostri p.m. nihilque aliud indicari, quàm quòd diligenter excusserint & considerârint dicta & facta Mosís. Hoc item sensu accipiendum est illud, *Habbet na Respice nunc cælum*. Nam in Visione Prophetica factum hoc est. Atque juxta hanc significationem sumitur semper verbum *וַיִּבְחַן*, quando occurrit de Deo benedicto: ut, *Mehabbit Respicere in Deum*. Item, *Et similitudinem Domini jabbit respiciet*. Item, *Vehabbit Et aspicere pravitatem non potes*.

Verbum *וַיִּבְחַן* Verbum denique *Chasab* similiter usurpatur tum de Visione Oculi: ut, *Vattachas Et aspiciet in Tzìjon oculus noster*: tum de Apprehensione intellectus: ut, *Quod chasà vidit super Jehuda & Hierusalem*. Item, *Fuit verbum Domini ad Abraham bammachaleh in visione*. Et in hac significatione dictum est, *Vajechesu Et viderunt Deum*, quod animadvertendum.

CAP. V.

Non esse ad contemplationem rerum divinarum accedendum sine praeunte cognitione & intelligentiâ aliarum scientiarum, & sine emendatione vitæ.

QU ù M inceperit Princeps Philosophorum (*Aristoteles*) indagare, & demonstrationes exstruere in rebus profundis admodum, pro sui excusatione in hunc sensum scripsit; Lectorem librorum ipsius non audaciæ vel temeritati ejus id adscribere debere, multò minùs ambitioni & arrogantia, ac si rem aggredieretur talem, cujus nulla haberi possit cognitio: quin potius convenire, ut id imputet fervori & studio, disciplinas certas ac solidas constituendi, quantum quidem in hac rerum humanarum infirmitate fieri potest. Idem & nos hic dictum volumus. Non enim oportet hominem in hanc gravem & nobilem materiam præcipitanter irruere in initio cogitationis suæ, priusquàm probè se in aliis scientiis & artibus exercuerit, mores suos benè emundârit, suosque affectus & concupiscentias

*Vide lib. 2. de
Cæl. cap. 12.*

Quomodo studium hoc Divinum sit inchoandum.

piscencias imaginarias mortificârit. Postquam autem Principia vera & realia intellexerit ac cognoverit, modos etiam ratiocinationum sive Syllogismorum & Demonstrationum, rationem item, quâ sibi cavere possit à seductionibus & fallaciis intellectus; tùm ritè incipere poterit has quoq; res perscrutari. At verò non arripiet statim primum quodvis, quod se obtulerit, & quod in mentem ipsi venerit: neque liberè nimis & securè vagari sinet cogitationes suas ab initio in Apprehensione Creatoris: sed verecundè & lentè hîc procedet, donec singula benè considerârit & expenderit. Hac de causa scriptum est de Mose; *Et abscondit faciem suam: timebat enim* Exod. 3. 6. *aspicere in Deum.* Nam cum hoc ipso, quod commemoratur, visum illud ita perterrefecisse ipsum, ut non ausus fuerit respicere ad Lucem illam creatam & visibilem; simul quoque docetur, quòd oculi ejus Deum Opt. Max. omnis imperfectionis expertem apprehenderint, quæ res sanè in maximam ipsius cedit laudem, & quòd Deus ex bonitate sua effuderit super ipsum, quantum capere poterat, sicut dicitur; *Et similitudinem DOMINI aspiciet.* Unde Sapientes nostri Num. 12. 8. etiam dixerunt, hanc fuisse Retributionem ipsius, quòd faciem suam absconderit, ne videret Deum. Econtrà Optimates Israëlitarû, quia illotis manibus in hoc negotium irruerunt, & cogitationibus suis propriis locum dederunt, apprehenderunt quidem, sed apprehensione imperfectâ. Hinc dicitur de ipsis, *Et viderunt Deum Israël & sub* Exod. 24. 10. *pedibus ejus &c.* non verò solùm, *Et viderunt Deum Israël:* sic enim generaliter vel simpliciter declarâset, quòd aliquid viderint, non verò modum & rationem, quâ viderint. At verò specialiter & accuratè explicat mensuram apprehensionis ipsorum, quòd nempe corporeitatis tantùm (h. e. *rerum corporearum, operum Dei*) illa fuerit, quæ justissima fuit pœna temeritatis ipsorum, quòd huc proruperint, antequam perfecti fuerunt. Unde etiam commeriti fuissent ut consumerentur: sed intercessit pro ipsis Moses, donec postea consumpti fuerunt in Tabera. Nadabh autem & Abihu consumpti Num. 11. 3. sunt in tentorio conventus, secundùm veram, quæ ad nos hac de re pervenit, traditionem. Quòd si ergo hoc fuit judicium illorum, quantò majus erit nostrum, qui ipsis sumus longè inferiores, & eorum, qui nobis adhuc sunt inferiores? Quocirca necessarium est, ut unusquisque nostrùm gnàviter desudet in acquirendis fundamentis ad hanc rem requisitis, & ad intelligenda principia illa, quæ Apprehensionem nostram ab omni pollutione, h. e. seductione & deceptione purgant, & tùm demùm ad castra hæc sancta & divina con-

Exod.19.22. *templanda accedat, sicut dicitur; Quin & Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum, sanctificent se-se, ne forte dissipet eos Dominus.* Salomon quoq; mortalium omnium sapientissimus, sollicitè nos admonuit, ut cauti admodum simus, quando ad gradum istum pervenire conamur, dum ait, *Custodi pedem tuum, quando ibis ad domum Dei.* Verùm redeo nunc ad absolvendum id, quod aggressi sumus explicare, ac dico, quòd Optimates filiorum Israël, inter alias remoras & offendicula, quæ in Apprehensione ipsorum eis contigerunt, confusionem quoque senserint ex actionibus & voluptatibus suis corporalibus. Propterea enim dicitur; *Et viderunt Deum, & comederunt ac biberunt.* Verùm finis illius sermonis, quando dicitur, *Et sub pedibus ejus erat, velut opus lapidis sapphirini &c.* in aliis hujus libri capitibus explicabitur. *inf. p. 3. c. 4. & p. 1. c. 28.* Intentio nostra tota, quam hic intendimus, est, quòd verba hæc *Videndi, Raah, Chasah, Hibbit,* quando in hoc argumeto occurrunt, intelligenda sint de Apprehensione Intellectus, non de Visione oculi. Non enim fert essentia Dei, ut oculi corporis eam apprehendant. Quòd si verò quis sit, qui ex ingenii tarditate & tenuitate non possit pertingere ad gradum istum, ad quem illum evehere conamur, & statuat omnes istas voces de Apprehensione sensibili loqui, ut de Luce aliqua creata (*h. e. de Apparitione visibili Majestatis divinæ*), vel de Angelis, nullum inest periculum.

CAP. VI.

In quo explicantur אִשׁ Vir, אִשָּׁה Iffcha
 Fœmina: item אָח Ach Frater, &
 אָחוֹת Achoth Soror.

אִשׁ & אִשָּׁה
 explicantur.
 Genes. 7. 2. **D**UO ista nomina *Isch* & *Ischah*, attribuuntur primò mari & fœminæ inter homines: deinde accommodantur etiam omni masculo & fœmellæ ex cæteris speciebus animantium: ut; *Ex omnijumento mundo accipies tibi septena Isch veischto virum & mulierem ejus, h. e. masculum & fœmellam ejus.* Præterea accommodatur etiam *Ischah* ad quamvis rem, quæ apta & idonea est, ut cum alia conjungatur: ut; *Quinq; cortinae erunt conjuncta, Ischah el achorah, h. e. altera cum altera.* Unde etiam manifestum tibi fit, duas istas voces *Ach* frater & *Achoth* soror, similiter æquivocè dici, eo modo quo *Isch* & *Ischah*.

CAP. VII.

In quo explicatur verbum נָשָׂא Nasci,
Párere.

QUID per hanc vocem *Jalad* intelligatur, notum est, Partus sc: ut, *Vejaledu Et pepererint ei filios.* Deinde verò transfer- tur etiam ad *Existentiã* vel *Creationem* rerum naturalium: ut, *Ante- quam montes julledu nascerentur*, h. e. producerentur, vel existerent. Insuper refertur ad res ex terra germinantes, quæ germinare facit omnia, perinde ac si ea pareret, sicut dicitur, *Veholidah vehizmichah Et parere facit eam, ac germinare facit eam.* Præterea accommodatur ad novitates, h. e. eventus temporis, quasi illi essent res quæ nascuntur; ut, *Quia nescis quid teled paritura sit dies.* Porro etiam ad cogitationes, & sententias ac opiniones ex illis ortas & natas, accommodatur, sicut dicitur; *Vejalad Et pariet mendacium.* Ex quo sensu est & illud, *Ubejalde Et in natis alienigenarum acquiescunt*, h. e. in sententiis, scientiis, opinionibus illorum, in quam sententiam Jonathan Uzielis Filius transtulit, *Et in legibus gentium incedunt.* Atque hoc sensu is, qui alium docet rem aliquam, vel qui sententiam quandam alicui communicat, habetur ac si genuisset ipsum, quatenus nempe author est illius sententiæ & opinionis. Hinc dicti sunt Discipuli Prophetarũ, Bene Filii Prophetarum, sicut explicabo in Homonymia vocis *Ben* Filius. Hoc sensu quoq; dictum est de Adamo; *Vixit autem Adam triginta & centũ annos, Vajoled & genuit in imagine sua, in similitudine sua.* Quid sit *In imagine sua, In similitudine sua*, suprã tibi explicatũ est. Reliqui enim omnes filii (*Adami*) qui præcesserunt ipsum (*Seth* sc. de quo sermo est in citato versu) non habuerunt Formam humanam veram (*proprie sic dictam*), Formam nempe & imaginem illam hominis, de qua dictum est, *In imagine Dei & similitudine ejus.* Verum Seth, postquam erudivit & instituit ipsum (*Adamus*), perfectus existit perfectione humanã, sicut de eo dicitur, *Et genuit in imagine sua, in similitudine sua.* Unde colligere potes, illum, qui istã formã caret, non esse hominem, sed bestiam sub specie & forma humana: nisi quòd peculiarem habeat potentiam in omnibus speciebus malorum & damnorum, quam reliqua non habent animantia, (*h. e. quòd magis & gravius possit ledere quàm illa*). Nam quando Intellectus & ratio, quæ illi ad perfectionem assequendam data sunt, illam non assequuntur, tum abutitur iis ad omnis generis perniciofa consilia, &

Verbum נָשָׂא
Párere.
Deut. 21. 15.
Psal. 90. 2.

Jesa. 55. 10.

Prov. 27. 1.

Psal. 7. 15.

Jesa. 2. 6.

Discipuli Pro-
phetarum cur
Prophetarũ Fi-
lii dicantur.

Genes. 5. 3.

cap. 1.

Homo Intelle-
ctũ carens, non
est Homo.

Genes. 5. 3.

ita gignit damna, ac si simile quid tantum esset homini, eumque aliquo modo exprimeret ac referret. Tales fuerunt filii Adami ante Seth; unde in Medrasch dicitur: Per integros 130. annos Adamus meros spiritus, h. e. Dæmones genuit: quando verò placuit Deo, tum in similitudine & imagine sua genuit, sicut dicitur; *Vixit autem Adam triginta & centum annos, genuitq; ad similitudinem suam, ad imaginem suam.*

CAP. IIX.

Explicatur vox מקום Makom, Locus.

מקום Locus, quid significet, & quo sensu de Deo usurpatur.

Similis Phrasis est illa Pauli, 1. Cor. 14. v. 16. ἡ κοινωσύνη τῶν πνεύματων τῶν ἰδιώτων.

Ezech. 3. 12.

PRINCIPALIS ac primaria vocis hujus significatio est de Loco tam Proprio, quam Communi. Verum postea latius eam extendit Lingua hæc, ad denotandam Dignitatem & Aestimationem hominis, h. e. ad perfectionem ipsius in certa quapiam re. Dicimus enim, N. est in tali loco in hac vel illa re. Sic nosti sæpius usurpare peritos Linguae hujus, ut quando dicunt v. g. Implet locum patrum suorum in sapientia & timore Domini: vel quando ajunt, Controversia permanet in loco suo, h. e. in gradu suo. Hoc sensu dictum est; *Benedicta gloria Domini mimmekomo ex loco ejus*, h. e. propter excellentiam & præstantiã portionis ipsius in creaturis. Sic quotiescunq; vox מקום Makom dicitur de Deo, reverà intelligitur Gradus Essentiae ipsius immensae & incomparabilis, quemadmodum postea demonstrabimus.

Exod. 33. 21.

Sciendum autem, quòd in explicanda Homonymia vocum in hoc libro, intentio nostra non sit explicare omnes vocum illarum notiones, ad instar Grammaticorum vel Lexicographorum: sed portam quasi aperire, & admonere te de significatis instituto nostro inservientibus, ut cum intelligentia in scriptis Prophetarum & aliorum Sapientum versari, & vocabula illa, quibus utuntur, rectè intelligere, atque adeò, ut unumquodque vocabulum Homonymum & æquivocum convenienter possis capere, juxta sensum ipsius genuinum, qui unicuique loco vel libro quadrat. In quam rem clavis loco est liber iste. Exemplum est hæc ipsa vox Makom, quam tibi explicuimus, ut scires, quando dicitur, *Benedicta gloria Domini ex loco ejus*, per Locum Makom, intelligi essentiam ipsius (Dei). Pari modo cum dicitur, *Ecce locus mecum*, intelligitur Gradus Speculativus & contemplatio Intellectus, non verò oculi corporis, qui tum directus fuit in locum, qui monstrabatur ipsi in monte, in quo fuit Gloria & apprehensio perfectionis.

CAP. IX.

*In quo explicatur vox נִסֵּה Kisse
Solum.*

QUOD hæc vox principaliter ac primò in hac Lingua signi-
 ficet, notum est, (*Solum nempe vel Thronum Regalem*). Quia
 verò in Solio sedere solent Magnates & Potentes, ut Reges vel
 Principes, ideò docet nos hæc vox Kisse *Solum* de Magnificentia,
 Potentia & Dignitate ejus, cui attribuitur. Sic vocatur Sanctua-
 rium Kisse *Solum*, ut sc. indicetur Potentia ejus, qui in illo se revela-
 vit, & qui ibi splendorem & gloriam suam collocavit, sicuti dicitur;
 Kisse *Solum gloria, altitudo à principio, locus Sanctuarii nostri*. Eandem
 ob causam vocantur Cæli Kisse *Solum*, quòd eum, qui illos contem-
 platur & considerat, doceant de Potentia Creatoris ac Motoris illo-
 rum, & Gubernatoris Mundi istius inferioris, dum largiter ex illis
 dona sua effundit; ut, *Sic dicit Dominus, Cælum Kissi solium meum est,*
& terra scabellum pedum meorum. Vult dicere, Illi docent de essentia,
 fortitudine & potentia mea, veluti solium, quod Principi alicui præ-
 paratum est & competit. Atque hoc necessariò credendum est om-
 nibus Veritatis studiosis & sectatoribus: non verò quasi corpus
 aliquod esset, in quo feratur Deus Benedictus. Demonstrabitur enim
 tibi, Deum non esse corpus vel corporeum, & per consequens non
 habere locum, aut habitaculum pro corpore. Quare intelligenda
 sunt ista, prout modò explicuimus. Omnis enim locus, quem Deus
 ad manifestationem splendoris & gloriæ suæ destinavit, vocatur
 Kisse *Solum*. Multò latiùs verò extenditur & usurpatur in illo,
Quia manus super Kes-jah solium Domini (vel Dominum). Intelligitur
 enim ipsa Dei potentia, vel robur & magnificentia, quæ non existi-
 manda sunt esse aliquid extra ipsius essentiam, vel creatum quip-
 piam, ita ut Deus sit nonnunquam sine solio, quandoque verò cum
 solio. Hæresis enim est hæc sine dubio. Explicavit hoc nobis Jere-
 mias, dum ait, *Tu Domine in seculum permanebis, Kiffacha solium tuum*
in generationem & generationem. Docet enim nos, quòd (*Solum sc.*)
 sit res à Deo inseparabilis. Quare hîc & in omnibus aliis locis si-
 milibus vox Kisse significat Magnificentiam & Potentiam ipsius,
 quæ non sunt aliquid extra ipsius essentiam, sicut
 in aliis hujus Libri capitibus de-
 clarabitur.

hps Soliū quid
 significet, &
 quomodo Deo
 attribuat.

Sanctuariū cur
 vocetur Soliū.

Jerem. 17. 12.

Cæli cur vo-
 centur Solum,
 Thronus.

Jesa. 60. 1.

Exod. 17. 16.

Thren. 5. 19.

*In quo explicantur voces ירד Jarad Descendere
& עלה Alah Ascendere.*

IAM præfati sumus, cum vocem aliquam æquivocam & homonymam (quæ Deo sc. attribuitur) explicandam suscipimus in hoc Libro, institutum nostrum minimè esse, omnes illius significationes commemorare: (nō enim occupatus est hic Liber in Lingua explicanda) sed eas tantum, quæ necessariae nobis videbuntur ad Propositi nostri rationem, & nihil præterea. Ex illarum igitur numero sunt duo quoque ista verba *Jarad* & *Alah*, quorum sensus & significatio est notissima.

ירד Descendere, & עלה Ascendere, quid significant, & quo sensu Deo attribuuntur.

Deut. 28. 43.

Ibid. v. l.

1. Chron. 29. 25.

Quando enim transfertur vel movetur corpus de loco (*superiore*) in locū inferiorem, dicitur *Jarad Descendere*: quando verò transfertur è loco inferiore in altiorem & superiore, dicitur *Alah Ascendere*. Deinde Metaphoricè transferuntur voces istæ ad *Magnificentiam* & *Potentiam*. Hinc quando deprimitur vel diminuitur Dignitas alicujus, dicitur *Jarad Descendit*: quando verò extollitur & exaltatur, dicitur *Alah Ascendit*. Sic dicit Deus, *Peregrinus qui est in medio tui, jaaleh ascendet super te supernè, & tu descendes*. Item: *Et constituet te Dominus Deus tuus eljon (quod est ab Alah) superiorem omnibus gentibus terræ*. Sic, *Et magnificavit Deus Salomonem lemaaleh summè, excellenter*. Sic nostri sæpè usurpare Rabbinos nostros, ut in illo, *Ascendere faciunt in sanctitate, & non faciunt descendere*.

Præterea usurpantur etiam de *speculatione animi*. Quando enim quis cogitationes suas convertit ad rem vilem & abjectam, dicitur *Jarad Descendere*: quando autem ad res sublimes & præstantes cogitationes suas convertit, dicitur *Alah Ascendere*.

Insuper, quando quidem genus humanum in infimo loco, infimoque gradu constitutum est respectu Dei: ipse autem Deus in supremo gradu, non quidem ratione loci, sed ratione Essentiæ, Majestatis, & Potentiæ, idèd quando ipsi placet sapientiam largiri alicui, vel Prophetiæ donum super quosdam ex nobis effundere, vocatur *Mansio Prophetiæ* super aliquo, vel *Habitatio Majestatis* & *Præsentie Divinæ* in loco aliquo, *Descensio*: & è contrario, *Ablatio Prophetiæ* ab homine, aut *Recessio Majestatis Divinæ* è loco quopiam, *Ascensio*. Ita ferè semper accipiendæ & intelligendæ sunt hæ voces *Jarad* & *Alah*, quando attribuuntur Deo Opt. Maximo.

Ad-

Ad-hæc, quando plaga super gentem aliquam vel clima aliquod terræ descensura est juxta voluntatem Dei antè jam per Prophetas denunciata, qui dixerunt, Deum visitaturum opera ipsorum, (nisi resipiscant): & quando postea eam Deus infligit, dicitur *Descendere*. Nam nisi antè significaret se hoc facturum, & ita ipsis voluntatem suam notam faceret, nimis indigni & abjecti essent homines, quàm ut opera ipsorum visitaret & puniret. Hoc nobis in libris Prophetarum ipsorum declaratur, quando dicitur; *Quid est homo, quòd recorderis ejus, & filius hominis, quòd visites eum?* Hic enim sensus in verbis istis innuitur. Atque hinc appellatur ista res Jeridah *Descensio*: ut, *Age, Neredah descendamus & confundamus ibi labia eorum.* Item, *Vajered Et descendit Dominus, ut videret.* Item, *Eredah Descendam nunc & videbo.* Omnia hæc significant Pœnam hominum. Psal. 8.5.
Gen. 11.7.
Ibid. 15.5.
Gen. 18.21.

Verùm significatio quoque prior, de Prophetia sc. & Gloria, non est infrequens; ut, *Vejaradi Et descendam & loquar tecum ibi.* Item, *Vajered Descenderat autem Dominus super montem Sinai.* Item, *Vejered Et descendet Dominus in oculis torius populi super montem Sinai.* Item, *Vajaal Et ascendit ab ipso Deus, h. e. Et ascendit Dominus de Abrahamo.* Sed illud, quod dicitur, *Et Moses alah ascendit ad Deum,* est ex significatione tertia, (Ascensionis nempe Intellectus, & speculationis) conjunctum cum eo, quòd etiam ascendit in cacumen montis, super quem descendit Lux vel gloria creata, (h. e. tum de ascensu Mosis corporali in montem, in quo visibilis erat Majestas divina, tum de Ascensione Intellectus ipsius intelligendum est); nequaquam autem, ac si Deus Benedictus ipse haberet talem locum, in quem quis possit ascendere, vel è quo possit Ipse descendere, sicut fatui & imperiti existimant. Num. 11.17.
Exod. 19.20.
Ibid. v. 11.
Gen. 35.13.
Exod. 19.3.

C A P. X I.

*In quo explicatur vox שׁבַּד Jaschabh
Sedere.*

PRIMò omnium vox hæc in Lingua nostra usurpatur de *Sessione hominis* in certo aliquo loco: ut, *Eli autem Sacerdos Joschebh sedebat super Solium.* Et quia homo, qui sedet, in perfectissima, quam habere potest, quiete est & tranquillitate, ideò accommodatur vox ista ad quamvis rem, quæ tranquilla, quieta permanet, & non mutatur. Hinc, quando Israël promittitur, quòd in summo gradu firmi, quieti & stabiles permansuri sint, dicitur, *Et exaltabitur, Vejaschabhah & sedebit vel permanebit in loco suo.* Sic etiam dicitur, *Moschibhi,* שׁבַּד Sedere
quid significet.
1. Sam. 1.9.
Zach. 14. 11.
Psal. 113. 9.

Qui

Quo sensu de
Deo dicatur.

Pfal. 102. 13.

Pfal. 123. 1.

Pfal. 2. 4.

part. 1. c. 56.

Malach. 3. 6.

Quo sensu Ver-
bum Jafchabh,
h. e. Sedere, de
Caelis dicatur.

Jesa. 40. 22.

Pfal. 29. 10.

Qui facit sedere sterilem in familia, ut sit mater liberorum latans. Sensus est, qui stare & permanere facit eam. Et hoc posteriore sensu dicitur de Deo; ut, *Tu Domine in saeculum teschebh sedes*. Item, *Hajofchebhi Qui sedet in caelis*. Item, *Jofchebh Sedens in caelis*, h. e. qui in aeternum permanet, qui nullo planè modo mutatur. Non mutatione Substantiæ, quia præter eam nihil habet, in quod possit mutari. Neque etiam mutatur Attributio ipsius (i. e. quoad attributa): quia nulla est proportio inter Ipsum & inter alia omnia extra Ipsum, in quæ possit mutari attributio illa, sicut alibi explicabitur. Ideoque quia omnis omninò mutationis est expers, est perfectissimus, sicut ipsemet expresse testatur: *Ego Dominus non mutor*. Non enim est in eo ullius rei mutatio. Atque hoc sensu usurpatur verbum *Jafchabh*, quando sermo est de Deo Benedicto.

Attribuitur non paucis in locis etiam Caelis, quòd illi quoque mutationi & alterationi non sint obnoxii, h. e. quòd individua & singularia ipsorum non mutantur, quemadmodum mutantur individua Terræ, quæ generationi & corruptioni sunt obnoxia.

Sic, quando attribuitur Deus Benedictus (quæ attributio est æquivoca) speciebus Entium generationi & corruptioni subjectorū, dicitur quoque *Sedere*; quia species illæ non intereunt, sed semper permanent, ut singularia cælorum. Ita dicitur, *Qui sedet in circulo terræ*, h. e. qui perpetuò conservat super globo terræ, i. e. super concavitate ejus, res generationi subjectas, quæ continentur in illa concavitate. Sic dicitur, *Dominus ad confusionem, vel in confusione sedet*, *Jafchabh*. Sensus est; quamvis res terrestres mutantur & corrumpantur, tamen apud Deum nulla est mutatio; quia attributio illa, quæ Deus attribuitur rebus illis quæ generantur & corrumpuntur, attributio est firma & stabilis, relata ad species, non ad individua.

Considera hæc & deprehendes Verbum *Jafchabh* semper ita usurpari, quando dicitur de Deo Benedicto.

CAP. XII.

In quo explicatur verbum קום Kum

Stare, Surgere.

קום Stare, Surgere, quid significet, & quo sensu de Deo dicatur.

Esth. 5. 9.

KUM Vocabulum est æquivocum, cujus una significatio est Stare, Surgere, contrarium nempe קם Jafchabh Sedere: ut, Et non Kam surrexit, nec movit se propter ipsum.

Præterea,

Præterea, significat etiam Firmitatem & Veritatem, h. e. veram existentiam rei alicujus: ut, *Vajakem Et stabilivit Dominus verbum suum.* Item, *Vajakom Et stetit, confirmatus est ager Ephron.* Item, *Vekam Et stabit (permanebit) domus, quæ in civitate erit.* Item, *Vekam Et stabit in manu tua Regnum Israël.* Hoc sensu semper sumitur verbum *Kum*, quando occurrit de Deo Opt. Max.: ut, *Nunc akum surgam, dicit Dominus, h. e. nunc confirmabo, stabiliam verbum meum, & promissiones, ac comminationes meas (de verbo ad verbum, promissiones meas in bonum & in malum).* Sic, *Tu Takum surges, misereberis Tzizonis, h. e. præstabis quod promissisti ei, Te sc. illius miserturum.*

Porro, quandoquidem is, qui conclusit & decrevit expedire vel facere rem aliquam, ad eam perficiendam per surrectionem se accingit, ideò de quovis, qui rem aliquam, quæcunque demum illa sit, aggreditur, dicitur, quòd *Surgat*; ut, *Quòd surgere fecit (suscitavit) filius meus servum meum adversum me.* Atque hoc sensu accommodatur quoque ad Decretum Dei de perdenda gente aliqua, quæ pœnam est cõmerita; ut, *Vekamti Et surgam contra domum Feroami.* Item, *Et surget contra domum malignorum.* Ac fieri potest, ut & hæc (suprà cita- ta loca) ita sint capienda, *Surgam nunc.* Item, *Surges, misereberis Tzizonis, q. d. Surges contra inimicos ejus.*

Et hoc sensu quàm plurima occurrunt loca: non verò, ac si Deus reverà staret aut sederet. Absit. Hinc dicunt Rabbini nostri, beatæ memoriæ: *Suprà (in cœlo) neq, est Jeschibhah sessio, neq, Amidah statio.* Verbum enim *Amad Stetit* sæpissimè adhibetur pro *Kam*.

CAP. XIII.

In quo explicatur verbum אמד Amad Stetit.

VERBUM *Amad* æquivocum est, significans primò ipsum *Stare* re hominis: ut, *Beomdo Cùm staret coram Pharaone.* Item, *Si jaamod staret Moses & Samuel.* Item, *Et ipse omed stabat juxta eos.* Deinde usurpatur etiam pro Cessatione alicujus rei; ut, *Veamedu Et steterunt, & non responderunt ultrà.* Item, *Vattaamod Et stetit, substitit à pariendo.*

Præterea notat Stabilitatem & Permanentionem, seu Durationem: ut, *Vejaamdu Ut stent diebus multis.* Item, *Poteris amod stare.* Item, *Amad Stetit sapor ejus in eo, h. e. remansit, permansit, nec mutatus est.*

Pfal. 111. 3. Item, *Iustitia ejus omedet stat in saculum*, h. e. stabilis est, permanet, durat.

Stare, quo sensu de Deo dicatur. Et hoc postremo sensu semper accipiendum verbum *Amad*, quando de Deo occurrit: ut, *Veamedu Et stabunt pedes ejus in monte olivarum*, h. e. stabilientur caussæ ejus, i. e. caussata, effecta ejus, prout hoc tibi expositurus sum, quando agam de Voce *Regel pes*. Isto quoque sensu dicit Deus ad Mosen, *Et tu hic amod sta mecum*. Item, *Ego omed stabam inter Dominum & vos eo tempore*.

CAP. XIV.

Explicatio vocis אדם Adam Homo.

Vocabulū אדם
Homo.

ADAM Vox est æquivoca, & primò quidem Nomen est proprium primi Hominis, ac, ut Scriptura docet, derivatum à nomine *Adamah Terra*.

Genes. 6. 3. Deinde Nomen est generale totius speciei: ut, *Non disceptabit spiritus meus baadam cum homine*. Item, *Quis scit spiritum filiorum Adam hominum?* Item, *Et præstantia haadam hominis præ bestiu nulla*.

Tertiò specialius significat communem plebem & Multitudinem hominum, h. e. minorum gentium Deos, idiotas, non verò homines singulares è communi mortalium forte quasi exemptos: ut, *Etiam filii Adam hominis, etiam filii viri*. Et in hoc tertio significato dictum est: *Et viderunt filii Dei filios haadam hominum*. Item, *Verunt amen: keadam sicut homo moriemini*.

Pfal. 49. 3.

Genes. 6. 3.

Pfal. 82. 7.

CAP. XV.

*Explicatur נצב Nizzabh, & יצב Jazabh**Stare.*

יצב & יצב explicantur.

NIZZABH & Jazabh, etiamsi diversæ sint radices, sensus eorum tamen unus idemq; est, prout ex universo eorum usu cognosces. Sunt autem æquivoca.

Primò enim nihil aliud significant quàm *Kum Stare*: ut, *Vetazzebhu Stetit autem soror ejus procul*. Item, *Jitjazzebhu Adstant Reges terra*. Item, *Egressi sunt nizzabhim stantes*.

Num. 16. 27.

Pfal. 119. 89.

Gen. 28. 13.

Deinde significant quoq; *Stabilitatem, Firmitatem, & Perpetuitatem*: ut, *Verbum tuum nizzabh stat in caelo*, h. e. stabile, firmum permanet. Sic usurpantur, quotiescunque occurrunt de Deo: ut, *Et ecce*

Domi-

Dominus nizzabh stabat super illam, h. e. firmus, stabilis permanet super illam, sc. scalam, cujus una extremitas est in cœlo, altera in terra, per quam ascendendum est cuivis, qui cupit ascendere, ut apprehendat eum, qui super illam stat: quandoquidem firmus perstat in vertice summo scalæ. Clarum enim est id, quod dico, Verba sc. ista, *Ecce Dominus stabat super illam*, juxta hanc parabolam vel metaphoram esse intelligenda, ex sequentibus: *Et Angeli Dei ascendebant*. Per hos enim nihil aliud intelliguntur quàm Prophetæ, sicut de illis expressè dicitur; *Et misit Angelum*. Item, *Et ascendit Angelus Domini de Galgal ad Bochim*. Quàm appositum verò est, quod dicit, *Ascendebant & descendebant*, ascensionem descensioni præponendo! Nam post Ascensionem & assequutionem graduum cognitionis (rerum sc. Divinarum) in illa scala, fit Descensio ad res civiles, quâ ratione homines gubernari & doceri debeant, quod Descensionis nomine indigitari, cap. 10. suprâ docuimus. Sed revertor ad institutum nostrum, quod sc. *Stabat supra illam*, nihil aliud significet, quàm stabilis, firmus est; non verò stationem aliquam corporalem. Ex hoc sensu est quoque illud, *Vennizzabh Et stabis super petram*. Atque hîc observa, *Nizzabh & Amad idem denotare*. Nam eodem pacto alibi legitur; *Ecce ego omed stabo coram te super petram in Horeb*.

Propheta vocatur Angelus.

Num. 20. 16.
Judic. 2. 1.

Exod. 33. 22.
Exod. 17. 6.

C A P. X V I.

*Explicatio vocis זר Tzur Petra,
Rupes.*

NOMEN *Tzur* æquivocum est, ac primò quidem est Nomen *Montis*: ut, *Vehikkita bazzur Et percuties Tzur*. Deinde quoque nomen est *duri* cujusdam *Lapidis*: ut, *Cultos tzurim lapidum sive lapideos*.

713 Rupes, Petra.
Exod. 17. 6.
Jof. 5. 2.

Tertiò *Originem, Scaturiginem* seu *Venam* significat, unde lapides excinduntur; ut, *Aspicite ad zur venam, unde excisi estis*. Hinc transfertur ad cujuslibet rei originem & principium: idè postquam *Propheta* dixit, *Respicite ad zur*, subjungit, *Aspicite ad Abrahamum patrem vestrum &c.* Quasi dixisset; Quandoquidem scaturigo seu *vena* illa, è qua excisi estis, est *Abraham pater vester*, idcirco in ejusdem viis incedite, ipsius mores & virtutes imitemini, vestigiis ipsius insistite. Decet enim, ut natura ipsius *venæ & scaturiginis* existat in re, quæ inde est excisa. Atque secundùm hunc sensum vocatur *Deus Benedictus Tzur*; quia est principium & causa efficiens omnium

Jesa. 51. 1.

Cur Deus vocatur Deus 713 Rupes.

Deut. 32. 4. rerum extra ipsum; ut, Hazzur *Scaturiginis* (Dei) opus est perfectum.
 Ibid. v. 18. Item, Hazzur *Scaturiginis* (Dei) qui te genuit, oblitus es. Item, Zuram
 Ibid. v. 30. *Scaturigo ipsorum* (Deus) vendidit eos. Item, Non est Zur *scaturigo* sicut
 1. Sam. 2. 2. Deus noster. Item, Zur *Scaturigo* seculorum est. Item, Et stabis super Zur
 Jesa. 26. 4. *scaturiginem*. Subsiste hinc, & cōsidera probè hoc, quod dictum, Deum
 Exod. 33. 21. esse omnium rerum principium; nam hæc est porta, per quam ad ip-
 sum (Deum vel cognitionem ejus) pervenitur, quemadmodum indica-
 supr. cap. 8. vimus in explicatione loci illius; Ecce locus mecum.

CAP. XVII.

Quare Propheta occultè & quasi per enigmata loquuti sint tam de Opere Bereschith, quam de Opere Merkavah, h. e. de sapientia naturali & spirituali.

*De rebus Divi-
 nis tacè est lo-
 quendum.*

*Philosophi &
 Gentiles occultè
 & anigmaticè
 de suis principiis
 docuerunt.*

NOLI existimare, Sapientiam Divinam solùm à Plebe & Multitudine hominum esse occultandam: nam idem quoque judicium est de Sapientia naturali, sicut ostendimus tibi in Præfatione hujus libri ex illo trito, *Et in opere Bereschith ne in duobus quidem.*

Atque hoc non solùm fit apud nostros Doctores Legis: sed olim quoq; jam observatum est à Philosophis & Sapientibus inter Gentes, qui occultârunt principia sua, & per ænigmata de iis loquuti sunt. Hinc Plato, & alii ante eum vocârunt *Materiam* Fœminam, & *Formam* Marem, seu Masculum. Nosti enim, tria esse principia eorum quæ generâtur & corrumpuntur, *Materiam*, *Formam* & *Privationem*, quæ perpetuò conjuncta est *Materiæ*: nisi enim *Privatio* *Materiam* ita comitaretur, non posset ipsa *Formam* recipere. Et hoc respectu *Privatio* quoque inter principia censetur. Quando autem forma accedit, tum *privatio* cessat; *privatio*, inquam, formæ illius, quæ accessit, & inducitur *privatio* alia, & sic in infinitum, sicut in *Physicis* explicatur.

Quòd si igitur hi in istiusmodi rebus, in quarum publicatione nullum est damnum aut periculum, metaphoricis verbis & similitudinibus in docendo usi sunt: quantò magis decet, ne nos, qui Legis Dei Doctores sumus, manifestemus ea, quæ pro vulgi intellectu nimis sunt difficilia, & pro quibus aliud quid, immò planè contrarium ejus, quod volumus, sibi possit imaginari.

Animadvertite igitur & istud.

CAP. XIIIX.

In quo explicantur tria verba, קרב Karabh Appropinquare, נגש Nagasch Accedere, נגע Nagah Tangere, Attingere.

TRIA ista verba, *Karabh, Nagasch, Nagah*, dicuntur primò de re Propinqua vel Appropinquante, ratione loci: deinde de Con-
 junctione Scientiæ & rei scibilis.

Quando igitur videtur corpus unum Appropinquare alteri, tum ad hoc exprimendum usurpatur primò *Karabh*; ut, *Cùm karabh appropinquasset ad castra.* Item, *Et Pharao hikribh appropinquare fecit sc. castra.* Deinde, *Nagah* itidem sumitur de conjunctione corporis cum alio corpore: ut, *Vatraggah Et tetigit pedes ejus.* Item, *Vajaggah Et tetigit os meum.* Denique, *Nagasch* eodem modo de Motu locali usurpatur, ut cùm vir ad alium virum accedit & moverur: ut, *Vajiggasch Et accessit ad eum Jehudah.*

Altera significatio horum verborum est Conjunctio mentis, & Contactus apprehensionis Intellectus, non loci. In hac significatione sumitur verbum *Nagah*, quando dicitur; *Quia nagah attigit ad cælum judicium ejus.* Sic *Karabh*, ubi scriptum est, *Rem qua gravior vobis est, ad me takribhun appropinquare facietis*, h. e. mihi notam facietis eam. Pariter quoque verbum *Nagasch* sic usurpatum legitur: ut, *Vajiggasch Et accessit Abraham & dixit.* Factum enim hoc est in visione Prophetiæ & somnio Prophetico, sicut explicabitur alibi. Item, *Propterea quodd nagasch accedit populus iste ore suo & labiis suis.* Sic accipienda sunt verba hæc *Karabh & Nagasch*, quotiescunque inveniuntur in libris Propherarum de Deo & Creaturis ipsius, qualescunque illæ sint, (*ita sc., ut vel hæc dicantur ad Deum accedere & appropinquare: vel Ipse ad illas*). Deus enim Benedictus non est corpus, (ut fusè in hoc libro demonstratur), neque accedit vel appropinquat ad rem aliquam: neque etiam res alia appropinquare potest ad Ipsum (*sc. corporaliter*): quia sublatâ corporeitate, tollitur quoque Locus vel Localitas, omnis item appropinquatio, elongatio, contactus, conjunctio, separatio, vicinitas &c. Nec opinor dubium esse tibi, quin ista loca, *Karabh Propinquus est Dominus omnibus invocantibus eum.* Item, *Kirbhat Appropinquationem Dei volunt.* Item, *Kirbhat Appropinquatio Dei mihi est bona: non, inquam, opinor dubium esse tibi, quin ista loca*

Verba קרב, נגש, נגע, Accedere, Appropinquare, quid significant, & quomodo de Deo dicantur.

Exod. 32. 19.

Exod. 14. 10.

Exod. 4. 25.

Jerem. 1. 9.

Genes. 44. 18.

Jerem. 51. 9.

Deut. 1. 17.

Gen. 18. 23.

Jesa. 29. 13.

Pfal. 145. 18.

Jesa. 58. 2.

Pfal. 73. 28.

Jof. 9. 16.
Deut. 5. 27.
Exod. 24. 2.

omnia intelligantur de Appropinquatione mentis, h.e. de Apprehensione mentali, non autem locali. Sic dicitur etiam, Kerobhim Propinqui sunt ipsi. Item, Kerabh Appropinqua tu & audi. Item, Veniggasch Et accedat Moses solus, ipsi autem non jiggeschu accedant. Quòd si verò tibi placeat illud, quod de Mose dictum est, Et accedat &c. accipere de Appropinquatione locali ad montem, in quo commemorabatur tùm Lux, sive Gloria Dei, liberum tibi est: modò hoc fundamentum teneas, quòd, sive homo sit in centro terræ, sive in summitate sphæræ nonæ (si fieri posset), quòd, inquam, neque illic longiùs distet à Deo; neque hìc propinquior ipsi sit: sed quòd Appropinquatio ad Deum consistat in Apprehensione ejus, Elongatio verò in eo, quòd ipsum quis ignoret, vel non intelligat. Et hujus Appropinquationis & Elongationis multi sunt gradus: unus invenitur in hoc, alius in alio gradu. Quæ autem Apprehensionis sit præstantia & præcellentia, quæque illius differentia, in alio hujus libri capite explicabitur. Illud verò, quod dicitur, Gah Tange montes & fumigabunt, Metaphoricum est, & nihil aliud sibi vult, quàm, Tangere fac eos, vel, Pertingere fac ad eos Verbum tuum, sicut etiam in Jobo dicitur, Gah Tange ipsummet, h.e. Adduc plagam tuam super ipsum.

Pfal. 144. 5.

Jobi 2. 5.

Hoc ergo pacto verbum Nagah in hac Lingua, unoquoque in loco, prudenter secundum sensum suum est discernendum. Quandoque enim intenditur eo Tactus corporalis: quandoque Contactus & Conjunctio mentis, apprehensioque rei alicujus, perinde ac si is, qui apprehendit rem aliquam, quam antea non apprehenderat, ad eam accederet, & longè ab illa antea abfuisset. Observa hoc ergo.

CAP. XIX.

In quo explicatur, quid sit מל Male Plenum.

סל Plenus,
quid significet,
& quomodo de
Deo dicatur.

Gen. 24. 16.
Exod. 16. 33.
Ibid. v. 22.
Gen. 25. 24.
Gen 50. 3.

MALE Vox est æquivoca, quæ usurpatur primò de corpore, quod in aliud corpus ingreditur, illudque implet: ut, Vattemale Et implevit hydriam suam. Item, Melo plenum Hhomer. Item, Hhomer pro singulis. Et sic sæpissimè.

Deinde sumitur de Complemento & Perfectione temporis alicujus certi & definiti: ut, Vajimleu Et completi sunt dies ejus, ut pareret. Item, Vajimleu Et completi sunt ei dies quadraginta.

Tertiò significat Rem, quæ omnibus numeris perfecta est & absol-

solu-

soluta : ut, Umale *Et plene benedictione Domini.* Item, Umille *Et implevit eos sapientiâ cordis.* Item, Vajimmale *Et impletus erat sapientiâ & intelligentiâ & scientiâ.* Atque ex hoc sensu est, Melo *Plena est tota terra gloriâ ejus.* Sensus enim est, Tota terra testatur de perfectione ejus & de ipso (ita ut gloria & laus ipsius perfecta sit in hac terra). Item, *Et gloria Domini mille replevit tabernaculum.* Sicque semper intelligendum rò Male Plenum, quando Deo attribuitur: non verò ac si Deus corpus haberet, quo locum aliquem impleat. Quòd si verò velis per Gloriam Domini, Lucem creatam (*h.e. visibile aliquod signum Majestatis Dei*) intelligere, quæ replevit tabernaculum, nihil erit absurdi.

C A P. XX.

In quo explicatur, quid sit רַם Ram Altus, Excelsus fuit: עָלָה נָסָה Nasa.

RAM Vox est æquivoca, significans *Altitudinem loci, & Altitudinem gradus, h.e. dignitatis, honoris, gloriæ.* *Explicatur duo verba רַם & עָלָה, & quomodo de Deo usurpentur.*

Ex priori significatione est quod dicitur: Vattarom *Et exaltata est arca à terra.*

Ex secunda significatione sunt: Harimoti *Exaltavi electum è populo.* Item, *Propterea quòd harimoticha exaltavi te è pulvere.* Item, *Propterea quòd harimoticha exaltavi te de medio populi.* Atque ad hanc significationem semper referenda vox hæc Ram, quando de Creatore occurrit: ut, Rumah *Exaltare supra cælos Deus.* *Gen.7.17. Psal.89.20. 1.Reg.16.2. 1.Reg.14.7. Psal.57.6.12.*

Sic etiam Verbum *Nasah* similiter significat *Altitudinem loci: & Altitudinem gradus, sive Præstantiam & Excellentiam.*

Ex priori significatione est: Vajissu *Et exaltârunt, elevârunt frumentum suum super asinos suos.* Et sic in hac significatione *Elevationis & Translationis* de loco in locum multa reperiuntur.

Ex secunda significatione: Verinnasse *Et exaltabitur regnum ejus.* Item, *Et portavit eos, vajenasse & exaltavit eos.* Item, *Quare rithnas seu effertis vos?* Sic semper capiendum verbum *Nasah*, quando Creatori attribuitur: ut, Hinnase *Exaltato te judex terra.* Item, *Sic dicit excelsus venissa & altus, sc. quoad altitudinem & magnificentiam gradus seu excellentiæ, non loci.* *Num.24.7. Jefa.63.9. Num.16.3. Psal.94.2. Jefa.57.15.*

Verùm Objectionem fortè hîc quis mihi movebit ex eo, quod ajo, *Magnificentiam & Altitudinem gradus & excellentiæ: dicendo, quomodo tam multas res attribuam rei uni & simplicissimæ (Deo)?*

At

At hoc quod attinet, explicabitur tibi aliàs, quòd apud eos, qui Deum perfectè apprehendunt, non nominetur nominibus & attributis multis: & quòd illæ denominationes vel illa attributa omnia, quæ docent de ipsius Potentia, Magnificentia, Fortitudine, Perfectione, Bonitate &c. ad unam rem redeant & referantur, nempe ad ipsius Essentiam: non ad aliquid extra eam, (*h.e. quòd illa omnia nihil aliud sint quàm ipsa Dei essentia*). De Nominibus autem sive Attributis Dei agemus in aliis capitibus. Propositum nobis tantùm fuit in hoc capite demonstrare, quòd duæ hæ voces *Ram* & *Nissa* non intelligenda sint de Altitudine loci: sed Excellentia & dignitatis, (*quando sc. Deo attribuuntur*).

CAP. XXI.

*In quo explicatur verbum עבר Abhar**Transire.*

- V**ERBUM hoc *Abhar* significat primò *Translationem corporis localem*, ac propriè quidem & principaliter *Motum animantium secundùm longitudinem rectam & planam*: ut, *Et ipse abhar transivit ante eos*. Item, *Abhar Transi ante populum hunc*.
Deinde accommodatur quoque ad Tractum, vel Tractionem vocis per aërem: ut, *Vajaabhiru Et transire fecerunt vocem per castra*. Item, *Non est bona fama, quam ego audio, quam maabhirim transire faciunt populus Domini*.
Tertio dicitur de Adventu splendoris & Majestatis divina visibilis, quam Prophetæ viderunt in visione Prophetica: ut, *Et ecce furnus fumans, & lampas ignea, quæ abhar transibat inter divisiones ipsas*. Factum quippe hoc fuit in visione Prophetica, ut colligitur ex principio illius historiarum, ubi dicitur, *Et sopor irrui super Abraham*. Hoc quoque sensu dictum est, *Veabharti Et transibo terram Aegypti*. Et sic alia his similia.
Quarto etiam transfertur ad eum, qui aliquid agit, & in eo modum excedit, terminosque transgreditur: ut, *Sicut vir abharo qui transivit vinum* (*h.e. qui in eo bibendo modum excessit*).
Quinto dicitur etiam de eo, qui simulat se hanc intentionem habere, & studio ab ea aberrat ad aliam, quam sibi proposuit: (*vel de eo, qui aliquem à sua intentione abducit, aberrare facit, ac attentum reddit ad aliud quid*) ut, *Ipsè autem jaculabatur sagittas lehaabhiro ut transire faceret eum*. Secundùm hanc translationem dictum est meo iudicio, *Vajaabhor Et transivit Dominus super faciem suam*, (*vel, Et transire fecit Deus*

Deus [Mosen sc.] *super faciem suam*): ita ut Affixum אָפּפּאַנאַב Panav, referatur ad Deum Benedictum. Hoc enim modo Rabbinii quoque nostri p. m. scripserunt, Panav referri ad Deum Benedictum, ut videre est in *Haggadoth*. Verum non est hic locus illa adducendi: sufficit nobis, quod inde sententiæ nostræ aliquo modo robur accedat. Explicatio igitur loci illius hæc erit, ut mihi videtur: Mosen p. m. petiisse à Deo Apprehensionem illam, quam appellat Deus Visionem faciei, cum dicit; *Et facies mea non videbitur*: sed Deum, hac præterita, promississe ipsi Apprehensionem aliam, quam cognominat Visionem posteriorum, dum ait, *Et videbis posteriora mea*. De hac ipsa re scripsimus quoque jam in Deuterosi nostra, (*h. e. in libro Jad*) & diximus, quod Deus Opt. Max. absconderit à Mose Apprehensionem illam, quæ Visio faciei vocatur, & transire fecerit eum ad aliam, cognitionem sc. operum vel actionum sibi attributarum, quæ sunt illa Nomina sive Attributa Dei, (*tredecim illa Dei proprietates, secundum calculum Hebraeorum, quas Deus in illo loco sibi adscribit*). Quod autem dixi; *Quod Deus absconderit ab ipso Apprehensionem unam*: id ita intelligi volo, quod illa Apprehensio naturâ suâ sit impossibilis & imperceptibilis, & quod omnis homo perfectus, cum præter id, quod intellectus ejus naturâ suâ potest capere, aliud quid sublimius apprehendere satagit, in apprehensione sua confundatur, aut certè moriatur, (quemadmodum in alio capite hujus libri explicabimus), nisi speciale ipsi adfuerit Dei auxilium, sicut de Mose dicitur, *Et protegam te manu meâ, donec transiero, vel transire fecero* (*te sc. ab intentione quam habuisti, captum tuum longè superante*). Targum in his loquutionibus more suo agit. Quicquid enim occurrit, quod Deo corporeitatem videtur adscribere & attribuere, illud per ellipsin correlativi explicat, & attribuit alii cuidam rei, quæ ad Deum refertur, & deficit: ut, *Et ecce Dominus stabat supra eam*. Targum explicat, *Gloria Domini stabat supra eam*. Item, *Speculetur Dominus inter me & te*. Targum transfert, *Speculetur verbum Domini*. Atque ita perpetuò solet facere Interpretes ille p. m. Unde in præsentis quoque loco, ubi dicitur, *Et transivit Dominus super faciem suam*, ipse habet, *Et transire fecit Dominus Majestatem suam ante eum*. Juxta illum ergo, res illa, quæ transivit, erit sine dubio aliquid creatum, & Affixū Pronomen אָפּפּאַנאַב av in Panav referendum erit ad Mosen, ut *al panav* idem sit, quod *lephanav* ante eum, quemadmodum in illo, *Et transivit munus lephanav ante eum*. Et hæc expositio Onkeli elegans quoque est & bona, quam Scriptura Sacra ipsa confirmare videtur, dum dicit, *Erit autem quum pertransibit*

Exod. 33. v. ult.

Ibid.

part. 1. c. 38.

part. 1. c. 32.

Exod. 33. 22.

Quomodo Targum solet corporeitatem à Deo remove.

Genes. 28. 13.

Gen. 31. 49.

Gen. 32. 21.

Exod. 33. 22.

gloria mea. Declarat enim, rem illam, quæ transivit, fuisse aliquid Deo attributum, non ipsammet ejus essentiam. Ac de ista Gloria (cujus sc. in modò adductis verbis fit mentio) intelligendum, quod statim subjungit, *Donc transiero*. Item illud, *Et transivit Dominus al panav ante eum*. Quòd si autem aliter fieri non posset, sed necessariò ellipsis relativivi alicujus statuenda esset, quemadmodum Onkelos ubiq; fecit, nunc vocem *Jekara* Gloria, nunc *Memra* Verbum, nonnunquam *Schechinah* *Majestas*, ejus loco ponens, pro ratione sc. uniuscujusque loci, tum & nos correlativum ejusmodi deficiens dare possemus, *Kol* nempe, h.e. *Vox*, & locum illum ita explicare, *Et transivit vox Domini ante eum & clamavit*. De voce enim dici verbum hoc *Abhar*, antè

- Exod. 36. 6. ostendimus ex illo loco, *Et transire faciebant vocem per castra*. Et sic Clamare attribuitur *Voci*. *Vox* erit illud, quod clamavit. Neque absurdum tibi hoc videatur, quòd *Clamor* vel *to Clamare* attribuitur *Voci*. Nam consimili planè modo, & iisdem verbis ei (*voci* sc.) attribuitur *Loquutio Dei* *Benedicti*; ut, *Audiebat vocem loquentem ad sese*. Quà ratione enim *Sermo* & *Loquutio* *voci* attribuitur, eadem quoq; ipsi *Clamor* potest attribui. Quin-imò apertum habemus locum, in quo & *to Amar*, h.e. *Loqui* vel *Dicere*, & *to Kara* *Clamare*, *voci* attribuitur, ubi legitur: *Kol Vox dicens clama*. Et dixit (sc. vox illa), *quid clamabo?* Sic ergo juxta hanc expositionem, loci præsentis sensus hic erit: *Et transivit vox Domini ante eum, & clamavit, Domine, Domine, Deus fortis, misericors, graciosus, & geminatio illa, Domine, Domine, Vocandi vel Vocantis erit, ut in illo, Mosche, Mosche*. Item, *Abraham, Abraham*. Atq; hæc quoque expositio elegans satis est & commoda.

Non est autem quòd te offendat, quòd res ista adeò profunda & difficilis, plures interpretationes admittat. Hoc enim nihil obest proposito nostro, (vel: *Nihil enim detrimenti asserunt proposito nostro, de removenda sc. à Deo corporeitate*). Liberum tibi est, ex iis eligere & sequi quamcunque volueris, nempe; Vel, quòd totum hoc negotium mera sit *Visio Prophetica*; & quòd tam per id, quod petivit (*Moses*), quàm per id, quod ipsi denegatum est, & per id, quod apprehendit, tantùm *Apprehensiones Intellectuales* intelligantur; quòd, inquam, hæc omnia sint *Intellectualia*, nec quicquam in illis sit *sensibile*, prout ab initio exposuimus: Vel, quòd ibi fuerit etiam *Apprehensio sensualis*, *Visio* sc., sed rei alicujus creatæ, per cujus visionem assequutus sit perfectionem *Apprehensionis Intellectus*, ut exposuit Onkelos, ita tamen, ut apprehensio illa *Visionis* non statuatur facta fuisse in *Visione Prophetica*, (h.e. in *phantasia & imagina-*

ginatione) sicut de Abrahamo dicitur: *Et ecce furnus fumans & lampas ignea, quæ transivit inter divisiones illas*: Vel denique, quod illi conjuncta etiam fuerit Apprehensio auditus, ut nempe vox aliqua, & quidem creata sine dubio, fuisse dicatur illud, quod transivit ante faciem ejus (Mosis). Ex istis, inquam, sententiis elige quamcunque volueris. Omnes enim huc tendunt, ne credas, illud, *Et transivit lephanav*, intelligendum esse sicut, *Transi ante populum hunc*, (de Transitu sc. vel Transitione corporali). Deus enim Benedictus non est corpus, neque competit ei Motus: ideoque non potest ipsi verbum *Abhar* Transire, juxta primam significationem attribui.

CAP. XXII.

In quo explicatur verbum בוא Bo Venire.

BO significat primò Adventum Animantium in locum aliquem, vel ad individuum aliquod: ut, *Ba Venit frater tuus per dolum*. Genes. 27. 35.

Deinde significat quoque Ingressionem vel Introitionem eorundem in locum aliquem: ut, *Vajabho Et ingressus est Joseph domum*. Gen. 43. 24. Item, *Cùm tabhou ingrediemini in terram*. Lev. 25. 2.

Tertio significat Adventum rei incorporeæ: ut, *Cùm jabho venit verbum tuum, ut honoremus te*. Item, *Ab iis, quæ ventura sunt super te*. Judic. 13. 17. Jesa. 47. 13.

Quarto transfertur etiam ad quasdam Privationes: ut, *Vajabho Et venit malum*. *Vajiabho Et venit caligo*. Ac secundum hanc metaphoram, quæ transfertur ad id, quod est incorporeum, accommodatur etiam Creatori, & quidem tum ad Verbi, tum ad Majestatis ipsius adventum, quo sensu dictum est: *Ecce ego ba venio ad te in densitate nubis*. Item, *Quia Dominus Deus Israël ba venit in ea*. Et hoc pacto omnia his similia intelligenda sunt de Majestate aliqua ejus visibili & corporea: ut, *Uba Et veniet Dominus Deus meus, h.e. Veniet Verbum ejus, quasi diceret, Servabit promissa sua, quæ promisit per manus Prophetarum suorum*. Hoc enim sibi vult, dum porrò ait, *Et omnes Sancti tecum, q.d. Et veniet Verbum Domini Dei per manus omnium Sanctorum tecum, qui loquuti sunt ad Israëlem*. Zach. 14. 5.

In quo explicantur verba יָצָא Jaza Egredi,
 Exire: שָׁב Schubh Reverti.

65) Egredi, Ex-
 ire.

VERBUM Jaza oppositum est præcedentis verbi *Bo*, & significat *primò*, Exitum corporis è loco, in quo quiescebat, in locum alium, sive jam corpus illud sit animatum, sive inanimatum: ut,
 Gen. 44. 4. *Ipsi jazeu egressi erant ex urbe.* Item, *Cùm teze egressus fuerit ignis.*
 Exod. 22. 6. *Deinde, transfertur ad Ostensionem vel Manifestationem rei incorporeæ: ut, Verbum jaza egressum est ex ore Regis.* Item, *Cùm jeze egredietur verbum Regine ad omnes mulieres, vult dicere, Transgressio mandati Regis, cui non parebat.* Item, *Nam ex Tzizon egredietur Lex.*
 Jesa. 2. 3. *Item, Sol jaza egressus erat super terram, q. d. Luminis ejus visio vel apparitio:*

Exire, quo sensu
 de Deo usurpe-
 tur.

Et secundùm hanc significationem semper intelligendum verbum Jaza, quando attribuitur Deo Benedicò: ut, *Ecce Dominus jaze egreditur de loco suo, h. e. videre facit, ostendit, manifestat verbũ suum, quod nunc à nobis est absconditum, q. d. fiet aliquid, quod antea non erat.* Quicquid enim creatur à Deo, id attribuitur verbo ejus: ut,
 Jesa. 26. 21. *Verbo Domini cæli creati sunt, & spiritu oris ejus omnis exercitus eorum: similitudine desumptã ab operibus Regum terrenorum, quorum instrumenta in perficienda & exequenda sua voluntate, sunt verbum ipsorum.* Deus autem Benedicò planè nullo eget instrumento, quo agat, sed opus suum solã voluntate perficit. Nullum etiam habet sermonem, prout explicabitur.

יָשָׁב Reverti.

Quemadmodum autem verbum Jaza accommodatur ad significandam Manifestationem operis alicujus divini, sicuti ostendimus ex eo, quod scriptum est, *Ecce Dominus egreditur de loco suo: ita è contrario, verbum Schubh refertur ad Ablationem vel Occultationem illius, ex solã ipsius voluntate: ut, Ibo veaschubh & revertar ad locum meum.* Significat enim Ablationem Majestatis vel visibilis Dei præsentia, quæ inter nos erat, quam sequitur Privatio Providentiæ Dei erga nos, sicut in Comminatione pœnæ Deus ait; *Et abscondam faciem meam ab eis, & consumentur.* Quando enim aliquid privatur Providentiã Dei, tùm exponitur & liberum relinquitur omnibus accidentibus, quæ ipsi possunt contingere. Quia autem dura nimis est hæc Comminatio, ideò Cognominatione in ea exprimenda utitur Deus, dicendo, *Revertar in locum meum.*

Jesa. 26. 21.

Hof. 5. 15.

Deut. 31. 17.

CAP. XXIV.

*In quo explicatur verbum הלך Halach
Ivit.*

VERBUM *Halach* quoque est ex censu illorum vocabulorum, הלך Ambula-
vit, Ivit.
quæ *Motiones* significant proprias animantium, vel rerum
animatarum: ut, *Jacob* verò *halach ivit secundum viam suam*. Et sic sæ- Genes. 32. 1.
pissimè reperitur.

Deinde accommodatur ad *Tractionem* (morum) corporum, quæ
subtilia magis sunt, quàm corpora animatorum: ut, *Aqua* verò *haju* Gen. 8. 5.
haloch ibant & deficiebant. Item, *Utehallech* *Et ibat ignis super terram*. Exod. 9. 23.

Tertiò transfertur ad *Diffusionem*, *Extensionem* & *Manifestatio-*
nem rei alicujus, quamvis merè sit incorporea: ut, *Vox* *ejus quasi ser-* Jerem. 46. 22.
pentis jelech ibit. Sic, *Vox Domini Dei* *mithallech ambulans in horto*. Gen. 3. 8.
Vox enim est res illa, de qua dicitur, quòd ambulaverit in horto.

Et secundum hanc notionem est omne *Halach*, quod occurrit de Quo sensu de
Deo usurpetur.
Creatore: quatenus, inquam, transfertur ad rem incorpoream, si-
gnificans vel *Diffusionem* rei alicujus, vel *Recessionem* *Providen-*
tiae *Dei*, cui planè similis est *Discessio* vel *Ablatio* animatorum à re
aliqua, vel è loco aliquo, quæ fit per *halichab* *Itionem*. Quemadmo-
dum enim *Ablationem* *Providentiæ* suæ exprimit per *Abscensio-*
nem *faciei* suæ, dicens, *Ego* verò *haster astir panaj abscondendo abscon-* Deut. 31. 18.
dam faciem meam in die illa: sic etiam exprimit eam quandoque per
Halicha *Itionem*, quæ nihil aliud est, quàm *Recessio* à certa re aliqua:
ut, *Elecha Ibo & revertar ad locum meum*. In illo autè, quod dicitur, *Et* Hof. 5. 15.
exarsit furor Domini in eos, vajelech & ivit, ambæ sunt significaciones Num. 12. 9.
simul, *Ablatio* sc. *Providentiæ* *Dei*, quæ *Itionis* nomine indigitatur,
& *Diffusio*, *Revelatio* vel *Manifestatio* rei alicujus, *Iræ* videlicet
Dei, quæ *ivit* & sequuta est illos, propter quam *Mirjam leprosa facta* Ibid. v. 10.
dicitur sicut nix.

Denique accommodatur hæc vox ad *Mores* & *consuetudines*,
quæ solâ mente, sine motu corporis perficiuntur: ut, *Vehalachta* Deut. 28. 9.
Et incedes in viis ejus. Item, *Post Dominum Deum vestrum* Deut. 13. 4.
telechu ibitis. Item, *Venelecha* *Et ibimus* Jesa. 2. 5.

in luce Domini.

In quo explicatur verbum *שָׁכַחַן* Schachan
Habitare.

שָׁכַחַן Habitavit.

Genes. 14. 13.

Gen. 35. 22.

VERBUM hoc, ut notum est, significat Continuationem stationis, h. e. Commorationem in loco aliquo: ut, *Ipsè autem schochen habitabat in quercubus Mamre.* Item, *Et fuit bischkon cum habitaret Israël.* Et hoc apertum est & manifestum. Habitare enim in loco aliquo, nihil aliud est, quàm continuò in illo stare, seu permanere. Nam quando animantia diù in aliquo loco, sive Comuni, sive Proprio subsistant, dicitur de iis, quòd habitent in loco illo, non obstante, quòd in illo nonnunquam hinc inde moveantur: ut, *Abraham schochen habitabat in quercubus Mamre.* Item, *Et fuit cum habitaret Israël, bischkon.*

Gen. 14. 13.

Gen. 35. 22.

Deinde verò accommodatur etiam ad res Inanimatas, adeoque ad omne id, quod constanter & assiduè permanet in re aliqua, licet illa res, in qua altera manet, non sit locus: neq; etiam vox illa, quæ permanet, sit animata: ut *Tischkon Habitet super illam (diem sc.) nubes.* Hic enim manifestum est, nubem non esse quid animatū, neq; diem esse corpus, vel rem corpoream, sed partem temporis.

Jobi 3. 5.

Quo sensu de
Deo dicitur.

Atq; secundum hanc usurpationem attribuitur etiã Creatori: ad exprimendū sc. Habitationem vel Cómorationem Majestatis & Providentię ipsius in loco aliquo. Ubi cunq; enim Majestatis & Præsentię suę signa collocavit, aut ubi cunq; habitare facit Providentiã suam, ibi dicitur Habitare: ut, *Vajischkon Et habitavit gloria Domini.* Item, *Veschachanti Et habitabo in medio filiorum Israël.* Item, *Ob voluntatem schocheni inhabitatoris rubi.* Quare in quocunq; loco actio hæc (*Habitatio*) invenitur attributa Creatori, significat Commorationem Majestatis ipsius, h. e. Glorię creatæ in loco aliquo, vel Providentiam Divinam in re quapiam, pro ratione sc. uniuscujusq; loci.

Exod. 24. 16.

Exod. 29. 48.

Deut. 33. 16.

CAP. XXVI.

Cur Lex Anthropopathiis usa sit.

Loquitur Lex
per Anthropopa-
thias.

NO T A est generalis illa Regula, quæ inservit ad explicationem omnium loquendi rationum, quæ in hoc negotio occurrunt: *Loquitur Lex secundum linguam filiorum hominum.* Cujus sensus est: Quicquid homines ab initio cogitationis suę intelligentiã & imaginatione suã possunt assequi, id in Scriptura attribuitur Creatori.

ri.

ri. Hinc describitur per attributa & nomina corporea, ut doceatur ipsum esse Ens: vulgus enim hominum non apprehendunt ab initio cogitationis Entitatem vel Essentiam, nisi in rebus corporeis.

Cur Deo attributa & nomina corporea adscribantur.

Unde quicquid non est corpus, vel res in corpore existens, non creditur ab iis esse vel existere. Sic etiam quicquid à nobis pro perfecto habetur, id quoque attribuitur Deo Benedicto, ad docendum, illum omnibus numeris & gradibus esse perfectissimum, nullumque in ipso esse defectum vel privationem.

Perfectiones humana Deo cur attribuantur.

Econtrariò autem nihil eorum Deo attribui legimus, in quibus vulgus hominum imperfectionem aliquam esse existimat. Ideò non describitur Deus, quòd edat, bibat, dormiat, ægroteret, &c. sed per ea tantum, quæ pro perfectionibus ab hominibus habentur, quæ, licet nostri respectu sint perfectissima, ipsius tamen ratione sunt in summo imperfectionis gradu. Sed existimant, si humanæ illæ perfectiones à Creatore separarentur: magnam ipsius Naturæ imperfectionem illatum iri. Sic nôsti Motum recenseri inter perfectiones Animalium, atque etiam necessarium esse ad perfectionem illorum. Quemadmodum enim continuè opus habent cibo & potu, ad compensationem ejus, quod quotidie illis decedit: sic quoque opus habent Motu, ad id, quod ipsis bonum est, vel cui assueti sunt, persequendū, & ad malum fugiendū.

Cur Deo nõ attribuat Ede-re, Bibere, Dormire &c.

Unde per se nihil interest, sive cibum & potum, sive motum Creatori attribuas: sed tantum secundum linguam filiorum hominum, h. e. secundum imaginationem vulgi, apud quos Comedere & Bibere Imperfectiones sunt, Motus verò minimè: cum tamen & ipse necessariò præsupponat Imperfectionem. Demonstratū enim est, quòd quicquid movetur, sit corporeum & divisibile. Deinceps verò declarabitur tibi, *par. 2. in præfat.*

Deo, cum sit incorporeus, nec motum, nec quietem competere. Quies enim nulli rei competit, nisi ei, quæ moveri potest. Quare omnia ista Nomina, quæ Motum animantiū significant, attribuantur Creatori, eo modo, quo diximus: ut, e. g. quādo Vita ipsi attribuitur, vel quando dicitur vivere. Motus enim accidens proprium est animantium.

Quando ergo à Deo removeretur corporeitas, tum omnia quoque ista ab Ipso removebuntur, videlicet Descendere, Ascendere, Ambulare, Stare, Circumire, Sedere, Habitare, Egredi, Venire, Transire & similia. Atque hæc paullò fusiùs, prout nos fecimus, declarare, utile & necessarium est, non solum propter vulgus, qui istiusmodi opinionibus imbuti sunt, sed & propter eos, qui ad perfectionem humanam contendunt, ut ab ipsis tollantur cogitationes istæ, quæ cum ipsis adolescentiæ annis incipiunt.

CAP. XXVII.

Quàm cautus & diligens fuerit Onkelos in removenda à Deo corporeitate. Differentiam esse inter Prophetiam somnii, Visionem, & inter id, quando dicitur: Et fuit verbum Domini ad me, dicendo &c.

Onkelus diligens fuit in removenda à Deo corporeitate.

ONKELOS Profelytus, vir perfectissimus in Lingua Hebræa & Chaldaica, diligentiam & industriam suam inter cætera quoque in removenda corporeitate à Deo gnaviter admodum comprobavit. Omnia enim Attributiona vel Nomina, in Scriptura Deo attributa, quæ corporeitatem inducere videntur, ipse secundum verum & genuinum illorum sensum exposuit. Hinc quando in vocem incidit, quæ *Motum* aliquem designat, tum loco *Motus* posuit *Apparitionem* vel *Manifestationem splendoris alicujus creati*, h. e. *Majestatis* vel *Providentiæ Divinæ*. Ita interpretatur, Jarad *Descendit Dominus*, per, *Jirgele Revelabit se Dominus*. Item, *Vajered Et descendit Dominus*, *Vajitgele Et apparuit*, non verò, *Unechat Et descendit*. Item, *Eredah na Descendam nunc & videbo*, per, *Revelabo me & videbo*. Atque hoc perpetuum est in ipsius Translatione.

Exod. 19. 18.

Gen. 11. 5.

Gen. 18. 21.

Gen. 46. 4.

Ibid. v. 2.

Exod. 19. 20.

At verò illud, *Ego eredah descendam tecum in Aegyptum*, ipse de verbo ad verbum interpretatus est, *Ego echut descendam tecum*, quod mirabile est. Sed discimus inde magnam Viri istius perfectionem, præstantiamque interpretationis ejus, quomodo singula intellexerit, prout intelligenda & capienda sunt. Revelavit enim nobis per hoc Targum rem magnam, ad Prophetiæ negotium spectantem, ut videlicet attendamus ad principium illius Narrationis, quod ita habet: *Loquutus est Deus ad Israël in visionibus noctis, & dixit, Jacob, Jacob: & respondit &c. Et dixit, ego &c. Ego descendam &c.* Nam postquam ex principio istius historiæ collegit, omnia illa in Visionibus noctis facta esse, non dubitavit singula, quæ in Visione dicta sunt, iisdem verbis referre. Atque talis narratio vera est. Refert enim tantum id, quod dictum est ei (*Jacobo*), non quod reverà accidit, quale est illud, *Et descendit Dominus in montem Sinai*, quod narratio est ejus, quod reverà factum est, unde etiam id per *Apparitionem* vel *Revelationem* transtulit, sicq; à Deo removit, quicquid de *Motus* est essentia.

Res

Res autem Imaginarias quod attinet, ut est Narratio ejus, quod alicui dictum est, eas reliquit prout sunt, quod mirandum. Admoneris verò inde, magnam esse differentiam inter id, de quo dicitur, *In somnio*, aut, *In visionibus noctis*, & inter id, de quo dicitur, *Bemachase ubemareh In visione*, & inter id, de quo simpliciter & absolute dicitur, *Et fuit verbum Domini ad me, dicendo*, vel, *Et dixit Dominus ad me, dicendo*. Cæterum, fieri quoque potest meo judicio, ut Onkelos per vocem *Elohim*, Angelum intellexerit, ac proinde non dubitavit transferre, *Ego descendam tecum*. Neque incredibile tibi videatur, *Elohim* ibi fuisse Angelum, eò quòd dicit, *Ego sum Deus, Deus Patris tui*. Nam fieri potest, ut illa verba prolata sint (à Deo) per Angelum. Nonne enim vides, quòd idem ille, de quo dicitur, *Et dixit ad me Angelus Domini in somnio, Jacob, Et respondi, adsum*, quòd, inquam, idem ille in fine illius narrationis dicat, *Ego Deus Bethel, ubi unxisti statuam, ubi vovisti mihi votum?* Nullum autem est dubium, Jacobum Deo, non verò Angelo votum fecisse. Verum nihil novi hoc est in libris Prophetarum, ut narrentur verba illa, quæ Angelus Dei nomine loquitur, ac si Deus ipse illa proferret. Quare illa omnia intelligenda sunt per ellipsin relativi alicujus, ac si diceretur, *Ego sum legatus Dei patris tui: tulisset.* *Ego sum legatus Dei, qui apparuit tibi in Bethel &c.* Talia multa occurrunt, quando agemus de Prophetia ejusque gradibus, item de Angelis, secundum intentionem hujus libri.

Verba ab Angelis prolata ita sæpè narrantur, ac si Deus illa protulisset.

C A P. XXIIX.

In quo explicatur Nomen רגל Regel Pes.

REGEL Vox est æquivoca, significans primò Pedes Animantium: ut, *Regel tahat regel Pedem pro pede.* רגל Pes. Exod. 21. 24.
 Deinde transfertur ad rem, quæ post aliam sequitur: ut, *Egredere tu, & omnis populus, qui est beraglecha in pedibus tuis, h.e. qui sequuntur te.* Exod. 11. 8.
 Tertio significat quoque Causam: ut, *Et benedixit tibi Dominus leragli ad pedem meum, h.e. mei causâ, vel propter me.* Gen. 30. 30.
 Quando enim aliquid est propter rem aliam, vel vi alterius alicujus rei, tum res illa ejus est causa. Et sic sæpè occurrit, ut, *Lerregel hammelacha, uleregel hajeladim Ad pedem gregis, & ad pedem puerorum, h.e. propter gregem & propter pueros.* Gen. 33. 14.
 Sic, *Et stabunt pedes ejus in die illa super montem olivarum, h.e. stabunt causæ, vel potius causata ipsius, h.e. miracula, quæ tum conspicientur in loco illo, quorum Deus Benedictus causa est efficiens.* Zach. 14. 3.
 Ad hanc interpretationem inclinat *Jonathan F. Uziel p.m. Et revelabit se cum potentia sua, in die illa, super*

montem olivarum. Et sic transferre solet alia quoque hujus generis.

Exod. 24. 10. Quod vero attinet locum illum, ubi dicitur, *Et sub pedibus ejus erat velut opus albedinis lapidis Sapphiri*, ibi Onkelos vocem *Raglav* pedes, exposuit, ac si cognomen esset Solii. Sic enim ait, *Et sub throno gloria ejus.* Observa autem hic iterum & admirare, quàm diligenter & accuratè Onkelos corporeitatem à Deo removeat, & quicquid eam, etiam de longè, inducere aut confirmare videtur. Non enim dicit, *Et sub solio ejus*: quia si Solium Deo ipsi attribuisset, primâ fronte visum fuisset inde sequi, Deum solio aliquo fulciri, atque ita corporeitatem in ipso esse: verùm attribuit Solium, Gloriæ ipsius, h.e. Majestati, quæ est lux aliqua creata. Sic in Targum illius loci, *Quia manus super solium Jah*, ait, *Coram Deo, cujus Majestas est super throno gloria.*

Exod. 17. 16. Et sic omnium consensu intelligendum quoque illud, *Solium gloria.*

Jerem. 17. 12. Sed hæc præter scopum: quare ad institutum nostrum revertor. Dico ergo, finem Onkeli, in Translatione loci adducti, fuisse tantum remove à Deo corporeitatem, non verò declarare & exponere, quid nam assequuti sint (*Optimates scilicet filiorum Israël*), vel, quid illa parabola sibi velit. Atque ita ubique ferè solet facere, ut non temere ingrediatur vel immisceat se in rem hanc (*ad explicandas videlicet Parabolas & Similitudines*), sed remaneat in removenda corporeitate: quia Remotio corporeitatis, res est Demonstrativa & ad fidem necessaria; unde ibi liberè sententiam suam pronunciat, prout res ipsa postulare videtur. Explicatio autem Parabolarum, res est incerta & dubia: fieri enim potest, ut habeant intentionem hanc vel aliam. Res etiam plerumq; in iis sunt valdè obscuræ. Et intelligentia ipsarum non est de articulis Fidei, neque apprehensio ipsarum pro captu vulgi. Ideoque noluit se (*Onkelos*) huic negotio immiscere. Nobis autem, secundum instituti nostri rationem in hoc libro, necessariò ista sunt explicanda. Dico ergo, *Thachat raglav* Sub pedibus ejus, idem esse quòd *Misibbato ubiglalo* ex causa ipsius, h.e. per eum, & propter eum, sicut explicuimus. Quod autem apprehenderunt, fuit ipsa Materia prima, quæ est à Deo Benedicto (*immediatè scilicet*), cujusque ipse causa est efficiens. Nam observandum, quòd dicat, *Sicut opus albedinis Sapphiri*: si enim voluisset denotare colorem vel speciem externam, simpliciter dixisset, *Sicut albedo Sapphiri*. Verùm addit, *Sicut opus*, quia Materia, ut nôsti, naturâ suâ semper recipit (formas), & patitur, nunquam verò agit, nisi per accidens, sicut forma semper agit per se, nunquam autem patitur, nisi per accidens, quemadmodum ista in libris Physicorum explicantur. Hanc ergo
ob

ob causam dicit, *Kemaaseh* Sicut opus. Præterea, per *libnat hassapphir* albedinem Sapphiri, significatur Splendor vel Pelluciditas, non color albus. Albedo enim sapphiri non est color albus, sed pelluciditas vel splendor tantum. Splendor autem non est color, ut docetur in *Physicis*. Quod si enim esset color, non possent alii colores post ipsum videri, neque etiam alios colores reciperet. Quia verò corpus splendidum vel lucidum omnibus coloribus destitutum est, ideò alios colores omnes recipit, alternativè sc., quemadmodum Materia prima, quæ in se omnibus formis privata est, omnes autem alternativè recipit. Sic ergo id, quod apprehenderunt, erit Materia prima, quæ Deo attribuitur, quia est prima & præcipua inter creaturas, quæ generationi & corruptioni sunt obnoxia, & quia eã ex nihilo creavit. Verùm de ista materia alibi quoque dicitur. Hoc tantum adhuc addo, quòd etiam secundum paraphrasin Onkeli locum habeat hæc nostra expositio (*de Materia prima sc., quam apprehendisse statuimus Optimates filiorum Israël*). Sic enim ait, *Et sub folio gloria ejus*. Jam verò materia prima in rei veritate est sub Cælo, quod vocatur Solium, ut in præcedentibus vidimus. Ad mirabilem autem hanc expositionem permovet me dictum quoddam *R. Eliesaris F. Hyrcani*, quòd in alio hujus libri capite audies. Generalis omnium (*h. e. tam Onkeli quam mea*) intentio est, remove à Deo corporeitatem, & apprehensiones istas omnes constituere Intellectuales, non verò sensuales, (*h. e. referre ad Intellectum, non ad sensum*). Tu ergo & istud observa ac animadvert.

p. 2. c. 26.

C A P. XXIX.

Explicatur verbum אָזַבְחַ Azabh Dolere.

VERBUM *Azabh* æquivocum est, primò & propriè Dolorem אָזַבְחַ Dolere significans: ut, *Beezeb* *In dolore paries filios*. Gen. 3. 16.
Deinde significat quoque Iram, Indignationem: ut, *Et non azabho* 1. Reg. 1. 6.
[h. e. hichilo] *indignari fecit, vel irritavit eum pater ejus*. Sic, *Quia neezabh* 1. Sam. 20. 34.
indignabatur propter Davidem.

Tertiò, *Rebellare vel Rebellionem*: ut, *Ipsi maru veazebhu rebelles* Jesa. 63. 10.
fuerunt & rebellarunt Spiritui Sancto. Item, *Jaazibhuhu Rebellarunt ei in* Psalm. 78. 40.
solitudine. Sic, *Si via ozeb* *rebellionis in me est*. Sic, *Totà die verba mea* Psalm. 139. 24.
jeazzebhu rebellant. Juxta secundam vel tertiã significationẽ dictum Psalm. 56. 6.
est, *Vajitazzeb* *belibbo*, & juxta secundam quidem significationem Gen. 6. 6.
sensus erit, quòd Deus indignatus fuerit contra ipsos, propter malitiam operum ipsorum. Quod verò attinet *to Belibbo*, h. e. *In corde*

Gen. 8.21. suo, quemadmodum in Historia Noachi quoque dicitur, *Dixitq, Dominus belibbo in corde suo, ejus expositionem accipe. Quando propter Quomodo de Deo dicatur, quod aliquid in corde suo dicat.* hominem de re quadam dicitur, quod eam dixerit In corde suo, vel, Ad cor suum, tum intelligitur aliquid, quod nulli hominum unquam dixit vel prodidit. Sic, quando Deus aliquid apud se vult & decernit, quod nulli Prophetæ revelavit, tum, quando res illa (*quam voluit & decrevit*) præterit, & facta est, dicitur de ea, *Et dixit Dominus in corde suo, more humano, juxta tritum illud: Loquitur lex lingua filiorum hominum. Et hæc clara sunt & manifesta. Quia ergo in Rebellionem Diluvii non explicatur, quod aliquis ad ipsos missus fuerit (à Deo) eo tempore, qui illos vel monuerit, vel mortem ipsis interminatus fuerit, ideò dicitur de eis, quod iratus fuerit contra ipsos belibbo in corde suo. Sic, quando volebat, ut nullum amplius sit Diluvium, nulli Prophetæ dixit, Abi & annuncia hoc: ideò & ibi dicitur, Dixit Dominus in corde suo. Explicatio verò loci illius *Vajitazzeb el libbo*, secundum tertiam hujus vocis significationem est, quod rebellaverit homo contra voluntatem Dei. Cor enim quandoque etiam *Voluntatem* significat, quemadmodum explicabitur in Homonymia vocis *Lebh Cor*. [*Sic ergo verba illa juxta hanc sententiam transferenda erunt: Et rebellavit cordi (h.e. voluntati) ejus (Dei).*]*

Gen. 6.6.

Gen. 8.21.

par. I. c. 39.

CAP. XXX.

In quo explicatur אכל Achal Comedere.

וֹכֵחַ Comedere. VERBUM hoc *Achal* ex prima sua Impositione significat Sumptionem cibi & alimenzi animalium, quod ita notum, ut non necesse sit exemplis illustrare.

Deinde, quia duo præcipue sunt in comestione, primò quidem Interitus rei, quæ comeditur, h.e. destructio formæ ipsius primæ; deinde animantium accretio, constitutionis item & essentiæ ipsorum conservatio, omniumque virium & facultatum corporis restauratio: ideò duas adhuc significationes in hac lingua habet. Nam juxta primam proprietatem accommodatur hoc verbum *Achal* ad quemvis Interitum & Destructionem, adeoque in universum ad cujusvis formæ desolationem: ut, *Veachela Et comedet vos terra inimicorum vestrorum. Item, Terra ochelet comedens habitatores suos. Item, Gladio teucelu comedemini. Item, Tochal Comedet gladius. Item, Incenditq, se in eos ignis ipsius, vattochal & comedit extremum castrorum. Item, Ignis ochela comedens est, h.e. perdet omnes rebelles suos perditione ignis, cui ipse dominatur. Atque sic frequentissimè occurrit. Secundum alteram*

ram

Levit. 26. 38.
Num. 13. 32.
Jesa. 1. 20.
2. Sam. 2. 26.
Num. 11. 1.
Deut. 4. 24.

ram Comestionis proprietatem, accommodatur quoque ad Sapien-
tiam & Doctrinam, & universaliter ad Apprehensiones Intelle-
ctuales, per quas Forma humana conservatur propter perfectionem,
quæ ipsis inest, quemadmodum corpus per cibum, propter bonita-
tem illius conservatur: ut, *Venite, emite, veichlu & comedite*. Item, Jefa. 55. 1.
paullò post, *Audite audiendo me, veichlu & comedite bonum*. Item, Ibid. v. 2.
Achol Comedere mel multum, non est bonum. Item, *Achol Comede fili* Prov. 25. 27.
mi mel, quia bonum est, & favum, quia dulcis est palato tuo. Et sic sæ- Prov. 24. 13.
pè quoque fit in verbis Rabbiorum nostrorum p. m., quòd scilicet Sa-
pientiam, Comestionem appellant, ut quando dicunt; *Venite, co-
medite carnem, in qua multa est pinguedo*. Dicunt etiam, *Omne Edere
& Bibere, cujus mentio fit in hoc libro*, (Proverbiorum scilicet) *nihil est
aliud, quàm Sapiaentia, vel Lex*, ut alia exemplaria habent. Sic enim Sapiaentia voca-
frequentè Sapiaentia quoque vocatur Aqua: ut, *Omnes sitientes ve- tur Aqua.
nite ad aquas*. Et quia hoc ita crebrò usu venire solet, atque ita ma- Jefa. 55. 1.
nifestum & perspicuum est, ac si prima & propria hujus verbi es- Privatia Sa-
set significatio, idcirco *Fames & Sitis* etiam usurpantur de Priva- pientia vocatur
tione Sapiaentia & Apprehensionis: ut, *Et mittam famem in terram, Fames & Sitis.
non famem panis, neque sitim aqua, sed audiendi Verbum DOMINI*. Amos 8. 11.
Item, *Sitivit anima mea ad Deum, ad Deum vivum*. Et sic passim. Psa. 42. 3.
Ita interpretatur Jonathan locum illum, *Et haurietis aquas è fon- Jefa. 12. 3.
tibus salutis*; in hunc sensum, *Et accipietis doctrinam novam cum gau-
dio à selectis justorum*: ubi animadvertè, quâ ratione Aquam expo-
nat Sapiaentiam venturam in diebus illis; Vocem autem מִמַּאֲיָנָה Mim-
maajene E' fontibus, sumpsit, ac si esset idem quod מֵעֵינַי Meene in il- Num. 15. 24.
lo Moysi, *Meene haedah*, h. e. A' capitibus, à primariis cœtus. Hi verò
sunt Sapiaentes. Quod autem dicit, *A' selectis Justorum*, idè fecit, quia
Justitia vera demum salus est. Vides ergo, quo modo singulas voces
ad Sapiaentiam & Doctrinam accommodarit.

C A P. XXXI.

*De imperfectione Intellectus humani. Quòd cer-
tos terminos præscriptos habeat. De differen-
tia ejus inter homines. Quæ item Sapien-
tia cause sint impedièntes.*

SCIENDUM est, esse Apprehensiones quasdam, quas Intellectus *Apprehensio In-
tellectus est im-
perfecta.*
humanus facultate & naturâ suâ apprehendere potest, & esse

quasdam res, quas naturâ suâ apprehendere nullo modo potest, nec quidem per causam (h.e. per singularem gratiam & influentiâ Divinam), sed quarum apprehensionis portæ ipsi omni ex parte sunt clausæ & obseratæ: esse etiam quasdam, ex quibus aliquid apprehendit & assequitur, aliquid verò ignorat. Nam licet Apprehensionis facultatem habeat, non tamen sequitur, quòd omnia possit apprehendere, prout sensus etiam quidem apprehendunt, sed non in quavis distantia. Et sic reliquæ facultates corporales, ut e. g. Si aliquis possit portare duo talenta, non sequitur, eum posse portare decem. Quemadmodum autem inter Individua talis est differentia, ut unum altero præstet in istis apprehensionibus sensualibus, & reliquis facultatibus corporalibus, quemadmodum cuiusvis notum est, sic tamen, ut terminum certum habeant, nec in immensum vel infinitum progrediantur: ita iudicium quoq; idem est apprehensionum humanarum intellectualium. Est enim & hic magna differentia & imparitas, unusq; altero multò est præstantior, quemadmodum hoc inter Litteratos imprimis videre licet. Nam est qui ex semet-ipso rem quandam per speculationem suam invenit, quam alius nunquam potest intelligere; ita ut quamvis eam alius omni studio ipsum docere velit, quibuscunq; exemplis illustret, & longo admodum tempore, nunquam tamen ad illam pertingere valeat intellectus ipsius, sed abbreviata sit manus intellectus ejus ad eam intelligendam. Verùm & hæc præstâtia non progreditur in infinitum: sed habet Intellectus humanus quoq; cancellos suos, intra quos ipsi subsistendum. Sunt enim quædam, quorum apprehensionem sibi impossibilem esse homo benè novit, unde etiam anima ipsius illa scire & cognoscere non avert; quia rem sibi impossibilem esse judicat, & nullam portam esse novit, per quam ad illorum cognitionem introire queat. Sic ignoramus numerum stellarum Cœli, an par sit vel impar: numerum item specierum animantium, mineralium, plantarum, & similibus. Deinde sunt quædam, ad quorum apprehensionem appetitus & desiderium hominis vehemens admodum est, in quibus indagandis & perscrutandis Intellectus ipsius omnes suos nervos intendit. Hinc apud omnes Gentes & omni tempore magna invenitur caterva hominũ, speculationibus ejusmodi deditorum. Atq; hinc variæ admodum & dissentientes sunt illorum opiniones, unde controversiæ & quæstiones multæ oriuntur: quia Intellectus in apprehensione illarum (h.e. in desiderio apprehendendi illas) pendet, & ita unusquisq; existimat, se invenisse viam, per quã naturam & veritatem illarum scire queat. Neq; etiam in facultate Intellectus

*Est differentia
in Apprehensione
secundum Individua.*

Ætus humani est, demonstrationem illarum adducere. Nam de nullâ re, quæ demonstrari potest, controversia est vel dissensio: neque illi quisquam se opponit & contradicit, nisi ignorans & imperitus, quæ contradictio vocatur demonstrativa, (h.e. *contra ea, quæ demonstrari possunt*). Sic inveniuntur homines, qui controversiam movent de rotunditate Terræ, Cœli, & similibus. Verùm isti nullum habent accessum vel introitum in hoc negotium. Confusio verò ista accidit potissimùm & frequentissimè in rebus Divinis: rariùs in Naturalibus: in Mathematicis omninò ferè deficit.

Alexander Aphrodisæus scripsit, tres esse causas Dissensionum & Controversiarum: *primò*, Amorem dominationis & victoriæ, *φιλονεικίαν*, hæc enim impedit hominem, quò minus rem sicuti est apprehendat: *secundò*, Subtilitatem, profunditatem & difficultatem rei apprehendendæ: *tertio*, Ignorantiam & inscientiam apprehendentis, ut & Imperfectionem & Imbecillitatem ejus ad apprehendendam rem, cujus apprehensio est possibilis.

Et has quidem causas commemoravit Alexander. Nos verò his nostris temporibus etiam quartâ, *quæ ab ipso ommissa*, addere possumus, Consuetudinem sc. vel Institutionem. Amant enim homines naturâ id, ad quod sunt assuefacti, & propendent ad illud. Unde vides, quòd illi, qui in pagis habitant, quia non solent ibi sæpè caput & corpus lavare, voluptatibus indulgere, delicatisq; cibis uti, civitates spernant, neq; voluptatibus illarum frui desiderant, sed res malas potiùs eligant sibi assuetas, quàm bonas, quibus assueti non sunt, nec magnopere in magnificis palatiis habitare, sericis ac pretiosis vestimentis vestiri, aut balneis, unguentis vel aromatibus se oblectare aveant. Idem planè accidere solet homini in sententiis & opinionibus, quibus innutritus est, ut præ amore illarum, ab illis dimoveri nequeat. Quæ causa est, ut homo sæpè non possit apprehendere veritatem, quia sc. illa sequitur, quibus est assuetus, quemadmodùm vulgo hominum in corporeitate, & aliis rebus Divinis evenit, prout alibi declarabimus. Nam hæc omnia ideò præcipuè illis accidunt, quia exercitati & educati sunt in scriptis, quæ inter ipsos magnifunt, & quæ secundùm sensum litteralem de corporeitate docent, & aliis imaginationibus, in quibus nulla est veritas: intelligenda autè sunt parabolicè, ob causas, quas alibi adducam. Porrò nõ existimare debes, ea, quæ de imbecillitate & imperfectione Intellectus humani à nobis

nobis dicta sunt, & quòd certus ac definitus ei præscriptus sit terminus, (vel, & de ejusdem limitatione) à Lege nostra solùm dici. Nam hoc ipsum Philosophi quoq; statuerunt & apprehenderunt, apprehensione perfectâ sine ulla hæsitacione aut dubitatione; prout sanè res est extra omnem dubitationis aleam posita, nisi fortè apud eum, qui planè ignarus est earum rerum, quarum demonstrationes evidentes habentur. Hoc caput quod concernit, fundamenti loco id quasi præmissimum ad sequentia.

CAP. XXXII.

Quòd equè accidat defectus & defatigatio in Intellectualibus, ac in Sensualibus. Non esse altiora indaganda, quàm Intellectus cujusq; ferat, rationibus, & testimoniis Scripturæ demonstratur.

Defatigatio accidit Intellectui equè ac Sensualibus.

SCIA T Lector, quòd in Apprehensionibus Intellectualibus (eò quòd à materia dependent) simile quid accidat ei, quod contingit in Apprehensionibus sensualibus. Quando enim vides oculis tuis, apprehendis id, quod in facultate visus tui est ut apprehendas: quòd si verò oculos tuos cogas ac visum nimium intendas, ut per majorem distantiam videas, quàm verò facultas tua videndi concedit, vel, cùm intueris scripturam aut sculpturam aliquam subtiliorem, quàm ut facultate visus tui eam videre queas, tùm non solùm debilitabitur visus tuus in eo, quod minimè videre potes, sed etiam in eo, quod aliàs videre posses: ita ut non amplius videre possis id, quod videre potuisti, antequam hoc pacto visum tuum intendebas & defatigabas. Idem experietur, qui in contemplatione scientiæ vel artis alicujus occupatus est, quæ in cogitatione consistit. Cùm enim cogitationes suas nimium in eam intenderit & defatigârit, confundetur, neque intelliget illud, quod aliàs intelligere potuisset. Ratio quippe omnium facultatum & potentiarum corporalium in hoc negotio eadem est & una. Simile quid accidit tibi in Apprehensionibus Intellectualibus. Quòd si enim substiteris in dubio, in quod incidis, & non afflixeris animam tuam, persuadendo ei, demonstrationem esse ejus rei, cujus nulla est demonstratio, neq; refellere aut falsitatis redarguere conaris id, cujus contrarium nullâ ratione demon-

monstrari potest, neque etiam id, quod captum tuum superat, cupis apprehendere: cum, inquam, hæc omnia observaveris, pervenisti ad summam perfectionem hominis, erisque in gradu R. Akibhæ p. m. qui in rebus his Divinis ingressus & egressus est in pace, in speculatione sua. Quod si verò tentes apprehendere id, quod apprehensionem tuam superat, vel falsitatis redarguere incipias ea, de quorū contrariis nulla est demonstratio, ita quidem, ut nullo modo probabilia sint vel possibilis: tūm devenies sicut Elisæus quidam, h. e. non solum non perfectus, sed imperfectioe omni eris imperfectior, & fiet, ut imaginaria in te dominantur, ad vitia, & quasvis res turpes ac malas inclines, propter molestiā & defatigationem nimiam, quā Intellectum hoc pacto afficis, & ita lumen ejus extinguis: non aliter atque in sensu Visus solet contingere, ut multas species falsas apprehendat, quādo debilitatus est, sicuti in egrotis videre est, vel cum acies oculorum intenditur ad res nimis lucentes & splendidas, aut subtiles. In hunc sensum ait Salomon, *Si mel invenisti, comede sufficientiam tuam, ne fortè satieris eo, & evomas illud*, cujus rei exemplum referunt de Elisæo quodam. Egregia similitudo admodum, in qua Sapientiam cum cibo comparat, (quemadmodum antea quoque monuimus), & quidem dulcissimo, melle sc. cujus natura est, ut magnā quantitate comestum, stomachum conciter, & vomitum gignat, quasi voluisset dicere Salomon: Apprehensionem hanc esse quidem excellentem, egregiam & rem perfectissimam, verum si non intra terminos ejus subsistatur, & cautè ac prudenter quis in ea versetur, degenerare in imperfectioem, sicut in esu mellis accidere solet. Id enim si moderatè ac temperanter sumatur, nutrit ac dulce est; quod si verò quis modum excedat & nimis comedat, contrarium evenit. Observa autem, quod non dicat, *Ne satieris eo & fastidium ejus te capiat*, vel, *& spernas illud*, sed, *Et evomas illud*. In eundem sensum dicit alibi, *Comedere mel multum, non est bonum*. Huc quoque respicit, dum ait; *Ne sapiens sis nimium, ad quid desolaberis?* Sic quando inquit, *Custodi pedem tuum, quando is ad domum Dei*. Hinc ait quoque David, *Non ambulavi in magnis, neq; in mirabilibus supra me*. Idem sibi volunt Sapientes nostri, cum dicunt, *Altiora præ te ne inquirito, & abscondita à te ne perscrutator*. Item, *Ea quæ tibi mandata sunt, cogita; non enim indiges his, quæ occulta sunt*, h. e. Ne emittas intellectum tuum, nisi ad id, quod homo potest apprehendere & assequi: nam in iis, quæ intellectum ejus superant, se exercere, plurimum nocet, prout ostendimus. Idem quoque innuunt, cum dicunt. *Quicumq; respicit quatuor res &c.* Inprimis

Non est defatigandus Intellectus iis, quæ captum ejus superant.

Proverb. 25. 16.

Sapientia comparatur cum melle.

Ibid. v. 27.

Eccles. 7. 17.

Eccles. 4. 17.

Psal. 131. 1.

Legitur hæc sententia quoque apud Syr. c. 3. v. 20. 21.

verò in illo, *Quicumq;* non parcat gloria Creatoris sui, (*expediret ei, ut non venisset in mundum, addendum, ut patet ex Comment. R. Schem tobh*). Nihil enim aliud volunt, quàm quod diximus, Non esse homini cogitationibus suis ad ejusmodi res, quæ interitum ipsi afferunt, prorumpendum. Quando verò dubia quædam ipsi oriuntur, aut non è vestigio demonstrationem rei quæsitæ invenit, tum non statim illam relinquet, vel repudiabit, aut falsam pronuntiabit; verùm expectabit, gloriæ Creatoris sui parcat, sibiq; temperabit, quemadmodum hoc jam explanatum est. Istorum verò dictorū Prophetarum & Sapientum nostrorum mens & sententia non est, omnis speculationis portas claudere, & intellectum arcete ab apprehensione illarum rerum, quas potest apprehendere, prout fatui quidam & ignavi homines existimant, qui bellè admodum hoc pacto inscitiam & ignorantiam suam perfectionis ac sapientiæ velo tegere se posse autumant: econtrà verò perfectionem & scientiam imperfectionis notâ insigniunt, atq; ita de via legis egrediuntur & exorbitant, *ponentes tenebras lucem & lucem tenebras*. Verùm intentio est indicare, Intellectum humanum certum habere terminum, in quo ipsi sit consistendum. Non est autem, quòd verba nostra, quæ in hoc capite de Intellectu humano diximus, subtiliter & accuratè examines: tantum enim ad scopum nostrum ea dirigere voluimus, non verò *angulus* naturam Intellectus explicare.

CAP. XXXIII.

Non esse cursum studiorum ab ipsa Theologia incipiendum, sed exercendum prius animum in aliis artibus & disciplinis. Quare de rebus Divinis loquantur per anigmata, quare item vocentur Secreta.

Per certos gradus ad studium Theologicum esse accedendum. SCIRE te velim, in docendo vel discendo statim incipere à Sapientia Divina, & ab expositione Parabolarum, Troporum, ac Metaphorarum Propheticarū, valdè esse periculosum & detrimens. Necessè enim est, ut primò Juniores vel Tyrones, & ii, qui tardioris sunt ingenii, in primis rudimentis instituantur, pro mensura apprehensionis ipsorum. Quòd si autem quis animadvertatur perfectioris esse Intellectus, & ad sublimem & excelsum istum gradum

dum aptus & idoneus, ad gradum, inquam, istum speculationis demonstrativæ & doctrinarum verè intellectualiū, eum paulatim ascendere facient, donec ad perfectionem suam vel propriā industriā, vel auxilio magistri alicujus, perveniat. Quum enim statim quis ab hac Divina Sapiencia inchoaverit, in eo non tantum exorietur confusio rerum credendarū, sed totalis earum abolitio: neq; is mihi videretur aliter facere, quàm si quis infantem pane triticeo & carne cibare, vinoque potare vellet. Nam sine dubio eum occideret, non quòd ista alimenta sint mala, ac naturæ hominis contraria aut incōvenientia: sed quia illa capiens, debilis nimis est, quàm ut illa eo pacto concoquere possit, ut utilitatem inde percipiat. Sic, scientias & opiniones istas veras ac reales quod attinet, non ideò tam occultè, ænigmaticè & obscurè de illis loquuti sunt Sapientes, quòd aliquid mali sub illis lateat, aut quòd fundamenta Legis nostræ destruant, ut fatui homines existimant; sed ideò illas occultârunt, quia ingenium & intellectus noster nequeunt illas statim ab initio capere: quædam autem revelârunt, ut qui perfectiores sunt, illa discant, & hinc vocantur *Secreta Legis*, quemadmodum explicabimus.

Simile.

Cur Sapientes occultè & ænigmaticè de rebus Divinis loquantur.

Et hæc quoque caussa est, propter quam Lex loquitur Linguâ filiorum hominum, sicut exposuimus, quia hæc ratio commoda & facilis est, ut ab ea incipiant & discant pueri, mulieres & communis plebs, in quorum viribus non est, res secundum veritatem ipsarum apprehendere. Quamobrem etiam hoc modo sufficienter ipsis traditum est de omnibus, quæ credenda sunt, & de omni conceptione, quæ dirigere potest intellectum ad cognoscendum, quòd Deus sit & existat, quamvis non ad veritatem quidditatis ejus. Si verò quis fuerit perfectior & sublimioris ingenii, ut cognita habeat *Secreta Legis*, sive ea ab alio didicerit, sive à seipso, ut ab uno ad alterum fuerit incitatus, is ad eum gradum pertinet, ut sententias illas veras ac reales (*de Deo*) credat per vias fidei veræ; (*non ut vulgus per similitudines ab hominibus desumptas*), nempe, vel per demonstrationem in iis, de quibus demonstratio haberi potest, vel per alia argumenta firma & solida in iis, in quibus fieri id potest, atque ita formaliter cognoscet & intelliget veritatem & substantiam earum rerum, quæ ipsi sunt per similitudines & parabolas traditæ. Porrò multoties jam in hoc libro adduximus tricum illud Rabbiorum nostrorum dictum, *Et in Mercava ne unicum quidem sc. instituent, nisi fuerit sapiens & intelligens ex mente sua, & tunc tradent ipsi summa & principalia capita.* Quapropter non est inci-

Cur Lex per anthropopatheias loquatur.

cap. 26. & 47.

piendum cum homine in hoc negotio, nisi pro mensura captus ipsius, & cum duabus istis conditionibus, *primò*, si fuerit sapiens, h. e. si imbutus fuerit scientiis illis, è quibus principia speculationis defumuntur; *secundò*, si fuerit intelligens, clari ac perspicacis ingenii, qui rem vel leviter indigitatam percipiat, quod sibi volunt, dum ajunt, *Et intelligens ex mente sua*. Verùm causas quod attinet, quare vulgus non possit addiscere per vias speculationis veras, & cur non possit incipi cum illis à declaratione & descriptione ipsius quidditatis & nature rerum, cur item res hæc expediens & necessaria sit, eas explicabo tibi capite proximè sequenti.

C A P. XXXIV.

De causis, propter quas in discendo vel docendo non sit incipiendum à Sapientia Divina.

Causa, propter quam cursus studiorum non sit à Theologia incipiendus.

1. *Profunditas & difficultas.*
Ecclef. 7. 24.
Job. 28. 12.

Incipiendum nõ est à difficilioribus.

2. *Ingenii humani incapacitas.*

Job. 11. 12.

QUINQUE sunt causæ, quæ impediunt ac prohibent, ne incipiantur studia à rebus Divinis, & ne quis vulgo vel plebi de illis ostendat ac revelet ea, quæ de illis sciri & intelligi possunt.

Prima causa est Rei ipsius in se difficultas, subtilitas & profunditas, de qua Salomon ita loquitur: *Remotum quiddam est & profundissimum, quotusquisque illud reperiet? Item Job, At sapientia undenam invenitur? Jam verò præposterum est in discendo incipere à difficilioribus & magis abstrusis.* Hinc quoque in Parabolis Legis nostræ invenimus, quòd Sapientia comparetur Aquæ, id quod Sapientes nostri inter alia quoq; hoc modo exposuerunt: Is, qui nandi artem caller, educere potest margaritas è profundo maris; qui verò ejus est imperitus, in profundo submersus manet. Quare nemo id tentare debet, nisi qui in ea arte est exercitatus.

Secunda causa est Brevitas & Tenuitas scientiæ omnium hominum ab initio: quia non datur homini perfectio ultima (*Intellectus sc.*) à principio, sed inest ipsi primò potentiâ tantum, actu omni privata. Nam, *ut pullus onagri est homo, qui nascitur.* Neque sequitur, si aliquid alicui in sit potentiâ, necessarium esse, ut deducatur in actum. Fieri enim potest, ut in imperfectione sua maneat, idque vel propter impedimenta quædam externa, vel propter paucitatem & intermissionem studii operæque in illis rebus, per quas potentia illa posset in

in actum deduci. Hinc dicitur expressè, *Non multi sapientes sunt.* Et Job. 32. 9. huc pertinet illud Rabbiorum nostrorum, *Vidi filios cœnaculi, & erant pauci.* Nam plurima sunt, quæ nos à perfectione arcent & detinent. Præterea, quando perfectè satis præparabit se homo, & quando satis otii ipsi erit ad discenda omnia, quæ discenda sunt, ut ea, quæ potentiâ ipsi insunt, in actum perducantur?

Tertia causa est Prolixitas & Multitudo præcognitorum, quibus homo instructus esse debet. Nam licet homo naturaliter teneatur desiderio ad cognoscendos fines, tamen fit sæpè, ut tædium ipsum occupet, ac præcognita requisita derelinquat. Quod si autem quis ad istiusmodi finem vel perfectionem posset pertingere sine præcedente cognitione illorum, tùm non forent præcognita, sed inanes defatigationes, & meræ superfluitates. Quilibet enim homo, ut ut simplex & fatuus, ita comparatus est, ut si ex somno ipsum excitaveris, & ex ipso quæsiveris; an non desideret pernoscere, quæ sit natura, quis numerus, quæ forma & figura cœlorum? quid sint angeli? quâ ratione creatus sit mundus? in quem finem singulæ ejus partes ita sint ordinatæ & dispositæ? quid sit anima? undenam originem suam trahat? an à corpore separetur? & si separetur, quomodo separetur, & quonam deveniat? ac similia: tibi sine dubio sit responsurus, quòd sic: & appetet naturâ suâ veram & solidam rerum istarum cognitionem. Verùm voler, ut tranquillum sit hoc desiderium, & sine labore ac molestiâ, unoque & altero verbo cognitio ista sibi instilletur. Etenim si ipsi volueris imponere, ut vel per unicam septimanam negotia sua seponat, quòd omnia ista addiscere & intelligere possit, minimè gentium id faciet, sed potius in imaginationibus suis falsis acquiescet, & spernet ea, quæ ipsi dicuntur de multitudine eorum, quæ præcognita habere oportet, de longitudine item temporis, quòd ad ea requiritur. Tu verò nôsti, quòd hæc omnia arctissimè inter se cohæreant & connexa sint. Omnia enim, quæ sunt vel existunt, sunt vel Deus ipse, vel opera Dei, quæ sunt ea omnia, quæ sunt præter Deum. Jam autem non est alia via cognoscendi Deum, nisi ex ipsius operibus. Illa enim docent Deum esse, & de omnibus iis, quæ credenda sunt de eo, h. e. quæ de ipso affirmari vel negari debent. Quare necessario consequitur, intelligenda esse probè Entia omnia & eorum naturam, ita ut ex unaquaque specie certa & necessaria principia desumere possimus, quæ nobis ad investigationem naturæ Dei inserviant. Quot enim principia desumuntur ex natura Numeri (h. e. ex

3. Multitudo rerum præcognoscendarum.

Arithmetica) & ex proprietatibus Figurarum in Geometria, quæ nos erudiunt de multis rebus, quæ removeri debent à Creatore, & quarum remotio nos porro docet de aliis? Astronomiæ & rerum naturalium scientiam quod attinet, non video quomodo de illis dubitari possit: sunt enim res necessariae ad intelligendam dispositionem & fabricam Mundi, atque ita faciunt ad intelligendum, quomodo Deus verè, non secundum vanas imaginationes & conceptiones nostras Mundum regat & gubernet. Sunt præterea aliæ quædam Scientiæ Theoricæ sive Speculativæ, (ut *Logica & Metaphysica*), unde licet principia ad hanc Scientiam vel Sapientiam non petantur, tamen exercent Intellectum, & ipsi habitum comparant faciendi demonstrationes, & ex rei veritate naturam earum rerum, quæ demonstrantur, intelligendi, ac præterea tollunt errores multos, qui inveniuntur in opinionibus speculantium, ne accidentalibus confundantur cum essentialibus, & quæ inde oriuntur absurdæ opiniones aliæ. Quibus omnibus & hoc adhuc addi debet, quod ad formalem rerum, prout in se sunt, cognitionem hominem deducant. Et quamvis hæc non sint fundamenta Sapientiæ Divinæ: attamen usum necessarium exhibent in aliis rebus, quæ nos ad illam Sapientiam appropinquare faciunt. Quare cum hæc ita se habeant, necessariò unusquisque, qui perfectionem humanam vult adipisci, instituendus primò est in arte Logica, deinde ordine in disciplinis Mathematicis, (putà *Arithmetica, Geometria, Astronomia &c.* has enim hoc loco intelligit per *Chochmoth limmudijoth*), postea in scientia Naturali, ultimò in Divinis. Nunc au. etiam invenimus multos, quorum intellectus fathiscit & deficit in addiscendis istis artibus & disciplinis: & licet non deficiat, fieri tamen potest, ut morte absumentur, antequam perfectam illarum cognitionem habeant. Quocirca, nisi per Kabbalam, h. e. per Traditionem Scientia aliqua nobis data esset, & si per exempla ac similitudines ad istam rem non deduceremur: sed intelligenda ac discenda omnia nobis essent formaliter per essentielles rerum definitiones, ac non nisi per demonstrationes, omnia credenda: tum certè, quia hoc non nisi per longas præparationes fieri potest, major hominum pars diem suum obirent, antequam scirent, num Deus sit nec ne? ut nil dicam de eo, quid de ipso affirmandum vel negandum & removendum sit? neque ab istiusmodi præmatura morte eriperentur, nisi fortè unus ex urbe, & duo ex familia, h. e. paucissimi (*locutio proverbialis & trita in Rabbiorum scriptis*). Alios autem quod attinet, quos

Deus

Deus *seridim*, h.e. Superstites vel Residuos appellat, qui veluti è com- Jerem. 3. 14.
 muni hominum sorte sunt exempti, illis summa & extrema perfectio
 non competit, nisi post notitiam istorum præcognitorum. Salomon
 ipse, mortalium omnium sapientissimus agnovit, quàm necessaria
 sint ista principia, & ostendit, fieri non posse, ut quis ad sapientiam
 hanc sine præeunte legitima in illis exercitatione perveniat, quãdo
 inquit: *Si hebetatum fuerit ferrum, & acies ejus non polita fuerit, quomodo* Eccles. 10. 10.
exercitus vel fortitudines superabit? (h.e. Si acies cultri alicujus vel gla-
 dii non fuerit acuta, & superficies ejus non benè polita, non pote-
 rit res duras superare, seu scindere: sed necesse est, ut priùs acuatur
 & poliatur:) & *rectificatio* (h.e. industria vel præparatio) longè ma-
 jor requiritur ad sapientiam (sc. acquirendam). Item, *Accipe disci-* Proverb. 19. 20.
plinam, ut sapiens fias in novissimo tuo. Cæterum, alia est adhuc
 Necessitas, propter quam principia ista sunt scienda & addiscen-
 da, hæc nempe: dum homo studet, quàm plurima ipsi subinde
 nascuntur dubia, citiùs etiam addiscit contraria alicujus senten-
 tiæ, & quæ eam refellunt, quàm ejus confirmationem, quemad-
 modum faciliùs est domum aliquam destruere, quàm exstruere.
 Confirmatio autem assertionum, & solutiones dubiorum ut pluri-
 mùm fluunt ex variis principiis, quæ ex istis præcognitis desumun-
 tur. Ideoque qui sine illis speculatur, similis est ei, qui pedibus suis *Simile.*
 ad certum aliquem locum ambulans & contendens, in profun-
 dam admodum fossam incidit, è qua exeundi nulla ipsi est facultas
 nullumquæ consilium, donec moriatur. Nam tali homini longè fa-
 tius fuisset, si iter illud intermisisset & quietus in loco suo substitisset.
 Eleganter admodum & vivis coloribus Salomon in Proverbiis has
 pigrorum & pigritiæ ipsorum proprietates descripsit. Tota enim
 Parabola est de pigritia quærente sapientiam. Dicit ibi de desi-
 derio ejus, qui desiderat scientiam finium, & tantùm desiderat,
 nullam operam impendendo discendis præcognitis, quæ eò de-
 ducunt, *Desiderium pigri interficit eum, quia renuerunt manus ejus facere* Prov. 21. 25. 26.
quicquam. Totâ die concupiscit concupiscentiam: justus autem tribuit, nec
cohibet. Causam, propter quam desiderium ejus ipsum interficiat,
 dicit esse, quòd non sollicitus sit de eo, quòd desiderium ejus sedare
 posset; sed quòd tantùm desiderio suo indulgeat, ac nihil præterea
 agat, sperans eò se pervenire velle, quòd perveniendi ipsi nulla sup-
 petunt media & instrumenta. Unde si desiderium suum planè re-
 linqueret, longè ipsi foret consultius. Sed animadvertite, quomodo
 finis

finis hujus parabolæ principium ejusdem declarat, cum dicitur, *Justus verò tribuit, nec colubet.* Justus enim pigro non aliâ ratione opponitur, nisi quatenus, prout alibi explicuimus, justus tribuit unicuique rei, quod suum est, h. e. tempus suum totum impendit studiis, neque ab eo quicquam detrahit, ut aliis negotiis tribuat, quasi dixisset, *Justus tribuit omnes dies suos sapientia, neque illi detrahit,* quemadmodum simili sensu alibi dicit, *Ne des mulieribus robur tuum,* (continuè sc., & omne robur tuum). Atque hoc morbo laborant multi celeberrimi & clarissimi Viri, quod velint primò inquirere & investigare fines, ac de illis differere, sine protheoria & præcognitione principiorum requisitorum. E quibus nonnulli sunt, qui ex ignorantia vel superbia illa vituperant, (quia nempe vel nequeunt illa comprehendere, vel ad ea addiscenda pigri nimis & ignavi sunt), ac demonstrare & probare conantur, illa summè esse perniciofa ac inutilia. Sed veritas intelligenti clara est.

4. Dispositio vel Constitutio Naturalis.

Non pauca, quæ hic habet, videntur Pelagianismum sapere, ideoque cum iudicio legenda.

Quarta ratio est Dispositio naturalis. Hanc quod attinet, demonstratū est, Qualitates morū esse præparationes Qualitatum rationaliū, neque fieri posse, ut rationalia sint vera, h. e. ut intelligibilia (*active, facultates sc. Intellectus*) sint perfectæ, nisi in eo, qui bonis, placidis, ac constantibus moribus est præditus. Sunt autem quidam, qui à principio nativitatis suæ ejusmodi temperamentum nacti sunt, cum quo perfectio nullo modo potest consistere; ut e. g. Qui cor habet vehementer calidum & forte, iræ fræna ponere non potest, etiam si summam adhibuerit exercitationem. Sic, qui naturæ est calidæ & humidæ, robustæque constitutionis, rarissimè timet peccatum, quodcunque huic malo cupiat remedium adhibere. Ita reperies quosdam, qui sunt leves & inquieti, quorum motus inordinati & perturbati, de corruptione compositionis & malitia temperamenti, quod nequit corrigi, luculenter testatur. In talibus hominibus nunquam videtur Intelligentia perfectæ, ac proinde cum illis aliquid tentare velle in hoc negotio, mera est stultitia. Sapientia quippe hæc longè aliter comparata est, quàm Medicina, & Arithmetica vel Geometria. Quilibet ad eam propter rationes jam dictas, non est aptus; & requirit quoque necessariò præcedaneam præparationem in bonis moribus, per quos homo constituatur in summo gradu rectitudinis & perfectionis; *Abominatio enim Domini est perversus, cum rectis verò secretum ejus est.* Ideoque non docent eam pueros & juvenes, quia propter fervorem naturæ non sunt ad eam recipiendam idonei, & propter flammæ juveniles, quæ mentes illorum annis crescen-

Proverb. 3. 32.

crescentibus & pubescentibus occupant, donec extincta sit illa
 flamma immoderata, & ipsi constantiores ac sedatiores existant,
 animum suum nōrint deprimere, atque temperamentum corrige-
 re & emendare. Tūm enim demūm admitti & promoveri debent
 ad istum gradum, Apprehensionem nempe Dei Opt. Max., sive Sa-
 pientiam Divinam, quæ *Opus Mercavah* vocatur, sicut dicitur, *Pro-* P^{sal.} 34. 19.
pinquus Dominus contritis corde. Item, *Excelsum locum & sanctum inhabito,* J^{esa.} 57. 15.
& cum contrito & humili spiritu &c. Hinc scribunt in Talmud ad id,
 quod dicitur, *Tradant ei principalia capita: Non tradunt principalia ca-*
pita nisi Patri domus judicii, cujus cor dolore & mærore affectum est, in-
 nuentes, requiri mansuetudinem, humilitatem, & timorem peccati
 cum sapientia. Et ulterius ibidem dicitur; *Non tradunt secreta Legis,*
nisi lejoez, h.e. Consiliario, vachacham charaschim, h. e. & Sapienti
arti sicum, unevon lachasch, h. e. & perito eloquentia. Hæ autem res in
 nemine esse possunt sine dispositione & inclinatione naturali. Qui-
 dam enim homines planè non pollent consilio, qui tamen sunt in-
 telligentes & ingeniosi admodum. Alii verò sunt, qui in rebus po-
 liticis, ad gubernationem hominum & animorum ipsorum perti-
 nentibus, bonis & salutaribus consiliis sunt instructissimi, qui *Con-*
siliarii nomine indignantur, ast interim in rebus intelligibilibus,
 etiam primis & facillimis, nihil quicquam intelligunt, sed sunt
 ignorantes, imperiti, & omni ingenio ad eas destituti, *Ut quid est* P^{rov.} 17. 16.
pretium in manu stulti, ut emat sapientiam, & cor non est ei? Alii sunt in-
 telligentes, ingenii clari & perspicacis, qui nōrunt res verbis bre-
 vibus & concinnis complecti. Hi comprehenduntur sub *Nevon*
lachasch, h. e. perito eloquentiæ. Verūm quia nullam impendunt ope-
 ram, idèd quoq; scientias & artes non assequuntur. Qui verò scien-
 tiam habet artium in actu ipso, & habitum illarum, is vocatur *Cha-*
cham charaschim, h. e. Sapiens artificum, vel Sapiens, Peritus artifex,
 de quo dicunt, *Quando ipse loquitur* (sc. de verbis Legis), *omnes fiunt*
surdi, (quia sc. tam doctè, tam solidè & profundè de illis differit). Ex
 his vides, quantum Sapientes nostri ab homine requisiverint, ante-
 quam ei traderent *Secreta Legis;* ut nempe perfectus sit tūm in ne-
 gotiis politicis & practicis, tūm in scientiis theoreticis, ac præterea
 naturæ bonæ, ingeniosus & eloquens, qui sciat res accuratè & pro-
 priè proponere. Hinc legimus ibidem, quòd cum *R. Fochanan* ad
R. Elieser dixisset, *Veni & docebo te opus Mercavah,* *R. Elieser* respon-
 derit, *Nondum consenui, ac sentio adhuc fervorem naturæ, & mo-*
tus juveniles. Quare cum requisiverint non solūm justam ætatem,

sed etiam honestos mores, sive virtutem, quomodo huc admitti possent promiscuè quivis homines, idiotæ, plebeji, mulieres, infantes &c.?

5. Occupationes
sive cura rei fa-
miliaris & do-
mestica.

Quinta caussa est Occupatio circa necessitates corporis, quæ sunt prima perfectio, (ut circa victum, amictum &c.) præsertim si conjuncta sit cura de uxore & liberis: ut nihil jam dicam de studio hominis pravo & perverso, quod ponere solet in acquirendis rebus superfluis, quod frequens & vulgare est vitium. Nam si homo perfectus quoque occupatus nimium sit in istis rebus necessariis, (quantò magis, si in non necessariis?) ac desiderium illius accrescat; appetitus ejus rerum speculativarum decrescit & suffocatur, ac remissè, negligenter & longè minori curâ & industriâ eas persequitur: quin etiam læpissimè non apprehendit id, quod apprehendere posset, vel consequitur apprehensionem confusam & turbatam, mixtam ex apprehensione & ignorantia.

Quocirca ex causis adductis res istæ conveniunt tantum hominibus singularibus, peculiaribus donis instructis, non autem promiscuè omnibus: ideoque occultandæ sunt à tyronibus & ab incipientibus, arcebunturque ab illis omnes, qui non sunt idonei, non aliter atque prohibetur puer ab esu crassorum ciborum, aut à gravioribus oneribus.

C A P. XXXV.

*Quòd necesse sit, ut per Cabbalam tradatur
Remotio corporeitatis &c.*

NO LI existimare, quòd sub iis, quæ in præcedentibus capitibus, de Magnitudine hujus Sapientiæ, de ejus Occultatione, & difficultate Apprehensionis, præmisimus, comprehensa quoque sit Remotio corporeitatis, earumque actionum vel passionum, quæ in hoc negotium ingrediuntur. Nequaquam. Nam, quemadmodum summè necessarium est, ut hæc doctrina in vulgo diffundatur, & in ea pueri inicientur, quòd sc. Deus sit unus, quòd nullus alius sit colendus præter ipsum: sic quoque non minùs necessarium est, ut per Cabbalam ipsis tradatur, quòd Deus non sit corporeus, quòd nulla sit similitudo inter ipsum & creaturas ejus, ne quidem in re minimâ, quòd ipsius Esse non sit sicut Esse illarum, nec Vita ejus sicut vita animantium, nec Sapiencia ejus sicut sapientia alicujus hominis, quòd etiam differentia inter Ipsum & Creaturas non consistat tantum

*Incorporeitas
Dei tradenda
per Cabbalam.*

tum in multitudine & paucitate, vel magnitudine & parvitate, sed in ipsa specie essentiae: h. e. firmiter unicuique tenendum est, quod Sapientia ejus & sapientia nostra, Fortitudo ejus & fortitudo nostra, non differant secundum paucitatem vel exiguitatem & multitudinem, secundum intensiorem vel remissionem, aut simili quâpiam in re. Forte enim & debile necessariò in specie conveniunt, & definitione unâ comprehenduntur: horumque respectu comparatio fit inter duas res, quæ unum sunt specie, prout hoc explicatur in Scientiis Naturalibus. Quâcunque autem in attributione vel proprietate Deus nobiscum conferatur, toto cælo ipsius proprietates à nostris differre semper observabimus, nec utrasque sub una definitione comprehendi posse. Sic existentia vel existere dicitur de Ipso & aliis extra Ipsum æquivocè, prout alibi explicabo. Atque hæc mensura sufficit pro pueris & pro plebe, quando sciunt, Deum esse, & esse perfectissimum, sine corpore vel potentia aut facultate aliqua corporea, sine omni imperfectione, ac per consequens nulli passioni obnoxium. Verùm quod attinet negotium de attributis Dei (*sc. essentialibus*), quatenus illa ab ipso removeantur, & quis sensus sit aliorum attributorum, quæ ipsi attribuuntur (*metaphoricè sc.*), Creationem item Mundi, Gubernationem ejusdem, Providentiam, Voluntatem Dei, Apprehensionem, Scientiam & Notitiam ejusdem, Prophetiam & ejus gradus, Nomina item Dei, quæ licet multa sint, tamen de ejus unitate docent; hæc omnia sunt res profundæ & abstrusæ, ac verè Mysteria Legis, quorum passim mentio fit in libris Prophetarum & Rabbiorum nostrorum, & de quibus non decet loqui nisi secundum præcipua illarum capita, ut antè ostendimus, & quidem coram tali, qualem præcedenti capite descriptum vidimus. Remotio autem corporeitatis, similitudinis item & passionis à Deo, sunt tales res, quæ cuivis, uti se habent, sunt aperiendæ & explicandæ; easque per Kabbalam & oralem traditionem tradere parvulis & mulieribus, indoctis & imperitis, est necessarium, quemadmodum traditur ipsis, quod sit Unus, Æternus, & quod nulli alii præter Ipsum sit serviendum. Nam non constat Unitas, nisi per remotionem corporeitatis: corpus enim non est unum, sed compositum ex materia & forma, quæ sunt numero duo. Præterea dividi potest, & recipit divisionem. Hæc cum acceperint, in iisque exercitati fuerint, sed in dictis Prophetarum hæsitent & confundantur, tùm illa ipsis ordine & distinctè exponentur & declarabuntur, admonebunturque de homonymiis & metaphoricis usurpationibus

*Proprietates
Dei quomodo à
nostris differant.*

*Quantum &
quid pueros &
communem ple-
bem de Deo do-
cere liceat.*

Quid nõ liceat.

vocabulorum, quæ in illis occurrunt, ut confirmetur in illis fides de Unitate Dei, atque ita fide perfectâ credant libris Prophetarum. Quòd si autem quis imbecillioris fuerit ingenii, quàm ut comprehendere & intelligere possit explicationes versuum illorum, & quomodo nomen aliquod in diverso sensu usurpetur, ei dicetur, explicationem illam intelligi à Sapientibus & ab eruditis: ipsi sufficere, ut sciat, quòd Deus Benedictus non sit corporeus, neque passioni alicui obnoxius, (quia Passio species est Mutationis: in Deum autem non cadit mutatio:) quòd item nulli rei assimilari, & cum nulla alia re sub una eademque definitione comprehendi possit; & tandem, quòd verba Prophetarum vera sint, ac certam expositionem habeant. Et hîc cum ejusmodi ingeniis subsisti potest. Neque enim necesse est, ut argumentis confirmetur scientia hominis in articulo Corporeitatis & affectionum corporis: quemadmodum non est necesse, ut argumentis confirmetur ipsi, Nullum esse Deum, vel Deum non habere socium & æqualem, vel Non esse alium Deum colendum.

CAP. XXXVI.

Quare Deus dicatur Irasci, & Zelotypiâ affici.

QUANDO QUIDEM adhuc de variis, quæ Deo tribuuntur, Attributis agimus, explicabo tibi quoque, quo respectu de Deo dicatur, quòd res aliqua ipsi placeat, vel displiceat, & ad iram provocet. Non est autem intentio nostra in hoc capite explicare, quâ ratione de hominibus dicatur, quòd ipsi Deo placeant, vel ipse iis irascatur: verùm hoc volumus.

Ira, Furor, Indignatio, Zelotypia, nunquam attribuitur Deo, nisi propter Idololatriam.

Quòd si consideraveris & inspexeris totam Legem, omnesque Prophetarum libros, nunquam invenies has voces, *Charon Furor, Aph Ira, Caas Indignatio, Kinah Invidia, Aemulatio, Zelotypia,* Deo attribui, nisi quando agitur de Idololatria. Præterea etiam, non invenies aliquem vocari *Hostem, Inimicum, Osorem Dei,* nisi propter Idololatriam: ut, *Ne colatis Deos alienos &c. unde excandescat in vos ira Domini. Sic, Non ambulabitis post Deos alienos &c. ne fortè irascatur furor DOMINI DEI tui in te.* Item, *Irritando, vel ad iram provocando eum opere manuum vestrarum.* Item, *Ipsi zelare fecerunt me in re, qua non est Deus, irasci fecerunt me in vanitatibus suis.* Item, *Deus enim zelotes Dominus Deus tuus &c.* Item, *Quare irasci fecerunt me sculptilibus suis, & vani-*

Deut. 11. 16. 17.

Deut. 6. 14. 15.

Deut. 31. 29.

Deut. 32. 21.

Deut. 6. 15.

Jerem. 8. 19.

vanitatibus Dei alieni? Item, *Pro ira in filios suos & filias suas.* Item, *Quia ignis accensus est in furore meo, super vos ardebit.* Item, *Ulciscitur se de hostibus suis.* Item, *Retribuit odio habenti ipsum.* Item, *Donec expulerit inimicos suos de facie sua.* Item, *Id quod odio habet Dominus Deus tuus.* Item, *Omnem abominationem Domini, quam odit.* Et sic in aliis locis innumeris, quæ omnia si percurras, invenies cuncta hoc sensu esse dicta. Hanc verò amplificationem vel potius exaggerationem adhibuerunt Prophetæ, quia error iste, Idololatria inquam, Deum ipsum attingit. Nam qui credit Rubenem stare, quando sedet, non tam longè declinat à veritate, sicut is, qui credit Elementum ignis esse sub aëre, vel Elementum aquæ esse infra terram, aut Terram esse expansam, vel simile quid: & hic secundus non tantum declinat à veritate, sicut ille, qui credit Solem oriri ex Igne, vel Sphæram, sive cælum, dimidium tantum esse globum, aut simile quid: hic autem tertius non tantoperè defleat à vero, quemadmodum is, qui credit Angelos comedere & bibere, vel tale quid agere: atque hic quartus non tam graviter errat sicut is, qui credit alium colendum esse Deum. Quando enim ignorantia & incredulitas vel negatio dependet à re aliqua magna & eccellente, longè habetur major & gravior, quàm si versatur circa rem levem & ignobiliorem. Negationem voco, quando aliquid credimus aliter quàm se habet. Ignorantiam, ignorationem simplicem ejus rei, quæ sciri potest. Sic ignorantia ejus, qui ignorat, quæ sit proportio conii ad cylindrum, vel qui ignorat Solem esse rotundum, non est tam crassa, sicut illius, qui ignorat, num sit Deus in Mundo, necne. Et negatio ejus, qui credit conum dimidiam esse partem cylindri, (*est enim tertia pars, juxta Euclid. Geom. l. 5. th. 10. prop. 10.*) vel qui negat Solem esse rotundum, non est tanta, quanta illius, qui negat unum tantum esse Deum. Porro, Idololatra quod attinet, nōsti, neminem illorum hac opinione Idolum colere, quasi nullum præter illud existimaret esse Deum: nemo etiam hominum unquam extitit, vel existet, qui sibi imaginetur, figuram illam, quam ex metallis, lignis vel lapidibus confecit, creasse cælum & terram, illaque gubernare: verum colunt illa, quatenus ea habent pro rebus intermediis inter ipsos & Deum Opt. Max., sicut hoc clarè nobis exponitur à Jeremia, cum ait; *Quis non timebit te Rex gentium?* Jerem. 10. 7. &c. Item, *Et in omni loco incensum offertur* *h. e. Nomini meo, vel propter me.* Indicatur enim (*vox sc. נִשְׁחָתָה Nomini meo*) causam primam (*propter quam sc. offeratur incensum*) ex opinione ipsorum (*idololatrarum*). Sed de ista re jam egimus in majore nostro Opere: neque etiam

Idololatra quomodo Idola colant.

his ullus Sapientum Legis nostræ contradicit. Quamvis autem Hæretici illi (*idololatra*) credant, Deum esse, quia tamen ipsorum Negatio vel Hæresis consistit in eo, quod Deo soli debetur (cultu sc. & celebratione, sicut dicitur, *Et coletis Dominum &c.*), & per quod confirmatur in animis plebis, Deum esse; quasi nempe id aliis quoque deberetur, vel ad alios etiam pertineret: ideò miseram plebem eò adducit, ut non credant Deum esse. Apprehendunt enim illi (*plebs videlicet*) cultus tantum externè (*existimantes, illum esse Deum, qui ab omnibus colitur*): non verò rationes eorundem, neque etiam veritatem illius, qui colitur. Hac verò re nil nisi mortem consequuntur, sicut dicitur, *Non relinques vivam ullam animam*, ut sc. tollatur falsa ista opinio, neque per illam alii quoque perdantur: hæc enim causa expressè additur: *Ne doceant te facere secundum omnes abominatio- nes suas.*

Deut. 20. 16.

Ibid. v. 18.

*Ignorantia &
Educatio nō ex-
cusant hæresin.*

Quòd si ergo isti vocantur Hostes, Inimici, Ofores Dei, & de eis dicatur, quòd ad Iram & Zelotypiam ipsum provocent; quæ ratio erit eorum, quorum hæresis immediatè tangit Deum ipsum, & qui multa credunt de Deo falsa & absurda, h.e. qui vel negant Deum verum ejusque essentiam, vel qui duos Deos credunt, vel qui Deum credunt esse corporeum, & passionibus vel imperfectionibus aliis subjectum & obnoxium? Hi enim longè deteriores sunt illis, qui idola colunt, quasi mediatores vel res intermedias inter Deum & ipsos, ac benefaciendi vel malefaciendi virtutem habentes. Quare certò persuasum habeas, si credas corporeitatem, vel affectiones & qualitates corporis, te longè graviùs Deum offendere, & ad iram ac zelotypiam provocare, multò etiam truculentiorum te esse Dei Hostem, Inimicum, & Oforem, quàm is est, qui exercet Idololatriam. Neque existimes, eum, qui corporeitatem credit, excusari posse, si dicamus, illum in ea sententia educatum esse, vel meliora nescire, vel obtusioris esse ingenii: sic enim idololatra quoque excusari potest, quòd id faciat vel ex ignorantia, vel ideò, quia in ea consuetudine à parentibus suis educatus sit. Non est etiam quòd dicas, sensum legis litteralem illos in hunc errorem coniecisse: nam & idololatræ ad cultum suum moventur per falsas & inanes suas imaginationes. Quæ omnia cùm ita se nunc habeant, omni planè excusatione carent ii, qui cùm ipsi ingenio non sint idoneo ad harum rerum speculationem, ab iis, qui veritatem solidè intelligunt, eam nolunt accipere. Nam non reputo illum pro Hæretico, qui non adducit (*h.e. qui non potest adducere*) demonstrationes ad remo-
ven-

vēdam corporeitatem; sed eum pro Hæretico habeo, qui non credit ipsius remotionem: inprimis cū Onkelos & Jonathan tam sollicitē omnia, quæcunque potuerunt, hac in parte declinārint.

Et hoc volebamus in isto capite.

CAP. XXXVII.

In quo explicatur vox פנים Panim Facies.

PANIM Facies, vox est valdè æquivoca. פנים Facies.
 Primò significat Faciem cujuslibet animantis; ut, *Et versa* Jerem.30.6.
sunt omnes panim facies in pallorem. Item, *Quare penechem facies vestra* Gen.40.7.
mala sunt?

Deinde significat Iram, Indignationem: ut, Uphanaha *Et facies* 1.Sam.1.18.
(ira) ejus non erat illi amplius. Hoc sensu sæpè usurpatur de Dei Indi-
 gnatione & Furore: ut, *Pene Facies (ira) Dei divisit eos.* Item, *Pene* Thren.4.16.
Facies (ira) Domini super facientes malum. Item, *Panaj Facies (ira) mea* Psal.34.17.
discedet, & requiescere faciam te. Item, *Et ponam ego panaj faciem meam* Exod.30.14.
 &c. Et sic frequentissimè. Levit.20.5.

Tertio sumitur pro essentia hominis & statu ejus (h.e. de presentia,
 & persona hominis): ut, *Al pene In faciebus omnium fratrum suorum mor-* Gen.25.18.
tus est. Item, *Al pene In faciebus omnis populi glorificabor,* h.e. coram Lev.10.3.
 ipsis, ipsis præsentibus. Sic, *Nisi in faciem el panim maledixerit tibi,* h.e. Jobi 1.II.
 in tua præsentia. Hoc sensu dictum est: *Et loquutus est Dominus ad* Exod.33.11.
Mosen panim el panim de facie ad faciem, h.e. in propria persona, co-
 ram, absque medio, sicut dicitur, *Age videndos nos prabeamus panim de* 2.Chron.25.17.
facie, & sicut alibi dicitur, Panim bepanim De facie ad faciem loquutus Deut.5.4.
est Dominus vobiscum. Quæ quomodo intelligenda sint, clariùs in alio
 loco exponitur: *Vocem verborum audivistis, & similitudinem nullam vi-* Deut.4.12.
distu præter vocem: & tamen de hac ait, *De facie ad faciem.* Quare eo-
 dem modo & in illo, *Et loquutus est Dominus ad Mosen de facie ad fa-* Exod.33.11.
ciem, capiendum de enarratione verborum, h.e. *decem præceptorum,*
 sicut dicitur, *Et audivit vocem loquentem secum.* Unde vides, quòd Au- Num.7.89.
 ditio vocis sine intermedio & interventu Angeli, cognominetur
 phrasi illâ, *De facie ad faciem.* Tandem ex tertia hac significatione est
 & illud, Uphanai *Et facies mea non videbitur,* sensus enim est: Veritas
 essentiæ meæ, seu ipsa Essentia mea prout est, non potest apprehendi.

Quarto denotat vox hæc Panim circumstantiam Loci, significatq;
 id, quod est in facie hominis, vel coram homine (in uno eodemq; loco)
 & inter manus ejus. Hoc sensu usurpatur sæpè de Deo Benedicto,
 ut

Exod. 33. 23.

ut cum dicitur, Liphne *Ad faciem Domini*. Et ex hac significatione est quoque illud secundum expositionem Onkeli; *Et facies mea non videbuntur*. Sic enim transfert, *Et quae coram me sunt, non videbuntur*, inueniens, esse sublimes & nobiles quasdam creaturas, quas homo non possit apprehendere prout sunt, Intelligentiae sc. separatae & abstractae, de quibus ait, quod coram Deo sint & inter manus ejus jugiter, propter summam curam & providentiam, quam continuè de illis habet. Ea autem, quae apprehendi possunt juxta ipsum (Onkelum inquam), sunt illa, quae in inferiori & ignobiliori sunt gradu essentiae, h.e. substantiae, materiae & formae, (ut sunt corpora naturalia tam simplicia quam composita). De his ait, *Et videbis quae post me sunt*, q.d. ea Entia, quae sunt ac si ego ab eis declinarem, eaque post tergum meum projicerem: parabolicè; quia longius remota sunt ab essentia Dei. Et hæc quidem Onkeli est expositio: meam sententiam de eo, quod Moses à Deo petiit, audies infra cap. 54.

Ruth. 4. 7.

Psal. 102. 26.

Levit. 19. 15.

Jobi 22. 8.

Deut. 28. 50.

Num. 6. 26.

Quintò habet quoque significationem Temporis, & significat idem quod *Kodem Antè, Antea, Antequam*: ut, *Lephanim Antè in Israël*. Item, *Lephanim Antea, vel Antequam terram fundasti*.

Sextò deniq; significat Curam & Providentiam, vel Respectum: ut, *Non accipies pene facies egeni*. Item, *Et acceptus panim facie*. Item, *Qui non accipit panim facies*. Sicque sæpissimè. Et juxta hanc significationem accipiendum illud quoque: *Tollet Dominus panem faciem suam super te, & ponet te pacem*. Vult enim dicere; Comitabitur nos ipsius providentia.

CAP. XXXIIX.

In quo explicatur vox אַחֹר Achor, Achare
Post, Posterius &c.

אָחֹר פֿוֹסְט

Post.

Exod. 26. 12.

2. Sam. 2. 23.

2. Reg. 23. 26.

Gen. 22. 20.

Deut. 13. 5.

Hof. 11. 10.

Hof. 5. 11.

ACHOR Vox est homonyma, & primò significat Tergum, Dorsum: ut, *Achore Posteriora* h.e. Tergum Tabernaculi. Item, *Et exiit hasta meacharav è posterioribus ejus*, (h.e. è tergo ejus.)

Deinde significat quoque Tempus: ut, *Veacharav Et post eum non surrexit sicut ille*. Item, *Post verba illa*. Et sic multoties.

Tertio, significat Post rem aliquam sequi, vel mores & virtutes alicujus imitari: ut, *Achare Post Dominum Deum vestrum ibitis*. Item, *Achare Post Dominum ibunt*. In quibus significat, Sequi voluntatem ejus, & Ambulare in viis operum ipsius, ejusque virtutes imitari. Sic dicitur, *Ambulavit achare post præceptum*. Et hoc sensu dictum est, *Videbis*

debis posteriora mea, h.e. apprehendes ea, quæ sequuntur me & mihi assimilantur, quæq; ex voluntate mea consequuntur, h.e. creaturas meas omnes, sicut in aliis capitibus à me explicatum.

CAP. XXXIX.

In quo explicatur homonymia vocis

לב Lebh Cor.

LEBH Vox est homonyma, & primò quidem est nomen Mem- 33 Cor.
bri, in quo est principium vitæ omnium animantium: ut, *Et in-* 2.Sam.18.14.
fixit ea belebh in cor Absalomi.

Quandoquidem verò Membrum hoc est in medio corpõris, ac-
commodatur secundò ad cuiusvis rei Medium: ut, *Usq; ad lebh cor cæli.* Deut.4.11.
Item, *Belabbat In corde ignis.* Exod.3.2.

Tertio sumitur quoq; pro Cogitationibus: ut, *Nõnne libbi cor meum* 2.Reg.5.26.
ivit tecum? h.e. Nõnne fui occupatus in cogitationibus meis, cum sic
& sic accideret? Et ex hoc sensu est, *Non videbitis post levavchem cor* Num.15.39.
vestrum, h.e. nõ sequemini cogitationes vestras. Item, *Ascher levavo* Deut.29.18.
Cujus cor avertat sese hodie, h.e. cuius cogitatio se avertat.

Quartò significat Consilium: ut, *Omne residuum Israël lebh corde* 1.Chron.12.38.
uno erant, ut constituerent Davidem Regem, h.e. consilii unius erant.
Item, *Stulti ob defectum lebh cordis moriuntur,* h.e. ob defectum & ino- Prov.10.21.
piam consilii. Item, *Non יָחַרף לִבִּי* jecheraph levavi cor meum omni- Job.27.6.
bus diebus meis, h.e. non declinabit consilium meum: sic enim versus
ille incipit, *Iustitiam meam fortificabo, nec deseram eam &c.* De sensu
autem isto vocis *Jecheraph* est meo iudicio & illud, *Ancilla נְחֻרְפֵת* ne- Lev.19.26.
cherephet leisch (h.e. quæ viro appropriata, desponsata est). Sic in
Lingua Arabica vox similis est *منحرفه*, quæ significat eum, qui à
servitute declinat, & transit ad matrimonium.

Quintò significat Voluntatem: ut, *Et dabo vobis pastores secundum cor* Jerem.3.15.
meum kelibbi. Item, *An im levavecha cum corde tuo rectum sicut cum* 2.Reg.10.15.
corde meo? q.d. An est voluntas tua recta sicut mea? In hac significa-
tione usurpatur de Creatore: *Quemadmodum est bilvavi in corde meo* 1.Sam.2.35.
& in animo meo, faciet, h.e. faciet secundum voluntatem meam. Item,
Et erunt oculi mei velibbi & cor meum ibi omnibus diebus, h.e. providentia 1.Reg.9.3.
mea & voluntas mea.

Sextò significat Mentem, Intellectum: ut, *Homo verò vacuus jillavef* Job.11.12.
efficitur cordatus, h.e. fit intelligens. Item, *Lebh Cor sapientis ad dexte-* Ecclef.11.12.
ram ejus, h.e. Intellectus ejus in rebus perfectis. Sic alibi. Et in hoc

Quo sensu Cor
Deo attribua-
tur.

Deut. 4. 39.
Jesa. 44. 19.

Deut. 29. 4.
Deut. 4. 35.

Deut. 6. 5.

significato passim attribuitur Deo Benedicto, paucis locis excep-
tis, in quibus pro Voluntate usurpatur. Singula autem secundum
suum sensum sunt exponenda. Sic legimus, *Revocato ad cor tuum el*
levavecha. Item, *Et non revocat ad cor suum el libbo.* Et sic, quæcunq;
his similia reperiuntur, sunt ex notione Intellectus, quemadmodum
dicitur, *Et non dedit vobis Dominus cor ad intelligendum.* Item, *Tibi osten-*
sus est, ut scires, quod Dominus est Deus. At verò quod illud attinet, *Dili-*
ges Dominum Deum tuum in toto corde tuo bechol levavecha, id, meo
quidem iudicio, idem valet ac, omnibus viribus cordis tui, h. e. omni-
bus viribus & facultatibus corporis : principium enim omnium
provenit ex corde. Sensus ergo est : Omnium actionum tuarum finis
erit Apprehensio Dei, quemadmodum exposuimus in Commenta-
rio nostro super Textum Talmudicum, & in Opere nostro Tal-
mudico.

C A P. XL.

In quo explicatur vox רוּחַ Ruach Spiritus.

רוּחַ Ventus,
Spiritus.

Gen. 1. 2.

Exod. 10. 13.

Ibid. v. 19.

Psal. 78. 39.

Gen. 6. 17.

Eccles. 12. 7.

Num. 11. 17.

Ibid. v. 26.

1 Sam. 23. 2.

Prov. 29. 11.

RUACH Vox est homonyma. Significat enim primò Aërem,
h. e. unum ex quatuor Elementis : ut, *Veruach Et spiritus Domini*
incubabat super aquas.

Deinde significat Spiritum flantem, h. e. Ventum : ut, *Veruach Et spi-*
ritus (ventus) Orientalis attulit locustas. Item, *Ruach Spiritus Occidenta-*
lis. Et sic sæpissimè.

Tertio sumitur pro Spiritu vitali : ut, *Ruach Spiritus abit & non re-*
vertitur. Item, *In quo ruach spiritus vitæ.*

Quarto sumitur de parte illa hominis incorruptibili, quæ super-
stes remanet post mortem : ut, *Veruach Et spiritus hominis redit ad*
Deum, qui dedit eum.

Quinto, significat Influentiam illam intellectualem divinam à
Deo Prophetis instillatam, cujus virtute prophetant, quemadmo-
dum hoc explicaturi sumus, quando de Prophetia agemus, cujus ra-
tio in hoc libro nobis quoque pertractanda : ut, *Et separabo min ha-*
ruach de spiritu qui est in te, & ponam in eis. Item, *Et fuit cum quievisset*
super eos haruach spiritus. Item, *Ruach Spiritus Domini loquutus est in*
me &c.

Sexto significat quoque Propositum, & Voluntatem : ut, *Kol rucho*
Omnem spiritum suum profert stultus, h. e. omnem intencionem, volunta-
tem

rem suam. Sic, *Et exhaurietur ruach spiritus Aegypti in medio ejus, & con-* Jefa. 19. 3.
filium ejus absorbebo, h. e. dissipabitur propositum ipsius, & gubernatio
ejus absconderetur. Sic, Quis direxit ruach spiritum Domini, & quis vir con- Jefa. 40. 13.
filii ejus, ut indicare possit eum? h. e. Quis est, qui sciat ordinem volunta-
tis ejus, aut qui apprehendat & assequatur, quâ ratione hanc rerum
universitatem gubernet, & qui eam indicare possit? quemadmodû
hoc alibi quoq; declaraturi sumus. Vides ergo, quòd vox hæc Ruach, Quo sensu Deo
quando Deo attribuitur, ubiq; sumatur partim in quinta, partim in attribuitur.
sexta & ultima significatione, quatenus Voluntatem significat. Ex-
ponatur in unoquoq; loco pro ratione rerum & circumstantiarum.

CAP. XLI.

*In quo explicatur vox נפש Nephesch**Anima.*

NEPHESCH Vocabulum est æquivocum, & primò quidem נפש Anima.
 est nomen generale Animæ, cujusvis viventis sensu præditi:
 ut, *In quo nephesch anima vivens.* Genes. 1. 30.

Deinde sumitur quoq; pro Sanguine: ut, *Non comedes hanc nephesch* Deut. 12. 23.
animam cum carne.

Tertio significat in specie Animam rationalem, h. e. formam homi-
 nis: ut, *Vivit Dominus, qui fecit nobis hanc nephesch animam hanc.* Jerem. 38. 16.

Quarto denotat rem illam, quæ etiam post mortem hominis su-
 perstes manet: ut, *Et erit nephesch anima Domini mei ligata in fascicu-* 1. Sam. 25. 29.
lo viventium.

Quinto significat Voluntatem: ut, *Ut alligaret Principes ejus be-* Psal. 105. 22.
naphscho secundum animam suam, h. e. pro voluntate sua. Sic, Ne
des me benephesch in animam hostium meorum, h. e. Ne tradas me ar- Psal. 27. 12.
bitrio & libidini ipsorû. Sic, Si est in naphschechem cum anima vestra Gen. 38. 8.
ad sepeliendum mortuum meum, h. e. si est mens & voluntas vestra. Item,
Si staret Moses & Samuel coram me, non esset naphschi anima mea ad popu- Jerem. 15. 1.
lum istum, h. e. non esset mihi voluntas in illis, q. d. non vellem eos
conservare. Atque ita usurpatur vox Nephesch Anima, pro Volun- Quo sensu Deo
tate, quotiescunque occurrit de Deo Benedicto, ut v. g. in nuper attribuitur.
citato loco, Quemadmodum in corde meo ubenaphschi & in anima 5. cap. 39.
mea, faciet, sensus enim est, In voluntate mea, & in animo meo.
Sic expono & illud, Vattikzar naphscho In labore Israël, h. e. Jud. 10. 16.
Et desit, cessavit voluntas ejus ab affligendo Israël. Jonathan
versum istum non exposuit, quòd existimârit, Animam hîc sumi

in prima significatione, unde sequeretur passio (*h.e. Deum passioni esse obnoxium*): quare illum intactum reliquit. Quòd si verò intelligatur in hoc postremo significato, expositio clara est & plana. Præcessit enim, quòd Dei providentia ipsos deseruerit, neque Deus ipsos servârit, donec mortui fuerunt & clamaverunt ad quærendam salutem. Postquàm verò seriam egissent pœnitentiam, miseria ipsorum invalesceret, inimicisq; eorum prævalerent, misertus est illorum, ac cessavit voluntas ejus, crucem & afflictionem ipsorum porrò continuandi. Diligenter itaq; hoc observa, nam præclara valdè est

Prefixum Beth loco Mem frequenter ponitur.

Levit. 8. 32.

Levit. 25. 52.

hæc expositio. Prefixum autem Beth *In*, in voce *בְּעָמַל* *In labore est loco Mem A, Ab*, quasi diceretur *בְּעָמַל* *A labore vel molestia*. Neq; hoc novum quid est: nam talia plura periti hujus lingue jam pridem observârunt: ut, *Quod verò supersuerit בְּבָשָׂר וּבֶלֶחֶם in carne & in pane*. Item, *Quòd si parum reliquum fuerit בשְׁכָנִים in annis &c.*

CAP. XLII.

In quo explicatur חַי Chaj Vivens, Vivum, Vivere: & מוֹת Mori.

חַי Vivere, & מוֹת Mori.

Gen. 9. 3.

Jesa. 38. 9.

Jesa. 5. 8.

Lev. 13. 16.

1. Sam. 25. 37.

1. Reg. 17. 17.

1. Sam. 25. 37.

Andelofeni.

Prov. 3. 22.

Prov. 8. 35.

Prov. 4. 22.

CHaj Nomen est, quod competit primò vegetabili & sensitivo: ut, *Omne reptile, quod est chaj vivens.*

Deinde significat idem quod Sanari, & Convalescere à gravi aliquo morbo: ut, *Vajechi Et vixit (convalevit) ab aegritudine sua*. Item, *Manserunt in castris ad chajotam donec vixissent, vel revixissent*. Sic, *Caro chaj viva*. Econtrariò *Mut* significat pariter primò Mortem, deinde gravem aliquem Morbum & Aegritudinem, ut, *Vajamoth Et mortuum est cor ejus, & fuit in lapidem, h.e. ingravescebat morbus ejus*. Quare ut hæc homonymia vitetur, dicitur de filio mulieris Sareptanæ, *Et invalescebat morbus ejus, usq; dum non remaneret in eo anima*: si enim dictum fuisset, *Vajamoth Et mortuus est*, potuisset explicari, illum ad mortem, vel lethaliter ægrotâsse, quemadmodum Nabal, cum verba uxoris suæ audivisset. Andelofeni quidam statuerunt, halitum ejus tantùm desisse, ita ut non ampliùs respiraret, quemadmodum in Apoplexia, Suffocatione matricis, & aliis morbis acutis sæpè solet accidere, ut per dies aliquot dubium sit, an tales vivi sint vel mortui.

Tertiò adhibetur hoc verbum *Chajah* non infrequenter ad Sapientiæ habitum: ut, *Et erunt chajim vita animæ tuæ*. Item, *Qui invenit me, invenit chajim vitam*. Item, *Chajim Vita enim sunt inventibus ea &c.* Et hinc est, quòd scientiæ vel sententiæ bonæ & salutare

vocan-

vocantur *Vita*: perniciosæ econtra & pestiferæ, *Mors*: ut cum Deus dicit: *Ecce proposui tibi vitam & bonum: mortem & malum*: ubi expressè Deut. 30. 15. ostendit, *Bonum* esse *Vitam*, & *Malum* esse *Mortem*. Sic explico illud, quod Deus ait, *Ut vivatis*, secundum receptam opinionem, *Ut Deut. 6. 18. bene sit tibi*. Et quia frequens est hæc translatio in hac lingua, hinc dicunt Rabbini nostri p.m. *Iusti etiam in morte sua vocantur vivi*: & contra, *Impii etiam viventes vocantur mortui*.

CAP. XLIII.

In quo explicatur קנף Kanaph Ala.

KANAPH Vocabulum est æquivocum, & per metaphoram קנף Ala, Ora- ad varia accommodatur.

Primâ suâ impositione significat Alas animantium volatiliū: ut, *Omnis avis, omnis kanaph ala*. Item, *Omnis avis kanaph ala, quæ volat sub cælis*. Gen. 7. 14. Deut. 4. 17.

Deinde transfertur ad Alas vel Oras vestimentorum: ut, *In quatuor kanphoth alis vestimenti tui*. Deut. 22. 12.

Tertiò accommodatur ad Extremitates terræ habitabilis, ejusque angulos vel plagas, longè à locis nostris distantes: ut, *Ut apprehendat kanphoth ala terræ*. Item, *Mikkenaph Ab ala terræ* (i.e. ab extremo terræ) *cantica*. Jobi 38. 13. Jefa. 24. 16.

Quartò dixit *Aben Ganach*, quòd occurrat quoque in significatione *Abcondendi*, sicut in lingua Arabica dicunt *كنف*. Sic locum illum *Jesaiæ*, *Non jiccaneph alatus fiet doctor tuus*, explicat, *Non occultabitur, non abscondetur à te doctor tuus*. Atque hæc expositio elegans est, secundum quam meo judicio exponendum & illud, *Non discooperiet kanaph alam patris sui*, h.e. non dereget absconditum, occultum, secretum patris sui. Sic, *Et expandas kenaphecha alam tuam super ancillam tuam*, expono, *Absconsonem, protectionem super ancillam tuam*. Et hoc sensu, meo judicio, transfertur τὸ *Kanaph* ad Deum Benedictum & Angelos, quia Angeli quoque ex sententia nostra sunt incorporei. Quod dicitur: *Quæ venisti ad recipiendum te sub kenaphav alas ejus*, ejus expositio est, *Quæ venisti ad recipiendum te, sub absconsonem & protectionem ejus*. Sic cum de Angelis dicitur, itidem significat *Occultationem, Absconsonem*. Nōsti enim, quando dicitur, *Duabus (alis) operiebat faciem suam, & duabus operiebat pedes suos*, Prophetam velle significare, quòd causa essentia Angeli, quæ per *Faciem* intelligitur, & illa, quorum Angeli causa sunt, sive effecta & opera Angelorum, quæ per *Pedes* intelliguntur, prout ex-

posui in voce *Regel*, occulta admodum sint & abscondita. Actiones quippe Intelligentiarum occultae sunt, earumque ratio haud facile patet; idque duas ob causas, quarum una tangit ipsos, altera nos, h. e. partim ob debilitatem ingenii & intellectus nostri, partim ob summam difficultatem apprehendendi abstracta secundum veritatem ipsorum. Quod verò porro dicit, *Et duabus volabat*, id in peculiari capite tibi explicabo; quam ob causam sc. Angelis Volatus attribuitur.

CAP. XLIV.

In quo explicatur vox ׀ׁ Ajin Oculus.

׀ׁ Oculus. **A** *Fin* vel *En* Oculus, Vox est æquivoca, significans primò Fontem aquarum: ut, *Al en Ad fontem aquarum in deserto.*
 Gen. 16. 7. *Deinde* significat Oculum, visus organum: ut, *Ajin tachat Ajin Oculum pro Oculo.*
 Exod. 21. 24. *Tertio* significat Curam, Providentiam: ut cum de Jeremia dicitur, *Accipe eum veenecha & oculos tuos pone super illum.* Sensus enim est, Curam ejus gere, sit tibi curæ. Hoc sensu sumitur, quando dicitur de Deo Benedicto: ut, *Et erunt enaj oculi mei, & cor meum ibi omnibus diebus*, h. e. providentia & intentio mea, sicut in præcedentibus exposuimus. Sic, *Semper ene oculi Domini Dei tui sunt in ea*, h. e. providentia ejus. Item, *Ene Oculi Domini discurrunt per totam terram*, h. e. Providentia ejus extenditur ad omnia, quæ sunt in terra: quemadmodum hoc tibi explicabitur, quando agemus de Providentia. Quando verò huic voci *Ajin Oculus* adjungitur verbum *Raah* aut *Chasab* Videre: ut, *Aperi oculos tuos, urech & vide.* Item, *Oculi ejus jechesu videbunt*: tum denotat Apprehensionem Intellectualem, non Sensualem. Omne enim Sensibile, ut nosti, passioni est obnoxium: Deus verò agit, non patitur, sicut explicabo.

CAP. XLV.

In quo explicatur verbum ׀ׁׁ Schamah Audiuit.

׀ׁׁ Audiuit. **S** *CHAMAH* Vox est æquivoca, significans primò Auditionem auris; secundò Acceptionem vel Receptionem rei alicujus. Ex significatione Auditionis est, *Non jisschamah audietur per os tuum.*
 Exod. 23. 13. Item, *Et vox nischmah audita est in domo Pharaonis.* Et sic sæpissimè. Sic crebrò occurrit hoc verbum *Schamah* in significatione Acceptionis
 Gen. 45. 16. nis

nis vel Receptionis: ut, *Non schameu audierunt Mosen. Item, Si schameu audiverint & serviverint. Item, Et vos hanischmah an audiemus?* Exod.6.9. Neh.13.27. Deut.18.19.
 Item, *Qui non schamah audiverit verba tua.*

Tertio significat Notitiam, Scientiam: ut, Gentem, cujus non tischmahu audierit linguam, h.e. cujus sermonem nescies, ignorabis. Sic semper verbum hoc Schamah, quando Deo attribuitur, si juxta sensum Scripturæ litteralem videatur esse ex prima significatione, sumitur pro Apprehensione, & est ex significatione tertia: ut, Vajischmah Et audivit Dominus. Item, Beschomeo Cùm audiret murmurationes vestras. Hæc enim omnia significant Apprehensionem mentis. Si verò juxta sensum textus litteralem videatur esse ex secunda significatione, tum significat, quòd Deus Exaudire velit clamorem clamantis ad ipsum, ejusque petitionem adimplere, vel quòd nolit ipsum exaudire, neque petitioni ejus satisfacere: ut, Schamoah eschmah Audiendo audiam clamorem ejus. Item, Veschamati Et audiam, quia gratiosus ego. Item, Inclina aurem tuam uschemah & audi. Item, Et non schamah audivit Deus vocem vestram, neque aures suas admovit vobis. Item, Quamvis multiplicetis precationem, tamen non schomeah audio. Item, Quia non schomeah audio te. &c. Deut.28.49. Deut.1.34. Exod.16.7. Exod.22.22. Ibid.v.26. Jefa.36.17. Deut.1.45. Jefa.1.15. Jerem.7.16.

Sic itaque ex tropis & metaphoris istis hætenus explicatis puto te inventurum, quod restinguat sitim tuam, & tibi multos scrupulos eximat. Nunc ergo quoque illorum rationes & causas tibi exponam, ut de nullo amplius dubitare possis.

CAP. XLVI.

Quâ ratione dirigamur ad cognoscendū Deum per ipsius virtutes, opera & creaturas. Quòd item affectiones corporeæ Deo ideò attribuantur, ut discat populus, in Deo omnium illarum perfectionem existere.

MAGNA est, ut in alio quodam capite jam innuimus, differentia inter directionem ad existentiam rei alicujus, & inter veritatem quidditatis & substantiæ ejus, (h.e. inter scientiam τὸ ὄντι, & τὸ εἶναι rei alicujus). Directio enim ad demonstrandam existentiam rei alicujus desumitur vel ex accidentibus, vel ex operationibus, vel ex aliis quibusdam remotis attributis ejus: ut E. G. Quando

Quomodo declaretur existentia rei alicujus.

do Regem aliquem vis cognoscendum dare cuidam ex ipsius subditis, qui eum non novit, tum variis modis eum describere poteris. Vel enim dices, Est vir procerus, albus, pallidus, canus, & sic describis eum ex accidentibus. Vel dices, Est ille, circa quem vides magnam illam peditum & equitum catervam, strictos gladios, signa erecta super caput ejus, tubas item ante faciem ipsius: vel, est ille, qui habitat in hoc palatio, in ista terra, quæ in hoc vel illo est climate: vel, est ille, qui hanc domum, murum, vel pontem, jussit ædificare, quibus & similibus, describis eum partim ab operibus, partim ab aliis attributis extraneis. Sed & per res magis absconditas *id est* rerum docere potes & ostendere: ut, si aliquis ex te quæsierit; Est ne huic terræ Rex aliquis? & respondeas, Est omnino. quam afferes hujus rei demonstrationem? Poteris dicere; Cum numularius vel trapezita iste, quem vides, sit vir debilis, corporis exigui, & magna auri copia coram ipso: alter verò iste, homo robustus, & magni corporis, egenus, stans ante ipsum, & vel unicum obolum eleemosynæ loco petens; sed non solum nihil ab illo accipiat, verum graviter increpetur, ac verbis injuriosis repellatur, sanè nisi Regis metus esset, ipsum interficeret, expelleret, ac omnem ejus substantiam auferret. Ita enim demonstrasses, Provinciam illam suam habere Regem, atque ex *circumstantiis* & ordine rerum civilium, cujus causa est timor Regis & pœnarum illius, ostendisses, Regem esse. In his exemplis omnibus, quæ adduximus, nullum est, quod doceat de essentia Regis, & de veritate substantiæ ejus, quatenus Rex est.

Hoc modo quoque fieri solet in omnibus Prophetarum & Legis Divinæ libris, cum Deus pro multitudine & communi plebe hominum describitur.

Quando enim necessitas postulavit, ut omnes eò dirigantur ac deducantur, ut credant Deum esse, & omnes habere perfectiones, h. e. quòd non simpliciter existat, quemadmodum cælum & terra existunt, sed quòd sit existens, vel ens vivum, sapiens, omnipotens, agens, & reliqua, quæ de ipso credenda sunt, quemadmodum in sequentibus declarabitur: tum, ut ipsorum mentibus imprimatur Deum existere, demonstratum hoc ipsis est per similitudinem corporeitatis: quòd sit vivens, per similitudinem Motionis vel Motus. Nam non videt imperita plebs, quomodo aliquid verè & citra dubitationem possit existere, nisi corpus. Et quicquid non est corpus, sed affectio tantum in corpore, juxta ipsos quidem existit, & est ens, sed imperfectius quàm corpus; quia sc. ad illius existentiam
corpus

*Quomodo Dei
existètia demō-
stratur in Libris
Sacris pro vul-
go.*

corpus necessariò requiritur. Quod verò neque corpus est, neque affectio in corpore, id in principio formalitatis (h.e. *intellectus*) hominis, maximè autem juxta imaginationem ejus, planè non existit. Sic etiam non capiunt, quomodo aliquid Vivere possit sine Motione: unde quicquid non movetur motu voluntario & locali, non vivit ipsorum opinione, cum tamen motus non sit de essentia Viventis, sed accidens ipsi inhærens. Ita, quia nobis nulla Apprehensio nota est, nisi quæ fit per sensus: quia etiam non intelligimus, quomodo aliquid ex unius hominis animo in animum alterius transferri possit, nisi per sermonem sive vocem, quæ formatur labiis, lingua, & reliquis membris ac organis ad loquelam pertinentibus; ideò cum voluerunt (*Propheta*) nos eò dirigere & disponere, ut credamus, Deum apprehendere, & multa ab ipso per Prophetas ad nos pervenire, descripserunt eum nobis Audientem & Videntem, h.e. quòd apprehendat & intelligat res illas, quæ videntur & audiuntur: Loquentem item, h.e. quòd multa ab ipso ad Prophetas perveniant, cujus Prophetiæ ratio alibi tibi absolutissimè adhuc explicabitur. Præterea, quia non possumus intelligere, quomodo possit effici ut aliquid existat sine contactu, ideò descripserunt eum nobis Agentem, Operantem. Sic, quia vulgus non apprehendunt, quomodo res aliqua Vivere possit, quæ caret animâ, ideò eum quoque descripserunt, Animam habentem. Verùm vocabulum Animæ, tum *ὄψω- vύμω* dicitur, sicut supra explicuimus: sensus enim est, quòd Vivat. Porrò, quia dictæ Actiones vel Operationes (*motus, visus, auditus, loquela, actio,*) in nobis non perficiuntur nisi organis & instrumentis corporeis: ideò quoque Illi tribuuntur organa, quibus fit motus localis, ut pedes, plantæ pedum &c. organa auditus, visus, odoratus, ut Aures, Oculi, Nasus: organa insuper & instrumenta loquelæ, ut Os, Lingua, Vox, ac denique ea, quibus utitur is, qui aliquid facit, ut putà, Manus, Digni, Volæ, Brachium. Atque hæc omnia in eum finem, ut doceatur, Deum sine omni esse imperfectione. Organa corporea ipsi accommodantur, ad docendum de functionibus ipsorum: functiones verò, ad aliam quampiam perfectionem denotandam, non illas actiones ipsas. Exempli gratiâ, attribuuntur Ipsi Oculus, Auris, Manus, Os, Lingua, ad docendum de Visu, Auditu, Actione, & Loquela: actiones verò istæ, ut Visus, Auditus, illi tribuuntur, ad significandam Apprehensionem in genere. Hinc est, quòd in hac Lingua Hebræa sæpè Apprehensio unius Sensus, ponatur pro Apprehensione Sensus alterius: ut, *Videte Verbum Domini*, h.e.

Cur Propheta Deum describãt Videntem, Audientem?

Cur Loquentem?

Cur Agentem?

Cur Animam habentem?

cap. 41.

Cur mēbra corporis Ipsi adscribant?

Apprehensiones Sensuū in Lingua Hebræa confunduntur.

Jerem. 2. 31.

Audite verbum Domini : Scopus enim est, ut apprehendant sensum verbi ejus. Sic, *Vide, odor filii mei est sicut &c.* h.e. Odorare, odor filii mei est: vult enim, ut apprehendat odorem ejus. Tale quoque est illud, *Gen. 17. 27.* *Et omnis populus videbant voces & lampades,* (pro, apprehendebant): præterquam quòd in eo & hoc observandum sit, quòd in Visione Prophetiæ, quemadmodum in confesso apud nos est, acciderit. Operatio, vel Actio & Loquela Illi attribuuntur, propter Influentiam, quæ influit ab ipso, (*in hæc sc. inferiora*), sicut alibi explicabitur.

p. 2. sup. 12.

Sic ergo omnia organa & instrumenta corporea, quæ Deo apud Prophetas attribuuntur, sunt vel Motus localis, ad docendum de ipsius Vita: vel Sensus, ut doceant de ipsius Apprehensione: vel Tactus, ut doceant de ipsius Actione: vel Loquelæ, quæ docent de Infusione intelligentiarum super Prophetas, (h.e. *de influentia rerum intellectualium, quam Prophetis infundit*), quemadmodum explicabitur. Quare omnia hæc eò tendunt, ut confirment nobis, Deum esse Ens, Vivens, Agens, vel efficiens omnia, quæ sunt extra Ipsum, & Apprehendens sua opera. Quomodo verò hæc omnia ad unum tantum referantur principium, Substantiam nempe Dei Opt. Maximi, id a libi docebo, cum de Remotione formarum externarum à Deo sum acturus. In hoc enim capite propositum nobis tantum est declarare, quo sensu Instrumenta illa corporea Deo attribuantur, ut sc. doceant de functionibus & operationibus illorum, quæ à nobis pro perfectionibus habentur, atque ita confiteri cogamur, illum numeris omnibus esse absolutissimum & perfectissimum, prout jam alibi hoc ipsum monuimus, cum explicarem dictum illud, *Loquitur Lex lingua filiorum hominum.*

p. 1. c. 26. & 33.

Exempla prædicatorum.

Jes. 66. 1.

Jes. 60. 13.

Psal. 8. 4.

Psal. 139. 5.

Jes. 53. 1.

Psal. 118. 15.

Jes. 1. 20.

Job. 11. 5.

Psal. 29. 4.

Jes. 30. 27.

Jer. 32. 4.

Psal. 11. 4.

Zach. 4. 10.

Jes. 36. 17.

Jer. 17. 4.

Verum exempla quoque nunc proponamus eorum, quæ hætenus dicta sunt. *Primo* igitur Instrumenta vel organa Motus Localis Ipsi attribuuntur: ut, *Scabellum pedum meorum.* Item, *Locum plantarum pedum meorum.* Deinde Instrumenta Tactus: ut, *Manus Dei.* Item, *Digitus Dei.* Sic, *Opus digitorum tuorum.* Item, *Et pones super me manum tuam.* Item, *Et brachium Domini.* *Dextera Domini.* Sic Instrumenta sermonis vel Loquelæ: ut, *Os Domini loquutum est.* *Et aperuit labia sua.* *Vox Domini cum robore.* *Et lingua ejus sicut ignis consumens.* Sic attribuuntur Ipsi quoque Organa Sensuum: ut, *Oculi ejus videbunt.* Item, *Palpebra ejus probabunt.* *Oculi Domini discurrunt.* *Inclina ad me aures tuas & audi.* *Ignem accendisti in naso meo.*

Ex membris internis nullum Ipsi attribuitur, nisi *Cor*, eò quòd vox sit homonyma, & de Intellectu quoque dicatur (prout declaravimus),

vimus), & quodd sit principium vitæ animantium. Hinc *Meajim* Viscera Deo attribuuntur, quia ponuntur pro Corde. Nam quando dicitur, *Fremuerunt meaj*, h.e. *viscera mea super eum*: Item, *Multitudo moecha viscerum tuorum*, nihil aliud significatur, quàm Cor. Vox enim *Meajim* sumitur vel generaliter, vel specialiter. Specialiter quidem de intestinis: generaliter verò de quovis membro interno, & per consequens quoque de ipso Corde; id quod evidenter apparet ex eo, quod dicitur, *Et lex tua in medio meaj viscerum meorum*. Nihil enim aliud est, quàm si dixisset, *In medio cordis mei*. Hoc ergo sensu antè citata quoq; loca sunt capienda, *Fremuerunt viscera mea*: Et, *Multitudo viscerum tuorum*. Nam & verbum *Hamah* Fremere, de Corde præ cæteris membris occurrit: ut, *Hamah Fremit in me cor meum*.

Sic non attribuuntur Ipsi *Humeri*, quia communiter adhibentur portandis oneribus, & quia iis summoperè homines defatigantur: multò minùs Organa illa, quæ cibis & alimentis capiendis inserviunt. Nam illa etiam in principio cogitationis manifesta sunt imperfectionis signa & indicia.

Cæterùm, Membrorum omnium ratio in rei veritate una est & eadem; quodd nempe sint instrumenta diversarum functionum animæ. Quædam enim illorum sunt necessaria ad Conservationem ipsius Individui, ut sunt omnia membra interna: quædam ad Conservationem speciei, ut membra Generationis: quædam necessaria sunt Individuo ad executionem rerum suarum, & ad perficiendas actiones suas; ut Manus, pedes, oculi, quæ sunt instrumenta Motus, Actionis, & Apprehensionis. Motus hominibus est necessarius, ad persequendum id, quod illis conducit ac salutare est, & fugiendum è contrario quod illis perniciosum. Sensus sunt necessarii ad cognoscendum & discernendum ea, quæ illis sunt contraria vel convenientia. Actiones artificiales eis sunt necessariae, ut sibi prospiciant de cibo, potu, amictu, tecto: nam necessariò requiritur ad naturam ipsorum, ut possint sibi necessaria comparare, quemadmodum in multis quoque brutis animantibus artificiosas quasdam operationes videmus, quibus ad suam necessitatem indigent. Jam verò nullum hominem ita vecordem arbitror, qui non sciat, Deum nullâ re ad sui continuationem & conservationem, vel ad res suas dirigendas ac disponendas, indigere; unde consequitur, illum quoque talia instrumenta & organa non habere, sed esse incorporeum. Actiones etenim suas omnes per seipsum, vel per essentiam suam peragit, non verò per instrumenta externa. Porro, si non habet ta-

Ex membris internis nulli nisi Cor Deo adscribitur.

cap.39.

Jer.31.20.

Jesa.63.15.

Vox *ויצח* Viscera quid significet. & quomodo Deo attribuat.

Psal.40.9.

Jer.31.19.

Jesa.63.15.

ויצח Fremere.

Jer.4.19.

Cur non attribuantur Deo Humeri.

Item Organa nutritionis & alimenti.

Talmudici quomodo Corporitatem à Deo removeant.

lia organa & instrumenta, non inerunt ipsi quoque functiones & operationes illorum, quia hæ sub instrumentis comprehenduntur, (i.e. *ab illis consequuntur*): h.e. nihil erit in ipso præter ejus essentiam, per quod videat, sciat, aut velit aliquid. Nam istæ formæ externæ sive facultates, nomine solo distinguuntur. Sed Rabbinus nostri p.m. jam pridem generalem tradiderunt Regulam, quâ omnia ea resutant, quæ formas ejusmodi corporales Deo apud Prophetas tribuere videntur. Docet enim illa te, quòd Corporeitas nulli ipsorum unquam in mentem venerit, neque etiam quisquam de ea dubitavit. Unde invenies, illos in toto Talmud & omnibus Medraschot litteralem verborum Prophetarum sequi sensum, quòd scirent rem esse apud omnes confessam, & extra omnem dubitationis aleam positam, omnia ista parabolicè esse intelligenda, neque etiam ullum inde errorem vel hæresin esse timendam. Quare cum viderunt, Deum assimilari (à Prophetis) Regi, qui præcipit, monet, punit, & præmia subditis suis largitur, qui etiam habet suos servos & ministros, mandata ejus promulgantes, ac quicquid ipsi visum est facientes, ideò hoc ipsi (h.e. *Sapientes nostri*) quoque imitati sunt, & loquuti sunt de Deo secundum omnia, quæ consequuntur ex ista parabola, quòd loquatur, exaudiat, respondeat, & quicquid præterea Reges agere & facere consueverunt, persuasi, nullâ hic esse dubitandi vel hæsitandi materiam. Regula autem illa generalis, cujus meminimus, hæc est, quæ legitur in Bereschit rabbah: *Magna est virtus vel sortitudo Prophetarum, qui assimilant formam cum formante eam, (vel cum authore ejus, h.e. formantem vel authorem formæ cum forma, sive formato), sicut dicitur, Et super similitudinem throni similitudo sicut aspectus hominis.* Quibus verbis docere voluerunt, illas figuras & formas omnes, quas viderunt Prophetæ in Visione Prophetiæ, fuisse figuras sive formas à Deo creatas. Id quod verissimum est. Omnis enim forma, quæ in imaginatione concipitur, est creata. Mirabile autem valdè est, quòd dicunt, *Gadol cocham*, h.e. *Magna est virtus eorum*: nam hac ratione loquendi ostendunt, quòd sibiipsis hoc videatur esse difficillimum. Sic etenim perpetuò ferè loqui solent, quando audiunt de re vel actione & facinore aliquo insolito: ut, *Dixit quidam, Rabbi N. fecit tale factum, in loco N. & quidem solus, & noctu.* Respondit N. Cammarabh gubhreh *Quanta est virtus vel sortitudo ejus, quòd hoc solus fecerit!* Nam *Rabh gubhreh* idem est quòd *Gadol cocham*. Quare perinde est ac si dicerent; Quantum quæso hoc est, quòd Prophetæ coacti sunt facere, dum necesse habuerunt essentiam Dei per res à Deo creatas

Quomodo de re aliqua insolita loqui soleant Rabbinus.

de.

declarare! Ira ergo apertè & manifestè demonstrarunt, quòd non credant Corporeitatem, & quòd omnes formæ ac figuræ, quæ exhibentur in Visione Prophetiæ, sint res creatæ, sed alsimilentur formæ formatori, ut loquuntur, (i.e. quòd Deo, qui omnium figurarum & formarum author est, formæ ab ipso creatæ attribuuntur). Quòd si autem quis in deteriore partem vellet mentem ipsorum interpretari, & imperfectionis eos, quos nec vidit, nec cognovit, arguere, sciat, quòd oleum sit & operam perditurus, nec quicquam authoritati illorum, quorum memoria sit in benedictione, derogaturus.

CAP. XLVII.

*Quare Deo attribuuntur Visus, Auditus, Odo-
ratus, non item Gustus & Tactus. Cur item ipsi
attribuatur Intelligentia vel Intellectio,
non item Phantasia sive
Imaginatio.*

MULTOTIES jam indicavimus, nihil eorum Deo à Pro-
phetis attribui, quæ à vulgo pro Imperfectionibus habentur, vel quæ mente suâ non possunt concipere, quâ ratione Deo competant, licet eadem sit illorum ratio, quæ eorum, quibus eum nobis describunt & quasi depingunt; quia ea, per quæ describitur, cogitationibus nostris perfectiones quasdam imprimunt, vel saltem imprimere possunt. Quocirca necessarium videtur esse, ut explicemus, Quare Deo non attribuuntur quoque Gustus & Tactus, cum reliqui sensus ipsi attribuuntur, videlicet Visus, Auditus, Odo-
ratus? Nam Dei Majestas ab omnibus sensibus æqualiter est im-
munis: omnes item sunt Imperfectiones in notione Apprehensionis (h.e. & apprehensiones sensuum omnium sunt Imperfectio), etiam in illis, qui tantum per Sensus apprehendunt: propterea quòd passioni, remissioni, & dolori sint obnoxii, non minùs atque alia organa & instrumenta. Quare cum ejus, quod dicitur, Deus Benedictus Videt, sensus sit, quòd apprehendat visibilia; & quando dicitur, Deus Benedictus Audit, quòd apprehendat audibilia: eodem pacto quoque potuisset de Ipso dici Gustus & Tactus, & explicari, quòd apprehendat objecta Gustus & Tactus. Ratio enim Sensuum omnium una est & eadem: unde si ab ipso tollas apprehensionem Sensus unius,

cap. 26. p. 1.

Cur Gustus & Tactus non attribuatur Deo, cum reliqui sensus ipsi attribuuntur.

tolles simul apprehensionem omnium quinque Sensuum, & si affirmes de eo apprehensionem Sensus unius, affirmabis simul apprehensionem omnium quinque. Hoc tamen nihil obstante, reperimus in Libris nostris Sacris: *Et vidit Deus. Et audivit Deus. Et odoratus est Deus. Nullibi autem: Et gustavit Deus. Et tetigit Deus.*

Causam igitur hujus rei esse dico, quòd fixum & ratum sit in omnium hominum animis, Deum non conjungi cum corporibus per contactum corporalem; quia sc. ipsum Videre nequeunt. Duo autem isti sensus, Gustus nimirum & Tactus, non apprehendunt sensata, h.e. objecta sua, nisi per contactum: reliqui verò possunt apprehendere objecta sua, licet substantiæ illæ, quæ sunt subjecta qualitarum illarum, longè sint remota, (h.e. licet objecta ipsorum longè sint remota). Ideoque hi secundum imaginationem vulgi convenienter potuerunt Deo attribui.

Præterea, Sensus in hunc finem & scopum Deo accommodantur, ut nos doceant, Deum apprehendere opera nostra. Jam autem visus & auditus sufficiunt, ut quævis, quæ sunt extra Ipsum, apprehendat.

Vel etiam factum hoc dici potest propter nostram Admonitionem & Commonefactionem, quemadmodum Sapientes nostri dicunt, *Scito, vel, Attendito quid supra te sit, Oculus nempe videns, & Auris audiens.*

Intelligis ergo, quòd in rei veritate, omnium (*Sensuum*) una sit & eadem ratio, & quòd eodem modo, quo removentur à Deo Gustus & Tactus, removeri quoque ab ipso possint Visus, Auditus, & Olfactus; omnes enim in universum sunt apprehensiones corporales & patibiles. Differentia tantum in hoc sita est, quòd quorundam imperfectio statim appareat: quidam verò videantur esse perfecti. Sic quia Phantasia & Imaginatio videntur esse Imperfectiones, Intellectio verò non item, ideò non accommodatur Deo Phantasia sive Imaginatio, (quæ verbo *Damah* דָּמָה exprimitur) sed Cogitatio & Intelligentia, sive Intellectio; (quæ exprimitur verbis *Bun* בּוֹן & *חַשְׁבֹּן* vel *חַשְׁבָּה*) ut, *Quemadmodum chaschabhti cogitavi facere.* Sic, *Ubi bhunato Et intelligentiâ suâ inclinavit cælos.* Ex quo vides, idem observari in Apprehensionibus Internis, quòd in Apprehensionibus Sensualibus externis, quòd nempe quædam Deo attribuantur, quædam verò non: idque totum secundum linguam filiorum hominum: h.e. quòd ipsi (*homines sc.*) habent pro perfectione, id attribuant Deo (*Propheta*); & quòd ipsi habent pro imperfectione, id Illi non attribuant. In rei autem veritate Deus nullam habet formam

*Cur Phantasia
& Imaginatio
non attribuan-
tur Deo.*

Jer. 18. 8.

Jer. 10. 12.

mam essentialem externam præter ipsius substantiam, quemadmodum demonstrabimus.

CAP. XLIIIX.

*Quæratione Onkelos Paraphrastes Chaldaus
Videre & Audire, de Deo exponat.*

QUOD si inspicias Targum Onkeli, deprehendes, illum sibi diligentissimè cavisse in iis locis, in quibus vox *Audiendi* de Deo Opt. Maximo occurrit. Nam si videatur accipi in prima sua significatione, tum eam ita reddidit, quòd illud (*de quo verbum Schamah Audire, dicitur*) perveniat vel pervenerit ad eum, q. d. quòd illud apprehenderit. Si sumatur pro Clamore & Precatione, tum dicit, quòd Deus Acceperit, vel non Acceperit. Nam perpetuò, quando legimus, *Audivit Dominus*, ipse reddit, *Auditum est coram Domino*: & in significatione altera Clamoris, vel Clamandi, quando verbi gratià dicitur, *Audiendo audiam clamorem ejus*, ipse transfert, *Accipiendo accipiam clamorem ejus*. Atque hoc ita perpetuum est in ejus Targum, ut ne in unico quidem loco ab hac expositione recedat.

Sic, quando verbum *Videndi Raah* Deo attribuitur, mirabiles habet idem Onkelos ejus expositiones, quarum mentem ego quidem ubique non assequor. Quandoque enim pro *Vajar* Vidit Dominus, habet, *Vachasa* Et vidit Dominus: alibi pro eodem ponit, *Ugele* Et revelatum est coram Domino. Dum autem in quibusdam locis verbum *Raah* reddit per *Chasab*, ex eo apparet, verbum *Chasab* in lingua quoque Aramæa esse homonymum, & sumi tum pro Apprehensione Intellectus, quam pro Apprehensione sensus. Unde mirandum, quare in quibusdam illud vitarit, ac reddiderit, *Ugele* Et revelatum est coram Domino Et cum consulissem ipsa exemplaria Targum illius, eaque contulissem cum iis, quæ audivi, dum studiis adhuc darem operam, vidi, quòd in omnibus locis, in quibus *Videre* jungitur nomini Iniquitatis aut Dominii vel Violentiæ & Rapi-næ, ipse interpretetur per *Ugele* Et revelatum est coram Domino. Quia enim dubium non est, quin verbum *Chasab* in Lingua illa significet Apprehensionem & scientiam rei apprehensæ, prout est quando apprehenditur: idcirco quando invenit verbum *Raah* Videre, junctum cum nomine Iniquitatis, non dixit, *Vachasa* Et vidit, sed, *Ugele* Et revelatum est coram Domino. In tota autem Lege ubique inveni verbum *Raah*, quando Deo Benedicto attribuitur, redditum

Quomodo Onkelos exposuerit vò Audire & Videre de Deo Opt. Max.

Verbum hinc in lingua Aramæa homonymum.

- ab ipso per verbum *Chasab*, sequentibus tantum locis exceptis: *Quia*
 Genes. 29. 32. *raah vidit Dominus afflictionem meam*; Onk. *Quia gele* revelata est co-
 Gen. 31. 12. *ram Domino afflictio mea. Quia vidi omnia, quae Laban fecit tibi*;
 Onk. *Quia gele* revelatum est coram me: ubi quamvis loquatur An-
 gelus, tamen non attribuit ei apprehensionem & firmam cognitio-
 nem iniquitatis, (*quam sc. Laban contra Jacobum exercuerat*). Sic, *Et*
 Exod. 2. 25. *raah vidit Dominus filios Israël*; Onk. *Ugele* Et revelata est coram Do-
 Exod. 3. 7. *mino servitus filiorum Israël. Raoraiti Videndo vidi afflictionem populi*
mei, qui est in Aegypto; Onk. *Migla gele* Revelando revelata est coram
 me subjectio populi mei. *Etiā raiti vidi oppressionem*: Onk. *Gele* Re-
 Exod. 4. 31. *velata est coram me oppressio. Et cum raah vidisset afflictionem eorum*;
 Exod. 32. 9. *Onk. Cum gele* revelata esset coram eo afflictio ipsorum. *Raiti Vidi*
 Exod. 2. 25. *populum istum*: Onk. *Gele* Revelatus est coram me populus iste, h. e.
 Deut. 32. 19. *Vidi rebellionem ipsorum, sicut alibi quoque dicitur, Et vidit Dominus*
filios Israël, h. e. afflictionem & molestiam ipsorum. *Vajar Et vidit*
 Ibid. v. 36. *Dominus & exacerbatus est*: Onk. *Ugele* Et revelatum est coram Domi-
 no. *Cum jireh videbit quod abierit manus*: Onk. *Cum gele* revelatum
 erit coram ipso; nam & hoc loco significatur Iniquitas & Tyrannis
 inimicorum. In his omnibus respexit & sequutus est dictum illud
 Habac. 1. 13. *Prophetæ, Aspicere iniquitatem non potes*: ideo quotiescunque ipsi oc-
 currit verbum *Videndi* de Iniquitate, Injuriâ & Rebellionem, transtu-
 lit, *Ugele* Et revelatum est coram ipso; vel, Et revelatum est coram
 me. Verum corrupta & depravata est in exemplaribus nostris hæc
 Onkeli Para-
 phrasîs in ali-
 quot locis deprava-
 vata.
 Gen. 6. 5. *expositio sine controversia elegantissima & optima in tribus locis,*
 in quibus invenio *Vachasab*, cum secundum hanc sententiam de-
 buissent reddi, *Ugele* Et revelatum est coram Domino. Loca sunt
 ista. 1. *Et vidit Dominus, quod magna esset malitia hominum.* 2. *Et*
 Ibid. v. 12. *vidit Dominus terram.* 3. *Et vidit Dominus, quod exosa esset.* Mihi enim
 Gen. 29. 31. *valde probabile videtur, errorem aliquem librorum hic irrepsisse:*
 quia tamen non est penes nos ipsius Onkeli *αὐτὸς ἔγραψε*, nihil certi af-
 firmare possumus, sed credendum nobis est, Onkeli istam expo-
 sitionem esse. Quod verò & illud, *Deus jireh providebit sibi de pecude,*
 Gen. 22. 8. *exponit, Coram Domino gele* revelatum est pecus, ideo fecit, ne vi-
 deatur statuere, Deum ipsummet quæsiturum & exhibiturum pe-
 cus: vel etiam, quòd in lingua illa (*Aramaicâ*) absurdum sit, Appre-
 hensionem Dei referre ad Animal irrationale. Priora autem loca
 quod attinet, diligenter inquirenda sunt in vetustis exemplaribus:
 quòd si ubiq; ita inveniantur, prout nos illa adduximus, sanè confiteor,
 me rationem & intentionem ipsius ignorare.

CAP. XLIX.

*Quòd Angeli non sint corporei, sed intelligentiæ abstractæ. Quomodo item intelligendum sit, quòd nonnunquam corporei & a-
lati apparuerunt.*

ANGELI quoque non habent corpora, sed sunt Intelligentiæ abstractæ à materia: attamen facti sunt, & à Deo creati, quemadmodum explicabitur. Hinc dixerunt in *Bereschit Rabbah* Sapientes nostri: Locus ille, *Lahat Flammam gladii versatilis, vel vertentis se*, intelligendus est juxta illud; *Ministros suos ignem lohet flammantē* (h.e. per *Lahat* ibi intelligitur Angelus, qui est instar flammæ) *hammithappecheth gladii versatilis*, (h.e. *Versatilis* ille Angelus appellatur), quia Angeli instar Prothei in varias formas se còvertunt; quandoq; enim Virorū, quandoq; Mulierum, quandoq; Ventorū, quandoq; Legatorum formâ & specie vestiti apparent. Quibus verbis aperte testantur, Angelos non esse materiales, neque certam & constantem aliquam habere formam vel figuram corporalem extra intellectum, sed omnia tantum fieri in Visionibus Propheticis, & in Imaginatione, quemadmodum explicabitur, quando agemus de Prophetia. Quòd verò inter cætera dicunt, illos sæpè sub specie Mulierum apparere, idèd fit, quia Prophetæ etiam nonnunquam viderunt in Visione Angelos in forma Mulierum, & in specie alluditur ad dictum *Zachariæ*, *Ecce duæ mulieres egrediebantur, & ventus erat in alis earum.*

Angeli sunt incorporei.

Gen. 3.v. ult.

Angeli sub Mulierum quoque specie apparent.

Zach. 5.9.

Porro nôsti, Apprehensionem illius rei, quæ immunis est à materiâ, & omni corpore destituta, homini esse difficillimam, præsertim ei, qui nescit discernere inter Intelligibile & Imaginarium, & qui apprehensioni tantum Imaginationis innititur. Nam illi reverà omnia vel actu vel potentiâ existunt, quæcunque in imaginatione sua concipit: & quæcunque in imaginatione sua concipere nequit, habet pro puris privationibus, vel pro non entibus. Ejusmodi autem homines, quales sunt plerique Speculatores, nullam rem ex veritate possunt cognoscere, neque etiam ex dubiis & rebus controversis nôrunt se extricare. Propter hanc ergo difficultatem Prophetæ quædam in medium attulerunt, quæ juxta sensum litteralem Angelis corpora tribuere videntur, motum item & formam ac figuram humanam: præterea etiam, ut mandata accipientes à Deo Opt. Max.,

Apprehensio rerum incorporearum est difficilis.

Cur Prophetæ Angelis corpora & actiones corporeas attribuerint.

& voluntatem ac mandatum ejus facientes & exequentes. Atque hæc omnia in eum finem, ut dirigamur ad credendum, Angelos existere, vivere, & esse perfectos, quemadmodum hæc explicuimus in iis, quæ Creatori attribuuntur. Quandoquidem verò, si hic substitissent, homo sibi imaginari potuisset, ac si veritas & essentia ipsorum æqualis esset essentiæ Dei, quia & de Deo multa dicuntur, quæ juxta sensum litteralem videntur docere ac si esset corporeus, vivus, mobilis, & figurâ humanâ præditus: idèò ulterius progressi sunt, & ostenderunt, gradum essentiæ ipsorum longè esse inferiorem gradu essentiæ Dei, eò quòd inter formas illas, quas eis tribuunt, ponunt quoque formas Animalium Irrationalium, ut sc. hinc intelligamus, Essentiam Dei tantò & magis perfectiorem esse essentiâ illorum, quantò perfectior est homo quàm animantia irrationalia. Ex formis autem animalium irrationalium nullam nisi Alas eis attribuunt: quia non potest cogitari Volatus sine Alis, sicut nec Incessus sine Pedibus. Facultatum enim illarum substantia non potest concipi extra subjecta illa. Selegerunt verò motum volatilium præ aliis, ad docendum de Vita ipsorum: quia motus ille est perfectissimus & præstantissimus inter motus locales animalium irrationalium, & ab Hominibus ipsis perfectissimus habetur, ita ut sæpè sibi potentiam volandi expectant & optent, quò tantò facilius fugere queant ea, quæ sibi sunt contraria & exitiosa; ac persequi illa, quæ sibi sunt salutaria, maxime si procul ab iis absint. Hæc ergo una est causa, propter quam Motum hunc illis attribuerunt. Sed & hinc factum esse potest: quia sicut avis modò videtur, mox abscondit se, nunc propè, nunc longè est, & quidem exiguò admodum temporis spatio, immò momento: ita quoque Angeli. Atq; hæc omnia talia sunt, quæ necessariò tibi de Angelis sunt credenda. Deo verò Opt. Max. perfectionem istam imaginariam, Volatum nempe, non attribuerunt, eò quòd sit Motus Animantis Irrationalis. Cave enim, ne erres in eo, quod dicitur, *Et equitavit super Cherubh, & volavit* (h. e. ne existimes, & *volavit* ibi de Deo dici): nam de Cherubh ipso dicitur quòd volarit, ad celerem rei illius adventum significandum, sicut alibi dicitur, *Ecce Dominus equitat super nubem velocem, & venit in Aegyptum*. Ne etiã seducat te id, quod legimus apud Ezechielem *de facie bovis, facie leonis, facie aquila, plantâ item pedis vituli*, (ut sc. existimes, Anglis alias quoque formas animalium irrationalium tribui, contra quàm suprâ diximus): nam illa peculiarem habent explicationem, quam alibi ex me audies, præterquàm quòd Propheta ibi nil descri-

Cur forma animalium irrationalium illis attribuantur.

Cur volatū præ aliorum Animalium Motu illis attribuant.

Cur Deo non attribuantur Volatus.

2. Sam. 22. 11.

Jesa. 19. 1.

Ezech. 1.

par. 3. cap. 1.

describit præter animalia. Verùm, ut dixi, sufficientem de his instructionem alibi dabimus. Cæterùm de motu volatiliùm passim in Scriptura legitur, neque aliter quàm per Alas depingitur, unde & illis (*Angelis*) Alæ tribuuntur, ad dirigendum nos, ut credamus ipsorum existentiam, nequaquam verò ad exprimendam veritatem quidditatis illorum. Præterea, quicquid motu veloci & celeri movetur, propter Motus celeritatem dicitur *Volare*: ut, *Quemadmodum volat aquila*. Deut. 28. 49. Aquila enim celerius & magis perniciousiter volat, quàm omnes reliquæ aves, ideoque similitudo ab illa ducitur. Denique tenendum & hoc: Alas esse causas volatus, ideo alas externas, quæ videntur, denotare quoque causas motus rerum mobilium. Verùm hoc non est de intentione istius capituli.

CAP. L.

Fidem non esse rem, quæ ore profertur, sed quæ in animo creditur.

SCIAS, Lector candide, quòd Fides, non sit id, quod ore profertur, sed res concepta & figurata in anima; quando nempe credimus, rem ita se habere (sc. *extra intellectum*) prout illam in animo conceptam habemus. Quando ergo de dogmatibus Religionis, vel aliis, quæ pro veris & indubitatis habes, ore tantùm disseris, sine vera illorum intelligentia & fide, vel examinatione, nimis hoc est exiguum, neque sufficit. Ita enim reperimus, multos homines stolidos & ineptos quædam observare & credere, quorum rationem nullam in animo suo tenent.

Quòd si itaque in animo tuo statueris ad sublimem istum gradum speculationis ascendere, ut verè tibi constet, Deum esse unum unitate simplicissimâ, sine ullâ compositione aut divisione, sciendum tibi, Deum nullam habere formam externam substantialem, vel nullum attributum essentialiale. Quemadmodum enim nullum potest habere corpus, sic nullum attributum substantiale habere potest. Quare qui dicit, Illum esse unum, sed statuit, Eum varias ejusmodi formas habere, ille verbis quidem Illum unum esse dicit, sed in cogitatione suâ plures esse credit, quemadmodum quidam ajunt, Deus est unus, sed multas habet formas, & tamen Iple & formæ ejus unum sunt; quamvis corporeitatem negent, & credant, Illum esse simplicissimû. Intentio enim & mens nostra non est prout loquimur, sed prout credimus. Et non est fides, nisi post formalem rei conceptionem: fides

etenim est de eo, quod in animo formatum & conceptum habemus credere, quod ita se habeat extra intellectum, prout formatum est in intellectu. Quod si jam cum ista fide conjuncta sit certa fiducia ac persuasio, rem illam aliter se habere non posse, nec vel minimum ei adhæreat, quod illam expellere vel labefactare queat, tum demum vera est fides. Quod si verò exueris & deposueris concupiscentias tuas & pravas consuetudines, ac diligenter consideraveris & expendis ea, quæ in proximè-sequentibus capitibus sum dicturus de Remotione formarum istarum, vera esse comperies ea, quæ diximus, & eris ex iis, qui verè in animis suis formatam & conceptam habent Unitatem; non ex iis, qui ore illam proferunt, sed in animis suis aliter statuunt, de quibus dictum est, *Propè es cordi eorum, sed longè à rebus eorum.* Homo etenim debet esse ex illorum numero, qui veritatem rectè sciunt & apprehendunt, quamvis non multum de illa loquantur, sicut David præcipit, *Dicite in corde vestro super cubili vestro, & silete, Selah.*

Jerem. 12. 2.

Psal. 4. 5.

CAP. LI.

*De Remotione formarum sive attributorum
à DEO Opt. Max.*

MULTÆ sunt in magna hac rerum universitate & variæ res, quæ per se nobis notæ sunt & manifestæ, ut Intelligibilia prima, sensibilia, & quædam alia, quæ his sunt propinqua & affinia, ita ut, licet homo relinqueretur sicut est, nullâ tamen de illis demonstratione egeret. Talia sunt, Existentia Motus, Libertatis hominis in agendo, Generatio item & Corruptio rerum naturalium, & Qualitates rerum sensibiles, ut Calor ignis, Frigiditas aquæ, & similia alia. Posteaquam verò absurdæ sententiæ & opiniones prodierunt ab hominibus quibusdam, qui vel ex errore in illas inciderunt, vel studio & *in προαίρεσις* eas excogitârunt, ut naturæ & sensibus ipsis se opponerent, vel aliquid, quod nunquam exitit, persuaderent; coacti fuerunt Sapientes illa manifestè & sensibus nota confirmare, & è contrario res illas imaginarias refellere & refutare. Ita coactus fuit Aristoteles adstruere Motû rerum naturalium, quia à nonnullis negabatur; item demonstrare, non dari indivisibilia, sive atoma, quia illa à multis asserbâtur. Ex horum censu est quoq; Remotio formarum seu Attributorû Dei substantialium, quia est ex Intelligibilibus primis: Attributum enim non est substantia ejus, cui attribuitur, sed quid-

*Cur Remotio
Attributorû Di-
vinorû demon-
stratione egeat.*

quiddam substantiæ superadditum, ideoque accidens: quod si namque attributum sit ipsa substantia ejus, cui attribuitur, tum attributum illud est identicum & superfluum in prædicatione. Perinde enim est ac si diceret, Homo est homo; aut quasi diceret, Homo est vivens ratione præditum: Nam *τὸ Vivens ratione præditum*, est ipsa substantia & veritas hominis, neque datur tertium aliquid præter hoc, Hominem inquam, quod sit vitâ & ratione præditum, ac itidem per hæc attributa describi possit. Quare attributum istud nihil aliud est, quàm explicatio nominis, & eo solo differt ab eo, cui attribuitur: ita ut idem sit ac si diceret, Res illa, cui nomen est Homo, est res composita ex vita & ratione. Vides igitur, Attributa necessariò esse vel ipsam substantiam ejus, cui attribuuntur, & tum nihil aliud sunt quàm explicatio nominis, quo respectu illa à Deo nos non excludimus, sed alio, ut capite sequenti explicabitur: vel esse quidpiam præter ejus substantiam, & per consequens accidens illius. Licet autem Nomen Accidentis negetur in Attributis Dei, (h. e. *licet nolint dicere, illa Attributa esse Accidentia*): non tamen statim negatur res ipsa. Omnis enim res, quæ substantiæ addita est, extrinsecus apprehendit eam, nec quidditatem ejus perficit, quæ ipsissima est natura accidentis. Præterea, si sint plures formæ, sive plura Attributa in Deo, sequitur hinc plura esse æterna. Unitas enim consistere nequit, nisi credamus substantiam unam, simplicem, sine compositione aut multitudine. Illa quippe res una est, quæ, quomodocunque respiciatur vel consideretur, una est, neque ullo modo, vel ullam ob causam in duo dividi potest, ac nullam planè neque extra Intellectum, neque in Intellectu, pluralitatem admittit, prout id alibi in hoc libro demonstrabimus. Alii dicunt, quod Attributa Dei neque sint substantia Dei, neque res egrediens extra eam, sicut quidam ajunt, Universalialia (*Ideæ Platonice*) neque esse entia, neque non entia: item, Substantiam individuam neque esse in loco, neque ab omni termino excludi: ista quippe dicuntur tantum, & existunt solum in verbis, non in animis & mentibus, ac propterea multò minùs existentiam habent extra Intellectum. Patroni tamen istarum opinionum (quemadmodum cuius notum est) conantur multis verbis & similitudinibus vel exemplis illas adstruere, magnisque clamoribus, contentionibus, rationibus ac sophismatis, fidem ipsis conciliare. Quando verò illas cum eo conferunt, quod in animo suo credunt, nil solidi inveniunt, sed meram confusionem, & Intellectus imperfectionem, quia ea conantur probare, quæ non sunt, & medium creare

inter duo contraria, quæ medium nullum habent. Numquid enim datur medium inter Ens & Non ens? & cum duæ res ponuntur, tum illarum una necessariò est eadem cum altera, vel aliquid ab ea diversum, (*h.e. tum vel sunt eadem, vel sunt diversa & distincta*). Adacti sunt autem ad hanc opinionem, sicut diximus, quòd imaginationibus suis nimis tribuerunt. Nam de omnibus corporibus cogitamus, quòd sint substantia: omnis autem substantia suas habet proprietates, & sua attributa, neque ulla datur substantia corporea, quæ non habeat sua attributa. Hanc igitur imaginationem sequuti existimârunt, Deum quoque ex diversis rebus substantialibus esse compositum, & ex quibusdam substantiæ superadditis. Unde quidam illorum hanc imaginationem sequuti sunt, & crediderunt, Deum esse corporeum: quidam verò ab hac opinione recesserunt, & removerunt à Deo corporeitatem, sed retinuerunt Attributa. Ad omnia autem ista induxit ipsos, quòd sequuti sunt sensum litteralem Legis, sicut in aliis capp. de hac materia agentibus, explicabo.

Quid homines permoverit ad credenda Attributa in Deo?

CAP. LII.

Quinq; modi, quibus omnis res denominatur, vel describitur.

Quinque modis res aliqua describi potest.

OMNIS, quæ de re aliqua instituitur, Denominatio vel Descriptio necessariò ex uno quinque istorum modorum desumitur.

1. Per Definitionem.

Primò enim fit Denominatio rei per Definitionem illius, quemadmodum Homo definitur, quòd sit Vivens ratione præditum, vel Animal rationale. Et hæc denominatio docet de quidditate & essentia ipsius rei, sicut præcedenti capite explicatum est. Est enim tantum expositio nominis, nec quicquam aliud. Hæc Denominationis vel Attributionis species omnium consensu longissimè à Deo removeretur; quia Deus nullas habet causas se priores suæ essentiæ, per quas definiri posset. Ideoque in confesso est apud omnes sanæ rationis Philosophos, Deum definiri non posse.

Deus nequit definiri.

2. Ab altera tantum parte definitionis.

Secundò, denominatur res aliqua ab altera tantum parte definitionis, ut, cum homo denominatur tantum vel ab Animalitate, vel à Rationalitate, e.g. quando dicimus, Omnis homo ratione præditus est; sensus est, quòd in quocunque invenitur humanitas, in eodem etiam existat facultas ratiocinandi. Arque hæc denominationes quoque unanimi consensu à Deo removentur. Quòd si enim

habe-

haberet partem quidditatis, tùm quidditas ejus esset composita. Hoc autem naturæ Dei repugnat non minùs quàm quod præcessit.

Tertiò, fit denominatio à re quapiam extra essentiam subjecti, quâ substantia ejus non perficitur, sed quædam tantùm ejus est Qualitas. Qualitas autem (quæ Genus summum est) species est accidentis. Quare si Deo competeret denominatio ex ista specie, tùm sequeretur, in ipso esse accidentia, quod vel solum sufficere posset ad demonstrandum, à natura Dei alienum esse, quòd sit capax qualitatium. Miror autem, quomodò ii, qui statuunt attributa substantialia in Deo, removeant ab eo Similitudinem & Qualificationem, (sic liceat exprimere terminum Hebraicum אֵלֹהִים). Nam dum ajunt, Deum non qualificari, nil aliud volunt, quàm Deum non habere qualitates. Omne enim attributum, quod substantiam rei consequitur, vel conservat ejus substantiam, & tùm nihil est diversum ab ipsa; vel est qualitas substantiæ illius.

Porrò, genera Qualitatum sunt quatuor, è quibus singulis denominationum vel attributionum exempla proponam, ut tibi constet, hanc attributionis speciem Deo nullo modo attribui.

Primi generis exemplum est, si describas hominem à natura quadam ejus speculativa, vel à virtute, aut alia dispositione, vel habitu, qui ei inest, animæque ejus adhæret: ut, si dicas, Iste faber, vel, Iste Timens Deum, vel, Iste ægrotus, vel, Sapiens iste, Medicus iste, Misericors iste, &c. Inter hæc omnia nulla est differentia; nam omnis ars, sapientia, vel virtus, cùm habitualiter inest, habitus est animi, quemadmodum illis notum est, qui Logicam vel primis tantùm labris degustârunt.

Secundi generis exemplum est, quando denominas rem à naturali ejus Potentia vel Impotentia: ut, cùm aliquid dicis Lene vel Durum, Forte vel Debile. Omnia enim ista sunt qualitates naturales.

Tertii generis est, cùm denominas hominem à Passibili ejus qualitate vel Passione: ut, cùm dicis, Homo iste iracundus, contentiosus, timidus, misericors; quando nempe virtutes non confirmatæ sunt &c. Item, cùm rem describis à Visu, Gustu, Odoratu, Calore, Frigore, Siccitate, Viriditate &c.

Quarti generis exemplum est, cùm denominas rem ab eo, quod ei accidit quatenus Quanta est, (h. e. à figura & forma): ut, cùm aliquid dicis Longum, Breve, Obliquum, Rectum &c.

Quòd si igitur jam sigillatim omnes istas & similes denominationes consideraveris, deprehendes, eas Deo nullo modo posse at-

3. A Qualitatibus.

Quatuor sunt genera Qualitatum.

Deus nullas habet Qualitates.

tribui. Non enim habet *Quantitatem*, ut ei competat *Qualitas* ratione *Quantitatis*, vel *figuræ & formæ*. Non est *Passibilis*, ut eum apprehendat *Passibilitas* vel *Passio*. Nihil etiam habet, cujus ratione ipsi possit competere *Potentia naturalis*, vel *Impotentia*. Denique, non habet *Animam*, cujus respectu ipsi accidat *Dispositio* vel *Habitus*, ut *Mansuetudo*, *Pudor*, vel aliud quid, quod corpus animatum sequitur, quatenus animatum est, ut *Pinguedo*, *Aegritudo*, &c.

Sic ergo explicatum tibi est, nullam *Denominationem*, vel nullum *Attributum* desumptum ex summo genere *Qualitatis* existere in Deo *Benedicto*: & ita vidimus huc-usque tres *Denominationis* sive *Attributionis* modos, qui docent vel de ipsa rei *Quidditate*, vel de *Parte* quidditatis, vel de *Qualitate* aliqua existente in quidditate, ac de singulis demonstratum est, quòd Deo attribui non possint, propterea quòd omnes in univèrsum docent de *Compositione*, quam à Deo removendam esse alibi demonstrabitur. Quare constantè asserimus, illum absolutissimè esse *Unum*.

part. 2. c. 2.

4. A Loco,
Tempore, vel Persona
etc.

Quartò denominatur vel describitur res à proprietate quadam, quæ est extra eam, ut à *Loco*, vel *Tempore*, aut *Persona*: ut, cum describis *Rubenum*, quòd sit *Pater* & *N.* aut *Amicus*, vel *vicinus* illius in certo quopiam loco, aut, quòd hoc vel illo tempore fuerit. Hæc species *Attributionis* non inducit multitudinem vel mutationem in substantia subjecti. Nam si de *Rubene* dicatur, quòd sit *Socius Simeonis*, *Pater Hanochi*, *Dominus Levi*, *Amicus Judæ*, habitans in domo tali, natus in loco tali, hæc omnia neque sunt de ipsius substantia, neque res aliqua substantiæ inhærens, ut qualitates. Ac in initio nò videtur absurdum esse, si per hanc denominationis speciem *Creator* describatur, taliaque ipsi attribuantur. Verùm si ad veritatis trutinam res examinetur, & accuratè consideretur, liquebit, id nullo modo posse fieri. Nulla etenim est comparatio vel proportio inter *Deum* & *Tempus* vel *Locum*, ut alibi declarabitur. *Tempus* quippe est accidens motus secundum prius & posterius, ac proinde etiam numerari potest, sicut exponetur in aliis locis huic rei peculiariter destinatis, & *Motus* est rerum corporearum. *Deus* autem non est corporeus. Quocirca inter *Ipsum* & inter *Tempus* nulla est comparatio. Sic nulla quoque proportio est inter *Ipsum* & inter *Locum*. Nam de proprietatibus *Loci* est ambire *Locatum*; quod verò ita ambitur, necessariò est corpus. Quare cum *Deus* non sit corpus, à loco quoque non describi vel denominari potest.

Deus non potest
definiri à Loco
vel Tempore.

part. 2. c. 13.

Res tamen consideratione digna hoc loco est; An nulla planè sit
pro-

proportio inter Deum Benedictum & Creaturas ejus, à qua Deus denominari possit? Equidem quòd nulla inter Deum & creaturam aliquam sit Relatio, manifestum est. Nam de proprietatibus duorum Relatorum est, ut sint ἀντιστρέφοντα & æqualiter inter se permulentur. Jam verò Deus necessariam habet existentiam. Quæcunque autem sunt extra eum, potentiâ tantùm existunt, sicut explicabimus. Quare inter illa nulla potest esse Relatio. At verò Comparisonem quod attinet, non videtur esse ἀδύνατον primâ fronte. Veruntamen neque illa hîc locum habet: nam si inter Intellectum & Visum, quæ nostrâ sententiâ eadem essentiâ comprehenduntur, nulla est comparatio; quomodo posset esse proportio inter illa, quæ nullo respectu sub una & eadem re comprehendi possunt? Essentia enim vel τὸ Ἔσσε juxta nos de Deo, & de aliis merè ὁμωνύμως dicitur: unde nulla potest in veritate esse comparatio inter Ipsum & creaturas ejus. Comparatio quippe vel proportio inter ea est, quæ sub una & eadem specie proxima continentur: quòd si verò sub uno tantùm genere contineantur, nulla inter illa potest esse proportio vel comparatio. Idcirco non dicitur, Hæc rubedo est fortior vel debilior quàm ista viriditas, vel ipsi æqualis, licet sub eodem genere comprehendantur, Colore scilicet. Si autem duæ res sint sub duobus summis generibus, tùm extra omnem controversiam, etiam in notitia communi & naturali, non possunt inter se comparari: quin imò sæpè, etsi ad unum genus referantur: ut, Apud omnes sanæ mentis homines in confesso est, nullam esse comparisonem inter centum cubitos, & inter calorem piperis: hoc enim est in prædicamento Qualitatis, illud in prædicamento Quantitatis. Sic nulla est comparatio inter Sapientiam & inter Dulcedinem, vel inter Mansuetudinem & inter Amaritudinem, licet sint sub uno genere summo, videlicet Qualitate. Quare cùm nulla inter has res possit esse comparatio, quomodo comparari posset Deus cum creatura aliqua, cùm tanta in ipsa essentia inter illa sit differentia, ut non major esse possit? Præterea, si inter ea esset comparatio, sequeretur necessariò in Deum cadere accidens comparisonis, quamvis illud accidens non sit in ipsa Dei essentia. Vides ergo, neque comparisonis respectu aliquam denominationem vel attributionem Deo in rei veritate attribui posse: quamvis inter illas, quibus Creator metaphoricè describi solet, hæc sit omnium convenientissima. Nam licet comparata varientur, tamen non sequitur inde Multitudo æternorum, vel Mutatio in Deo Benedicto.

An nulla inter Deum, & creaturas sit proportio?

s. Ab Operibus vel Actionibus.

Ab his potest Creator describi.

Quintò fit denominatio ab Opere vel Actione aliqua. Per Opus autem vel Actionem, non intelligo hic Habitum artis, qui subjecto inest, ut cum dico, Faber, Pictor &c., ista enim sunt ex specie Qualitatis, sicut antè docuimus; sed intelligo Opus vel Actionem aliquam certam aut particularem: ut cum dicis, Roben est, qui renovavit hanc januam, qui ædificavit istum murum, qui texuit istud vestimentum. Atq; hæc Attributionis vel denominationis species longissimè remota est ab essentia Comparati, ideoque commodè illà Deus Opt. Max. describi potest. Nôsti enim, quòd non necesse sit, ut opera talia diversa fiant per res diversas in essentia operantis: & quòd omnia opera Dei fiant non per rem aliquam extra ipsius essentiam, sed per solam ejus essentiam, sicut explicuimus.

Summa ergo eorum, quæ in hoc capite pertractavimus, est, quòd Deus omnimodè sit unus, nullam admittens multitudinem, neque etiam rem aliquam præter ipsius substantiam vel essentiam, & quòd multa nomina & attributa illi in Sacris libris tribuantur, propter multitudinem ipsius operum, non verò propter multitudinem in ejus essentia. Quædam verò etiam ei attribuuntur, ad docendum de ipsius perfectione, ut demonstravimus cap. 26. 46. & 47. hujus libri. An verò fieri possit, ut detur substantia aliqua simplex, in qua nulla sit multitudo, quæ diversa facere queat opera? id in sequentibus declarabitur.

CAP. LIII.

Quid seduxerit eos, qui credunt varia Deum habere attributa? Quid item credendum sit de quatuor illis, de quibus omnes consentiunt, Vivus, Sapiens, Potens, Volens.

VNA est ferè & eadem res, quæ permovit illos, qui credunt, diversa esse in Deo attributa, & eos, qui credunt corporeitatem. Quemadmodum enim illos, qui credunt corporeitatem, non induxit ad eam credendam Speculatio Intellectualis, sed quòd secuti sunt sensum Scripturæ litteralem & externum: ita quoque eos, qui credunt Attributa Dei. Nam cum vidissent, Deum in Lege & Prophetis, variis Attributis describi, litteraliter illi statim hoc acceperunt,

runt, & crediderunt, *Attributa illa reverà in Deo existere; eximentes quidem Deum à corporeitate, sed non ab affectionibus corporeis, quæ sunt accidentia, h.e. à dispositionibus animalibus, quæ omnes nihil aliud sunt, nisi qualitates. Quòd si etenim examines omnia illa Attributa, quæ illi credunt in Deo esse essentialia, deprehendes, illa in universum qualitatem aliquam significare, licet expressè illud non asserant. Nam, quia omnia corpora animata talia attributa habent, existimârunt, illa quoque Deo rectè attribui. At verò de omnibus tenendum est vulgare illud dictum; *Loquitur Lex secundùm linguam filiorum hominum.* Intentio quippe illorum (*Attributorum sc., quæ à Prophetis Deo attribuuntur*) est, attribuere Deo perfectionem, non substantiam illius rei, quæ Ei attribuitur: ac præterea multa (*attributa vel nomina*) respiciunt opera ejus diversa. Jam autem non statim variantur res existentes in operante, cum variantur opera. Cujus rei exemplum tibi producam à rebus, quæ inter nos existunt, ubi ab uno agente vel operante diversæ procedunt operationes, & quidem ab agente involuntario, unde à minore ad majus facile potest concludi, quid sentiendum sit de agente voluntario. Ignis quasdam res dissolvit, alias congregat & concrefcere facit, coquit & comburit, dealbat & denigrat. Jam si quis describeret Ignem, quòd sit dealbans, denigrans, coquens, comburens, congregans, dissolvens, sanè præter veritatem nihil diceret. Verùm si aliquis naturæ Ignis ignarus hæc audiret, imaginaretur sibi, sex diversas res Igni inesse, unde istæ operationes procedant; unum sc., quod denigrat, alterum dealbans, tertium coquens, quartum comburens, quintum fundens vel dissolvens, sextum coagulans & condensans. Etenim actionum istarum quælibet alteri est contraria, neque ulla earum cum altera convenit. Qui verò cognitam & perspectam habet naturam Ignis, novit, illum unâ qualitate omnes istas operationes perficere, Calore videlicet. Quòd si ergo hoc invenitur in eo, quod naturaliter agit, quantò magis reperietur in eo, quod agit voluntariè, immò quantò magis in Creatore (cujus natura est ineffabilis), credemus omnia attributa, licet diversa, (nostro sc. sensu) esse unum & idem? Sapiencia enim in nobis non est Potentia, & Potentia non est Voluntas. Quocirca hinc non debemus concludere, in Deo diversas res esse substantiales & essentielles, aliud videlicet quod scit, aliud quod vult, aliud quod potest, quæ est sententia illorum, qui Attributa Deo attribuunt, ubi tamen discrepant. Alii enim expressè dicunt & statuunt, Attributa hæc esse res additas*

Diversitas affectionum, nõ inducit diversitatem in agente.

ipſius ſubſtantia: alii verò non apertè hoc dicunt; at licèt verbis id nolint confiteri, in re ipſa tamen nihil aliud credunt. Dicunt enim, Deus per eſſentiam eſt potens, ſapiens, vivens; volens eſt per eſſentiam. Sed miſſis illis, veritatem ſententiæ noſtræ exemplo tibi declarabo. Facultas rationalis in homine eſt facultas una, neque ulla in ea eſt pluralitas vel multitudo. Vi autem illius facultatis Homo ſcit & addiſcit ſcientias & artes: illius virtute dolat, textit, ædificat, diſcit varias diſciplinās, ut Geometriam vel Arithmeticam; illà etiam novit provinciam vel civitatem aliquam regere & gubernare. Hæ actiones omnes proficiſcuntur ab una ſimplici facultate, in qua nulla eſt multitudo, & tamen ſunt tot illarum actionum, quæ ab ea procedunt, ut vix numerari poſſint. Quod cum ita ſit, non alienum cenſendum eſt à Deo Benediçto, ut plures & diſcrepantes operationes procedant ab una & ſimpliciſſima ejus eſſentia, ita ut nulla tamen in ea ſtatuatur pluralitas, nec res aliqua adventitia.

*Attributa, quæ
Deo in Scriptura
attribuuntur,
qualia ſint.*

Proinde Attributa Dei omnia, quæ in Scriptura Ipli attribuuntur, vel ſunt nomina Operum, non verò Eſſentiæ illius: vel docent de ejus abſolutâ Perfectione; non autem, quali eſſentiam haberet ex diverſis rebus compositam. At licèt vocem Compositionis nolint admittere, res ipſa tamen & ſensus ejus manet, ſi ſubſtantia aliqua ponatur talia attributa habens. Sed tamen reſtat adhuc dubium quoddam, quod & ipſum tibi explicabo. Nam agnoſcunt quidem, ab una eſſentia poſſe profluere diverſas actiones; ſed negant, illa Attributa eſſe nomina diverſarum & variarum ipſius operationum: verùm dicunt, eſſe Attributa eſſentialia Dei, non operum ipſius; nam ſi dicerent, eſſe eſſentialia, & eſſe nomina operum Iplius, ſequeretur, Dei eſſentiam eſſe creatam. De numero autem Attributorum illorum eſſentialium diſſentiunt, quia varia ac diverſa Scripturæ loca ſequuntur. Hoc loco recenſebo tibi ea tantùm, de quibus omnes conſentiunt, ducti non teſtimonio & authoritate Scripturæ, ſed propriâ ratione, exiſtimantes, illa ita certa & manifeſta eſſe, ut à nemine negari poſſint. Horum autem ſunt numero quatuor, *Vivens, Potens, Sapiens, Volens*, de quibus ajunt, quòd ſint res diverſæ (ſc. ab eſſentia Dei, i. e. quòd non ſint ipſa Dei eſſentia), & perfectiones, quarum nullâ Deus carere queat, (h. e. ſed tamen talia, quæ eſſentiam Dei neceſſariò comitantur, & ſine quibus eſſe nequit), & quòd nullo modo fieri poſſit, ut ſint de operibus ejus. Hæc ſumma eſt ſententiæ ipſorum.

*Sapientia & Vita
in Deo idem.*

Tu autem ſcias, quòd *Sapientia & Vita* in Deo idem ſint, quatenus per utrumque hoc attributum ſignificatur, quòd Deus ſeipſum vel eſſen-

essentiam suam apprehendat, quia omne, quod apprehendit essentiam suam, Vitâ & Sapientiâ est præditum. Deinde, quod Essentia apprehendens in Deo reverà nihil aliud sit, quàm Essentia apprehensa. Nam Deus non est compositus ex duabus rebus, quarum una apprehendit, altera non apprehendit, quemadmodum Homo compositus est ex anima, quæ est apprehensiva, & ex corpore, quod non est tale. Sic ergo, cum vocamus Deum Sapientem, hoc sensu, quod apprehendat seipsum, Vita & Sapia in Deo sunt unum & idem, (*atque ita evertitur sententia ipsorum, quia statuunt, attributa illa in Deo inter se differre.*) Verùm illi non respiciunt hunc sensum, sed apprehensionem creaturarum ejus, (*atque ita sibi contradicunt, quia si per Sapiantiam intelligitur Apprehensio creaturarum, erit hoc attributum non essentialis, sed operû Dei*). Sic reliqua duo attributa quod attinet, *Potentiam sc. & Voluntatem*, neutrum sanè illorum quoque invenitur in notione essentiæ Dei Benedicti, quia non potest de illis Homo cogitare, quod Deus Possit seipsum, vel Velit seipsum; sed concipiuntur ea respectu comparationum inter Deum & creaturas ejus: ut, quod Potens sit, quia creavit omnia; quod sit Volens, quia existere facit id, quod existit; quod sit Sciens, illud nempe, quod fecit existere.

Quare nos, qui Uniratem Dei tenemus & asserimus, quemadmodum non dicimus, quod in essentia ejus sit res quæpiam adventitia, quâ creavit Cælos, & alia, quâ creavit Elementa, alia item, quâ creavit Intelligentias: ita quoque non statuimus, quod sit in Deo præter ipsius Essentiam aliquid quod Potest, aliud quod Vult, aliud quod Intelligit creaturas suas: sed firmiter credimus, quod Essentia ejus unica sit & simplicissima, nec quicquam habeat adventitium, quod item creârit omnia, quod sciat omnia, nec tamen per rem aliquam adventitiam, quod item nomina sive attributa ista Deo adscribantur vel ratione Operum ipsius, vel secundum comparationem inter Ipsum & ejus Opera; comparatione videlicet acceptâ, prout nos ejus naturam explicuimus, quod sc. ea fiat non propter rei veritatem, sed propter imaginationes & cogitationes nostras, vel deniq; quod doceant de perfectione ejus, propter similitudinem cum perfectionibus illarum rerum, quas nos intelligimus, sicut ulterius adhuc explicaturi sumus.

Quid petierit Moses à DEO, quando dixit, Notas mihi fac vias tuas? Item, Ostende mihi quæso gloriam tuam? Quidq; Deus ipsi ad hæc responderit? Explicatur etiam, quid sint Viæ Dei.

Moses à Deo duo petiit.

SCITO, quòd Sapientum omnium Antesignanus & Antistes, Moses Præceptor noster, duo à Deo petierit, & quòd ad utrumque responsum à Deo Opt. Max. acceperit.

Primò enim petiit à Deo, ut ostenderet ipsi Essentiam & Veritatem suam. Secundò petiit, ut nota faciat ipsi Attributiona sua. Ad ambas has petitiones respondit ipsi Deus; primò promittens ei, se notum quidem facturum ipsi nomina & attributiona sua, quæ nihil aliud sint quàm sua opera; deinde, indicans ei, Essentiam suam prout est à nemine apprehendi posse: attamen evecturum se eum in talem speculationis locum & gradum, unde queat apprehendere, quicquid homo mortalis de Deo apprehendere possit, quemadmodum sanè tantum apprehendit, quantum nemo unquam ante ipsum, nec post ipsum.

Primò petiit cognitionem Attributionum Divinorum.

Exod. 33. 13.

Petitio notitiæ Attributionum Dei Benedicti comprehensa est in his verbis, *Ostende quæso mihi vias tuas, ut cognoscam te, utq; inveniam gratiam in oculis tuis.* In quibus verbis multa admiratione digna observanda occurrunt. Nam dum ait, *Ostende mihi quæso vias tuas, ut cognoscam te, utq; inveniam gratiam in oculis tuis:* docet, quòd Deus Benedictus per nomina vel attributiona sua cognosci possit, utpote cum is, qui novit vias ejus, nôrit ipsummet Deum. Deinde, dum ait, *Ut inveniam gratiam in oculis tuis,* docet, eum, qui cognoscit Creatorem, gratiam invenire in oculis ejus, non verò illum solùm, qui jejuniis vacat & orationibus. Nam is, qui Deum cognoscit, Ipsi placere & appropinquare vel propinquus esse dicitur: qui verò eum non cognoscit, is est, cui Deus irasci, quique à Deo remotus & elongatus esse dicitur. Pro mensura enim Sapientiæ & Ignorantiæ judicatur de ira Dei vel ejusdem gratia, de appropinquatione ad Ipsum, & elongatione ab Ipso. Sed hæc extra oleas, & præter scopum istius capituli, quare revertor ad institutum nostrum.

Postea-

Posteaquam ergo Moses à Deo petiisset cognitionem Attributionum, & ut populo propitius esse velit, responsumque à Deo de gratia populo exhibenda accepisset, ulterius progressus est, & petiit quoque Apprehensionem Essentiæ Dei, idque his verbis, *Ostende mihi quæso gloriam tuam!* *Secundo petiit cognitionem Essentiæ Dei. Exod. 33. v. 18.*

Responsum itaque à Deo ad utramque hanc petitionem accepit. Ad priorem quidem, quâ petiit, *Ostende mihi quæso vias tuas*, respondit ipsi Deus, *Ego transire faciam omne bonum meum ante faciem tuam.* Ad secundam verò hoc responsum accepit, *Non poteris videre faciem meam, quia non videbit me homo & vivet.* Dum ait, *Quòd velit transire facere ante faciem ejus omne bonum suum*, significat, se ostensurum ipsi omnia entia à se creata, de quibus legimus, *Et vidit Deus quicquid fecerat, & ecce bonum valde erat*; & quidem ita ostensurum, ut accuratè apprehendat naturas ipsorum, quomodo item invicem sint colligatæ & unitæ, & quæ sit ratio gubernationis ipsorum, idque tam universaliter & in genere, quam singulariter & in specie. Huc respicit Deus, quando ait, *In tota domo mea fidelis est*: q. d. Ipse intelligit essentiam Mundi mei totius intelligentiâ fideli, verâ & solidâ. Scientiæ enim, quæ non sunt veræ, non sunt solidæ, sive stabiles & diuturnæ. Quocirca opera illa sunt attributa ejus, à quibus cognoscitur. Quòd verò illud, cujus apprehensionem Mosi Deus promisit, sint ejus opera, id inde probari potest, quia id, quod Deus ipsi notum fecit, sunt mera attributa sive cognomina operum illius, ut, *Misericors, Gratosus, Longanimis, Multus benignitate &c.* Sic itaque declaratum tibi est, *Vias illas, quarum cognitionem Moses expetiit, quas etiam Deus ipsi notas fecit, esse opera provenientia à Deo.* *Ad utrumque respondit ei Deus. Exod. 33. 19. Ibid. vers. 20. Genes. 1. 31. Num. 12. 7. Exod. 34. 6. 7. Via Dei sunt opera Dei.* Sapientes appellunt מידות Middoth *Mensuras, Proprietates*, ut cum dicunt, *Tredecim sunt Middoth mensura, proprietates*, quam vocem etiam usurpant de Proprietatibus hominis, ut, *Quatuor sunt Middoth, h. e. proprietates eorum, qui Scholam adeunt.* Item, *Quatuor sunt Middoth proprietates in iis, qui dant eleemosynam &c.* Hoc verò non idèd fit, quasi Deus quoque tales proprietates haberet, sed quia facit opera similia operibus illis, quæ à nobis proveniunt ex proprietatibus, h. e. dispositionibus animalibus, nequaquam verò quòd ipse quoque ejusmodi dispositiones animales habeat. *Proprietates Dei vocantur Middoth à Rabbis.*

Sufficit autem ipsi enumeratio tredecim illarum proprietatum, quamvis omne bonum, h. e. omnia opera ejus apprehenderit; quia illæ proprietates sunt opera sive actiones Dei, ad Conservationem & Gubernationem generis humani pertinentes, quod unicum Mo- *Cur Deus tredecim tantum proprietates enumeravit?*
ses

ses in sua petitione intendit. Nam verborum illorum, *Ut cognoscam te, utq̄, inveniam gratiam in oculis tuis, & vide quòd populus tuus sit gens ista,* summa hæc est: Quia mihi incumbit populum hunc regere & gubernare, vellem in gubernatione illorum incedere in via & modo operum tuorum, quibus tu illos regis & gubernas. Ita ergo nunc quoque tibi ostensum est, quòd Derachim *Vis,* & Middoth live *Proprietates Dei* sint unum & idem, Opera nempe Dei, quæ à Deo Opt. Max. in Mundum hunc proveniunt.

Porro, ab unoquoque opere, quod apprehenditur, denominatur Deus certo aliquo nomine sive attributo, ab illo opere deducto & derivato. E. G. Cùm apprehenditur subtilissimus ejus modus generandi embryonem in animali aliquo, quàm mirâ ratione in ipso existere faciat varias facultates; præterea, quàm curiosè & sollicitè progenitores partum illum educunt, à morte & interitu præservent, ab omni damno & læsione custodiant, ac omnia necessaria ipsi subministrant; hinc, quia hæc & similia opera à nobis non fiunt nisi post Pafsionem & Commotionem viscerû, quæ vocatur *Misericordia*, idèd dicitur de Deo, quòd sit *Misericors*, sicut legitur, *Quomodo miseretur pater filiorum.* Item, *Et parcam eis quemadmodum quis parcat filio suo.* Quæ proinde nõ ita accipienda sunt, quasi Deus Pafsioni esset obnoxius, vel quasi viscera ejus commoverentur, sed quia simile quid à Deo ad Sanctos ejus provenit, quod à patre super filium, qui ad clementiam, compafsionem & misericordiam erga ipsum commovetur: nequam verò propter pafsionem aut mutationem aliquam.

Quemadmodum etiam nos *Chaninah* Gratiam vocare solemus, cùm quippiam largimur ei, cui nil debemus: ut, Channuni *Gratiam facite mihi amici mei.* Item, *Quos chanan gratiosè largitus est Deus.* Item, *Quia channani ex gratia dedit mihi Deus:* ita quia Deus creat, conservat & gubernat eos, quibus nullo jure est ad hæc obligatus, idèd vocatur Channun *Gratiosus.*

Quandoquidem etiam inter Opera Dei externa genus humanum spectantia, sunt Pœnæ & Plagæ ipsius, quas illis immittit, eaq̄; vel Particulares, erga certos & paucos quosdam, vel Universales, quæ totas familias, provincias, civitates penitèr consumunt & funditè evertunt, quemadmodum in aquarum inundationibus, terræmotibus, bellis, pestilentiis, & aliis ejusmodi Dei flagellis evenire solet; idèd, quia hæc à nobis erga alios non exercentur nisi ex ira & gravissima indignatione, vel zelotypiâ, aut vindictæ cupiditate, Deus quoque ab hujusmodi operibus vocatur *Zelotes, Vindex, Irascens,*

Cur Deus vocetur Misericors?

Pfal. 103. 13.
Mal. 3. 17.

Job. 19. 21.
Gen. 33. 5.
Ibid. v. 11.

Cur Deus vocetur Gratiosus.

Cur Deus vocetur Zelotypus, Vindex, Irascens, Servans iram, &c.

scens, & servans sc. vindictam vel inimicitiam, h.e. quia similes actiones & similia opera in nobis proveniunt à dispositionibus animi, quæ vocantur Zelotypia, Vindictæ cupiditas, ira. Deus autem illa perficit citra ullam passionem, secundum uniuscujusque meritum: Deus enim est perfectissimus, neq; ulla in ipsum cadit imperfectio. Atq; ita omnes Dei actiones, vel omnia ipsius opera, similia quidem sunt actionibus, quæ in hominibus à certis passionibus & qualitatibus animi proficiuntur; verum in Deo non proveniunt à re aliquâ essentia superadditâ. Quare Princeps vel Gubernator Provinciae alicujus operam dare debet, ut in istis proprietatibus Deo similis existat, exerendo & exercendo illas secundum æquitatem & iudicium, nequaquam verò secundum affectus & passiones suas; ideoque cavebit sibi, ne iræ fræna laxet, vel alios affectus nimium sibi dominari sinat. Omnis enim passio mala est & vitiosa. Prudentem itaq; & cautum hic decet esse hominem, quantum in ipso est, ita ut certis temporibus & certis personis sit Misericors & Gratosus, non simpliciter & nudè ex Commiseratione & Misericordia, sed cum ratione, prout res & æquitas postulat. Sic quandoque & erga quosdam sit Servans, inimicitiam sc., Ultor, Vindex, Iratus, non tantum ex ira & indignatione, sed pro ratione delicti, ita ut verbi gratiâ iubeat aliquem comburere, neq; tamen in ipsum sit iratus & exacerbatus, neq; etiam ipsum spernat & contemnat, sed simpliciter quia videt illum hoc esse commertum, & quòd ex hoc opere magnum sit ad homines emolumentum redundaturum. Hinc cum præcepit Deus septem Gentes perdere & extirpare, postquam dixisset, *Non relinques vivam ullam animam, statim subjungit, Ne doceant vos facere secundum omnes abominationes suas, quas faciunt Diis suis, & peccetis in Dominum Deum vestrum*: q. d. Non est quòd existimetis, hoc Crudelitatem sive Tyrannidem & Vindictæ cupiditatem esse, sed est opus, quod ipse intellectus humanus justum & æquum esse iudicat, ut sc. è medio tollatur quicumque recedit & declinat à via veritatis, adeoq; removeantur quicumque impediunt homines ab assequenda perfectione, quæ est Apprehensio Creatoris. Præterea observandum est & hoc, quòd deceat, ut plura sint Principum & Magistratum opera Misericordie, Clementiæ, Gratiæ, quàm verò opera Pœnæ; eò quòd tredecim illæ proprietates (*Mosi à Deo revelata, Exod. 34. 6. 7.*) omnes sint Misericordiæ, unicâ exceptâ, hac videlicet, *Visitans iniquitatem Patrum super Filios*. Nam illius *Nakko lo jenakkeh* sensus est, *Exstirpando non exstirpabit*, sicut verbum *נָקָה* *Nakah* sumitur in illo, *Ve-*

Non est affectibus indulgendum.

Non irasci debemus personis, sed vitiis.

Deut. 20. 16. Ibid. v. 18.

Plura decet Principes facere opera Clementiæ, quàm Ulixionis & Pœnæ.

Exod. 34. 7. Jefa. 3. 26.

nikkata Et extirpata in terra sedebit. Quod verò prædictam proprietatem attinet, *Visitans iniquitatem patrum super filios*, scias, illam tantum de peccato Idololatriæ accipi, quod inde demonstrari potest, quia in Decalogo dicitur, Super tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me. Nam nemo vocatur *Ofor Dei*, nisi Idololatra, sicut dicitur, *Omnem abominationem Dei, quam odit*. Quatuor autem tantum generationum mentionem facit, quia summum, quod homo de semine suo videre potest, est generatio quarta. Quando igitur interficiuntur Idololatriæ civitatis alicujus, tum occidetur senex idololatra, & filius ejus, nepos item, & pronepos ejus; quasi diceret, Ex præceptis ejus (præcepta autem sine dubio quoque comprehenduntur sub operibus) esse, ut semen & posterii Idololatrarum quoque, licet parvuli, occidantur, propter peccata patrum & majorum suorum. Atque hoc præceptum passim in Lege observatum invenimus, unde etiam de Urbe ad Idololatriam impulsæ & prolapsæ mandavit, ut ipsa perdatur & quicquid in ea fuerit, idque præcipue eo fine, ut macula illa deleatur, & magnum damnum, quod inde oriri posset, præcaveatur.

Vide cap. 36. hujus partis.

Ofores Dei tantum vocantur Idololatra.

Deut. 12. 31.

Deut. 17. 13. &c.

Sic ergo declaravimus, quare Deus ex operibus suis istorum tredecim solum mentionem fecerit? ideo nempe, quia his tantum in Gubernationibus Politiarum & Provinciarum opus habemus. Supremus etenim gradus hominis est, ut, quam maximè fieri potest, Deo similis evadat, ita sc., ut accomodemus vel conformemus opera nostra ad opera illius, quemadmodum Sapientes nostri explicarunt in expositione versus illius, *Sancti estote, quemadmodum ego sanctus sum*. Dixerunt, *Quomodo? Ipse est gratiosus, sic & tu sis gratiosus: quemadmodum ipse est misericors, sic & tu sis misericors*. Generalis autem intentio nostra fuit demonstrare, quod Attributa sive Proprietates Deo Opr. Max. attributæ, sint nomina Operum illius, non verò ita intelligendæ, quasi Deus esset Qualitati subjectus.

Levit. 11. 44.

C A P. L V.

De iis, quæ à Deo sunt removenda. De utilitate item Scientiæ Naturalis ad cognitionem Dei.

Removenda à Deo corporeitas.

IN quàm pluribus hujus libri capitibus jam inculcavimus, removendum esse à Deo omne id, quod corporeitatem inducit, eique patro-

patrocinator, ideoq; illi ulterius demonstrando, hic superfedebimus.

Pari ratione à Deo removenda est Passio omnis, quia omnem *Passio.* Passionem necessariò sequitur Mutatio, & quia efficiens passionum citra dubium aliud est, quàm id, quod patitur. Unde si Deus esset Patiens vel Passibilis, quocunq; demùm Passionis modo, necessariò aliquid extraneum in Ipsum ageret, eumq; mutaret.

Sic removenda quoque à Deo est omnis Privatio, ac simpliciter *Privatio.* negandum, Illum unâ vice perfectione quâdam carere, quæ aliâ vice Ipsi insit. Nam si hoc statueretur, tùm potentiâ tantùm perfectus esset: cum omni etenim potentiâ necessariò privatio est conjuncta, & quicquid de potentia in actum exit, aliud quid de necessitate habet, quod illud educit, & quod actu existit. Quare consequitur, omnes perfectiones Deo inesse actu, nec quicquam Ipsi potentiâ ullâ ex parte inesse.

Præterea, removenda est à Deo omnis Similitudo & Comparatio *Similitudo.* cum rebus creatis, id quod & quivis facillè per se percipere potest & animadvertere, & à Prophetis nostris jamdudum revelatum, ut, *Cui* *Jesa. 40. 25.* *assimilabitis me & aquabor? Cui igitur assimilabitis Deum? Nemo est sicut* *Ibid. v. 18.* *tu, &c.* *Psal. 86. 8.*

In summa, quicquid est ex aliqua è quatuor sequentibus speciebus, id à Deo removendum est; *primò*, quicquid inducit corporeitatem; *deinde*, omnis passio & mutatio; *tertiò*, quicquid inducit privationem, ita ut statuatur res aliqua ipsi nunc actu nõ inesse, quæ postea in actu ei insit; *quartò*, omnis similitudo creaturæ alicujus. Atq; hæc *Scientiæ Naturalis utilitas.* sunt de utilitatibus, quas affert Sciëntia Naturalis in cognitione Dei. Quicunq; enim illas scientias ignorat, ille nequit intelligere imperfectionem Passionis, neq; naturam ejus, quod actu vel potentiâ existit; ignorabit etiam, quòd Privatio sequatur id, quod potentiâ existit; quòd item id, quod in potentia manet, imperfectius sit eo, quod de potentia egreditur in actum; & denique quòd id, quod movetur, imperfectum quoque sit, si referatur ad id, cujus virtute movetur, & de potentia in actum exit. Ac licet quis ista in genere sciat, sed non è fundamentis & per demonstrationes, tamen nesciet adhuc particularia, quæ ex istis generalibus principiis consequuntur, ideoque nullam poterit dare demonstrationem essentiæ Dei, neq; rationem reddere, cur istæ species ab ipso removeantur. His ergo ita præmissis, incipiam in sequenti capite explicare falsitatem sententiæ illorum, qui credunt, Deum habere Attributiona essentialia, quæ intelligentur ab iis, qui in Logicis & Physicis sunt versati & exercitati.

*Nullam esse similitudinem inter Deum &
aliud quid extra Ipsum.*

*Similitudo quid
sit.*

SIMILITUDO est comparatio, vel proportio & analogia quædam inter duas res. Inter quascunq; igitur res nulla est proportio vel affinitas, inter illas quoq; nulla est similitudo: & vice versâ, Inter quæcunque nulla est similitudo, inter illa quoq; nulla est proportio vel comparatio: v. G. non dicimus, Hic calor similis est illi colori, vel, Vox hæc similis est illi dulcedini. Atq; hoc per se clarum est & manifestum. Sublatâ itaque proportione vel comparatione inter nos & Deū Opt. Max., h. e. inter ipsum, & quicquid est præter ipsum, tollitur quoq; similitudo.

*Similitudo inter
qua sit?*

Scias autem, quando cunq; duæ res sunt sub una specie, h. e. quando quidditas earum una est, licet interim discrepent in magnitudine, parvitate, fortitudine, debilitate aut simili aliquâ re, hac discrepantiâ nihil obstante inter illas esse similitudinem. E. G. Similitudo est inter granum sinapis & inter sphaeram stellarum fixarum, in tribus sc. dimensionibus, quamvis illud sit extremè parvum, hæc verò extremæ magnitudinis. Essentia enim ipsa dimensionum in illis una est & eadem. Sic Cera liquefacta à Sole & elementum Ignis assimilantur inter se in Calore, licet ibi calor sit debilis, hinc verò vehementior. Qualitas enim utrobique est eadem.

Sic itaq; intelligere deberent illi, qui credunt, quòd Proprietates sive Attributa Dei, qualia sunt, *Existens, Vivens, Sapiens, Sciens, Potens, Volens*, Ipsi sint essentialia, quòd illa attributa nullo respectu eodem modo Ipsi & nobis attribui possint, (*h. e. quòd nihil planè commune habeant*), ac proinde non tantum differant Magnitudine, Perfectione, Duratione, Firmitate, ita ut Essentia ipsius sit magis stabilis & firma quàm essentia nostra, Vita ejus magis durabilis quàm vita nostra, Potentia ejus major potentia nostrâ, Sapiëntia ejus magis perfecta quàm sapientia nostra, Voluntas ejus magis universalis quàm voluntas nostra, neque unâ definitione comprehendantur, quemadmodum autem illi volunt. Nequaquam ita se res habet. Nam Magis & Minus dicuntur de duabus rebus, quibus illud tertium, de quo magis vel minus prædicatur, est utrinque commune: ac proinde in quibus locum habet Magis & Minus, inter illa necessario est aliqua similitudo. Et quemadmodum ex sententia ipsorum sequitur, quòd essen-

*Magis & Minus
de quibus
dicatur.*

essentia Dei nullam habeat similem, sic quoque exinde sequitur, quod proprietates ejus, quas vocant essentielles, nullas habeant similes, nec cum aliis sub eadem definitione comprehendantur. Verum ipsi existimant, quod Dei proprietates & nostrae una definitione comprehendantur, nec tamen inter illas sit similitudo, quae sibi invicem manifeste contradicunt.

Quocirca ex his manifestum est ei, qui intelligit Naturam similitudinis, quod *res Entis* vel *Existens* & reliqua attributa, ut *Voluntas*, *Sapientia*, *Potentia*, *Vita*, de Deo & aliis, cum nulla inter eos sit similitudo, merè æquivocè & *omnivé* dicantur; non autem analogicè. Nam quae analogicè de aliis prædicantur, sunt illa, quae dicuntur de duabus rebus, inter quas est aliqua similitudo in quapiam re, quae res in illis est accidens, nec quicquam facit ad substantiam illarum. Jam verò attributa illa, quae Deo attribuuntur, omnium confessione non sunt accidentia; sed attributa illa, quae nobis insunt, ex Adversariorum sententia sunt accidentia. Quare miror, unde hauriant illam similitudinem, quod dicunt illa sub una definitione comprehendendi. Atque hæc demonstratio evincit, nullam planè esse participationem inter Proprietates illas, quae Deo attribuuntur, & inter nostras, nisi tantum in nomine, nequaquam verò in ulla aliqua re. Quod cum ita se habeat, non est credendum tibi, proprietates illas in Dei essentia res esse adventitias, ad instar proprietatum nostrarum: propterea quod in nudo & solo nomine communicent. Atque res ista in summo gradu habetur apud intelligentes, quare observa & animadverte eam diligenter, ut in promptu eam habeas in iis, quae ulterius te sum docturus.

Analogicè prædicari quid?

CAP. LVII.

Profundiùs agitur de Proprietatibus DEI, quàm in præcedentibus: & in specie de istis tribus, Existens, Unus, Aternus.

NOTUM est, Existentiam esse Entis accidens, ideoque rem esse adventitiã ipsius quidditatis Entis, sed non in Deo, id quod clarum est & manifestum in iis, quae existentiae suae causam habent. In eo verò, qui existentiae suae nullam causam habet, (quod innuimus, cum de eo dicimus, quod necessariam habeat existentiam,) *Existentia est Entis accidens.*

existentia nihil aliud est, quàm ipsius essentia & veritas, & vicissim essentia eius nihil aliud est, quàm ipsius existentia. Nam essentia ipsius non est ita comparata, ut existentia ipsi accidat; nam ita existentia foret res adventitia, sed semper & necessariò existit, nec quicquam novi unquam in ipso exoritur, neq; etiam accidens aliquod ei accidit. Quare Existit, sed non per existentiam; Vivit, sed non per vitam; Scit, sed non per scientiã; Potens est, sed non per potentiam; Sapiens est, sed nõ per sapientiam; verum omnia in ipso sunt unum & idem, nullaq; in eo est multitudo.

Unitas & Multitudo Entis accidentia.

In Deo autem nequaquam.

Deinde sciendum, Unitatem quoq; & Multitudinem accidentia esse Entis, quatenus id nempe unum est vel multiplex, quod in Metaphysicis explicatur. Quemadmodum enim Numerus non est substantia rerum numeratarum: sic Unitas non est substantia illius rei, quæ una est. Omnia enim illa sunt accidentia ex prædicamento Quantitatis discretæ, & apprehendunt Entia, quæ idonea sunt ad talia accidentia recipienda. Illud verò, quod existentiam habet necessariam & simplicissimã, nulliq; compositioni obnoxiam, quemadmodum falsò de eo dicitur multitudo, ita pari ratione falsò de eo dicitur Unitas, h.e. Unitas in illo non est aliquid adventitium ad vel præter substantiam illius; sed est Unum, at non per Unitatem. Ita autem loqui cogimur, quia res istæ ita subtiles sunt, ut intellectum nostrum quasi effugiant, ideoque etiam verbis propriis & usitatis explicari nequeant. Atq; hinc multi errores nascuntur, quòd in omnibus ferè linguis verborum penuriã laboremus. Sic enim fit, ut impropriis uti cogamur, & talibus, quæ rei dignitatem exprimere nequeunt, ac inde rem nobis longè aliter imprimamus, quàm in veritate se-se habet; ut quando volumus dicere, quòd Deus non sit multiplex, non possumus id aliter, quàm dicendo, illum esse Unum, licèt Unum & Multiplex sit ex differentiis Quantitatis. Idcirco ut rem explicemus, & mentem nostram ad veritatem dirigamus, dicimus; Unus est, sed non per Unitatem.

Sic cum Illum vocamus *Kadmon*, h.e. Æternũ, hoc volumus, quòd nullam habeat originẽ: dum autẽ Illum *Kadmon* appellamus, patet, nos longè minùs quàm res est, dicere. *Kadmon* enim (h.e. Antiquus, Primus, Æternus) dicitur de eo, quem apprehendit Tempus, quod est accidens motus rei alicujus corporeæ. Præterea est ex categoria Relatorum. Nam Æternum accidens est in Tempore, quemadmodum Longum & Breve accidentia sunt in Linea. Proinde, quem non apprehendit, vel, in quem non cadit accidens Temporis, de eo nõ verè dici-

dicitur Æternus vel Novus sive Creatus, quemadmodum de Dulcedine dici nequit, quòd sit Curva vel Obliqua aut Recta, neq; de Voce, quòd sit Salsa vel Insulsa.

Atq; ista sunt nota iis, qui se exercuerunt, ut res secundum veritatem intelligant, & eas per Apprehensionem Intellectus, non verò secundum sensum verborum litteralem examinant. Quando ergo in Scriptura de Deo dicitur, quòd sit Primus & Ultimus, eadem ratione id fit, quàm ipsi Aures & Oculi attribuuntur, ad docendū nempe, nullam in Ipsum cadere mutationē, nihilq; in Ipso innovari, vel de novo oriri, nequaquam verò quòd Tempori subjiciatur, ita ut proportio aliqua sit inter Ipsum & aliud quid extra Ipsum, Tempus sc., cuius respectu sit Primus & Ultimus. Omnia etenim ista nomina Ipsi attribuuntur secundum linguam filiorum hominum, & *non ἀλλογενήτων*. Sic cum ipsum Unum vocamus, volumus illum nullum habere similem vel æqualem, non quòd ipsa Unitas ejus essentiæ adhæreat.

CAP. LIX.

Attributa DEI Negativa esse vera.

ATTRIBUTA, quæ Deo per Negationem attribuuntur, sunt *Attributa Negativa sunt vera Attributa.* Attributa vera; utpote in quibus nulla est Imminutio, (h. e. *qua Deo nihil detrahunt, nec minus, quàm convenit, adscribunt*), & quæ nullam Imperfectionem Deo assignant. Verùm Attributa Affirmativa sunt tùm communia cum aliis, tùm etiam maximoperè imperfecta, prout fusè jam à nobis declaratum.

Quare necessarium erit, ut tibi exponam, quomodo Attributa Negativa cum Affirmativis conveniant? & quomodo ab iisdem differant? Deinde ostendam tibi quoq; quòd nullam aliam viam habeamus Deū denominandi vel describendi, nisi per Attributa Negativa.

Dico ergo, Attributum non ita proprium esse illius, cui attribuitur, ut nulli alii rei præterea possit competere, sed potest aliquid esse attributum alicujus rei, licèt aliis etiam sit commune, neque illi soli insit, cui attribuitur. E. G. Si hominem aliquem de longinquo videas, & quæras, Quid est illud, quod video? & tibi respondeatur, Esse animal; erit sanè hæc denominatio vel descriptio quædam illius, quod vides, licèt non appropriet rem & discernat ab aliis omnibus, quæ præter illam sunt; sed tantùm innuat, quòd non sit corpus aliquod vegetabile vel minerale. Sic, si in

domo

domo quadam esset Homo aliquis, tuq; scires, esse in illa domo corpus aliquod, sed ignorares qualenam corpus, ac proinde quæreret & diceret, Quidnam est in hac domo? & alius tibi responderet, Non est in ea statua vel planta; hic fieret tibi quidem aliqua descriptio & appropriatio, ita ut scire posses, esse in illa animal quoddam, sed interim ignorares, qualenam illud sit animal. Atq; hac in parte communicant *Attributa Negativa* cum *Affirmativis*, quòd necessariò aliquam appropriationem faciât, quamvis illorum appropriatio nihil aliud sit, quàm remotio & negatio illius rei, quam de subiecto non negatum iri putabamus.

Quomodo Attributa Affirmativa cum Negativis conveniant.

Quomodo inter se differant.

Differunt autem *Attributa Negativa* ab *Affirmativis* in hoc, quòd licet *Affirmativa* non approprient, tamen de parte aliquâ rei illius doceant, cujus scientia quæritur, sive jam pars illa sit de substantia, sive de ejus accidentibus. *Negativa* verò nihil certi nos docent de substantia illius rei, cujus scientiam quærimus, nisi per accidens, quemadmodum exemplo id declaravimus.

Non rectè attribui Deo Attributa Affirmativa.

His itaque sic præmissis, dico, quòd Deo, qui necessariam habet existentiam, eamq; sine omni compositione, sicuti jam demonstravimus, cujus τὸ εἶναι tantum in genere, non ipsam Quidditatem apprehendimus, falsò attribuantur *Attributa Affirmativa*. Nam non habet *Esse* extra Quidditatem, nec Quidditatem extra τὸ εἶναι suum, ut attributum de parte illius aliqua possit docere: neq; etiam Quidditas ejus est composita, ut attributum possit docere de duabus partibus: neque etiam habet *Accidentia*, ut attributum de istis docere possit. Quare nullo planè modo admittit *Attributa Affirmativa*.

Attributis Negativis describi potest Deus.

At verò *Attributa Negativa* quod attinet, illa adhibenda sunt ad dirigendum Intellectum nostrum ad ea, quæ de Deo credenda sunt: quia ex his nulla in Deo planè sequitur Multitudo, & perducunt Intellectum ad summum cognitionis Dei gradum, ad quem pertinere potest. Exemplo rem declarabo. Per manifestas demonstrationes scimus, quòd necessariò sit adhuc aliquid, præter illas substantias, quas sensibus apprehendimus, & illas, quarum cognitionem & scientiam intellectus sibi vindicat, ideoque de eo dicimus, quòd sit *Existentis*, cujus sensus est, quòd privatio ejus sit falsa, (i. e. *falsum esse quòd non existat*). Deinde didicimus, quòd illud *Ens* non *Existat* metaphoricè, quemadmodum *Elementa*, quæ sunt corpora mortua, ideoque illud *Vivum* vel *Vivens* vocavimus, cujus sensus est, quòd Deus non sit *Mortuus*. Præterea intelleximus, quòd hujus *Entis* Essen-

Essentia non sit sicut Essentia cœlorum, quæ sunt corpora viva, ideoque diximus de eo, quod non sit corpus. Insuper vidimus, Ens illud quoque non esse sicut Essentia vel Existentia Intelligentiarum, quæ quidem neque sunt corporeæ, neque etiam mortuæ, sed tamen sunt aliunde productæ, ideoque de eo dicimus, quod sit *Aeternum*, h.e. quod nullam Essentiæ suæ causam habeat. Post hæc apprehendimus, quod hujus Entis Essentia non ita sit comparata, ut Existat pro se solùm; sed quod ab illo multa alia profluant & proficiantur, & quidem non ut Calor ab Igne, vel ut Lux à Sole emanant: sed ita, ut simul ab illo conserventur, stabiliantur, disponantur & regantur ac gubernentur; ideoque de eo dicimus, quod sit *Potens, Sapiens, Volens*, quorum attributorum mens & sententia est, quod non defatigetur, quod nihil ignoret, quod non perturbetur vel præcipitetur, ac denique quod non deserat vel derelinquat (*entia sua scil.*). Cùm enim dicimus, illud *non defatigari*, indicamus Essentiam ejus sufficienti potentiâ esse instructam, ut alia extra se existere faciat. Cùm dicimus, illud *nihil ignorare*, volumus innuere, quod Apprehendat, h.e. quod Vivat: nam omne apprehendens necessariò est vivens. Cùm dicimus, *quod non perturbetur vel præcipitetur, nec deserat vel derelinquat*, innuimus, quod omnia ista Entia in pulchro ordine procedant & gubernentur, non derelicta & casu quasi generata; sed quod cuncta sint & gubernentur per Voluntatem ejus. Tandem addidimus, quod nullum sit Ens simile isti Enti, ideoque dicimus de eo, quod sit *Unum*, quo attributo removemus ab eo Multitudinem vel Pluralitatem.

Ex his ergo colligere potes, omne Attributum, quod Deo Benedicto attribuitur, vel esse Attributum Operis, vel significare Negationem Privationis ipsius; si scilicet significet Apprehensionem substantiæ, non operis ipsius. Attributa verò ista Negativa non aliter usurpabis, quam sicuti intellexisti; quomodo sc. quippiam de certa aliqua re negatur, quod ei non inesse solet, prout de Pariete dicimus, quod non Videat. Porro, Lector charissime, si in Apprehensione quidditatis Expansi istius, (h.e. *Cæli*), quod est corpus mobile, cujus palmas & cubitos jam novimus, cujus etiam partium mensuram & morum magnâ ex parte scimus, Intellectus noster deficiat & fathiscat, & non obstante, quod sciamus illud certâ materiâ & formâ esse præditum; tamen ideo, quia materia ejus non est sicut communis nostra materia, non possumus illud certis nominibus & attributis affirmativis describere: dicimus enim, Cœli non sunt le-

ves, neque graves, neque passioni obnoxii, neque actionem recipientes, neque habentes gustum, odoratum & similia; idque ideo, quia materiam illorum ignoramus; si, inquam, in Apprehensione Cœli ista nobis eveniunt, quidnam quæso fiet, quando animi nostri conantur apprehendere id, quod materiæ omnis est expers & simplicissimum, quodque essentiæ suæ nullam habet causam, quod item præter essentiã suã nihil habet adventitium, cujus perfectionis ratio consistit in Negatione imperfectionum de Ipso? prout explicuimus, quòd de eo nihil nisi τὸ εἶναι ejus apprehendamus, quòd videlicet sit Existens, cui nihil sit simile in universa rerum natura, & quòd cum nullo alio ulla in re communicet, quòd in creandis iis, quæ extra se sunt, non defatigetur, nec succumbat, quòd item se habeat ad ea ut naucerus ad navem; quæ tamen similitudo & comparatio ipsa quoque non est vera, nec per omnia conveniens, sed servit tantum ad significandum & ostendendum, quòd Deus gubernet Entia, h.e. quòd & illa, & illorum ordinem vel dispositionem sicut necesse est, conserve ac custodiat.

Laus & honor sit Illi, ad cujus Essentiã comprehendendam pectora nostra nimis sunt angusta, cujus Operum cognitio & scientia, quam habemus, mera est ignorantia, in cujus laudibus celebrandis & deprædicandis, omnis linguarum nostrarum elegantia, omnis eloquentia imperfecta nimis est & incompleta.

CAP. LIX.

*De differentia & gradibus Apprehensionis
vel Cognitionis DEI.*

QUANDO QUIDEM demonstratũ hætenus est, Essentiã Dei nullo modo apprehendi posse, & quòd nihil aliud possumus apprehendere de Deo, quàm τὸ εἶναι ipsius, quòdque nulla attributa Affirmativa ipsi attribui queant, meritò quis quærere posset; *Quæ ergo in re sit differentia inter eos, qui Deum cognoscunt & apprehendunt?* Nam si res ita habet, ut hætenus dictum est, sequi videtur, Moysen & Salomonem non plus apprehendisse, quàm quivis alius, qui Sapientiam quærit, nullamque illos habuisse hac in parte prærogativam. Jam verò certum est, tum apud Theologos, tum apud Philosophos, quòd præstantia & præcellentia unius præ altero hæc sit permagna. Scias ergo, omninò rem ita se habere, maximamque esse inter Apprehendentes differentiam. Nam quemadmodum eò

*De differentia
inter eos, qui
Deum cognoscunt
& apprehen-
dunt.*

pro-

propius quis ad veritatem & cognitionem rei alicujus accedit, quò pluribus nominibus & attributis illa ipsi describitur: sic multò propius is accedit ad Deum ejusque cognitionem, qui multa eorum de ipso negare potest, quæ de ipso neganda & removenda sunt, quam is, qui nihil quicquam de ipso negat. Quare ne pigeat hominem annos aliquot ejusmodi scientiæ veritati que principiorum ejus solidè addiscendæ impendere, quæ scientia efficiat, ut rem aliquam de Deo negare possit, & per demonstrationem evidentem scire, quòd non nisi falso Deo attribuat. Id quod alius speculationis illius expers minimè novisse potest, sed in perpetuo apud ipsum est dubio, an res illa in Creatore existat, nec ne. Ita multi, quorum oculi non sunt illustrati, affirmant aliquid de Deo, cujus negatio est evidentissima; quemadmodum ego demonstrationem sum adducturus, quòd Deus non sit corporeus: alii de eo dubitant, & ignorant, an sit corporeus vel incorporeus? alii præcisè affirmant, illum corpus habere. Vide jam, quanta sit differentia inter tria ista hominum genera. Nam primus sine dubio Deo magis est propinquus, quàm secundus, secundus propior tertio, tertius remotissimus. His verò si addamus quartum, cui per demonstrationem quoque constat, omnem à Deo Passionem removendam esse, quòd primus, qui corporeitatem removendam intellexit, ignoravit, confiteri sanè cogemur, illum primo adhuc esse propiorem. Atq; ita consequenter colligere possumus, donec perveniamus ad aliquem, qui multarum rerum de Deo negandarum demonstrationes novit, quæ aliàs ipsi, nostrâ opinione, inesse, vel ab ipso proficisci posse videntur, quem præstantissimum & perfectissimum meritò judicabimus & pronuntiabimus.

Sic ergo hæcenus declaratum tibi est, tantò propius te ad Deum accessurum, quòd plura sciveris per demonstrationem negare: & è contrario, quòd plura de ipso affirmaveris, eò longius te à veritate cognitionis ejus recessurum. His ita que modis appropinquandum est ad ejus apprehensionem; ut videlicet scrutemur & disquiramus, quòd cognita nobis sint ea omnia, quæ falsa sunt de Deo Opt. Max., nequaquam verò, ut rem aliquam de ipso affirmemus, vel tanquam additamentum ipsius essentiæ, vel tanquam perfectionem naturæ ejus, quemadmodum ejusmodi perfectiones in nobis inveniuntur. Nam perfectiones omnes sunt quidam Habitus. Et non possunt omnes Habitus reperiri in quovis subjecto. Præterea dupliciter à Deo elongaris, quando aliquid de ipso affirmas: primò, quia omnia, quæ de ipso affirmas, perfectiones sunt secundum nos tantum & apud

Attributis Affirmativis dupliciter à Deo elongamur.

nos: deinde, quòd Deus nullius alterius rei capax est; sed omnes ejus perfectiones nihil aliud sunt quàm essentia ipsius, sicuti exposuimus.

Quandoquidem ergo animadverterunt homines, quòd non possumus in hac nostra infirmitate aliter Deum apprehendere, quàm per Negationem; Negationem autem nobis non notificare quicquam de veritate sive natura illius rei, de qua aliquid negamus: idcirco unanimi consensu omnes omnium sæculorum homines falsi sunt, mentes nostras Deum non posse apprehendere, nec quenquàm apprehendere, quid sit, Deus sc., nisi ipsemet Deus. Hinc dicunt Philolophi, *Victoriam ejus esse in amœnitate vel decore ipsius, & absconditum esse à nobis propter summum splendorem & fulgorem, quemadmodum Sol debiles oculos splendore suo perstringit & ab apprehensione sui arcet.* Atque in hunc sensum infinita protulerunt, quæ hic repetere non è re esse dico. Omnium præstantissimum est illud, quod in Psalmis legimus, *Tibi silentium laus est*, h.e. Silere apud Te vera laus est. Verba emphatica admodum in hoc negotio! quibus Psalter docet, in omnibus nostris verbis, quibus utimur ad Deum Opt. Max. laudibus extolendum & prosequendum, balbutiem deprehendi, quàm Majestatem Dei diminuamus, ac per consequens longè satius & decentius esse, ut omninò taceamus, Deumque in cordibus & animis nostris celebremus, quemadmodum alibi Piis mandatum legimus, *Dicite in cordibus vestris, super cubili vestro, & filete, Selah.* Nòsti etiam celebre illud Rabbiorum nostrorum dictum, (cui utinam reliqua eorumdem omnia essent similia): quod, licet notum sit & tritum admodum, ipsis tamen illorum verbis tibi recitabo, ut eò meliùs illius sensum tibi declarare possim: dicunt, *Stabat quidam coram R. Chaninah, orans, ac dicens, Deus magne, potens, tremende, magnifice, fortis, robuste. Dixit ipsi, Absolvisti nunc omnes laudes Domini tui: (q. d. nimis liberalis es & superfluus in fingendis encomiis Dei tui): Nam ne quidem tria priora, sc. Magne, Potens, Tremende, dicere nobis liceret, nisi ea dixisset Moses in Lege, & venissent Viri Synagoga magna, eaq. in orationibus ac precationibus ordinassent, & tu hac omnia dixisti! Si Rex quidam terrenus, qui caro est & sanguis, haberet millena millia denariorum aureorum, & ipsum laudarent vel astimarent tantum à nummis argenteis, numquid hoc ipsi non probrosum foret? Hactenus verba pii illius Rabbini, in quibus animadverte ante omnia, quantoperè abominatus fuerit multiplicationem Attributorum affirmativorum, & quomodo ostenderit, Attributa illa in intellectu nostro retinenda, neque unquam ore*

pro-

*Qua de causa
fateatur omnes,
Deum à nobis
apprehendi non
posse.*

*Convenit cum
illo Pauli, 1. Cor.
2. vers. 11. Ταύτα
Θεὸς ἔδειξεν ἡμῶν,
εἰ μὴ τὸ πνεῦμα
τῶ Θεοῦ.*

Psal. 65. 2.

Psal. 4. 5.

Similitudo.

proferenda esse. Posteaquàm autem necessitas sermonis ea efflagitavit, ut ita in hominibus conceptus & imaginatio quædam de Deo, per descriptionem ipsius à perfectionibus illorum, formaretur, sicut ajunt, *Loquuta est Lex linguâ filiorum hominum*, tum iis quoque uti, & Creatorem appellare licuisse, sed tantùm in illis Libris (*Sacris*), neque extra Sacræ Scripturæ lectionem: ex quo verò tempore etiam venerunt Viri Synagogæ magnæ, qui Prophetæ fuerunt, & ea in orationibus disposuerunt & ordinaverunt, & hîc illorum usum licitum & concessum esse. Duas itaque præcipuas causas recenset, propter quas illa inter orandum adhibeamus; una est, quòd in Lege occurrunt; altera, quòd Prophetæ illa in oratione ordinârunt: absque prima, nullam ipsorum omninò mentionem facere; absque secunda, non extra ipsorum locum (h.e. *extra Scripturam*) illa transferre, nec in orando usurpare nobis liceret, *Et tu*, inquit Rabbi, *tâm liberè illa multiplicare audes!* Præterea autem istud etiam ex hoc dicto apparet, quòd non omnibus quoque Attributis, quæ Deo in libris Prophetarum attribuuntur, nobis in orationibus nostris uti liceat. Nam non dicit solum; *Nisi Moses præceptor noster ea dixisset*, non possemus vel auderemus illa dicere; sed adhuc aliam insuper conditionem addit, videlicet, *Nisi venissent Viri Synagoga magnæ, & illa in oratione disposuissent*. Tum enim demùm, orationibus nostris ea inferere, concessum est. Quare non agendum est, ut stulti quidâ homines facere solent, qui in orationibus, multa elogia, epitheta, verba, rhythmos & carmina cõponere & congerere solêt, quæ si homini alicui attribuerent, dignitatem ipsius imminuerent, atque iis ad Deum, ut sibi quidem imaginantur, appropinquare fatagunt. Nam boni illi Viri res istas excelsas, sublimes, & à vulgi captu remotas, non intelligunt, & Deum Opt. Max. effræni linguarum suarum licentiâ dilacerant, dum ei, quicquid in buccam venerit, attribuunt, & quidem eò usque, ut passibilem illum in cogitationibus suis fingant, præsertim quando tale quid apud Prophetam aliquem reperiunt. Tum enim licitum sibi esse omninò arbitrantur illud arripere, & Scripturam pro lubitu quovis modo interpretari; omniaque ad sensum Scripturæ litteralem trahunt, ex quo infinitas postea consequentias & consectaria eliciunt, illisquæ plurima alia superstruunt. Atque ista licentia regnat potissimùm apud Poëtas, Oratores, & hujus fatinæ homines, ita ut quandoque talia componant & scribant, quæ partim sunt purè-purè hæretica, partim in summo gradu facta & inc-

Cur in Precationibus adhibeantur Attributa Affirmativa.

Bartholycia in Oratione.

Poëtarum & Oratorum licentia.

pra, ad risum hominem partim permoventia, partim ad fletum, cum considerat, quantâ cum Dei ignominia hæc ipsi attribuantur. Ac nisi misereretur imperfectionis illorum, qui talia scripserunt, quædam tibi proferrem, ex quibus de gravitate peccati ipsorum erudireris. Verum error illorum facile deprehendi potest à quovis sanâ mente prædito. Hoc tantum tibi considerandum propono. Si Lingua mala, & Evulgatio nominis mali, h.e. Obtrectatio & Calumnia gravissima censentur peccata, quanto magis libertate linguæ uti de Deo Opt. Max., & istiusmodi illum Attributis describere? Nec enim simplex tantum peccatum, sed Blasphemiam & Sacrilegium appellandum censeo, tum respectu vulgi, qui illa audiunt, tum respectu hominis illius inepti, qui ea profert. Illi autem, qui imperfectionem & defectum istorum nominum apprehendunt, & tamen iis utuntur, meo iudicio, ex eorum sunt numero, de quibus dictum est, *Et dixerunt filii Israël verba, quæ non erant recta, contra Dominum Deum ipsorum. Item, Et loquitur contra Dominum errorem.* Quicumque ergo cupit esse ex illis, qui parcunt gloriæ Creatoris sui, ille ne quidem aures ejusmodi blasphemias accommodare debet; multo minus linguam, ut similia dicat, vel, quod omnium gravissimum, ut illa componat! Cum itaque jam scias mensuram peccati illorum, qui blasphema in Deum ejaculantur verba, summo studio cavere tibi debes, ne utaris Denominationibus affirmativis, quibus existimes te illum magnificere, neque egrediaris ultra ea, quæ Viri Synagogæ magnæ in Orationibus & Benedictionibus ordinaverunt. Illa enim sufficiunt, quantum opus est, immò plus quàm satis sunt, sicut dixit R. Chanina. Reliqua, quæ apud Prophetas occurrunt, quod attinet, illa quidem possunt legi, sed credendum est de illis, prout declaravimus, quòd sint Nomina operum Dei, vel quòd contineant Negationem privationum. Atque istud quoque tale est, quod non in vulgus manifestandum & notum faciendum: sed talis est speculationis species, quæ singularibus tantum convenit, qui nequaquam ita magnificent Creatorem, ut ei aliquid inconveniens attribuant, verum intelligunt id, quod convenit & rectum est. Sed revertamur ad explicationem dicti illius R. Chaninæ, & Sapientiæ in eo comprehensæ. Non dixit, Similem esse rem hanc ei, si quis Regem habentem millena millia denariorum, æstimaret tantum centum denariorum. Sic enim docuisset, perfectiones Dei tantum esse magis perfectas, quàm illas, quæ Ipsi à nobis

tribuuntur, (h.e. gradu tantum à nostris differre), & esse ex una eademque specie. Nequaquam enim res ita habet, ut per evidentem demonstrationem alibi probavimus. Quare in hoc consistit Sapia istius Parabolæ, quod dicit, *Regi habenti nummos aureos, quem aestimarent, vel laudarent, tanquam habentem nummos argenteos.* Sic enim docet, perfectiones illas, quæ in nobis existunt, & quæ existunt in Deo Opt. Max., nequaquam ejusdem esse speciei, sed omnes illius respectu esse imperfectas, sicut porro ostendit, dum ait, *Numquid hoc non probrosum ei foret?*

Sic itaque ostendi tibi, omnes illas attributiones, quas pro perfectionibus habes, summè imperfectas esse relatas ad Deum, si statuatur ejusdem esse speciei cum perfectionibus in nobis existentibus. Quâ verò ratione hac in parte gerere nos debeamus, docuit nos Salomon, quando ait, *Quia Dominus est in cælis, tu verò in terra, idcirco sint verba tua pauca.* Eccles. 5. 1.

CAP. LX.

Multiplicanda esse Attributiona Negativa.

IN hoc capite exempla tibi quædam proponam, ut meliùs ad huc cognoscas, conveniens esse, ut multiplicentur Attributiona negativa, & elongeris ab illa opinione, quasi Deus Attributionibus quoque affirmativis posset describi. E. G. Sit aliquis, cui certò constet, Navem esse vel existere, esse ens, sed ignoret, cui rei hoc nomen competat, substantiæ ne alicui vel accidenti? alii autem constet, quod non sit accidens; alii, quod non sit animal; alii, quod non sit statua; alii, quod non sit planta terræ; alii, quod non sit corpus compositum compositione naturali; alii, quod non habeat formam latam & extensam sicut asseres & januæ; alii, quod non sit rotunda; alii, quod non acuta, latera habens æqualia, (h.e. quadrata); alii, quod non sit opus densum: hinc clarum sanè est & manifestum, hunc ultimum quasi pervenisse ad veram Navis formam, per istas denominationes negativas, & ferè æqualem esse illi, qui eam per attributiona affirmativa scit esse corpus ligneum, concavum, longum, ex multis lignis compositum. Priores autem illos quod attinet, quos nos exempli loco adduximus, ex illis semper prior longiùs distat à cognitione veræ Navis formæ, quàm posterior, ita ut primus nil nisi nudum Navis nomen teneat.

Exemplis demonstratur vis Attributionum Negativorum.

Hoc

Hoc ergo pacto quoque Attributiona Dei Negativa te deducunt ad cognitionem & apprehensionem ejus. Opera autem danda est, ut ea, quæ negas, non verbis solum, sed scientiâ & demonstratione certâ neges. Quælibet enim res, cujus negatio per demonstrationem clara tibi est & certa, ad gradum aliquem Apprehensionis Dei te promovebit. Atque hoc modo dicuntur homines alii Deo propinqui, alii ab Ipso remoti, non quod Deus locum habeat, ad quem homo posset accedere, vel ab illo removeri, ut cæci quidam sibi imaginantur, quod tu observa & animadvert. Hactenus via tibi exposita est, cui insistens ad Deum Opt. Max. appropinquare potes.

Quo sensu alii Deo propinqui, alii ab Eo dē remoti esse dicantur.

Attributa Affirmativa periculosa sunt.

Attributa Affirmativa quod attinet, per illa Deum describere & denominare, conjunctum est cum periculo haud exiguo. Jam enim demonstratum est, omne illud, quod nos habemus pro perfectione, etiamsi in Creatore juxta sententiam eorum, qui attributa asserunt, existeret, non posse tamen esse de genere perfectionum nostrarum, sed *diviniorum* tantum ita dici. Unde necessariò tibi recurrendum est ad Negationem. Nam cum de Deo dicis, quod Sciat scientiâ unâ, & quidem tali, quæ nec mutatur, nec multiplicatur; quod multas & varias res nôrit, quæ perpetuò innovantur & mutantur, sine tamen ulla innovatione scientiæ; & quod scientia ejus una eademque sit & maneat sine mutatione, dum scit rem, antequam existat, dum existit, & postquam existere desit; cum, inquam, hæc dicis, satis ostendis, quod sciat per scientiam, quæ longè alia est quàm scientia nostra, & per consequens etiam, quod existat aliâ existentiâ quàm in nobis est. Ex quibus vides, te necessariò ad Negationes delabi, neq; persistere in veritate attributi substantialis, sed in multitudine, & credere, illum esse substantiam quandam ignotas habentem proprietates. Nam dum illas Ipsi te attribuere existimas, removes ab illis similitudinem cum illis proprietatibus, quæ in nobis reperiuntur, unde proin & hoc necessariò consequitur, quod non sint ejusdem speciei. Præterea, dum talia de Ipso affirmas, nihil aliud dicis, quàm Deum subjectum quoddam esse, de quo varia prædicantur adjuncta, sed subjectum illud non esse sicut alia subjecta, & adjuncta illa non esse sicut alia adjuncta, atque ita summa nostra apprehensio in hoc Fidei articulo nil aliud erit, quàm pura-puta Dubitatio, vel Homonymia. Jam, omne subjectum habet sine dubio adjuncta, & illa (*subjectum sc. & adjunctum*) duo sunt quoad definitionem, licet unum sint respectu existentiæ.

Subje-

Subiectum enim aliud est quàm adjectum. At verò in aliquot huius libri capitibus tibi demonstrabitur, nullam cadere in Deum compositionem, sed simplicem Ipsum esse simplicitate in summo gradu simplicissimam. Quare non solum dico, quòd is, qui affirmat proprietates quasdam de Deo, abbrevietur in apprehensione sua, vel æquivocè & *ἀπορίτως* apprehendat, vel aliter quàm res est; sed ajo, quòd licèt non animadvertat, existentiam Dei è fide sua removeat, (h. e. *quòd neget omninò Dei existentiam*), id quòd clarum est & manifestum. Nam qui abbreviatur in apprehensione veritatis rei alicujus, (h. e. *qui imperfectè eam apprehendit*), is partem ejus apprehendit, partem ignorat; ut, si quis de Homine nòsser, illum esse animal, sed ignoraret illum Ratione esse præditum. Jam verò in essentia Dei nulla est multitudo, ut pars ejus aliqua cognosci possit, alia non. Sic, qui *ἀπορίτως* aliquid apprehendit, is mente concipit & format sibi veritatem substantiæ alicujus prout est, & affirmat eam de substantia alia. Hæc autem proprietates, juxta sententiam illorum, qui eas defendunt, non sunt substantia Dei, sed res præter illius substantiam. Ita, qui aliter rem, quàm se habet, apprehendit, is necessariò aliquid de ea apprehendit, (ut *cùm egrotus dulce existimat esse amarum*). Ast si quis crederet Gustum esse Quantitatem, de eo non dicerem, quòd apprehenderet rem aliter quàm est, sed expressè dicerem, illum ignorare naturam & essentiam Gustus, nec scire, cui rei hoc nomen competat. Hæc speculatio subtilis admodum est: quare diligenter & attentè eam considera.

Ex his ergo intelligis, illum imperfectum dici in apprehensione Dei, & elongatum à cognitione ejus, cui non constat ullius rei negatio de Deo, quæ de ipso neganda est: ac proinde, quòd pauciora quis de ipso negat, tantò imperfectiorem ejus esse apprehensionem, quemadmodum in principio huius capituli exposuimus. Qui verò aliquid de Deo affirmat, is nihil novit præter solum nomen, quia res illa, quam per illud nomen significari existimat, nequaquam existit, sed est merum figmentum & mendacium, & perinde est, ac si illud attribueret alicui rei, quæ nullibi est in rerum natura. E. G. Si homo aliquis audivisset nomen Elephantis, ac sciret esse nomen animalis alicujus, cuperetq; scire formam & veritatem ejus, ac ipsi aliquis, sive decipiendi studio, sive ex errore, diceret, esse animal, habens unum pedem, tres alas, stans in profundo maris, corporis splendidi, faciem habens similem faciei humanæ, loqui instar hominis, nonnunquam volare sicut aves, interdum natare sicut pisces; de hoc sanè nò possem

dicere, quòd Elephantè aliter quàm in se est depinxerit, vel quòd abbreviatus sit in apprehensione Elephantis, sed rotundè dicerem, ista omnia, quæ in hac descriptione posuit, esse falsa, neq. tale quid in rerum natura dari, sed esse non Ens, Entium nominibus & appellationibus insignitum, prout sunt Chimerae, Centauri, aliæque figuræ imaginariæ, quibus nomina Entiũ, vel simplicia, vel composita, imponunt, (*Chimaram enim vocat hęc חַיִּימָו, quod est vocabulum simplex & certæ cujusdam avis: Centaurum אֶדָא דִּידוֹ Hominem-equum, quod compositum*). Ita planè in hoc negotio res se habet. Scimus, quòd Deus sit Existens: demonstrari potest, quòd Existentiæ ejus sit necessaria, quòd ex necessitate Existentiæ ipsius sequatur absoluta simplicitas, sicut explicabo; sed quòd substantia illa simplex, existentiæ necessariæ, habeat proprietates, & ab aliis rebus apprehendatur, illud est non-ens omnibus modis, sicut demonstratum est. Quare cum dicimus, quòd substantia illa simplex, quæ vocatur Deus, sit talis substantia, in qua sunt res multæ, quibus denominatur, imponimus hoc Nomen puræ-putæ privationi, sive non-enti.

Animadvertite itaque, quantum sit periculi in Attributis Affirmativis, & quid credendum nobis sit de illis Attributis, quæ Deo in Legge & Prophetis attribuuntur; quòd sc. omnia serviant ad docendum de perfectione ejus, vel sint Nomina operum ab ipso provenientium, ut læpius jam monuimus.

CAP. LXI.

*De potestate Nominum DEI, & de mysterio
Nominis, quod scribitur, sed non
legitur.*

OMNIA Dei Opt. Max. Nomina, quæ in Libris Sacris inveniuntur, derivata sunt (ut palàm est) ab operibus ejus, unico excepto *Jod He Vau He*, quod est Nomen Dei Proprium, unde vocatur *Schem hammephorasch* Nomen expositum, quia clarè & citra ullam æquivocationem de substantia Creatoris docet. Reliqua verò Ipsius Nomina, excellentia quoq; sanè, ὁμωνύμως de ea docent, quia sunt derivata ab operibus, quorum similia inter nos reperiuntur, sicut exposuimus. Ipsum etenim illud Nomen, per quod Nomen Tetragrammaton *Jod He Vau He* legitur, (*Adonaj* sc.) deductum est à Dominio: ut, *Loquutus est vir ille Adoæ Dominus terra nobiscum dura.*

*Nomē Dei יְהוָה
cur Schem
hammephora-
sch?*

*Nomen Adonaj
יְהוָה.
Genes. 42. 30.*

Diffe-

Differentia autem est inter אֲדֹנָי, quando *Nun* legis cum *Chirek*, Adonaj sc., & inter אֲדֹנָי, quando *Nun* legis cum *Kametz*, & dicis Adonaj, quemadmodum differentia est inter *Sari* אֲרִי, quod significat *Princeps meus*, & inter *Saraj*, אֲרִי, ut, *Saraj* uxor *Abrahami*. Nam in hoc (*Saraj* sc. & Adonaj) est tūm significatio Honoris, (quia *Dominum* significat), tūm Universalitatis, multa comprehendens, (quia est numeri pluralis, & ita multiplex dominium significat). Præterea dicitur quoque de Angelis hoc nomen Adonaj: ut, Adonaj Domini mei, ne quaeso transeat. Atq; hæc de nomine Adonaj potissimum, per quod legitur Nomē Tetragrammaton, monere volui, quia magis Proprium est, quàm reliqua Nomina, quæ de Ipso sunt manifestata. Cætera enim quod attinet, ut, *Daijan* Judex, *Schaddaj* Omnipotēs, *Tzaddik* Justus, *Channun* Gratiōsus, *Rahum* Misericors, & *Elohim*; illorum Etymologia & Universalitas cognita est ac manifesta, (h. e. de illis constat, & quòd sint communia, & unde sint derivata). Sed illud Nomen, cujus literæ sunt *Jod He Vau He*, non habet etymologiam notam, neque communicatur alteri. Ac nullum est dubium, quin Gloriosum istud Nomen, quod, ut nōsti, nō proferre licet, nisi in Sanctuario, & à Sacerdotibus Dei sanctis solum in Benedictione Sacerdotū, (vel, Sacerdotali, qua habetur Num. 6. 23. & c.) ut & à Sacerdote magno in die Jejunii, quin, inquam, doceat de re aliqua, in qua inter Deū & alia, nulla profus est cōmunicatio; ac probabile omninò est, quòd tūm secūdum significationem ipsius vocis, (h. e. secūdum literas, quibus scribitur) de qua inter nos hodiè non nisi parum exstat, tūm secūdum lectionem (h. e. secūdum puncta) significet aliquid, quod necessariam habet existentiam. Summa; Magnificentia hujus Nominis, & Prohibitio lectionis ejus inde provenit, quia docet de substantia Dei, quo respectu, vel in qua significatione nulli creaturæ communicatur, sicut de eo Rabbini nostri dicunt, *Nomen meum proprium mihi*.

Adonaj dicitur de Angelis. Gen. 18. 3.

Nomen Tetragrammaton de quānam re doceat.

Reliqua verò Nomina omnia docent de Attributis sive Proprietatibus, h. e. non de sola substantia, sed de substantiā proprietates vel attributa habente, propterea quòd sunt derivata & aliunde desumpta; atque idè cogitationi imprimunt multitudinem, h. e. inducunt ad cogitandum existentiam proprietatum, quòd sc. sit substantia, & res adventitia præter substantiam. Hæc enim est natura omnis nominis derivativi, ut doceat de re aliqua, & de subjecto, cui res illa inhæret, licet non aperte illud exponat. Quandoquidem autem per demonstrationem liquet, Deum non esse tale subjectum, quòd alias res recipiat; hinc colligimus, quòd Nomina derivativa Ipsi at-

Reliqua Dei Nomina de quā re doceant.

tribuantur vel respectu operum ipsius, vel ut dirigamur ad perfectionem ipsius. Propterea indignatus fuit R.Chanina contra eum, qui dixit, Magne, Fortis, Tremende, (*quemadmodum sup. vidimus cap. 59.*) quia illa epitheta inducunt ad credendum, Proprietates essentielles esse in Deo, h.e. esse perfectiones in ipso existentes. Et cum multa sint ejusmodi Nomina Deo attributa, quæ ab operibus ipsius derivata sunt, idèd multi in hanc opinionem prolapsi sunt, ac si tot distinctas haberet Proprietates, quot sunt ejus opera, à quibus nomina illa deducta sunt. Hinc promittit Deus, se ejusmodi sui notitiam & apprehensionem hominibus largiturum, quæ istud dubium ex animis ipsorum tollat, cum ait, *In die illa erit Dominus unus, & Nomen ejus unum*, q. d. *Quemadmodum ipse unus est, sic etiam uno solùm nomine tum vocabitur, & quidem tali, quod tantùm de substantia ejus doceat, nequaquam verò aliundè sit derivatum.* In Capitulis sive Apophthegmatis R. Eliefer legimus, *Antequam creatus esset Mundus, fuit tantùm Deus Benedictus & Nomen ejus.* Ex quo colligimus, quòd Nomina ipsius derivativa demùm post creationem Mundi inventa sint & excogitata, id quod verissimum est; quia Nomina illa omnia deducta sunt ab operibus ipsius in hac Mundi machina existentibus. Nam si consideraveris essentiam ejus unicam & simplicem, sine ullo opere, & ante creationem Mundi, nullum ei invenies Nomen derivativum, sed unum solùm Nomen proprium, de essentia ipsius docens. Nullum autem inter nos est Nomen, quod non sit Derivativum, præter hoc unicum *Jod He Vau He*, quod est *Schem* illud *hammephora sch*, sive Nomen expositum. Quare cavebis, ne aliud præter hoc excogites, neq; si à superstitiosis & insanis hominibus, amuleta sive chartas experimentales conscribentibus, talia audias, vel in scriptis eorum legas, illa observes, vel iis utaris. Nomina etenim illa, quæ effingunt, de nulla planè re docent, & tamen vocant ea Nomina (*Divina*), existimantque illa singularem requirere sanctitatem & puritatem, & virtutem habere miracula edendi ac faciendi. Verùm ista omnia ab homine perfecto non solùm non credenda, sed ne audienda quidem sunt. Nam nullum prorsus nomen vocatur *Schem hammephora sch*, præter hoc Tetragrammaton, quod scribitur, sed non secundùm litteras suas legitur. Sic enim legimus expressè in libro *Siphre*, ad illum locum, *Sic benedicetis filiis Israël, Coh Sic, h.e.* *In lingua hac, Coh Sic, h.e. Cum nomine exposito, quod in Sanctuario (h.e. in templo Hierosolymitano) profertur secundùm Scripturam suam; in Provincia verò (h.e. extra templum) non nisi per pronomen vel cognomen suum* (Ado-

Zach. 14. 9.

Nomen Tetragrammaton est Schem hammephora sch. Nomina Dei in amuletis usurpata, sunt ficta & ementita.

Num. 6. 23.

(Adonaj sc.). In Talmud quoque scriptum est; Coh Sic, h.e. Cum Sotah fol. 37. Schem hammephorasch. Si dicas, Cum Schem hammephorasch sive Nomine Tetragrammato, vel sine eo, cum cognomine sc. ipsius (Adonaj) ? docet me dicere, Et ponent Nomen meum; Nomen sc. meum, appropriatum mihi: (h. e. Si objicias vel quæras, an debeat Benedictio fieri per Nomen ipsum, an per Cognomen? quid respondendum sit, docent me verba ista, Et ponent Nomen meum, &c.) Sic itaque declaratum tibi est, Schem hammephorasch (h. e. Nomen expositum) esse Nomen quatuor litterarum, & illud solum sine æquivocatione & homonymia docere de essentia Dei Opt. Max., & hac de causa Rabbinos de eo dixisse, in persona sc. Dei, Nomen meum appropriatum mihi.

Nunc exponam tibi capite sequenti, quidnam impulerit illos, qui alia credunt Nomina Divina, & amuleta conficiunt? illiusq; quæstionis fundamentum, cum omnibus ejus mysteriis ita explicabo, ut nullum tibi dubium remanere possit, nisi te ipsum libenter, ac studio quasi, decipere velis & seducere.

CAP. LXII.

De Nomine Tetragrammato quedam alia.
Item de Nomine DEI duodecim, & quadraginta duarum litterarum.

PRÆCEPTUM Divinum accepimus, ut Sacerdotes populo Num. 6. 23. benedicant, & quidem cum Nomine Dei prout scribitur, quod est Schem hammephorasch, h. e. Nomen expositum: sed nulli hominum notum erat, quomodo illud pronunciarent, quæve vocali vel unicam ejus litteram efferrent, an aliquas dagessarent vel non, aut an litera aliqua Dagesch recipiat? Verum Sapientes tradebant illud, h. e. modum pronunciandi illud, unus alteri, neq; quemquam de eo erudiebant, nisi discipulum dignum ac idoneum, & semel in septimana. Meâ autem sententiâ, illud, quod dicant, Nomen quatuor litterarum tra- In Kidduschin e. 4. fol. 71. debant Sapientes filiis & discipulis suis semel in septimana, non solum de prolatione & pronunciatione ejus intelligendum, sed etiam de rationibus, propter quas hoc Nomen Deo appropriatum est, & de mysteriis Divinis, quæ sub eo latent.

Præterea fuit quoque apud ipsos Nomen duodecim litterarum, quod Nomen duodecim litterarum. sanctitate inferius erat Nomine Tetragrammato. Illud autem, prout mihi quidem videtur, non erat unicum vocabulum, sed duo aut tria,

quæ literas habebant duodecim. Utebantur eo pro nomine Tetragrammato, quoties cunque eis in lectione illud occurrebat, quemadmodum nos hodie pro eo legimus *Aleph Daleth*, (h. e. nomen *Adonaj*). Verùm sine dubio magis emphaticum erat, & aliquid magis singulare significabat Nomen illud 12. literarum, quàm Nomen *Adonaj*. Neque denegatum fuit illud ulli unquam ex filiis Sapientum, sed docebant quemvis, qui id discere cupiebat, quod non faciebant in Nomine Tetragrammato: nam non docebant illud, nisi filios & discipulos suos semel in septimana. Cùm verò nomen hoc discerent temerarii quidam homines, & eo dogmata fidei corrumperent, sicut cuiusvis imperfecto accidere solet, quando videt rem aliter se habere quàm principio sibi imaginatus erat, tùm & illud inceperunt occultare, neque amplius id docebant, nisi modestos & verecundos ex Sacerdotibus, ut eo benedicerent populo in Sanctuario; quia jam desierant pronuntiare *Schem hammephorasch*, h. e. Nomen Tetragrammaton, itidem propter abusum & peruersitatem hominum, sicut ajunt: *Ex quo mortuus est Simeon justus, cessarunt fratres ejus Sacerdotes benedicere cum Nomine (Tetragrammato sc.): sed benedicebant cum Nomine duodecim literarum.* Item: *In principio cuiusvis tradebant Nomen duodecim literarum, sed ex quo multiplicati sunt homines presumptuosi & fastuosi, qui illud didicerunt tradiderunt illud tantum modestis & verecundis in Sacerdotio, qui illud absorbebant vel celeriter demurmurabant in melodia fratrum suorum Sacerdotum.* Dixit R. Tarphon, *Ascendi aliquando post patrem meum in suggestum & admovi aures meas ad Sacerdotem, ac audiui quòd absorberet illud in melodia fratrum suorum Sacerdotum.*

Cur occultatum fuerit?

Nomen quadraginta duarum literarum.

Fuit etiam apud Veteres Nomen quadraginta duarum literarum. Cuiusvis autem sanâ mente prædico notum est, quadraginta duas literas nequaquam posse unicam tantum vocem constituere. Quare sine dubio fuerunt plures voces, constantes quadraginta duabus literis. Neque dubium est, quin voces illæ aliquid significarint, quod appropinquare fecit hominem ad veram cognitionem essentiae Dei Benedicti, secundum eum modum, quem declaravimus. Plures autem illæ voces Nomen vocabantur, quia de una tantum re docuerunt, sicut alia Nomina propria: multiplicabantur autem ad meliorem rei intelligentiam. Res quippe unica potest proponi & explicari multis verbis. Illud verò, quod docebatur, non erat solum pronuntiatio nuda literarum, sine ulla rei impressione, sed etiam (quod observa) doctrina rerum, de quibus voces illæ docebant. Neque unquam Nomen hoc 42. literarum, vel Nomen 12. literarum, vocan-

tur

tur *Schem hammephorasch* : sed *Schem hammephorasch* vocatur tantum Nomen illud Dei appropriatum (*Tetragrammaton sc.*), sicut declaravimus. Duo tamen ista posteriora sine controversia Sapientiam aliquam Divinam docuerunt, quod inde probari potest, quia de eo Magistri nostri dicunt; *Nomen quadraginta duarum literarum sanctum & sanctificatum est, neq. tradunt illud nisi ei, qui verecundus est, qui stat in medio dierum suorum (h. e. mediæ ætatis viro), qui non facile irascitur, qui non inebriatur, qui non est obstinatus & pertinax in malis suis moribus, & cujus sermo est placidus & mansuetus cum creaturis. Quicumq. autem illud sciebat, reverenter habebat, & castè ac religiose observabat, is superis habebatur charus, inferis desideratus, (h. e. Diis Hominibusque charus erat & acceptus), omnibus creaturis terrori, in doctrina & eruditione sua confirmatus, (de verbo ad verbum, Doctrina ejus confirmatur in manu ipsius), utriusq. tandem Mundi, hujus sc. presentis & futuri heres. Hactenus Talmud. Quàm pauci verò sunt, qui verum horum verborum sensum & scopum rectè percipiunt! Plerique enim existimant, de literis tantum & earum prolatione hoc intelligi, neque quicquam aliud hic latere & exponi, sed per solas illas literas ad cognitionem sublimium illorum Mysteriorum perveniri, qualitatibus item ac dotibus illis, quarum facta mentio, ad illas tantum addiscendas opus esse. Verum certum est, illa omnia nil fuisse, nisi expositionem rerum Divinarum, & ex illorum numero, quæ vocantur *Arcana Legis*, sicut explicuimus. Expositum etiam est inter cætera in Libris, qui compositi sunt de Sapientia Divina, quòd hujus Sapientiæ, quæ est Apprehensio Intellectus agentis, nemo possit oblivisci, quod his verbis significatur, *In ejus manu doctrina confirmatur.**

Posteaquam autem facti & mali quidam homines ea, quæ de supradictis nominibus adduximus, invenerunt, ansam inde plura mendacia componendi arripuerunt, literas aliquas pro lubitu in dictionem unam colligentes, ac hominibus persuadentes, illam hoc vel illo modo scriptam aut dictam, talem vel talem habere operationem & effectum. Mendaciis his ita ab isto hominum genere confictis, coeperunt illa in certos libros referri, qui cum ad manus bonorum aliorum, sed nimis credulorum Virorum, qui solidum non habebant iudicium inter verum & falsum discernendi, pervenissent, & ab illis inter *nequitiæ* sua asservati & absconditi fuissent, simplices posteri illos inventientes, fidem eis tanquam veris adhibuerunt, & pro talibus receperunt, juxta id, quod Salomon ait, *Stultus credit o-* Prov. 14. 15.
mnì verbo.

Verum

Verum digressi sumus à laudabili nostro proposito, & à subtilissima nostra speculatione, ad res, quod cuivis Tyroni notum, futilissimas & ineptissimas: cui occasionem præbuit id, quod de Nominibus Dei & sensu illorum, quidque de illis vulgus sentiat & sciat, diximus. Quare ad ea, quæ antè jam monuimus, revertor, quòd sc. omne Nomen DEI sit derivativum ab aliquo opere, excepto *Schem hammephorasch*, seu Nomine Tetragrammato. Necesse autem est, ut in peculiari capite adhuc loquamur de alio Nomine, videlicet *Ehjah ascher ehjah*, h. e. *Ero qui ero*; quia & illius explicatio facit ad subtilem istam, quam tractamus, speculationem, Remotionem sc. Proprietatum corporalium.

CAP. LXIII.

*Observat nonnulla ad id, quod Moses dixit,
Quod est Nomen ejus? Item, de Ejah ascher
Ehjah, Jah, Schaddaj.*

ANTE QUAM ad ipsam explanationem Nominis *Ehjah ascher ehjah* accedam, præmittam propositionis loco aliquid de eo, quod Moses dixit, *Et dicent mihi, quod est Nomen ejus? quid rùm respondebo eis?* quomodo sc. illa quæstio convenerit huic negotio, ut Moses quæreret, quid sibi ad illam respondendum esset? Equidem quod ibidem dicitur, *Ipsi verò non credent mihi, sed dicent, Non apparuit tibi Deus*, de eo certum est, quòd hoc pacto deceat alloqui eum, qui gloriatur de Prophetiæ dono, donec probationem adduxerit. At illud non nihil difficultatis habet. Nam si res ita habet, prout ex literarum cortice apparet, quòd Nomen Dei fuerit id, quod Israëlitis dicere debebat, necessario sequitur, vel Israëlitas illud Nomen jam scivisse, vel nunquam prorsus auditum illis fuisse. Si jam sciverunt, nullam ipsis probationem attulisset, licet indicasset, quia illi æquè ac ipse illud scivissent. Si non sciverunt, quomodo probavit esse hoc Nomen DEI, si scientia Nominis probationis loco ipsi inservire debuit? In-

Exod. 3.16. super, postquam Deus Nomen hoc ipsum docuit, dixit ei, *Vade, congrega seniores Israël, & obediant voci tuæ: & respondit ipsi Moses, & dixit, Ecce non credent mihi, neq. audient vocem meam; cum tamen Deus ipsi jam dixisset, Audient vocem tuam.* Post hæc dixit ipsi Deus, *Quid hoc est, quod est in manu tua? respondit, Virga &c.*

Quod ergo tibi ad solutionem & explanationem sciendum, id jam expo-

exponam. Nōsti, quantum in temporibus illis invaluerit Hæresis † Zabaitarum † Zabaitarum
 † Zabaitarum, & quomodo omnes propè in univēsum homines, non-
 nisi paucis exceptis, Idololatriæ addicti fuerint, ita ut stellis & ima-
 ginibus, quas illis fecerant, omnem virtutem divinam & spiritua-
 lem adscriberent. Et quivis tūm temporis vel gloriabatur, quòd no-
 vum argumentum & novam probationem invenerit, quòd sit Deus
 super hunc Mundum univēsum, ut Abraham: vel gloriabatur,
 quòd descenderit super ipsum spiritus stelle vel Angeli alicujus &c.
 Verūm qui gloriaretur de Prophetia, dicendo, Deum secum loquu-
 tum esse, & ipsum misisse, de nullo unquam auditum fuit ante Mo-
 sen Doctorem nostrum. Nam quod de Patriarchis legimus, Deum
 ad ipsos loquutum esse, & eis apparuisse, id alium sensum habet, ac
 propterea te non debet seducere. Nuspiam enim illud sensum Pro-
 pheticum habere reperies, ita ut jubeantur clamare ad filios homi-
 num, aut in viam eos dirigere: nec unquam invenies, quòd Abra-
 ham, vel Isaac, vel Jacob, vel aliquis alius ante ipsos dixerint, *Dixit*
mihī Deus, ut sic faciatis, vel non faciatis, vel, Misit me ad vos. Nihil minus.
 Sed factus est ad ipsos sermo Dei in eo tantūm, quod ipsos solos
 spectabat & attinebat, h. e. de eo, quod pertinebat ad ipsorum perfe-
 ctionem, & ad significandum illis ea, quæ ipsis faciēda erant, vel
 annunciandum id, quod ipsis & semini illorum eventurum erat.
 Ipsi verò instituebant homines suos per modum speculationis &
 disciplinæ, sicut nobis declaratur, cūm dicitur, *Et animas, quas fecerunt* Genes. 12. 5.
in Charran. Cūm ergo Deus Mosi apparuisset, & ipsi in mandatis
 dedisset, ut suo nomine mortales alloqueretur, hancque legationem
 apud ipsos expediret, statim apud se cogitavit, illos ante omnia pe-
 tituros, ut probet, Deum esse in hoc Mundo; deinde ut ostendat, se
 ab illo missum & ablegatum esse. Omnes etenim homines, paucis
 quibusdam exceptis, nesciebant tūm temporis, Deum esse: sed
 summa ipsorum speculatio consistebat in contemplatione cœli ac
 virtutum & operationum ejus, neque ulterius se extendebat. A re-
 bus sensibilibus abstrahi se non patiebantur, neque perfecti fue-
 runt perfectione intellectuāli. Proinde docuit ipsum Deus scien-
 tiam, quam ipsis traderet, & quæ ipsis persuaderet, Deum esse, No-
 men sc. hoc *Ehjeħ ascher Ehjeħ.* Est autem hoc Nomen derivatum à
 verbo *Hajah*, quod significat Essentiam vel Existentiā; *Hajah*
 enim significat *Esse* vel *Existere*: [perinde enim est, sive dicas *hajah*, sive
nimza, nam hæc duo sunt synonyma]. Mysterium verò ejus omne la-
 tet in iteratione vocis ejusdem, quæ significat Existentiā per
 P

Legis, mentio
 fit apud Aver-
 rhoem in disput.
 Metaph. 4. pag.
 351. edit. Veneta
 in 8.

Ante Mosē ne-
 mo fuit, qui di-
 xerit, Deum se-
 cum esse lo-
 quutum.

Nomen DEI
 Ehjeħ ascher
 Ehjeħ.

modum attributionis vel prædicationis. Nam pronomen relativum *Ascher* continet in se mentionem Attributi alicujus inhaerentis sibi, (est enim per se imperfectum semper, & notat aliquid aliud ei adhuc conjungendum, sicut *Aldi* apud Arabes), & positum est Nomen primum, quod Subjecti vicem sustinet *Ehjah Ero*, & Nomen secundum, quod Attributum ejus est, itidem vocatur *Ehjah Ero*, vox planè in substantia eadem cum priore; quasi ostendere vellent, Denominatum sive Subjectum & Attributum unum idemque esse in substantia, quod nihil aliud est, quàm quod nos dicimus, Deum existere, sed non per existentiam. Quare explicatio & expositio illius *Ehjah ascher Ehjah* est, *Hannimza ascher hu hannimza* Existens qui est Existens, h.e. is qui necessariò existit. Hoc enim est, quod probare & demonstrare debuit, Deum esse Ens necessariò existens, neque unquam vel non fuisse, vel non futurum esse, sicut hujus rei demonstrationem afferam.

Postquam ergo Deus Benedictus ipsi (*Mosi*) ostendit rationes, quibus ejus Existentiam probaret apud Sapientes populi sui, pergit, & dicit ad eum, *Vade & congrega seniores*, ac simul ei promittit, quòd ipsum intellecturi sint, & ab illo accepturi id, quod notum ipsi fecit, sicut dicitur, *Et audient vocem tuam*. Moses itaque respondit ei; En, credo equidem, ipsos credituros quòd sit Deus, & hoc recepturos, propter rationes istas intellectuales, sed quam eis probationem afferam, quòd hic Deus miserit me? Ad hoc ergo probandum, datum ipsi est postea signum. Ex quibus omnibus apparet, sensum illius quæstionis, *Quod est Nomen ejus?* hunc esse, *Quis est ille, à quo existimas te missum esse?* Quòd verò ita eloquitur, & his verbis quæstionem format, *Quod est Nomen tuum?* honoris causâ factum est. Perinde enim est ac si diceret, Existentiam & Veritatem tuam nemo ignorat, si verò interrogatus fuero de Nomine tuo, quid ipsis de hoc Nomine tuo indicabo? Itaque honoris causâ noluit Moses ad Deum dicere, esse quosdam, qui existentiam ipsius ignorent, sed rejecit ignorantiam illorum in Nomen, non in id, quod per Nomen intelligitur & significatur.

Nomen JAH. Sic Nomen duarum litterarum *Jah* ⁿ desumptum est ab Aeternitate existentiae ipsius.

SCHADDAJ. *Schaddaj* derivatum est à *Daj* sufficiens: ut, *Et substantia erat daijam sufficiens ipsis*; *Schin* autem idem valet quod *Ascher*: ut, *Eccl. 4. 2. Scheccevar Qui jam*; ac proinde significat, *Qui sufficiens est*, quòd Deus

Deus sibi sufficiat, neque opus habeat existentia alius alicujus Entis, aut ut ab alio conservetur: sed existentia Dei sibi ipsi sola sufficiat.

Chasim derivatum est à Potentia & Fortitudine: ut, *Vechafon* Et CHASIM. Amos 2.9.
fortis veluti quercus.

Sic *Tzur* Nomen est æquivocum, sicut alibi id exposuimus. TZUR. part. 1. c. 10.

Ita ergo hætenus declaratum tibi est, Omnia Nomina Divina aliunde esse deducta & derivata, vel esse homonyma, ut *Tzur*, id quod verissimum est. Nullum namque Nomen est DEI, quod non sit derivatum, præter Tetragrammaton, quod est *Schem hammephorasch* Nomen expositum, de nulla alia re vel proprietate docens, nisi de Essentia DEI, de cujus ratione hoc est absolute, quod perpetuo & necessario existat.

CAP. LXIV.

Quot modis dicatur NOMEN DEI, & GLORIA DEI.

SCITO, NOMEN DOMINI quandoque significare so- NOMEN DEI quid significet. Exod. 20.7. Levit. 24.16.
lum & nudum NOMEN: ut quando dicitur, *Non assumes NOMEN DOMINI DEI tui in vanum.* Item, *Qui expresserit NOMEN DOMINI.* Et sic sæpissime. Quandoque verò significat Essentiam & Veritatem ejus: ut, *Et dicent mihi, quid est NOMEN ejus?* Interdum usurpatur pro VERBO DEI, ita ut, quando dicimus NOMEN DEI, idem valeat quod Verbum DEI, aut Sermo DEI: ut, *Quia NOMEN meum in medio ejus,* h.e. Verbum meum, vel Sermo meus in medio ejus, quia sc. illud est instrumentum voluntatis & beneplaciti mei, sicut explicaturus sum in homonymia vocis *Angelus.* Exod. 3.13. Exod. 23.21. part. 2. c. 6.

Sic per GLORIAM DOMINI significatur nonnunquam Splendor aliquis creatus, quem DEUS quasi prodigii vel miraculi loco ad Magnificentiam suam ostendendam alicubi habitare fecit: ut, *Et habitavit GLORIA DOMINI super monte Sinaj & obtexit eum.* Item, *Et GLORIA DOMINI replebat tabernaculum.* Interdum autem eo itidem significatur Essentia & Veritas ejus: ut cum Moses ait, *Monstra mihi quæso GLORIAM tuam,* Exod. 33.18. qui pro responso audivit, *Non videbit me homo & vivet: ex quo apparet, GLORIAM,* cujus mentionem fecit, nihil aliud esse GLORIA DOMINI quid significet. Exod. 24.16. Exod. 40.35. Exod. 33.18. Ibid. v. 20.

Exod. 3. 13.

quàm Essentiam Dei, quam honoris causâ *GLORIAM* appellavit, quemadmodum similiter exposuimus illud, *Et dicent mihi, quod est Nomen ejus?* Quandoq; per *GLORIAM* intelligitur *Laus*, quâ homines & reliquæ creaturæ Deum afficiunt & celebrant, (*de verbo ad verbum*, Magnificatio omnium hominum &c.) Vera quippe ejus laus & celebratio (*Heb. magnificatio*) est Apprehensio magnitudinis ipsius. Quicumque ergo apprehendit Magnitudinem & Perfectio-

Quomodo Homo Deum magnificet.

Quomodo Inanimata Deum celebrent.

Lingua Hebræa etiam Intellectu carētib; attribuit sermonem.

Psal. 35. 10.

Jesa. 6. 3.

Jer. 13. 16.

Psal. 29. 9.

nem ejus, magnificat ipsum pro mensura apprehensionis suæ. Homo autem solus magnificat Ipsum sermone & verbis, quibus docere potest id, quod in Intellectu suo apprehendit, & aliis significare. Ea, quæ non habent Apprehensionem, ut silentia, (*h.e. Lapidēs, Metalla &c.*) illa magnificant Deum, dum per naturam suam docent de potentia & sapientia ejus, qui ipsis dedit existentiam; respectu nempe eorum, qui illa contemplantur & considerant, sive illi facultatem loquendi habeant, (*ut homines*), sive non habeant, (*ut sphaera & intelligentia separata*). Atque sic latè admodum hunc usum extendit Lingua Hebræa, & sermonem attribuit eis quoque, quæ non habent Apprehensionem, quasi illa Deum laudarent, & hoc vel illud dicerent, ut, *Omnia ossa mea dicent, Domine quis sicut tu?* Ubi ossibus attribuit, quasi ipsa hoc dicerent, quia sc. illorum natura & confideratio in homine istam fidem & vocem producit, & quia ex illis scitur hoc, (*Nullum esse Deo similem*): ac propterea hoc negotium vocatur *Gloria*, (*dum inanimata & sermone carentia faciunt, ut homines Deum glorificent*): ut, *Plena est omnis terra gloria ejus*, h.e. *Plena est omnis terra laude ejus*. Nil enim novi est, *Laudem vocari Gloriam*: ut, *Date Domino Deo vestro Gloriam*. Item, *Et in templo ejus omnes dicunt gloriam*. Et sic frequentissimè.

Tu ergo vide, ut hujus vocis homonymiam diligenter observes, & in unoquoque loco in vera ac genuina significatione accipias. Sic enim ex multis dubiis liberaberis.

CAP. LXV.

*In quo explicatur Homonymia verborū דִּבֶּר, אָמַר
Amar & Dibber, h.e. Dixit, vel Loquutus est:
& ostenditur, quòd de DEO usurpata, semper
significent Voluntatem & Bene-
placitum.*

POSTEA QUAM ad hunc gradum cognitionis veritatis per-
venisti, ut scias, Deum Benedictum existere, sed non per exi-
stentiam; esse Unum, sed non per Unitatem: non existimo opus es-
se, ut tibi explicetur, quâ ratione *Sermo* vel *Loquutio* à Deo remo-
veatur; inprimis cum unanimi consensu tota gens nostra affirmet,
Legem esse creatam, cujus assertionis nullus alius sensus est, quàm Ser-
monem, qui Deo attribuitur, esse creatum. Attribuitur autem Deo
ipsi Sermo, quem Moses audivit, quia Deus illum creavit & inno-
vavit, sicut creavit reliquas creaturas, de qua re plura dicentur, cum
agemus de Prophetia. Quòd itaque *Sermo* Deo attribuitur, id eo-
dem modo fit, quo ipsi attribuuntur aliæ proprietates, ab aliis ope-
ribus, quæ nostris similia sunt, desumptæ, & erudiuntur mentes no-
stræ, quòd scientiam aliquam Divinam Prophetæ assequuti sint &
apprehenderint, cum dicunt, quòd *Deus cum ipsis loquutus sit*, vel, *hoc
aut illud dixerit*; ut sciamus ea, quæ nobis ab illis communicantur,
non cerebri ipsorum esse figmenta & somnia, sed à Deo Opt. Max.
profecta, sicut explicabitur, & ex parte alibi jam explicatum est.

Hujus capituli scopus & intentio est docere, duo ista verba, *Dibber*
& *Amar*, h.e. *Dicere* & *Loqui*, homonymos dici.

Primo enim dicuntur de Sermone, qui Linguâ fit: ut, *Moses jedab-*
ber loquatur. Item, *Vajomer Et dixit Pharao*.

Deinde dicuntur de re aliqua concepta & formata in Intellectu,
neque Sermone externo prolata: ut *Veamarti Et dixi ego in corde meo*.
Item, *Vedibbarti Et dixi in corde meo*. Item, *Et cor tuum jedabber lo-*
quetur. Item, *Tibi amar dicit cor meum*. Item, *Vajomer Et dixit Esav*
in corde suo. Et sic frequentissimè.

Tertio dicuntur quoque de Voluntate: ut, *Vajomer Et dixit se per-*
cussurum Davidem; perinde enim est, ac si diceret, *Et voluit occide-*
re eum: vel *Cogitavit secum, se illum occisurum*. Item, *An ad occiden-*

Num. 14. 10. *dum me omer dicitis?* sensus enim est, *An vis me occidere?* Sic, *Vajomeru Quo sensu Deo attribuuntur.* Et dixerunt totus cœtus ad lapidandum eos, &c. Omne *Amar & Dibber,*

h. e. Omnis *Sermo & Loquutio,* quæ de Deo dicitur, est ex alterutra duarum posteriorum significationum, h. e. vel est cognomen Voluntas & Beneplaciti ipsius, vel est cognomen rei alicujus, quæ à Deo intelligitur. Quod dico, *esse cognomen rei alicujus, quæ à Deo intelligitur,* ita intelligo, significare rem aliquam, quam Deus Intellectui nostro infundit, sive jam illam nobis notam faciat per vocem aliquam creatam, sive per modum aliquem Prophetiæ: nequaquam autem quasi Deus Benedictus literis & voce uteretur, vel animam haberet, cui quædam possent imprimi, quæ in substantia ipsius sint adventitia & accidentaria. Ista etenim omnia ipsi attribuuntur, sicut reliqua nomina & attributa.

Quando significant Voluntatem & Beneplacitum Dei verba ista *Amar & Dibber,* h. e. Dicere & Loqui, cum itidem *דבריו* & per similitudinem ita dicuntur, ut in præcedentibus declaravimus. Quia etenim homines non assequuntur in principio cogitationis, quomodo res aliqua fieri possit per solam voluntatem, sed necesse est, ut qui aliquid vult fieri, id vel ipsemet faciat, vel aliis faciendum præcipiat: ideo adscribitur Deo, quod Jubeat rem aliquam esse, quam esse Vult, diciturq; quod Ipse Jusserit aliquid esse, & statim fuerit, per modum similitudinis ab operibus nostris, & quia hæ voces quoque Voluntatem significant, prout explicuimus. Sic quotiescunque in opere Creationis occurrit, *Et dixit,* idem valet quod *Voluit,* aut *Delectatus est,* id quod notissimum est, & alii quoque ante me jam monuerunt. Quod autem illa *Dicere* in opere Creationis intelligenda

Tò Dicere Dei, in Historia Creationis, intelligitur de Voluntate Dei.

Psal. 33. 6.
Ibid.

sint de *Voluntate,* non de *Sermone,* inde demonstratur; quia Sermo, quo aliquid præcipitur & mandatur, necessario dirigi debet ad Ens quodpiam, quod illud mandatum potest recipere. Tùm autem nulla Entia adhuc fuerunt: unde sequitur, illa de sola Voluntate esse intelligenda. Sic quod dicitur, *Verbo Domini cœli creati sunt,* id est cum eo, *Et spiritu oris ejus omnis exercitus eorū.* Quemadmodum enim *Os ejus,* & *Spiritus ejus* sunt metaphorica: ita quoq; *Sermo & Verbum ejus* sunt metaphorica, & sensus est, quod existant per ipsius Voluntatē & sententiā, id quod nullus Sapiētū nostrorū paullò celebriorū ignorat.

Jos. 24. 27.

Cæterum non necessarium esse arbitror, ut probem, duo hæc verba, *Amar & Dibber,* in Lingua Hebræa esse synonyma. Id enim vel ex unico hoc dicto, in quo conjunguntur, satis superq; liquet, *Ipsa audivit omnia imre dicta Domini, quæ dibber loquutus est.*

CAP. LXVI.

Quomodo Tabula Legis dicantur scriptæ Digito DEI, & Opus DEI.

LEGIMUS apud Mosen, *Et Tabula erant opus DEI*, Exod.32.16. *cujus di-*
 sti sensum esse existimo, quòd essentia ipsorum erat natura- Cur Tabula
 lis, non artificialis. Omnes enim res naturales vocantur *Opus DEI*: Legis vocentur
 ut, *Ipsi viderunt opus DOMINI*. Hinc postquam David mentio- Opus DEI?
 nem fecisset omnium ferè rerum naturalium, plantarum, anima- Psal.107.24.
 lium, ventorum, pluviarum, & aliarum similium, concludit tan- Psal.104.24.
 dem, *Quàm multa sunt opera tua, DOMINE?* Et ibidem paullo Ibid.v.16.
 antè longè excellentiùs, *Cedri Libanon quas plantavit*; de Gedris Ibid.v.16.
 Libani inquit, quòd à DEO plantatæ sint, propterea quòd
 essentia ipsarum erat naturalis, non artificialis. Quâ ratione intel- Cur Scriptura
 ligendum quoque illud, quod dicitur, *Et Scriptura, Scriptura DEI*. DEI?
 Item, *Et Scriptura DEI erat*: ubi apertè Scriptura illa Deo attri- Exod.32.16.
 buit, quemadmodum etiam in alio loco, ubi dicitur, *Scriptas digi-* Exod.31.18.
to DEI. Et *Digitus DEI* hîc non aliter sumitur quàm in illo, *Supra* Psal.8.4.
cælos, (qui sunt) *opus digitorum tuorum*. De his autem (Cælis) constat,
 quòd per τὸ *Dicere Dei* creati sint, sicut dicitur, *Verbo DOMINI* Psal.33.6.
cæli creati sunt. Quare ex istis apparet, Scripturam accommoda-
 re Verbum *Dicendi*, ad existentiam, productionem vel creationem
 rei alicujus: & essentiam, vel substantiam illius rei, de qua dicitur,
 quòd sit facta *per Verbum*, dici *Opus digiti*; ac proinde illud, *Scriptas*
digito DEI, idem esse quod *Verbo DEI*; & *Verbo DEI*, idem quod
Voluntate & Beneplacito DEI. Onkelos hîc à vera & genuina
 expositione recedit. De verbo ad verbum enim reddit, *Scriptas*
digito DEI, per *Digitum* intelligens aliquid externum relatum
 ad DEUM, & τὸ *Digito DEI* capiens sicut illa, *Mons DOMINI*,
Baculus DOMINI; pro Instrumento nempe aliquo creato, quo
 sculptæ fuerint Tabulæ *Voluntate DEI*. Quid autem ipsum ad
 hanc interpretationem permoverit, nescio. Sanè longè satius fuif-
 set, si dixisset, *Ubenemra dadonaj* Et *Verbo DOMINI*, sicut di-
 citur, *Verbo DOMINI cæli creati sunt*. Nam an' non æquè vel
 magis admiranda est censenda Scriptura litterarum in Tabu-
 lis, quàm existentia stellarum in firmamento? Quemadmo-
 dum ergo has non per instrumentum aliquod in cælo colloca-
 vit & existere fecit, sed per primam suam voluntatem: sic quoque
 Scri-

Scriptura illa scripta fuit per primam ipsius voluntatem, sine aliquo instrumento. Nōsti, quod in hunc sensum in *Mischna* legitur; *Decem res creatae sunt inter vespertas &c.* & ex eorum numero quoque est *Scriptura Tabularum*; ex quo colligimus, extra controversiam & in confesso apud omnes semper fuisse, *Scripturam Tabularum* esse sicut reliqua opera Creationis, quemadmodum in *Mischna* exposuimus.

Avoth cap. 5.
Scriptura Tabularum est ex operibus Creationis.

CAP. LXVII.

In quo explicatur verbum שבת Schabhat Cessavit, & נח Nuach Quievit, Requivit.

QUEMADMODUM verbum *Dicendi* in omnibus sex die-rum Creationis operibus translatum est ad Voluntatem Dei, dum dictum est, *Vajomer Et dixit*: sic usurpatum est verbum *Schabhat Quiescere, Cessare*, de die Sabbathi, quia in eo nihil creatum fuit, dictumque est, *Vajischboth Et quievit vel cessavit die septimo*. Nam, *Desistere à Loquendo*, etiam per verbum *Schabhat* exprimitur: ut, *Vajischbetu Et quieverunt, cessarunt tres viri illi respondere Jobo*. Item per verbum *Nuach Quiescere*. Nam quando dicitur, *Et loquuti sunt ad Nabal secundum omnia verba illa in nomine Davidis, vajanuchu & quieverunt*, ejus sensus meo iudicio est, *Substiterunt, Desisterunt, Nec loquuti sunt amplius, donec responsum audiverunt*. Nam nulla præcessit mentio Laboris aut Defatigationis, ac licet defatigati fuissent, alienum tamen fuisset hoc loco verbum *Nuach*: sed narratur, illos orationem suam verbis placidis & lenibus, sicut videre est, concepisse, & postea siluisse, h.e. nihil amplius dixisse vel fecisse, quod jure Nabalem ad tam durum & inhumanum responsum per-movere potuisset. Scopus autem narrationis illius est, extremam forditiem & turpitudinem illius hominis revelare. Arque juxta hanc significationem dictum quoque est, *Vaijanach Et requievit* (h.e. cessavit loqui) *die septimo*. Sapientes tamen nostri, ut & alii Interpretes, in significatione *Quiescendi* exposuerunt, illudque ad opera Dei retulerunt. Sic enim exponunt: *Et quiescere fecit Mundum suum*, vel, *Et quievit Mundus ejus in die septimo*, h.e. Et cessavit creatio, vel, *Cessare fecit creationem in die illo*. Posset etiam esse ex *Quiescentibus primâ radicali*, vel ex *Quiescentibus tertiâ*, & idem cum *חניח Hinniach*, vel *חנח Hinchah*, Reliquit die septimo omnia Entia in eo loco & statu, in quo tùm erant, & in quo nunc sunt, ut sensus sit; Unoquo-que

Genes. 1. 2.

Job. 32. 1.

1. Sam. 25. 9.

Exod. 20. 11.

que die è sex præcedentibus, innovata & creata esse quædam Entia hujus rerû Universitatis, quam oculis nostris conspiciamus: die verò septimo omnia relicta esse in hoc statu, quo nunc apparent. Neque huic expositioni obest, quòd forma vocis non sit ex forma *Quiescentium Pe* vel *Lamed*. Scimus enim, quanta anomalia & confusio sit in *Confusio verborum Anomalarum in Lingua Hebræa.* istis verbis, *Defectivis* in primis & *Quiescentibus*; ita ut propter rationem & analogiam Grammaticam sententia nostra, tanquam impertinens & absurda, non sit rejicienda. Cui accedit, quòd constet, nos hodie Linguae nostræ non usq; ad eò peritos esse, & modos ac rationes uniuscujusq; linguae esse varias & multiplices. Invenimus quippe hoc verbum in significatione *Ponendi, Collocandi*, quoque in forma *Quiescentium Ajin*, h.e. secundâ radicali: ut, *Et præparetur ve-hinnicha & collocetur ibi.* Zach. 5. 11. Item, *Et non permittebat aves cæli lanuach sedere super eos.* 2. Sam. 21. 10. Et hûc meo iudicio referendum est quoque illud, *Quia anuach sedebat in die angustia.* Habac. 3. 16.

Quod verò attinet verbum *Naphasch*, quod tanquam æquipollens Moses alibi adhibet, ubi ait, *Et in die septimo quievit vajinnaphasch,* illud formatum est à nomine *Nephesch* Anima, cujus Homonymiam jam exposuimus, & inter alia quoque Intentionem animi & Voluntatem significare diximus. Sensus itaque illius vocis erit, *Et perfecta, ad finem perducta, absoluta erat omnis ipsius voluntas, omne ipsius beneplacitum in die septimo.* Exod. 31. 17. par. 1. cap. 41.

C A P. L X I I X.

*In quo explicatur dictum illud Philosophorum;
Deum esse Intellectum, Intelligens, &
Intelligibile.*

NO S T I protritum illud Philosophorum de DEO Opt. Max. *Deus est Intellectus, Intelligens, & Intelligibile, & ista tria in ipso esse Unum, neq; multitudinem efficere.* In quem sensum nos quoque jam pridem in magno nostro Opere Talmudico scripsimus, principale Legis nostræ fundamentum, & primarium ejus articulum esse, quòd *Deus sit Unus, nihilq; sibi conjunctum habeat*, h.e. quòd nihil sit æternû præter Ipsum solû, ac propterea de Ipso dici, *Chaj Vivens, vel Vivus Dominus, non Che Vita Domini, (sicut dicitur, Che Pharao Genes. 42. 15. Vita, h.e. per vitam Pharaonis):* quia Vita ipsius non est aliquid præter ipsius Essentiam, sicut explicuimus in Remotione Attributorum. Hoc autem Axioma ejusque sensum difficulter intelliget, qui

Q

nunquam legit libros, qui compositi sunt de Intellectu, & qui ejus naturam essentiamque non intelligit, sed eandem ejus rationem esse opinatur, quæ est rerum sensibilium, ut v. g. Albedinis aut Nigredinis. Nam istiusmodi homines existimabant, perinde esse quod dicimus, Deum esse Intellectum, Intelligens, & Intelligibile, ac si quis diceret, Albedinem, Album vel Dealbatum, & Dealbans esse unum & idem; ac multi inepti & stolidi hoc vel similibus exemplis conabuntur nostram sententiam refellere & refutare: aliis, qui aliàs sibi videntur sapientes, veritatis hujus assertio & notitia nimis difficilis videbitur & mentium nostrarum caprum longè exsuperare.

Verùm res ista manifesta est & demonstrativa, prout eam Philosophi Divini declararunt, quorum rationes & probationes tibi nunc proponam.

Scias igitur, Hominem, antequam rem aliquam intelligit, esse *Intelligentem*, vel *Intelligere potentia*: quando verò rem aliquam intelligit, ut e. g. formã hujus vel illius arboris, quæ ipsi ostenditur, illamque à materia ejus abstrahit, atque ita abstractam illam formam in mente sua concipit & sibi (quod est opus Intellectus) imaginatur, tum dicitur *Intelligens actu*, vel *Intelligere actu*: & sic Intellectus ille ipse in actu, est ipsa Forma arboris à materia abstracta, quæ est in intellectu ipse. Nam Intellectus nihil aliud est quàm Res intellecta. Quare hoc pacto expositum tibi est, Rem intellectam esse Formam arboris abstractam, & eandem esse Intellectum existentem in actu, neque duas res esse, Intellectum, & Formam arboris intellectam. Nam Intellectus, qui est in actu, & Intellectum, non sunt diversa. Res verò illa, per quam intellecta est forma arboris & à materia abstracta, nempe *Intelligens*, sine dubio nihil est aliud, quàm Intellectus in actu existens. Operatio enim Intellectus est ejusdem essentia, & Intellectus in actu non est diversum quid ab Operatione ipse. Nam veritas & ipsa quidditas Intellectus est ejus Apprehensio: proinde non est Intellectus in actu res alia, quàm Apprehensio, nec Apprehensio aliud quid, quàm Intellectus: sed corpus, h. e. substantia & veritas Intellectus est Apprehensio, & quodcumque ponitur Intellectus existens in actu, nihil aliud est quàm Apprehensio ejus rei, quæ intelligitur, quod manifestum est illis, qui se in hujusmodi exemplis exercuerunt. Quocirca explicatum tibi est & hoc, quòd Veritas & Essentia Intellectus sit ipsa Actio & Operatio illius, Apprehensio sc.; & per consequens, quòd illud, cujus vi & virtute forma arboris à materia fuit abstracta & ap-
prehen-

prehensa, Intellectus putà, ipsum quoq; sit Intelligens. Intellectus enim ille in essentia sua est id, quod formā abstraxit & apprehendit, & hoc ipsum est ejus Operatio, propter quam dictum est de eo, quòd sit Intelligens, & Operatio ejus est ejusdem Essentia: istud autem, quod positum est tanquam Intellectus in actu, nihil aliud habet, quàm formam illius arboris. Sic itaque declaratum est, quando Intellectus existit in actu, Intellectum esse ipsam Rem intellectam: & Operationē intellectus, quę nihil aliud est quàm $\tau\delta$ Intelligens, ejusdem esse essentiam. Ex quibus proinde rectè concludimus, Intellectum, Intelligens & Rem intellectam perpetuò esse unū in omni eo, quod in actu intelligitur. Quādo verò relinquitur in potētia, tūm sunt necessariò duo, Intellectus in potentia & Intelligibile in potentia, ut cūm dicitur v. g. Intellectus iste materialis, qui est in Rubene, est Intellectus in potentia, & ista arbor est intellecta in potentia, hic sine dubio ista sunt duę res diversę & distinctę. Quando verò egreditur in actū utraq; hæc potētia, & forma arboris actu ipso intelligitur, tūm Forma illa intellecta est ipse Intellectus, & per eundē Intellectū, qui est Intellectus in actu, forma illa abstracta est & intellecta. Nam quicquid habet actū existentem, id actu existit. Quocirca omnis Intellectus in potētia & Intellectū vel Intelligibile in potētia, sunt duę res diversę: & quicquid est in potentia, nō potest esse sine subjecto sustinente potentiam illam; unde proinde exsurgunt tres diversę res, id quod in Homini exemplo videre est. Est enim Homo tanquam subjectū potentię, qui est $\tau\delta$ Intelligens in potentia, & Potentia illa, quę est Intellectus in potentia, & Res, quę intelligenda est, Intellectum nempe in potentia: quasi in præsentī nostro exemplo diceret, Homo, & Intellectus materialis & Forma arboris, & hæc tria sunt inter se distincta: cūm verò Intellectus de potentia exit in actū, tūm tria illa fiunt unum, neq; unquam invenies, quòd Intellectus & Intellectum sint distincta, nisi quando accipiuntur in potentia.

Quia ergo certò constat, quòd Deus Benedictus sit Intellectus in actu perpetuo, sine ulla potentia, (sicut jam declaratū est, & ulterius adhuc declarabitur) ita ut quandoque apprehendat, quandoq; verò non apprehendat, sequitur necessariò, Ipsum & Rem, quę ab ipso apprehenditur, esse unum idemq; , Essentiam nempe ejus, & Actum Apprehensionis, à quo dicitur Intelligens, esse ipsam substantiam Intellectus, qui est ejus essentia. Quod cum ita sit, perpetuò erit Deus Intellectus, Intelligens & Intellectum.

Sic itaque hæctenus explicatum est, quòd Intellectus, Intelligens

Intellectū, Intelligens, & Intelligibile, unū sunt in omni eo, quod actu intelligitur.

& Intellectum, unum sint numero, non solum in Deo, verum in omni Intellectu, atque adeo in nobis quoque, quando Intellectus est in actu. Nos autem quod attinet, egredimur de potentia in actum successivè, & Intellectus abstractus, h. e. Intellectus agens non nunquam impeditur in operatione sua, non quidem à se-ipso, verum ab extrinseco quodam impedimento. Sed hujus rei declaratio non est nostri propositi. Scopus & intentio nostra est, docere, Deum esse Intellectum in actu perpetuo, ac neque ab ipso, neque extrinsecus, ullum ei impedimentum in Apprehensione obvenire posse; ideoq; illum semper esse Intellectum, Intelligens & Rem intellectam, secundum quod se res habet in omni Intellectu in actu, quod multoties jam in hoc capite inculcavimus, eò quod mentes hominum nihil minus, quàm hoc ipsum, credere & sibi imaginari possunt. Ac ut concludam, non existimo, dubium tibi moturam conceptionem intellectualem in imaginatione, & exempla rerum sensilium in potentia vel facultate imaginativa; quia non conscriptus est hic liber, nisi pro iis, qui in Philosophia probè sunt exercitati, eaque, quæ hactenus de Anima & ejus facultatibus dicta sunt, intelligunt.

CAP. LXIX.

*Quòd Philosophi Deum Causam primam;
alii autem hoc nomen vitantes, Efficientem,
Ipsam appellarint, & demonstratur, nullam
inter has duas appellationes esse
differentiam.*

Loquētes, Hebr. **P**HILOSOPHI, prout nōsti, vocant Deum Opt. Max., Causam primam, à quā appellatione celebres & famosi Scriptores è Loquentium secta valdè abhorruerunt, eumque Agens vel Efficientem vocitare maluerunt, existimantes, magnam inter Causam & Agens vel Efficiens esse differentiam. Dixerunt enim; Si dicamus Causam, sequetur necessariò, esse aliquod ipsius causatum & effectum, atque ita Mundum esse æternum, & à Deo necessariò creatum. Si verò dicamus, Efficiens vel Agens, non statim sequitur necessaria alicujus operis vel effecti existentia: quia Efficiens potest esse ante opus & effectum suum, immò non potest cogitari efficiens, nisi cogitetur præcedere opus & effectum suum.

Me-
dabberim, certa
quadam sine du-
bio fuit secta
Philosophorū a-
pud Arabes: nā
crebra eorū men-
tio fit etiam apud
Averrhoen in
disput. Metaph.
Unde cum illic
hoc nomine vo-
citantur, volui-

Sed

Sed hæc sunt verba eorum, qui nesciunt distinguere inter illud, quod est Potentiâ, & quod est Actu. Proinde scias, nullam esse differentiam in hoc negotio, sive dicas *Causa*, sive *Efficiens*. Quando enim accipis *Causam* in potentia, erit & ipsa tempore prior suo caussato: quando verò causa est in actu, necessariò quoque caussatum actu existit per existentiam caussæ. Sic, quando *Efficiens* sumis pro *Efficiente* in actu, necessariò quoque sequetur existentia effecti ipsius. Ita Architectus, antequam domû ædificat, non est Architectus actu, sed potentia; cum verò domum ædificavit, fit Architectus ipso actu. Sic Materia domus illius, antequam domus ædificata fuit, erat domus in potentia, exstructâ autem ex ea domo, est domus in actu, & necessariò sequitur existentia rei ædificatæ. Quocirca nihil lucrabimur, etiamsi *Efficientis* nomen *Causæ* appellationi præferamus: ideoque in hoc capite ostendere volui, quòd paria sint duo hæc nomina, & quòd eadem ratione *Causam* aliquid vocare possimus, licet nullum ipsius caussatum existat, quâ aliquid vocamus *Efficiens*, quod à nullo impediri & prohiberi potest, cum vult agere, licet nullum ipsius effectum existat.

Quòd verò Philosophi Deum *Causam* potiùs quàm *Efficientem* appellârint, non ideo fecerunt, ut sic receptam apud ipsos opinionem de Æternitate Mundi probarent, sed alias ob causas, quas paucis tibi enarrabo.

Explicatum tibi est in Physica scientia, quatuor esse causas omnium earum rerum, quæ à causa aliqua proficiscuntur, *Materiam* sc., *Formam*, *Efficientem*, & *Finem*, & harum alias esse *Propinquas*, alias *Remotas*, universas tamen & singulas vocari causas. Ex illorum autem (*Philosophorum* sc.) opinionibus & sententiis est & hæc, (cui ego non contradico), Deum esse *Causam* *Efficientem*, *Formam* & *Finem*: & hujus rei gratiâ Deum vocârunt *Causam*, quòd tres illas causas complectatur; quòd sit Mundi *Efficiens*, *Forma* & *Finis*. Proinde in præsentî capite & istud tibi explicabo, quâ ratione rectè dicatur de Deo, quòd sit Mundi *Efficiens*, *Forma* & *Finis*. Non est autem, quòd te hîc multùm crucies de Æternitate Mundi, an ea vera sit nec ne? nam de hac quæstione alibi agemus. Nostra intentio hîc est, docere, Deum esse *Causam* *efficientem* singularum rerum in hoc Mundo existentium, prout est Creator totius Mundi in universo.

Dico igitur, quòd singularum illarum quatuor caussarum, prout in Physicis quoque traditur, aliæ adhuc semper priores & superiores quærendæ & investigandæ sint caussæ, & quòd in omni eo, quod

mus & nos illud retinere. Passim in hoc libro ab Authore allegantur & refutantur.

Cur Loquentes DEUM maluerint Agentem, vel Efficientem, quàm Causam appellare?

Cur Philosophi DEUM Causam potiùs, quàm Efficientem appellârint?

Quomodo investiganda sit semper causa prima.

generatur, quatuor illæ causæ propinquæ inveniuntur, harû deinde aliarum, istarum iterum aliarum, donec ad causas primas perveniatur. Sic, si sumamus Effectum aliquod huiusmodi, ejus investiganda primum causa efficiens proxima: hujus efficientis iterum alia, & sic consequenter, donec ad primû Movers pervenimus, quod reverà est Efficiens omnium illarum causarum mediarû. Nam si verbi gratiâ *α* Aleph moveretur à Beth, Beth à Gimel, Gimel à Daleth, Daleth ab He, (quâ ratione in infinitum procedi possit) &c. sine dubio He moveret quatuor præcedentes literas omnes, Aleph, Beth, Gimel, Daleth, & in veritate de Motu Aleph diceretur, quod He ipse sit Efficiens. Et hoc pacto Creatori tribuuntur omnia opera in rerum natura, omnium ipse Causa est remota & ultima, quæcunq; demû est Causis Proximis illa effecerit. Sic cum examinabimus Formas naturales, quæ generantur & corrumpuntur, inveniemus, in illis necessariò præcedere Formam aliquam priorem, quæ disponat Materiam ad hanc Formam recipiendam, atque istâ Formâ aliam adhuc priorem esse, & sic consequenter, donec pervenimus ad Formam ultimam, per quam Formæ mediæ existunt, quæ sunt causa Formæ illius propinquæ. Forma autem illa ultima cujuslibet rei, est Deus Benedictus. Dum verò dicimus, *Deum esse Formam ultimam totius Mundi*, non debes existimare, nos hoc intelligere de Forma illa, de qua ait *Aristoteles in Metaphisicis*, quod non sit generabilis, nec corruptibilis: quia Forma illa, cujus ibi facit mentionem, est Naturalis, non Intelligentia abstracta: neq; enim volumus, Deum ita esse Formam Mundi ultimam, prout Forma materialis est Forma materiæ; Formam nempe corporis alicujus. Nequaquam. Sed mens nostra est, quemadmodum omnis res, quæ formam habet, id utiq; est, quod est per formam suam, & eâ per eunte, rei quoque essentia perit & interit: ita quoque Creatorem se habere ad omnia principia Entium remota. Nam per ejus Existentiâ omnia existunt, & ipse quoq; continuat ac conservat statum ipsorum per rem quandam, quæ vocatur *Influentia*, sicut in aliquot hujus libri capitibus explicabimus. Et si fieri posset, ut Creator non existeret, vel in nihilum redigeretur, perirent quoq; omnia Entia, & aboleretur vel interiret quidditas causarum ab ipso remotarum, & causarum sive effectorum ultimarum, ac quicquid inter hæc intermedium existit. Quod cum ita sit, rectè proinde dicimus, sicuti per formam suam res est id, quod est, & per eandem veritas & quidditas illius conservatur ac confirmatur: ita quoque Deum se habere ad hunc Mundum, & eatenus illum esse *Formam ultimam & Formam*

DEUS est Mundi
di Forma ultimi-
ma.

Formarū, quatenus in Ipso & per Ipsum omnis forma in hoc Mundo ultimò existit & confirmatur, quemadmodum res formam habentes per formas suas confirmantur & conservantur. ^{hac de causa} *hac de causa* vocatur in Lingua nostra *Vita seculorum*, h.e. *Vita Mundi*, sicut alibi declarabitur.

DEUS cur Vita
Mundi?
part. I. cap. 72.

Eadem est ratio Finiū, sive *Caussarū Finalium*. Quòd si enim objecti alicujus Finem habes proximū, quærendus tibi finis hujus finis alius, & sic consequenter. E. G. Si dicas, Solii Materiam esse lignum, Efficientem fabrum, Formam quadratam, Finem, ut sèssioni inserviat, hìc jam ulterius tibi progrediendum est, & quærendum, quis sit Finis Sèssionis in solio? Ad quod si tibi respondeatur, ut in illo sedens in altiori & eminentiori loco sit constitutus; porrò quæres, ad quid, vel in quem finem in sublimem ejusmodi locum collocetur? Si dicatur, propter magnificentiam & auctoritatem; porrò instabis, cui bono inservit hæc magnificentia? Si respondeatur, ut homines eum timeant & revereantur; ulterius perges, in quem finem sit metuendus & timendus? Si dicatur tibi, ideò, ut homines mandata illius observent; adhuc urgebis & dices, quis finis observationis mandatorum ejus? Si respondeatur, ut conservent & securos præstent homines ab injuriis; porrò quæres, quis hujus rei sit finis? Ad quod tibi respondebitur, ut ordo & societas hominū conservetur. Atq; ita inquirendum est in omnibus Finibus, donec tandem ad Ultimum perveniamus, qui erit vel Voluntas Creatoris, juxta quorundā sententiam, ut hùc tandem redeat responsio; Sic voluit Deus Benedictus: vel erit Decretum Sapientiæ ipsius, juxta sententiam aliorum, ut ultima sit responsio; Sic fuit Decretum Sapientiæ Dei. Hoc ergo pacto ordo & dispositio cujuslibet finis deveniet tandem ad Voluntatem vel Sapientiam Dei, quæ nihil aliud sunt ex nostra sententia, quàm ipse Effentia, non autem aliquid aliud præter eam. Quocirca rectè concludimus hinc, cujuslibet rei Finem ultimum esse Deum Benedictum, & per consequens quoque omnium in universum rerum hunc esse finem, ut, quoad fieri potest, similes ipsi in perfectione evadant. Hæc enim est ipsius Voluntas, quæ nihil aliud est quàm ipsius Effentia, & hoc respectu de Deo dicitur, quòd sit *Finis finium*.

DEUS omnium
verum Finis est
ultimus.

Sic itaque tibi exposui, quomodo de Deo dicatur, quòd sit Efficiens, Forma & Finis omnium rerum, cujus rei gratiā illum Philosophi vocarunt *Caussam*, non verò solùm *Efficientem*.

Porrò autem scias, quosdam speculationis Magistros è *Loquentium* sectâ

sectâ eò usque dementiæ & insanici pervenisse, ut ausi fuerint asseverare, Et si fieri posset, ut Deus non existeret, tamen propterea non sequitur, illa, cumque desitura & in nihilum redactum iri, quæ existere fecit & creavit, Mundus nempe iste; quòd se non sequatur, ut destructo Efficiente destruat quoque Effectum, postquam jam productum est.

Quomodo destructo Efficiente destruat quoque Effectum.

Ad quod respondeo, verum esse quod dicunt, si aliquid solùm sit Efficiens, & Effectum non opus eo habeat ad sui Esse conservacionem: sic enim non destruitur horreum, licet moriatur faber vel architectus illius, quia nimirum illud non conservabat. Verùm quia Deus quoque est forma Mundi, sicut explicuimus, & ipse Mundum in suo esse conservat & còtinuat, falsum est, pereunte causâ conservante, remanere posse id, quod ab illa conservatur; quia nullam habet firmitatem & subsistentiam, nisi quam ab illa accipit. Ex quo vides, in quanto errore versentur ii, qui dicunt, Deum esse tantum Efficientem, non etiam Formam & Finem.

CAP. LXX.

In quo explicatur verbum רכב Rachabh Equitare vel Vehi, &c.

VERBUM hoc *Rachabh* homonymum est. *Primò* enim significat Equitare, vel Vehi à bestia aliqua, ut moris est: ut, *Ipse autem rochebh equitabat super asinam suam.*

Deinde transfertur ad significandum Dominium in rem aliquam: quia nempe equitans dominatur curru suo. Sic dicitur, *Jarkibhehu Equitare faciet eum super excelsa terræ.* Item, *Vehirkabhticha Et equitare faciam te super excelsa terræ, h.e. Dominabimini super excelsa terræ.* Sic, *Arkibh Equitare faciam Ephrajim, h.e. Dominari faciam eum.* Et hoc sensu dictum est de Deo, *Rochebh Equitans cælum in auxilium tui, h.e. Qui dominatur super cælos in auxilium tui.* Et alibi, *Lerochebh Ei, qui equitat super ערבות Arabhoth, h.e. qui dominatur super Arabhoth, sphæram nempe supremam, quæ reliquas omnes circumdat.* Apud Rabbinos etenim nostros passim inculcatur, septem esse expansiones sive orbis, & supremam inter illas, quæ reliquas circumagat, esse *Arabhoth.* Ubi non est quòd mireris, quòd septem tantum numerent expansiones, cum plures esse constet; nam nunquã numeratur tanquam unus tantum globus, etsi plures in eo sint sphære, sicut notum est iis, qui in his rebus operam navarunt, & ego

ego alibi ulterius declarabo. Nihil aliud hinc volumus, quam de-
 monstrare, Rabbinos nostros perpetuo docere, Araboth esse sphæ-
 ram omnium supremam, & de illa quoque intelligendum esse, quod
 dicitur, *Equitans schamajim cælum in auxilium tui.* Sic enim legimus
 in *Massechet Chagigah*: Araboth, *Excelsus habitat super eo, sicut dicitur*; part. 2. cap. 24.
 Exaltate eum, qui equitat *baarabhoth.* Unde verò scimus, quòd Cælum
 sic appellatur? Inde, quòd hinc scriptum est, *Qui equitat baarabhoth, & il-*
 lic, *Qui equitat bischme super cælos.* Ex quibus omnibus liquet, in-
 telligi sphæram unam, quæ reliquas circumagit. Observa autem,
 quòd dicant: *Habitat super eo,* non verò, *In eo.* Nam si dixissent, *In eo,*
 videri potuisset, ac si Deo locum aliquem assignarent, vel Ipsum,
 Virtutem aut Potentiam cæli statuerent, quemadmodum *Tzabei,*
 Deum Spiritum sphærae, h. e. Animam cæli esse existimârunt. Dum
 verò dixerunt, *Habitat super eo,* significârunt, Deum Benedictum à
 cælo separatum, neq; aliquam ipsi inhærentem esse virtutem. Por-
 rò autem docent, de Deo dici, *Qui equitat cælos,* propter admirandam
 hanc similitudinem; quia Equitans honoratior est & præstantior,
 quàm id, quod equitatur, (quamvis improprie hoc dicatur, & non
 pro dignitate rei sufficienter; nam Equitans non est ejusdem speciei
 cum eo, quod equitatur, ac proinde non possunt inter se comparari),
 & Equitans movet & ducit bestiam, prout & quòcunque ipsi libue-
 rit, illâque, tanquam instrumento aliquo, pro suo beneplacito uti-
 tur, & omninò nihil commune habet cum ea, neque inhæret ei, sed
 est extra eam & separatus ab ea. Sic enim Deus quoque (cujus No-
 men glorificetur) movet sphæram supremam, per cuius motum mo-
 ventur omnia, quæ in ea sunt: Ipse autem est ab ea separatus, neque
 virtus aliqua illi inhærens. Et in *Bereschit rabba* in explicatione di-
 cti illius, *Habitaculum Deus æternus,* scribunt; *Ipsè est habitaculum Mun-*
di; non verò Mundus habitaculum ipsius. Et mox adjungunt, *Equus est*
accessorium vel adjunctum equitantis; non verò equitans accessorium equi.
Hoc est quod scriptum habetur, Quia equitabis super equos tuos. Atque
 hæc sunt verba Rabbiorum nostrorum, in quibus animadvertet,
 quomodo exposuerint, quòd Deus cum sphæra suprema conjunga-
 tur & comparetur; tanquam sc. cum instrumento suo, quo hanc re-
 rum Universitatem gubernat. Quando enim legis apud Sapientes
 nostros, quòd in Cælo hoc vel illo sint talia & talia; in Cælo alio
 alia: non ita intelligendum est, ac si in cælis alia corpora essent præ-
 ter cælos; sed sensus est, quòd virtutes, quæ rem aliquam generant,
 eamque in dispositione sua conservant, ab illis Cælis proveniant.

*Araboth est sphæra
suprema.*

Deut. 33. 26.

Psal. 68. 5.

Psal. 68. 34.

*Tzabai, Tzabai
mentio fit apud
Averrhoem in
Disp. Metaphys.
pag. 351. editionis
Veneta in 8.*

*Quare Deus di-
catur Equitare
Cælos?*

Deut. 33. 27.

Habac. 3. 8.

Cujus rei demonstratio & probatio vel ex eo peti potest, quod iterum Rabbini nostri dicunt: In Arabhoth (h.e. in Sphæra suprema) esse *Justitiam, Judicium, Thesuros vitæ, Pacem, Thesuros benedictionis, Animas justorum, Animas item & Spiritus creandos, ac tandem Rorem illum divinum, quo Deus vivificaturus est mortuos.* Constat etenim, quod nullum ex istis enumeratis membris corpus sit in loco aliquo existens; nam per *Rorem* hic non intelligitur ros naturalis & propriè sic dictus. Observa autem, hic de istis rebus dici, quod sint *in eo* (cælo supremo), non verò *super illo*, ad indicandum, quod ea, quæ in Mundo sunt, existentiam habeant à Virtutibus provenientibus è sphæra suprema, quas ei Deus quasi implantavit, quarumque principium illam esse voluit, inter quas (*virtutes*) rectissimè ac verissimè numerantur quoque *Thesauri vitæ.* Vita enim omnium animantium utiq; est à Vita illa, ut post-hæc sum explicaturus. Deinde recensent quoque, quod itidem non negligendum, *Animas justorum, animas item & Spiritus creandos;* est enim hoc longè præstantissimum & excellentissimum illi, qui rem rectè intelligit. Nam Animæ illæ, quæ post mortem sunt superstites, non sunt Anima illa, quæ procreatur in homine tempore generationis. Anima quippe illa, quæ procreatur tempore generationis, est potentia solùm & dispositio, sed res illa, quæ separatur post mortem, est res in actu. Præterea, *Anima* quæ generatur, non est idem quod *Spiritus* qui generatur: ideò enim numerant inter ea quæ generantur, *Animas & Spiritus;* sed separata à corpore (*anima sc. & spiritus*) sunt unum & idem. Verùm alibi jam Homonymiam vocis *Ruach Spiritus,* exposuimus, idque tum in hoc libro, tum in *libro Scientiæ,* (est Tractatus in libro *Jad*). Ex his vides, quomodo ea, in quibus præstantissimi inter Philosophos laborarunt, in *Medraschoth* hinc inde sint dispersa, & quidem ita, ut, si vir aliquis sapiens ea intueatur ac consideret, non credat, illa esse vera ab initio speculationis; sed potiùs ea irrideat, quia secundùm sensum ipsorum litteralem procul à veritate remota esse videntur. Cujus rei causa est, quod ænigmaticè & per parabolas de iis loquuti sint, ut illa hoc pacto ab intelligentia vulgi removerent. Sed revertor ad id, quod aggressus sum explicare, & dico, Sapientes nostros, ut his suis verbis fidem conciliarent, rationibus è Scriptura depromptis demonstrasse, res illas enumeratas & recensitas esse in *Arabhoth,* h.e. in Sphæra suprema. De *Justitia & Judicio,* quæ primo loco recensentur, probant ex eo, quod scriptum est, *Justitia & judicium habitaculum solii tui.* Sic quoq; adducunt probationes de cæteris, quæ

Anima, quæ post mortem superstes manet, est alia, quàm ea, quæ procreatur in homine tempore generationis.

part. I. c. 40.

Psal. 89. 15.

quæ enumerârunt, quia scilicet illa Deo attribuuntur, & apud ipsum esse dicuntur. In Capitulis sive Apophthegmatis R. Eliefaris legimus: *Septem expansiones creavit Deus Sanctus & Benedictus, & ex illis omnibus non elegit Solum gloriae regni sui, nisi in Arabhoth, sicut dicitur, Exaltate eum, qui equitat Arabhoth.* Hæc ille.

Psal. 68. 5.

Porro scias, quod in genere Jumenta, quæ equitantur, vocentur מרכבה Mercavah (q. d. Vehiculum), cuius rei exempla passim occurrunt: ut, *Et ligavit Joseph merkabhtho.* Item, Bemerkabhah *In merkabhah secundani.* Item, Merkabhtho Pharaonis. Deinde, quod multæ bestię conjunctim ita appellentur, sicut ex illo loco probari potest, ubi dicitur, *Ceterum ascendebat & egrediebatur merkabhah ex Aegypto cum sexcentis argenteis, equus verò cum centum & quinquaginta.* Et hinc evincitur etiam, quod in specie dicatur de quatuor equis. Sic ajo, ideò, quia dicitur, *quod solum gloriae portabant quatuor animalia*, à Sapienibus nostris illud vocari *Merkabhah*, propter similitudinem cum *Merkabhah*, quæ constat è quatuor individuis, sive bestiis. Atque hæc de *Merkabhah* in hoc capite sufficiant, de quo alibi adhuc plures admonitiones & doctrinas producemus. Hujus capituli (cui mox finis imponendus) scopus erat demonstrare, illius loci, *Qui equitat cælum*, sensum esse; *Qui circumagit & Deut. 33. 26.* potentiâ ac voluntate suâ movet sphaeram, quæ reliquas ambitu suo circumdat & comprehendit; & illius, quod in fine versus dicitur, *Et altitudine suâ cælos*; *Qui altitudine & potentiâ suâ (quam nempe τῷ Arabhoth sive Cælo supremo indidit) circumagit cælos, (h. e. sphaeras reliquas.)* Ubi observa, quod Motum vel motionem τῷ Arabhoth (quâ sc. Deus supremam sphaeram movet) exprimat per verbum *Rachabh*: reliquorum verò motum, qui fit vi & virtute ipsius *Arabhoth* sive Sphaeræ supremæ, voce *Gaavah*, h. e. Altitudinis vel Potentiæ. Nam, cum Sphaera suprema moveretur motu diurno, moventur simul cum ea reliquæ sphaeræ omnes, tanquam Partes in Toto. Et hæc est magna & valida illa potentia, quæ movet Totum, ideoque vocavit eam *Gaavah*, Altitudinem, Excellentiam, Fortitudinem. Atque hujus rationis probè esto memor, propter ea, quæ tibi adhuc sum dicturus. Est enim Motio vel circumactio cæli, principalis & maxima probatio, per quam Existentia Dei probatur, prout ejus rei demonstrationem adducam.

Multa mysteria de rebus Divinis periisse inter Judeos, & alia.

*Multa mysteria
Divina perierunt
inter Judeos.*

SCITO, multas egregias scientias, quæ in Gente nostra olim fuerunt de Veritate istarum rerum, partim Longitudine Temporis, partim infidelium & stultorum populorum in nos dominatione, partim etiam quod non cuivis concessa erant, (sicut exposuimus) periisse & in oblivionem devenisse, (nihil enim permissum erat, nisi ea, quæ in Libros sacros digesta & relata erant.) Nam nôsti, Talmud ipsum inter nos receptum, olim non fuisse in certum librum digestum, propter rationem illam, quæ tùm passim obtinebat in Gente nostra; *Verba, quæ dixi tibi ore, non licet tibi scripto divulgare.*

*Cur prohibitum
fuerit, mysteria
Divina scripto
consignare?*

Atque hæc fuit summa Sapiencia circa Legem nostram, quâ fugiebantur & vitabantur illa, in quæ sequentibus temporibus incidit; Varietates nempe, & perplexitates sententiarum ac opinionum, Dubia item, quæ oriri solent ex sermone scripto, & in librum relato, quibus accedunt Errores, qui à scriptoribus & librariis facillimè committuntur, ex quibus postea oriuntur inter homines dissensiones, controversiæ, schismata, & sectæ, in negotiis & commerciis magna confusio. Sed tùm negotium omne erat penes Syne-drium magnum, sicut exposuimus in Commentariis nostris Talmudicis, & sicut de eo Lex ipsa testatur. Quod si ergo circa Legem oralem cautum est, ne illa publicè in Libro conscripta omnibus proffaret, ne fortè corrumpetur aut depravaretur: quantò magis debuit hoc fieri circa Arcana ista Legis, & caveri, ne divulgentur publicè, & ita margaritæ porcis objicerentur? Ideò tradebantur illa tantùm quibusdam singularibus, & ab his iterum aliis eximiis & extraordinariis à Deo donis instructis Viris, sicut declaravi tibi in eo, quod Rabbini nostri dicunt, *Non tradunt arcana Legis, nisi consiliario, sapienti &c.*

Atque hæc vera caussa est, propter quam solida illa fundamenta, eximiiq; Relligionis nostræ articuli, inter nos perierunt, & non nisi pauca admodum doctrinæ illius veteris vestigia & indicia comparent, quæ in *Talmud* & *Medraschoth* sparsim hinc inde extant, quæ tamen ipsa sunt velut grana cordis parva, (h.e. *nuclei parvi*), magnis cincta corticibus: ita ut omnes ferè homines, in corticibus il-

lis enucleandis laborantes, existiment, nullum prorsus illis inesse cor, (h.e. *sana doctrina nucleum vel medullam*).

Illam autem pauca, quæ de Unitate Dei, & aliis rebus ad hoc negotium spectantibus apud quosdam ex Gaonæis & Karræis invenies, ea acceperunt illi à *Loquentibus Ismaëlitarum*, & sunt pauca admodum respectu eorum, quæ Ismaëlitæ ipsi hac de re scripserunt. Ismaëlitæ autem principium suum in hac via, sive in hoc negotio, ducunt à Secta quadam inter ipsos exortâ, cujus nomen est *מעטות* h.e. *Separati*. Et ab his acceperunt socii nostri, quæ hac de re habuerunt, horumque ductum & vestigia sunt sequuti. Post hoc tempus orta est inter Ismaëlitæ Secta alia, quæ in lingua ipsorum vocatur *אשורית* *Assaria*, & cum illa aliæ quoque opiniones & sententiæ, de quibus nihil apud Scriptores nostros reperimus; non quòd prior sententiam posteriori prætulerint, sed quia ita contigit, ut prior sententiam jam amplexi fuerint, & pro certa ac demonstrativa acceptârint. Hispani verò *Andelofeni* de Gente nostra omnes, amplexi & sequuti sunt Philosophorum sententias, in quibus fundamenta Legis nostræ non destruunt, neque eos vel in unico verbulo *Loquentes* sequi deprehendes. Hinc è paucis illis, quæ à recentioribus ipsorum scriptoribus habemus, ipsos in multis ad nostram sententiam accedere & inclinare videmus. Scias autem, quòd omnia illa, quæ de his rebus differuerunt & scripserunt Ismaëlitæ, tam illi, qui sunt de Secta *Muatzali*, quàm illi, qui sunt de Secta *Assaria*, quòd inquam illa omnia sint superstructa placitis & principiis, desumptis ex libris Græcorum & Aramæorum, qui in hoc incubuerunt, ut à Philosophis dissentirent, illorumque dogmata destruerent & refutarent. Causa autem hujus rei hæc est. Cùm Christianorum natio sub imperio suo complexa est Gentes illas (*Aramæos & Græcos*), & Christiani dogmata multa (*Philosophorum placitis contraria*) defenderent: inter illas autem Gentes, Philosophorum sententiæ valde communes & vulgares essent, (ab illis enim prognata est Philosophia), Regesque Legi illi (*Christianorum*) faventes ex illis exsurrexissent; tùm Sapientes Græci & Aramæi temporum illorum videntes, quòd Philosophorum opiniones & sententiæ tam manifestè & clarè illa argumenta (*Christianorum sc.*) refutarent, excogitârunt *Sapientiam* illam *Verborum*, (Hebr. *Devarim*, unde *Medabberim* Loquentes dicti) principiaque ejusmodi exstruxerunt, quæ tùm ad fidem ipsorum confirmandam, tùm ad Philosophorum opiniones contrarias refellendas conducebant.

Secta מעטות
h.e. *Separatorum*
apud *Arabes*.
Mentio ejus apud *Averrh.*
in *disput. Metaph.* pag. 160.
edit. Ven. in 8.

Secta Assaria
mentio apud eundem *Averrh.* in
disput. Metaph.
p. 5. col. 2. p. 8. e. 2.
&c.

Loquentes Ismaëlitæ
origine suâ
ducunt à *Græcis*
& *Aramæis*.

Cum postea succedebant, & dominium obtinebant Ismaelitæ, & ad ipsos Philosophorum libri transferebantur, & cum illis quoque Responiones illæ, quas Græci & Aramæi composuerant contra libros Philosophorū, ut scripta *Johannis Grammatici, Aben Adi, & aliorum*; tūm illi statim ambabus, quod ajunt, ulnis illa sunt amplexi, magnos thesauros nactos se arbitantes. Et his non contenti, selegerunt ac corraferunt præterea ex sententiis Philosophorum priorum, quicquid sibi utile fore existimabant, quamvis illud à Philosophis posterioribus satis superque jam fuerit refutatum, ut est sententia de Atomis, de Vacuo &c. quia viderunt, quòd istis opus habeat quivis Legis ipsorum studiosus.

Post-hæc latius extenderunt (Ismaelitæ) verba sua, (h.e. contradictionem istam adversus Philosophos), & descenderunt in viam mirabilem, de qua nullus unquam *Loquentium Græcorum & Aramæorum* quicquam scivit: quia hi in nonnullis adhuc conveniebant cum Philosophis.

Deinceps prodierunt inter Ismaelitas dogmata Legis adhuc alia ipsis propria & peculiaria, quæ & ipsa coacti fuerunt defendere. Et de his iterum magna inter eos orta dissensio, unaquaque sectâ talia principia statuente & defendente, quæ ipsi ad sententiam suam defendendam inserviebant.

Nullum autem est dubium, quin sint quædam, in quibus tres istæ nationes, *Judaorum* inquam, *Christianorum & Ismaelitarum*, conveniunt, ut est sententia de Creatione & Novitate Mundi, (per cujus verificationem verificantur mirabilia), & alia: quædam verò illis peculiaria, quibus se oneraverunt duæ illæ Gentes, ut negotium Trinitatis (*quam Christiani statuunt*), & sententia alterius sectæ (*Ismaelitarum*) de Prophetia, sive Sermonem Dei cum hominibus, ad quæ necesse habuerunt excogitare singularia quædam principia, quibus suas illas sententias defenderent. Nos autem de his, quæ illis sunt peculiaria, nil dicemus.

Scopus & intentio Loquentium primorum.

Summa rei est, quòd omnes *Loquentes*, tam primi ex Græcis, qui Christiani facti sunt, quàm Ismaelitæ, in principiis suis exstruendis non sequuti sint vel attenderint ad ipsam rei, unde ea desumpserunt, naturam, sed tantum viderint, quomodo res deberet esse comparata, ad sententiam ipsorum confirmandam, vel saltè non destruendam: & postea, cum hoc perceperunt, audacter rem ita se habere asseruerint, probationibus super hac re adductis, principiisq; suis eisdem superstructis. Atque sic fecerunt sapientiores inter ipsos, qui

qui primi istarum rerum fuerunt auctores & directores, illasque in libros retulerunt, protestando ramen, solâ speculatione ad ita sentiendum se inductos, sine ullo sententiæ prioris respectu.

Verùm posteriores, libros ipsorum legentes, de hoc illorum artificio nihil sciverunt; ita ut, cum in libris illis antiquis invenirent magnum conatum ingensque studium ad rem aliquam confirmandam vel destruendam, nihil minus cogitarent, quam illam confirmationem vel refutationem in materia Religionis esse necessariam: sed simpliciter crediderunt, majores suos hoc tantum fecisse, ut confunderent sententias Philosophorum, & in dubium revocarent ea, quæ illi pro certissimis & maximè demonstrativis habuerunt. Neque vel minimam suspicionem habuerunt, ac si res aliter haberet, quam censuerunt. At verò certissimum est, priores illos nihil asseruisse vel negasse, quam id, quod sententiis ac dogmatibus ipsorum, quamvis remotissimè, & post centum quasi cōsequentias, nocere & præjudicare potuisset: atque ita morbum ex ipso fundamento auferre voluisse. Ad hæc omnia in genere dico tibi, rem omninò habere sicut dixit Themistius: *Natura rerum non sequitur opiniones hominum, sed opiniones hominum debent sequi naturam rerum.*

Cum verò considerassem & libros *Loquentium* perlegissem, quemadmodum studiosè quoque & pro virili scrutatus sum libros Philosophorum, inveni omnium ipsorum (*Loquentium*) unicum speciem, partibus tantum distinctam. Principale enim fundamentum omnium est, nullam certam cognitionem rerum haberi posse, quòd sc. hoc vel illo modo se habeant; eò quòd in Intellectu contrarium semper esse & cogitari possit. Præterea etiam in quàm plurimis locis Imaginationem & Phantasiam cum Intellectu confundunt, ejusque nomen illi attribuunt. Et postquam præmiserunt ac posuerunt Principia sua, quæ tibi in alio capite recensebo, demonstrationes conficiunt, & concludunt, Mundum esse novum, vel creatum, ac propterea de necessitate habere Conditorum & Creatorem. Hinc deinde ulterius probant, Conditorum illum esse Unum, & proinde Incorporeum. Atq; hæc est in genere via omnium *Loquentium Ismaëlicarum*, quibus similes sunt nonnulli ex nostris, qui illorum viæ insistant. Verum ramen in modis probationum & principiorum de Novitate Mundi, & Æternitatis ipsius destructione discrepant; in hoc autem conveniunt omnes, quòd Mundus sit novus, & propterea Creatorem aliquem habeat.

Viâ autem illâ rectè expensâ, (h. e. probationibus illorum consideratis), Dubia sunt & procul infirma.

Fundamenta
præcipua Lo-
quentium:

7. CAP. 73.

procul ab eâ recessit animus meus, quemadmodum sanè decet, ut quivis cordatus ab ea recedat. Nam quæcunque illi pro demonstrationibus adducunt ad adstruendam Novitatem Mundi, incerta & dubia prorsus sunt, neque absolutè & præcisè demonstrativa, nisi fortè illi, qui nescit, quæ sit differentia inter Demonstrationem, Topicam, & Sophisticam; sed ei, qui ista intelligit, luce meridiana clariùs patet, illis probationibus multa adhærere dubia, & principia illa non posse ullâ ratione demonstrari.

Meo iudicio summum, quod Orthodoxus aliquis Legis studiosus hic poterit præstare, est, refutare demonstrationes Philosophorum de Æternitate Mundi: & hoc si facit, rem sanè præstat laude dignissimam. Quivis enim sanæ mentis & veritatis alumnus novit, istam quæstionem de Æternitate Mundi, (h.e. tum Novitatem, tum Æternitatem ipsius) firmis & absolutis demonstrationibus probari non posse, de quâ re multa adhuc nobis erunt dicenda, quamvis satis superque de hac materia ubique ferè inveniatur. Nam inde à ter-mille annis ad præsens usque tempus in utramque partem Philosophi hanc quæstionem variè ventilârunt, ut ex libris ipsorum videre est. Sed dicet aliquis; Sires ita haber circa hanc quæstionem, quomodo potest ex illa desumi principium, cui superstruatur Existencia Dei? Sanè si dubium sit, an Mundus sit æternus vel novus, & certâ demonstratione probari nequeat, dubium quoque relinquitur, an Deus sit nec ne? Vel dicendum nobis est, nos certis demonstrationibus Novitatem Mundi probare posse, & ita vi cogemus homines ad recipiendum hoc à nobis, si illis volumus persuadere, nos scire Existenciam Creatoris per demonstrationem; id quod à veritate est alienum.

Sed meâ sententiâ verus procedendi modus, isque omnium certissimus, rectissimus, & maximè quoque demonstrativus est, ut probetur primò Existencia Dei, Unitas illius, & Remotio corporeitatis ex principiis & hypothesibus Philosophorum, quibus Æternitatem Mundi adstruere satagunt: nò quòd ego credam Æternitatem Mundi, vel in hoc illis assensum præbeam, sed quòd mihi videatur solidissimè inde evinci & demonstrari posse veritas trium istorum articulorum, de Existencia, Unitate, & Incorporeitate Dei Opt. Max., idq; sine ullo respectu aut præiudicio sententiæ de Æternitate vel Novitate Mundi. Deinde, ut tribus his nobilissimis quæstionibus, ex invictis demonstrationibus decisus ac probatis, ad Novitatem Mundi accedatur, & ad eam probandam omnis generis argu-

argumenta, quæ haberi possunt, congerantur. Quòd si autem quis crediderit Novitatem Mundi, sive quòd ipsi hac in re sufficiant demonstrationes *Loquentium*, sive quòd id credat ex verbis Prophetarum, id tantò melius est. Non est autem quòd quæras, quomodo confisteret Prophetia, si Mundus esset æternus; donec audieris ea, quæ de Prophetia in hoc libro dicturi sumus. Hic enim nolumus adhuc de illo negotio agere. Istud hoc loco nôris, quòd in principiis & hypothelibus *Loquentium* plurima sint absurda, Naturæ Mundi & ordini creationis è diametro repugnantia, quæ proinde, ut & probationes illorum, in capite peculiari tibi recensabo.

Nunc in genere tibi exponam, quæ mea sit via in hoc negotio, (h. e. *in probanda Dei existentia*). Sic dico: Mundus necessariò est vel novus, vel æternus. Si novus, habebit Novatorem sine omni dubio. Nihil enim innovat (h. e. *creat*) se- ipsum, sed innovatur, vel de novo producitur ab alio. Novator autem Mundi est Deus. Si est æternus, tùm per necessariam demonstrationem sequitur, quòd præter omnia Mundi corpora sit Ens aliquod, quod neq; sit corpus, neque potentia in corpore, unum, æternum, nullam habens caussam, nulli mutationi obnoxium. Ens autem illud est Deus. Ex quo vides, quòd demonstrationes Existentiæ, Unitatis & Incorporeitatis Dei desumendæ sint ex principio vel hypothesi Æternitatis Mundi, firmæque demonstrationes hinc exsurgant; neque tamen cogamur dicere, an Mundus sit novus vel æternus. Idcirco invenies in Commentariis meis Talmudicis, quandocunque occasio aliqua se- se mihi offert ad loquendum de fundamentis Legis, & probandam Dei existentiam, quòd ejusmodi verbis id faciam, quæ inclinant ad æternitatem Mundi, nequaquam quòd ego illam credam; sed quia volo Existentiæ Dei in Relligione & Fide nostra probare per viam demonstrativam, in qua nulla sit dissensio vel controversia, ne res ista tam magna & ardua fundamento lubrico & infirmo nitatur, quod quivis labefactare vel suffodere possit, aut ne quis cogitet, quasi nullum prorsus fundamentum habeat. Rationes enim illæ Philosophicæ de tribus istis quæstionibus, sunt desumptæ ex ipsa Natura rerum, neq; nisi certo respectu, falsitatis alicujus redargui possunt: cùm è contrario rationes *Loquentium* desumptæ sint ex principiis, quæ Naturæ contrariantur & repugnant, ita ut coacti sint afferere, nullam certam ullis rebus inesse naturam.

Peculiare autem caput in hoc libro segregabo, in quo agam de Novitate Mundi, eamq; aliquot rationibus demonstrabo, atq; idem

quod *Loquentes* obtinere satagunt, impetrabo, quin tamen Naturam rerum aboleam, illique vim inferam, aut vel in minimo puncto Aristotelis demonstrationibus contradicam. Quicquid enim illi firmissimo & validissimo suo pro Novitate Mundi argumento (quod non possunt conficere, nisi Naturam totam destruant, & omnibus iis, quæ Philosophi statuerunt, contradicant) efficiunt, eodem ego ratione æquè validâ pertingam, neque tamen Naturæ vel sensibus contradicere necesse habebō.

Visum mihi quoque est commemorare generalia *Loquentium* principia, viamque illorum tibi demonstrare, quâ ratione ex illis Novitatem Mundi, Existentiam, Unitatem & Incorporeitatem Dei probent, ut & ea, quæ ex illis principiis sequuntur. Postea etiam principia Philosophorum, sed proxima tantum, illorumque viam exponam.

Noli autem à me flagitare in hoc libro, ut Principiorum illorum Philosophicorum, quæ paucis & breviter tantum attingam, veritatem tibi probem: nam ita tota ferè Physica & Theologia mihi explicandæ essent. Noli etiam à me exspectare, ac si adducturus tibi essem argumenta *Loquentium*, quæ pro veritate principiorum suorum adducunt. Nam in hac re & illi totam suam vitam consumpserunt, & consumunt dies suos illi, qui sequentur ipsos, & libri ipsorum nimis sunt multi. Omnia enim illorum principia, paucis exceptis, refutantur ex manifesta rerum natura, circaque illa, multa dubia sensibus ipsis perceptibilia nascuntur; unde opus habent multos libros & disputationes conscribere pro confirmatione principiorum illorum, ad dubia illa solvenda, & ea, quæ ita manifestè in natura illis repugnant, depellenda, licet id nullâ ratione aut solertiâ fieri possit.

Principia verò illa Philosophica quod attinet, quæ breviter adducam ad demonstrationem trium prædictarum quæstionum, Existentiæ sc., Unitatis & Incorporeitatis Dei, illorum veritatem & sensum majori ex parte statim percipies, simul ac illa audiveris: quorundam verò demonstratio deducitur è Physica & Metaphysica, quò proin te convertes, & inde probationem ejus rei, quâ opus habebis, petes.

Porrò sæpius jam edoctus es, nihil esse præter Deum & hoc Universum. De Deo autem nulla probatio haberi potest, nisi ex hoc Universo, & quidem tum ex Universalitate, tum ex Particularitatibus ejus. Unde proin sequitur, probè, quæ ratio illius sit, tenendum esse, ut ex inde principia probationum desumi possint, sciendumque, quæ sit illius forma, figura, & natura. Quocirca visum mihi est ope-

ræ præ-

ræ pretium esse, ut in peculiari capite historicè & in genere naturam hujus Universitatis describam. Quo factò, in sequentibus capitibus principia *Loquentium* quoque tibi exponam, & quàmnam ratione quatuor sæpè jam recitatas quæstiones probent. Post-hæc, principia & rationes Philosophorum de dicta materia proponam. Denique, quam ego in illis viam & rationem teneam, paucis explanabo.

CAP. LXXII.

*Comparatio Mundi & Hominis. Quare
Homo vocetur Microcosmus.*

SCITO, quòd Mundus hic totus in universalitate sua unicum sit Individuum, h. e. quòd Globus sphaeræ exterioris vel extremæ cum omnibus, quæ in ipso continentur, sit unum quoddam Individuum, sicut Ruben vel Simeon, quoad Individuitatem. Diversitas verò & varietas substantiarum hujus globi se habet ut varietas substantiarum in unoquoque Individuo, ut Homine verbi gratiâ. Quemadmodum enim Ruben exempli gratiâ est Vir unus, vel Individuum unum, sed ex diversis partibus & membris compositum, veluti carne, ossibus, nervis, ex variis item humoribus, qualitibus & spiritibus: sic iste Globus in universalitate sua compositus est ex sphaeris, quatuor elementis, & iis, quæ ex his conflata sunt & composita, neque datur in illo vacuum, sed est corpus continens, solidum, densum & plenum, cujus punctum centricum est globus Terræ, quæ circumdata est ab Aquâ, hæc ab Aëre, Aër ab Igne, Ignis à Corpore quinto, quod corpus ex multis constat orbibus vel sphaeris, quarum una est intra aliam, & ita exactè eam ambit, illique adhæret, ut nullum inter illas derur inane sive vacuum, moventurque motu circulari & æquabili, nunquam tardiùs, nunquam velociùs, h. e. non moventur uno tempore tardè, alio velociùs, sed quælibet illarum ex natura sua certam habet mensuram velocitatis & motus sui, ita tamen, ut una velociùs & celeriùs moveatur quàm altera. Motus omnium velocissimus est motus sphaeræ primæ, Diurnus videlicet, qui unius diei spatio absolvitur. Hæc sphaera secum movet reliquas omnes, motu Partis in Toto: illæ enim nihil aliud sunt, quàm illius, tanquam Totius, Partes. Centrum autem harum sphaerarum variat. Quarundam enim centrum est centrum ipsius Mundi, quarundam verò centrum est extra centrum Mundi. Quædam ex illis motu suo proprio semper moventur ab Oriente in Occidentem, quædam

*Mundus hic est
veluti unum
quoddam Indi-
viduum, ex di-
versis partibus
compositum.*

verò ab Occidente in Orientem. Stellæ, quæ in istis sphaeris existunt, sunt sphaeræ illius, in qua sunt, partes, semperque fixæ permanent in loco suo, & nullum proprium habent motum, sed, ut videtur, moventur motu illius corporis, cujus pars sunt. Materia corporis hujus quinti universaliter sic sumpti, quod circulariter movetur, alia est quam materia quatuor Elementorum, quæ illius complexu continentur. Orbium verò sive sphaerarum Mundum ambientium nequeunt ullo modo vel ratione pauciores esse quam octodecim. An verò plures esse possint, consideratione eget, sicut & illud; Utrum sphaerarum quædam sint, quæ totum Mundum non circumdant? Intra sphaeram porrò illam, quæ nobis est proxima, reperitur alia materia, quæ diversa est à materia corporis quinti, quatuor illas primas formas seu qualitates recipiens, ex quibus quatuor corpora prima (*h.e. Elementa*) proveniunt, Terra videlicet, Aqua, Aër & Ignis, quorum unumquodque proprium & naturalem suum locum habet, extra quem nunquam reperitur. Ista autem corpora sunt mortua, nequaquam vitâ vel ratione & intellectu prædita, nec moventur à se-ipsis, sed immobilia in loco suo permanent ac subsistunt. Quòd si accidat, ut illorum aliquod violenter è loco suo moveatur, tum vi & violentiâ cessante, continuò ad locum suum naturalem redit. Inditum quippe est naturæ ipsorum hoc principium, ut motu recto iterum ad locum suum moveri queant: neque possunt quiescere vel moveri extra lineam rectam. Motus autè istius recti quatuor horum Elementorum, quo iterum ad locum suum moventur, duo sunt genera, *Motus videlicet versus Peripheriam*, (Aristoteles vocat *Motum à medio*) qui est Ignis & Aëris: & *Motus versus centrum* (*Motus ad medium*), qui est Terræ & Aquæ. Et postquam hoc pacto ad locum suum revertuntur, iterum quiescunt. At verò Corpora illa Cœlestia rotunda & sphaerica, Viventia sunt, & animâ, per quam moventur, prædita, neque habent in se principium quietis: neque etiam alterationi vel mutationi sunt obnoxia, nisi quoad situm, dum motu circulari moventur. An verò Intellectum habeant, in quo aliquid concipere & formare possint, illud subtilioris est considerationis. Porrò, cum corpus quintum circulariter in universalitate sua movetur, tum propter motum istum violentum in Elementis semper aliquid innovatur. Propter illum enim Ignis & Aër è locis suis extruduntur, & in Aquam depelluntur, quæ deinde conjunctim Terram permeant, & ad imam ejus profunditatem penetrant, unde Elementorū permixtio & confusio oritur: cum deinde iterum incipiunt ad loca
sua

Vide p. 2. c. 4.
c. 5.

sua remeare & reverti, particulæ & frustra Terræ conjunctim cum Aëre, Aqua & Igne è loco suo exeunt, quæ postea in se invicem agunt, & vicissim à se invicem patiuntur. Et inde fit Mixti vel Mixtionis illius varietas, ita ut inde primò generentur omnis generis vapores, deinde mineralia, metalla, germina, plantæ, animalia; omnia pro ratione Mixtionis. Quicquid autem generatur, iterum corrumpitur, & prout ex quatuor Elementis generatur, ita in illa vicissim resolvitur, quemadmodum ipsa quoque Elementa tùm ex se invicem generantur, tùm in se invicem corrumpuntur. Materia enim omnium una est & eadem; neque potest inveniri materia absq; forma; sicut vicissim nequit in rebus istis generabilibus & corruptibilibus forma inveniri sine materia. Ita ergo illa tùm inter se invicem, tùm alia, quæ ex illis constant, per generationem & corruptionem in orbem quasi revolvuntur, atq; ad suum principium revertuntur, sicut Sphæra circulariter movetur & ad principium suum redit, ita ut motus materiæ istius formatæ, dum unam formam post aliam recipit, similis sit motui Sphærae, quæ per diversos suos gradus & partes ad unum tandem principium revertitur.

Deinde, quemadmodum in Corpore humano sunt Membra principalia, & Membra minùs principalia, quæ gubernatione membri principalis indigent: sic in hoc Mundo partes aliæ sunt principales, ut Corpus quintum, aliæ Minùs principales, quæ Rectore & Governatore opus habent, ut Elementa & Corpora ex his mista ac composita.

Et, quemadmodum membrum principale, *Cor* videlicet, indefinenter movetur, & omnis motus in corpore est principium: quemadmodum item reliqua membra omnia ipsi sunt subordinata, illisq; omnes facultates transmittit & largitur, quibus ad functiones & operationes suas opus habent; sic quoq; Sphæra suprema reliquas Mundi partes motu suo regit, omnibusq; rebus generabilibus & corruptibilibus facultates, quas habent, immittit: omnis enim motus in hoc Mundo principium motus sui accipit à Sphæra prima, omniumq; animatorum animæ principium est in anima illius Sphærae. Virtutum autem sive facultatum illarum, quæ ab orbibus celestibus in hunc Mundum perveniunt, sunt quatuor: prima est Facultas mixtionis & compositionis, quæ sufficit in mineralibus: secunda est, quæ plantis omnibus dat animam vegetantem: tertia, quæ brutis dat animam sentientem: quarta, quæ ratione præditis dat animam rationalem: & hæc omnia sunt medio lucis & tene-

brarum, quæ rectitudinem & ambitum illorum (orbium vel sphaerarum) circa Terram sequuntur, (ut, cum Sol recta est supra Terram, dies est, cum Terram circumit & infra horizontem est, fit nox).

Quemadmodum etiam, si cor hominis vel ad momentum oculi quiescat, homo moritur, omnesq; ipsius motus & facultates cessant: ita si sphaeræ quiescerent, totus Mundus moreretur, & quicquid in eo est, cessaret.

Præterea, quemadmodum Vivens totum, quatum est, per motum cordis sui vivit, licet multa adhuc membra habeat, quæ quiescunt & nihil sentiunt, ut ossa, cartilagine & alia: sic Universum hoc totum est Individuum unum, vivens per motum sphaeræ, quæ est instar cordis animalium, licet in eo multa sint corpora quiescentia & mortua.

Hoc pacto in mente tua concipere & formare debes totum hunc globum, veluti Individuum unum, mobile, animatum: ista enim conceptio & imaginatio valde necessaria est, & plurimum prodest ad demonstrandum, Deum esse unum, ut videbimus; & per hanc vicissim colligitur, quod Unus ille creavit Unum. Quemadmodum enim membra hominis, quæ quidem in veritate sunt membra hominis, non inveniuntur vel existunt separatim, h. e. neque jecur, neque cor, neque caro per se & seorsim existit: sic nequit fieri, ut inter partes Mundi quædam solæ & seorsim sine aliis in hoc Universo existant; v. g. ut inveniatur Ignis sine Terra, vel Terra sine Cælo, vel Cælum sine Terra.

Proin, quemadmodum in homine Facultas est, quæ omnia membra inter se colligat, regit & gubernat, singulis necessaria ad conservationem ipsorum suppeditat, & quæ ipsis perniciofa, depellit & avertit, de qua Medici agunt, quamq; *Facultatem ἡγεμονικὴν Rectricem corporis vivi* appellant sæpè etiam *Naturam*: sic quoque in hoc Mundo Facultas quædam est, quæ singula aptè inter se connectit, & non solum species illius, sed etiam Individua specierum, quamdiù illa conservari possunt, atq; adeò quædam Individua Mundi (i. e. quædam sphaeras) ab interitu conservat. De hac Facultate considerandum & dispiciendum, an in Mundum veniat mediante sphaerâ (supremâ sc.), an sine medio à Deo Opt. Max. proveniat?

Quemadmodum insuper in Corpore Hominis quædam sunt, quæ certum finem certamque intentionem habent; quorum alia pertinent ad conservationem Individui, ut sunt *Organa cibi & alimentis*, alia ad conservationem speciei, ut *Instrumenta generandi*, alia ad ac-

quiren-

quirendas Necesitates, cibum, potū, & alia munia obeunda, ut *Oculi, Manus, Pedes, &c.* quædam verò sunt, quæ nullam per se certam intentionem habent, sed sequuntur ex membrorum illorum temperamento, (quod temperamentum est proprium & necessarium formæ illius, quâ operationes illas intentas perficiunt), & quidem post generationem eorum, quæ principaliter intenta sunt, secundum necessitatem materiæ, ut *Pili corporis & Color ejus*, unde ordinariè & æqualiter in omnibus non inveniuntur. In quibusdam enim quandoq; omninò desunt, in aliis in minori, in aliis verò in summa quantitate reperiuntur, quæ differentia non invenitur in aliis membris. Nam nullum invenies hominem, qui decuplo majus jecur habeat præ alio; reperies verò quosdam, qui barbâ & pilis in quibusdam corporis partibus omninò carent, & è contrario quosdam, qui decuplo aut vicies plus habent barbæ, quàm alii. Et hoc frequens & commune admodum est in pilis & coloribus. Sic quoque in hac Universitate sunt quædam, quorum generatio per se intenditur, quæ sunt firma & permanentia, ex ordine Naturæ sequentia, neque nisi exigua in illis reperitur differentia, pro ratione nempe qualitatis vel quantitatis ipsius speciei; quædam verò sunt, quorum per se non intenditur generatio, sed quæ universalem generationem & corruptionem sequuntur, ut sunt variæ species Vermium, quæ ex fimo generantur, & alia quædam Animalcula, quæ in fructibus putrescentibus generantur; Vermes item, qui in ventre generantur; & quicquid denique ex putrefactione humorum generatur. Summa, hûc referendum mihi videtur omne id, in quo non est facultas generandi sibi simile. Hinc enim est, quòd vides, illa ordinem & speciem suam per se non conservare, licèt fieri non possit, ut non existant: quemadmodum fieri non potest, ut non sint varii colores, & variæ pilorum species in corpore humano.

Quemadmodum in hominibus sunt quædam, quorum Individua firma permanent, ut Membra principalia; & quædam, quæ in specie, non in Individuo permanēt, ut quatuor humores: sic in complexu univertali hujus Mundi sunt quædam, quæ firma permanent in Individuo, ut Corpus quintum in omnibus suis partibus; quædam verò, quæ in specie tantum permanent, ut quatuor Elementa, & quæ ex illis sunt composita.

Quemadmodum deniq; ex iisdem facultatibus hominis, ex quibus generatio, duratio, & mensura durationis ejus (h. e. *longitudo vel mensura vitæ ejus*) consequitur, ejusdem quoque per se sequitur

corru-

corruptio & interitus: sic in toto Mundo causæ generationis, sunt quoq; causæ corruptionis. E. G. Si quatuor illæ facultates, quæ in omni corpore nutritibili reperiuntur, Facultas inquam Attractiva, Retentrix, Digestiva, & Expultrix, se haberent ut Facultates Intellectus, ita ut nil, nisi quod salutare & naturæ conveniens, tempore item & mensurâ decenti ac convenienti facerent & operarentur, à multis morbis & malis hominem immunem redderent: quia verò hoc fieri non potest, sed actiones & operationes suas naturales sine cogitatione & intellectu perficiunt, neq; ullo modo id, quod faciunt, intelligunt, inde necessariò morbi & ægrotudines variæ oriuntur, etiamsi illæ (*facultates* sc.) sint instrumeta generationis & conservationis hominis. E. G. Si Facultas attractiva res tantùm bonas, salutare, & naturæ suæ ex omni parte convenientes, mensurâ item decenti attraheret, ab infinitis morbis homo sine dubio liber existeret: quia verò hoc non agit, verùm tùm indifferenter quemvis humorem occurrentem attrahit, licet ille humor in quantitate vel qualitate sua à justa proportione non nihil declinet, ut nimis calidum vel nimis frigidum, nimis crassum vel nimis subtilem, tùm etiam non conveniente mensurâ, sed nimis fortiter, plurima exinde nascuntur mala. Hinc enim fit, ut nervi suffocentur, obstructions & putrefactiones orientur, humorum qualitates corrumpantur, eorundemq; quantitas immutetur; ex quibus deinde varii oriuntur morbi, Scabies, Pruritus, Verrucæ, vel etiam majores plagæ, Apostemata, Lepra, Tabes & aliæ, quibus vel unius alicujus, vel omnium membrorum forma corrumpitur. Atq; ita se res habet cum reliquis facultatibus. Eodem modo in hoc Universo illa ipsa res, quæ inservit ad generationem & conservationem rerum generabilium, ut est mixtio Elementorum cum virtutibus cœlestibus, à quibus moventur & hinc inde sparguntur ac distribuuntur; illa ipsa inquam causa est, à qua ea proveniunt, quæ naturæ rerum noxia sunt & perniosa, ut sunt, Imbres, Pluviæ, Nix, Grando, Turbines, Tonitrua, Fulgura, Aëris corruptiones & infectiones, aliæq; res lethiferae & pestilentes, quibus regio, terra, vel clima aliquod consumitur, dum integra loca hiatus terræ, terræ-motibus, vel aquarum inundationibus sæpè pereunt.

Noli autem existimare, Hominem propter istas comparationis hujus, quam inter Mundum & Hominem hætenus instituimus, partes vocari *Mundum parvum* vel *Μικρόκομον*. Comparatio enim ista ad singula animantia, quæ in membris suis perfecta sunt, trahi & extendi potest: neque tamen hætenus quenquam vidi, qui *Afinum*

vel

vel Equum vocârit Microcosmum. Verùm ornat^{ur} Homo hoc nomine, propter quandam rem, quæ ipsi soli præ aliis animantibus est propria, *Facultatem nempe rationalem*, h.e. Intellectum materialem, quem apud nullum inuenies è reliquo animantium genere. Illa etenim omnia ad conservationem & propagationem essentia suæ non indigent ratione, intellectu vel gubernatione, sed eunt & agunt juxta naturam suam, comedunt quod inveniunt & palato ipsorum arridet, in quocunque loco, qui commodus ipsis videretur, habitant, & cum quavis scemella, in quam incidunt, quando in ardore sunt & calore, se commiscunt, atq; ita tùm se per totum vitæ suæ spatium, tùm speciem suam conservant & propagant, neq; alio speciei individuo opus habent, quo adjuventur vel sustententur & conserventur, quodq; ipsis ea faciat & præstet, quæ sibi ipsis præstare nequeunt.

Homo verò, si per se & solus esset omni regimine & gubernatione destitutus quemadmodum bestia, primo momento periret, neq; per unicum diem superstes manere posset, nisi id fortè per accidens contingeret, h.e. nisi fortè fortunâ aliquid se offerret, quo sustentaretur. Ipsi enim cibi & alimenta, quibus sustentatur, arte & præparatione longâ indigent, quæ non fieri potest sine ratione & intelligentia, instrumentis item ac personis multis, quarum unaquæq; in peculiari negotio est occupata. Atq; hanc ob causam opus habent (*homines*) aliquo, qui illos regat & in ordinem cogat, ita ut alii alios adjuvent.

Sic, quia oportet ut custodiant se tempore æstatis à calore, à frigore tempore hyemis, ut abscondant se à pluviis, nive, ventis, & talia ejusmodi observent, quorum nullum sine ratione & intelligentia perfici potest: ideoque hanc ob causam data est ipsis *Facultas illa rationalis*, quâ possunt ratiocinari, cogitare, intelligere, facere, præparare, variisq; modis & artibus sibi de victu, recto & amictu prospicere; quâ etiam omnia corporis sui membra gubernant, ita ut tùm principale, tùm minùs principalia suum faciant officium. Idcirco si Homo aliquis destitutus esset hac facultate, & haberet tantùm facultatem vitalem, primo momento pereundum ipsi esset. Est autem facultas ista excellens admodum, & longè præstantior quàm omnes reliquorum animantium facultates: sed & abstrusa valdè est, neque ita facilè per sensum communem ejus natura potest percipi, sicut reliquarum facultatum naturalium.

Pari ergo modo in hoc Universo Res quædam est, quæ tùm totam illius compagem regit, tùm principale ejus membrum movet,

Homo cur Microcosmus appellatur.

(*Arabbot* sc., sive primū Mobile), cui facultatem dedit reliqua omnia movēdi & regendi. Sine illa Re cessaret necessariò totus iste globus cum omnibus tam principalibus, quàm minùs principalibus suis partibus: & per illā è contrario in omnibus suis partibus conservatur. Res autem illa est DEUS OPT. MAX. Hinc, quemadmodū Homo propter unicam & solam hanc rationem vocatur *Microcosmus*, quia in illo principium quoddam est reliquum totum movens; sic propter hanc inprimis rationem Deus in lingua nostra vocatur *Vita*

Dan. 12. 7. *Mundi: ut, Et juravit per Vitam Mundi.*

Atq; hæc est pulcherrima & jucundissima inter Mundum & Hominem collatio & harmonia. Scias autem, quemadmodum omne simile quoq; est dissimile; ita & hæc comparisonem in quibusdam deficere, & quidem in tribus tantum.

*Differentia inter
Mundum &
Hominem.*

Primò, Membrum principale, Cor videlicet, in animantibus omnibus id habentibus, utilitatē & emolumentū capit ex reliquis membris ipsi subordinatis, id quod in hoc Universo nō reperitur. Nam in illo, ea quæ reliquis virtutem aliquam infundunt & instillant (*sc. Intelligentia separata*), nullam utilitatē recipiunt ab illis, quæ sub ipso sunt potestate & imperio, sed quicquid boni dant & largiuntur, id faciunt ex mera liberalitate & generositate naturæ suæ, ut Deū hac in parte imitentur, non propter cōmodum, vel retributionem aliquam.

Secundò, Cor in omnibus animantibus in medio corporis situm & à reliquis membris circumdatū est, ut illud custodiant & abscondāt, ne detrimentum aliquod extrinsecus queat accipere. In hoc autem Mundo iterum contrarium hujus reperitur. Nam pars illius nobilissima & præstantissima circumdat ceteras viliores & minùs præstantes, propterea quod certum sit, illam nihil ab aliis recepturam, & licet ipsa acciperet, tamen nihil extrinsecus potest in illam agere; sed illa subministrat omnibus, quæ sub ejus complexu continentur, omnes ipsorum virtutes, ipsa verò ab aliis corporibus nullam accipit actionem vel facultatem. Est tamen hinc quædam adhuc similitudo & convenientia. Quemadmodum enim in animantibus membra à corde remotiora, ignobiliora & minùs præstantia sunt, quàm eidem vicina: sic in Mundo hoc ea, quæ propinqua sunt centro, sunt turbida, crassa, gravia & minùs lucida, propter longiorem ipsorum à corpore illo nobili, lucido, splendido, mobili, subtili & simplici, spherâ inquam supremâ, distantiâ: quicquid verò ipsi est vicinum, aliquid ex ipsius proprietatibus acquirit, & quanto quid ei est propius, tanto majorem quoq; habet præcellentiam & prærogativam.

Tertiò,

Tertio, Facultas Hominis rationalis est Virtus in corpore illius, & ab eo inseparabilis. DEUS autem Benedictus non est Virtus vel Facultas in corpore Mundi, sed ab omnibus Mundi partibus abstractus & separatus. Providentia quidem & Gubernatio illius toti Mundo est unita & conjuncta, sed conjunctione summè occultâ, & captum humanum longè superante. Non enim aliam habemus demonstrationem, quàm quòd Deus à Mundo sit separatus, nullamq; cum eo communionem habeat; item, quòd ipsius Providentia & Gubernatio in omnes & singulas Mundi partes, etiâ minimas & levissimas, se extendat. *Laudetur is, cujus Victoria est in perfectione ipsius.*

Porro scito, quòd magis conveniens fortè fuisset, si in hac comparatione Deum cum Intellectu habituali, qui in homine est, contulisset, (quia is quoq; nō est Virtus in corpore, sed à corpore separatione verâ & reali abstractus ac separatus, inque corpus varias virtutes infundens), & Facultatem rationalē cum Intelligentiis sphaerarū, quæ respectu illarū sunt tanquam corpora. Verùm ratio Intelligentiarum sphaerarum, & essentia Intelligentiarum separatarum, ut & Intellectus habitualis, qui abstractus quoq; est & separatus, magnâ adhuc eget consideratione, illaque, utut vera sint, nobis tamen sunt occulta & abscondita, infinitaq; de illis moveri possunt dubitationes & controversiæ. Nobis autem hoc loco inprimis propositū fuit, rationem totius hujus Mundi modo cognito & manifesto exponere, & quidem ejusmodi rebus, contra quas nemo vel mutire audeat, nisi vel rerum omnium ignarus; quemadmodum Arithmeticiæ & Geometriæ imperitus multa negat, quæ luce meridianâ clariores habent demonstrationes: vel præconceptâ aliquâ opinione laborans, ita ut sibi pertinaciter proposuerit, receptam aliquam sententiam mordicè defendere. Quòd si quis autem rectè & ex fundamentis, non per Cabbalam, rem velit cognoscere & intelligere, is discat, (h. e. legat libros Sapientum de hac re), & experietur rem omninò ita se habere, prout scripsimus, & hanc totius hujus Universi esse formam: quòd si verò hoc alicui nimis molestū videatur, & malit ea per Traditionem accipiat, illiq; suas rationes suasq; objectiones superstruat: si deniq; quis præter Cabbalam, principia quoq; & demonstrationes scire desiderat, is ea potest addiscere, & non aliter rem se habere deprehendet. Nam nos id investigavimus. Tu proinde, Lector, illa animadvertè & observa. Nos his præmissis, pergimus ad ea, quæ ulterius nos explicaturos promissimus.

Principia duodecim Loquentium, ad probandas quatuor illas quæstiones, de Existentia, Unitate & Incorporeitate DEI, ut & de Novitate Mundi.

Principia Loquentium.

PRINCIPIORUM, quæ Loquentes secundum diversitatem & multitudinem opinionum suarum ponunt, quæq; ipsis ad probandum id, quod probare volunt circa quatuor sæpè jam memoratas quæstiones, (quod Mundus sit novus, quod Conditorum habeat, quod ille Unus sit, & deniq; quod Incorporeus), sunt necessaria, duodecim sunt, quæ tibi primò sigillatim breviter recensebo, sensum deinde singulorum paulò fusiùs explicabo.

Propositio prima est ad confirmandam Substantiam abstractam.

II. Dari Vacuum.

III. Tempus esse compositum ex Instantibus.

IV. Substantiam non posse esse sine multis Accidentibus.

V. Substantia abstracta existentiam & subsistentiam perfici in Accidentibus, quæ tibi enumerabo, neq; sine illis esse posse.

VI. Accidens nullum durare duo tempora, h. e. Instàtia, vel Momenta.

VII. Eandem esse rationem habituum & privationum: & utraq; esse Accidentia existentia, quæ Efficiente aliquo indigeant.

VIII. Nihil esse in hoc Universo præter Substantiam & Accidens: & Formas naturales quoq; esse Accidentia.

IX. Accidentia se invicem non sustinere, neq; de se invicem predicari.

X. Possibile non probari per convenientiam illius imaginationis cum hoc Universo: (h. e. Possibile non esse illud, quod cum Naturæ ordine convenit, sed quicquid in Intellectu concipi potest).

XI. Infinitum nullum dari, neq; in actu, neq; in accidenti, neq; in potentia, sed omnibus modis falsum esse, h. e. sive dicatur, Infinita multa simul dari, sive successivè, ut Infinitum constet ex iis, quæ existunt & quæ jam esse desierunt. Omnia hæc dicunt esse falsa.

XII. Sensus in quàm plurimis tum errare, tum deficere, ita ut multa sensibilia apprehendere nequeant; proinde ab illis non posse firmum summi iudicium, neq; principia demonstrativa exstrui.

Enumeratis summatim his principiis & hypothesibus, nunc sensum illorum tibi quoq; exponam, & quid ex unoquoq; sequatur.

Primum

Primum itaque quod attinet, existimant, totum hunc Mundum, ^{1. De Atomis.} h.e. omnia illius Corpora conflata esse ex perexiguis quibusdam particulis, quæ ob summam exiguitatem nullam neque divisionem admittant (*Atomos* vocant), neque quantitatem habeant: sed cum illorum multa in unum coeunt, & invicem congregantur, tum illud compositum fieri quantum, & ipsum (*ἄτομον* sc.) corpus; ita ut, si duo tantum ejusmodi Atomus jungantur, unumquodq; illorum (*post conjunctionem*) fiat corpus, ac per consequens deinde duo sint corpora, juxta quosdam ipsorum. Præterea, omnes istos Atomos statuunt esse similes & æquales, nullamque inter illos esse differentiam. Dicunt itaque, omnia in universum corpora ex istis particulis individuè esse composita compositione conjunctionis; (*non per mutationem vel mixtionem, sed conjunctionem vel copulationem, ut formas suas retineant:*) & proinde Generatio illis nihil aliud est quam *Congregatio*, & *Corruptio* idem quod *Separatio*: unde etiam non utuntur vocibus *Generationis* & *Corruptionis*, sed pro iis dicunt, *Congregationem* & *Separationem*, *Motum* & *Quietem*. Tandem, non statuunt, particulas istas ab æterno existere, quemadmodum Epicurus voluit, & alii, qui sententiam de Atomis sunt amplexi, sed Deum illos semper de novo creare, quando ipsi lubet, ac proinde iterum quoque posse entitate suâ privari & in nihilum redigi. Quocirca nunc tibi quoque exponam sententiam ipsorum de privatione Substantiæ.

Secundum principium est de Vacuo, quod itidem primi & antiquissimi ^{2. De Vacuo.} ex *Loquentibus* crediderunt. Est autem Vacuum, spatium quoddam nihil continens, sed omni corpore vacuum, omnique substantiâ privatum. Hoc principium propter præcedens necessariò credere coacti sunt. Nam si Mundus esset plenus atomis illis, quomodo possent moveri corpora mobilia sine penetratione vel ingressu unius corporis in aliud? Præterea, atomi illi nequeunt congregari vel separari sine ipsorum motu. Quocirca coacti sunt necessariò sententiam hanc de Vacuo amplecti & defendere, ut hac ratione spatium detur, *congregationi* & *separationi* particularum illarum in Vacuo in quo neque corpus est, neque substantia quædam ex substantiis illis.

Tertium principium est de Tempore, quod dicunt componi ex multis ^{3. De Tempore.} Nunc, h.e. ex multis Temporibus, quæ ob brevitatem durationis suæ non possunt dividi. Atque hoc principio iterum propter primum opus habuerunt. Viderunt enim sine dubio demonstratio-

Phys. lib. 6. c. 1.

nes Aristotelis, quibus probavit; trium istorum, Magnitudinis, Temporis, & Motus localis, eandem esse rationem, & si unum illorum sit divisibile, sequi & alterum tale esse. Scimus autem, si Tempus dicatur esse continuum & divisibile in infinitum, necessario sequi, particulam quoque illam, quam statuunt individuum, esse divisibilem. Sic, si statuamus Magnitudinem esse continuam, sequetur etiam illud *Nunc*, quod illi faciunt individuum, posse dividi, prout exposuit Aristoteles in libro, quem inscripsit *De Auditu naturali*. Quocirca asseruerunt, Magnitudinem non esse continuam, sed compositam ex particulis individuus, in quibus terminatur & finitur divisio; Tempus item constare & conflatum esse ex Instantibus, quæ non admittunt divisionem. Exempli gratiâ, Hora continet 60. minuta, Minutum 60. secunda, Secundum 60. tertia, & sic consequenter usque ad decima verbi gratiâ, vel adhuc magis minuta, & quidem talia, quæ non amplius, ut magnitudo continua, dividi possunt. Quod si verò res ita, ut dicunt, habeat, sequitur Tempus esse quiddam positivum & ordinatum, quod est falsum. Ast absurdè omninò de Tempore, & contra veritatem statuunt, idque justo iudicio. Quod si enim doctrina hæc de Tempore accuratissimos & subtilissimos Philosophos perplexos reddidit, magna que pars illorum eam non potuerunt perfectè intelligere, ita ut Galenus dixerit, Tempus divinum quippiam esse, cujus natura apprehendi nequeat; quantò minùs eam assequentur illi, qui ad nullius rei naturam respiciunt?

Verùm attende quæso, quanta absurda ex his tribus enumeratis propositionibus consequantur.

*Absurda, quæ
ex prædictis tri-
bus propositioni-
bus consequun-
tur.*

Dicunt, Motum esse translationem Substantiæ individui particularum illarum, ab una ad alteram ipsi vicinam & proximam, ac propterea Motum unum altero non esse velociorem. Hinc dicunt, quando duo mobilia vides uno eodemque tempore ire diversas vias (*inaequalis spatii vel longitudinis videlicet*), causam diversitatis non esse, quod illius mobilis longius iter conficientis motus sit velocior, sed quod motus, qui vocatur tardior, plures habeat quietes, alter verò pauciores. *Si ipsis objiciatur exemplum sagittæ ab arcu intenso emisse*, dicunt, & hinc quietes ingredi in motus ipsius (*sagittæ*). In summa, dicunt ab errore sensuum fieri, quod existimamus aliquid moveri motu continuo: illos enim in multis errare, & sensibilia omnia non posse apprehendere, quemadmodum in duodecima Propositione ajunt.

Objicitur

Objicitur ipsis quoque exemplum molæ. In motu molæ circulari perfecto citra dubium pars illa, quæ est in peripheria, eodem temporis spatio longiorem viam vel circulum conficit, quàm illa, quæ est prope centrum, & per consequens motus peripheriæ vel circuli exterioris velocior est motu circuli interioris. Neque hic excipere possunt, etiam in hujus partis (*interioris molæ*) motus, plures ingredieta quietes. Corpus etenim illud totum, molæ videlicet, unum est & continuum. Si dicant, cum illa circumgyratione partes illius dissipari, & inde quietes, quæ ingrediuntur in motum partium illarum, quæ sunt prope centrum, plures esse, quàm illas, quæ ingrediuntur in motum partium, quæ sunt ab illo remotiores: Respondemus, quâ ratione probabile est, ut mola, quæ est corpus tale, quod ne quidem malleis confringi potest, dissipetur, & per quietes suas iterum uniatetur ac continuum reddatur, adeoque pristinam suam formam recuperet, ut non apprehendantur & sensibus percipiantur partes illæ dissipatæ? Sed hic iterum recurrunt ad duodecimam suam propositionem, Nullam sensibus esse habendam fidem, testem autem fidelem esse Intellectum.

At verò noli existimare, hoc omnium esse absurdissimum ex illis, quæ è tribus recensitis ipsorum propositionibus consequuntur. Illud enim, quod ex positione & affirmatione Vacui sequitur, longè est mirabilius & absurdius. Neque id, quod de Motu dixi, magis absurdum est, quàm hoc, quod coguntur confiteri, Diametrum quadrati, ejusdem lateri esse æqualem & commensurabilem, adeò ut quidam ex illis dicant, Quadratum esse non-ens. In summa, secundum primam ipsorum propositionem destruuntur omnes demonstrationes Geometricæ. Velenim ex ea simpliciter & prorsus destruuntur quædam: ut omnes proprietates, convenientiæ ac differentiæ in lineis & dimensionibus: item, aliquas lineas esse rationales, alias irracionales, atque adeò omnia ea, quæ Euclides in decimo suo libro complexus est, & similia: vel sequitur exinde, quarundam rerum demonstrationes nõ esse perpetuas & absolutas: ut, cum verbi gratiã dicimus, Dividamus lineam in duas æquales partes; sanè si tùm linea illa fortè constet ex numero impari illarum substantiarum individuarum, id nequaquam fieri poterit juxta sententiam illorum. Porrò scito, apud *Filios Schabir* (nomen loci) extare librum quendam Inventionum ingeniosarum valdè celebrem, *Seppher hattachbuloth*, in quo plures quàm centum ejusmodi Inventiones continentur, quarum singulis suæ sunt additæ demonstrationes,

Vide propos. ultimam Euclidis lib. 10.

Vide Euclid. ab initio lib. 10.

nes, quæ in ipso actu & experienciâ veræ ac reales deprehenduntur. Quod si verò Vacuum daretur, ne unica quidem illarum recta & vera esset, plurimæque de ductu vel fluxu aquarum artificia everterentur. Atque in his & similibus propositionibus ac principiis demonstrandis miseri illi homines omnes suos dies consumpserunt. Sed pergo ad reliqua quoque explicanda.

4. De Accidentibus.

Quarta propositio est, Accidentia existere, & esse res superadditas ad Substantiam, nullumque corpus sine aliquo illorum esse posse. Quæ propositio, si non ulterius progredierentur, sed in his terminis manerent, vera utique, manifesta, & extra omnem dubitationis aleam esset posita. Verum falsum est, quod porro dicunt, si Substantiæ alicui non insit accidens vitæ, ei necessariò inesse accidens mortis: sic colorem vel saporem, motum vel quietem, congregationem vel separationem; nam omni subjecto necessariò inesse alterutrum duorum contrariorum. Quod si autem alicui insit accidens vitæ, tum oportere ut ei aliæ quoque insint accidentium species, ut Sapientia vel Stultitia, Voluntas aut ejus contrarium, Potentia vel Impotentia, Apprehensio aut aliquod ex ejus contrariis: in summa, quicquid in Vivente vel Vita prædito reperitur, id reperiri quoque dicunt in illo vel ejus contrarium.

5. Substantias individuas perfici in Accidentibus.

Quinta propositio est, Substantiæ individua existentiæ conservari & perfici in Accidentibus illis, neque sine illis esse posse.

Hujus propositionis declaratio & sensus est, Unamquamque illarum Substantiarum individuarum, quas Deus creavit, habere sua Accidentia, sine quibus esse nequeat, ut v. g. colorem aut odorem, motum vel quietem; sed non quantitatem, quia substantiæ illæ, juxta ipsorum sententiam, non admittunt quantitatem. Quantitatem enim non vocant accidens; nam non intelligunt naturam accidentis.

Secundùm hanc itaque propositionem docent, Accidentia ea, quæ in corporibus reperiuntur, non esse propria totius corporis universaliter sumpti, sed reperiri in unaquaque substantia individua, è quibus corpus illud est compositum. E. g. Quemadmodum in massa Nivis, Albedo non tantum reperitur in tota massa, sed & in qualibet ejus particula, & per consequens in toto composito. Sic dicunt rem quoque se habere in corpore mobili; unamquamque videlicet ejus substantiam individua esse mobilem, & propterea totum corpus tale esse. Sic Vita, ex ipsorum sententia, existit in unaquaque particula corporis viventis. Ita dicunt, quamvis particulam Animantis

mantis sensu præditi, sensilem quoque esse. Nam *Vita, Sensus, Intellectus & Sapientia* ipsis sunt *Accidentia*, non minùs quàm Nigredo & Albedo. *De Anima dissentiunt*. Quidam statuunt, Animam esse accidens existens in uno aliquo atomorum illorum, è quibus homo verbi gratià compositus est: totum autem compositum vocari Animatum, quia substantia illa individua vel atomum illud in eo continetur. Alii dicunt, Animam esse compositam ex multis subtilissimis substantiis accidens quoddam habentibus, quo uniantur & conjungantur, & animata fiant, substantiasque illas cum substantiis corporis commisceri. Ex quibus vides, illos Animam quoque inter *Accidentia* referre. *Intellectum* quod attinet, unanimi consensu affirmant, quòd sit accidens in substantia quadam individua totius Intelligentis. *De Scientia* hærent, an sit accidens existens in unaquaque substantia individua scientis, an in una tantùm? Quamcunque sententiam eligant, absurda plurima exinde consequuntur. Si ipsis objiciatur exemplum quorundam metallorum & lapidum, qui maximâ ex parte habet colorem validissimum; cum verò comminuuntur & conteruntur, tum color ille recedit & evanescit: ut si conteras Smaragdum, qui in summo gradu viridis est, pulvis erit albus, quod argumento est, accidens illud existere in toto, non in qualibet ejus parte. Sic, (quod clarius est) si discindantur & secentur partes corporis alicujus viventis, nequaquam vivent partes illæ, quod iterum nobis ostendit, illam rem (*Vitam* sc.) existentiam suam habere in toto, non in singulis illius partibus. Quòd si, inquam, hæc ipsis objiciantur, respondent, *Accidentia* nullam planè firmitatem & durationem habere, sed subinde & singulis momentis nova generari, quemadmodum in sequenti ipsorum propositione sum declaraturus.

Propositio sexta est, Nullum accidens durare per duo momenta. Cujus propositionis hic est sensus: Existimant, D E U M, cum substantiam aliquam creat, simul & eodem momento quoque creare cum illa accidens aliquod; neque enim Deum posse substantiam creare sine accidente: esse hoc *à Stoicis*. Accidentis autem hanc esse rationem, quòd ne quidem per duo momenta durare & superstes esse possit, sed quàm-primùm creatur, rursus interire, Deumque statim aliud creare ejusdem speciei, quod cum perierit, iterum aliud, & sic consequenter fieri in omnibus accidentibus, quorum speciem Deus vult conservare. Quòd si Deo placeat aliam speciem accidentis in substantia aliqua creare, illum hoc facere; quòd si verò creare

6. Nullum Accidens ultra momentū durare.

definat, substantiam illam tùm deficere & interire. Atque hæc est sententia plerorumque. Quidam verò ex secta *Muatzali* dicunt, quædam Accidentia ad certum tempus permanere & durare; quædam verò ne per duo quidem momenta. Verùm non habent certam aliquam seriem vel catalogum, ut possint dicere, hæc Accidentium species manet, ista verò non.

Ad hoc autem statuendum induxit eos, quia negant, quòd Natura aliqua existat: item, quòd hujus vel illius corporis natura requirat & secum ferat, ut habeat talia accidentia. Sed dicunt, *DEUM* accidentia omnia in momento creare sine mediis naturalibus, & sine adjumento aliarum rerum. Cùm enim hoc asseritur, sequitur necessariò, accidentia non posse diù durare. Quòd si dicas, illa certo tempore subsistere, postea privari, (*ut alii ex ipsis sentiunt*), tùm quæstio oritur, quisnam, vel quidnam illa privarit? Si dicas, Deum illam privationem efficere, quando ipsi placet; repugnat id sententiæ illorum, qui statuunt, Efficientem non efficere privationem: illam enim non indigere efficiente, sed cessante efficiente ab opere aliquo sequi privationem illius. Id quod ex parte verum est. Et hæc causa est, propter quam ipsis placuit statuere, Existentiam vel Privationem alicujus rei non sequi ex natura illius. Dicunt enim, Accidentia creari successivè unum post alterum. Hinc quidam ex ipsis statuunt, cùm Deus vult cessare facere substantiam aliquam, tùm illum non creare in illa accidens, & ita ipsam statim non existere. Alii verò dicunt, quando Deus volet destruere Mundum, illum creaturum accidens destructionis vel consummationis non in subjecto, & illam consummationem & corruptionem fore contrariam existentiae ipsius Mundi.

Secundùm hanc itaque propositionem dicunt, nos nequaquam vestimentum illud rubrum, v. g. quod nos rubro colore tinxisse opinamur, tinxisse, sed Deum eo momento colorem illum in vestimento creasse, quo illud cum rubro colore, quem in vestimentum ingressum opinamur, conjunximus. Neque hoc solùm, sed præterea dicunt, Deum hanc consuetudinem observare, ut non proveniat Nigredo verbi gratiâ, nisi quando vestimentum vel pannus conjungitur cum Indico, & Nigredinem illam, quæ oritur ex conjunctione tincti cum ipsa nigredine, non permanere, sed primo momento perire, & aliam creari: neque solere Deum sublatâ nigredine creare rubedinem vel virorem, sed nigredinem aliam priori similem.

Secundùm hanc ipsorum positionem sequitur quoq; quòd scientia nostra, quam hodiè habemus, non sit scientia illa, quam habuimus heri: sed scientias illas privari, & creari alias prioribus similes; siquidem scientia ipsis est accidens. Sic de Anima dicere possumus; si illa sit accidens, in unoquoq; animali animâ prædito singulis momentis centum-mille creari animas. Tempus enim juxta ipsos compositum est ex Instantibus, sive particulis temporis, quæ non possunt dividi.

Sic dicunt etiam secundùm istam hypothèsin, quando Homo movet (h.e. *sibi videtur movere*) calamum, Hominem nequaquam illum movere, sed motum calami esse accidens à Deo in calamo creatum: motum item manûs, quæ secundùm nostram opinionem movet calamum, esse accidens à Deo in manu moventis creatum. Deum autem hanc consuetudinem observare tantùm, quando motus manûs accedit ad motum calami; manui verò nullam planè inesse actionem vel causam per se ad calamum movendum: nam Accidens transire è subjecto suo in aliud. Sic unanimiter quidam illorum dicunt; Si pannus albus intingatur in pelvim Indico repletam, & eo colore tingatur, nequaquam tamen Indici virtute fieri illam, quæ postea consequitur, panni nigredinem. Nigredinem enim accidens esse in corpore ipsius Indici, & per consequens non posse transire è subjecto suo in aliud. Præterea nullum corpus inveniri, quod actionem aliquam habeat, verùm ultimum tantùm Agens, DEUM videlicet; ac propterea illum efficere nigredinem in corpore panni, quando conjungitur cum Indico, quia hanc soleat tenere & observare consuetudinem. In summa, nullo modo aliquid, præter Ipsum, dici posse causam alicujus rei. Atque hæc quidem communis est illorum sententia. Sunt autem alii, qui causas aliquas admittunt, & istam sententiam rejiciunt. De Actionibus tamen Hominum dissentiunt. Plerorumque, in primis vulgi de secta *Haascharijah* vel *Afsaria*, sententia est, quòd cum moveretur calamus, Deus quatuor accidentia creet, quorum neutrum causa sit alterius, sed quæ paria sint in essentia & conjuncta. Primum, esse Voluntatem ad movendum calamum: secundum, Potentiam ad movendum: tertium, Motum ipsum Hominis, h.e. motum manûs: quartum, motum Calami. Quando enim Homo rem aliquam vult, & eam facit, (ut ipse quidem opinatur,) tum arbitrantur, & voluntatem, & potentiam ad faciendum, & actum ipsum in illo creatum esse; neque illum agere per potentiam concreatam, quæ actionem aliquam in actu ha-

beat. *Muatzali* autem dicunt, illum agere per potentiam ipsi concreatam: & quidam ex secta *Haascharijab* dicunt, potentiam illam creatam in actu, habere actionem aliquam in actu, quæ ab illa dependeat. Verùm multi hanc sententiam rejecerunt. Cæterùm, unanimi omnium consensu Voluntas illa creata, Potentia item & Actus creatus, ex quorundam sententia, omnia in universum sunt accidentia, quæ nullam durationem habent: sed Creator creat in calamo unum motum post alium, quamdiù calamus movetur; neque quiescit, nisi etiam quietem in illo creet, ejusque quietis creationem tamdiù rùm continuat, quamdiù calamus quiescit.

Hæc omnia si ita se habeant, sequitur, DEUM omnibus temporibus ex illis *Nunc*, h. e. singulis instantibus & singulis momentis Accidentia creare in variis Individuorum speciebus, quæ existunt, ut Angelis, Sphæris, &c. Et hæc dicunt veram esse fidem de Actione & Operatione Dei, omnesque illos, qui hoc non credunt, negare, DEUM esse omnium rerum causam efficientem. Meo autem, & omnium, ni fallor, sanæ mentis hominum iudicio, de istiusmodi opinionibus dici potest, *An, sicuti illuditis homini, illudetis ei?* Nam in rei veritate hoc nihil aliud est, quàm ludere.

Jobi 13.9.

7. De Privationibus.

Propositio septima est, quod credunt, Privationes habituum esse res existentes in corpore, substantiæ ipsius additas, & esse quoque accidentia existentia, quæ semper & continuè creantur; quàm-primùm nempe aliqua perit, alia creatur. Declaratio hujus propositionis est. Non vident, Quietem esse privationem Motus, Mortem privationem Vitæ, Cæcitatem privationem Visus, & similia; sed Motus & Quietis ratio illis eadem est, quæ Caloris & Frigoris. Et quemadmodum Calor & Frigus duo sunt accidentia, in duobus subjectis, Calorem & Frigus recipientibus, existentia: sic omnis Motus ipsis est accidens creatum in subjecto Mobili, & Quies accidens, quod creavit DEUS in subjecto Quiescente, quodque, ut reliqua accidentia, ne quidem per duo durat instantia, sicut in præcedenti propositione vidimus; Quiescens enim illud faciunt corpus, in cujus singulis partibus Deus quietem creat, & unâ cessante aliam, sicque continuè, quamdiù corpus quiescens quiescit.

Sic eadem est secundum illos ratio Scientiæ & Ignorantiæ. Ignorantia enim ipsis est Ens, & quidem accidens; ideoque quàm-primùm est creata, perit iterum, eâque pereunte illicò creatur alia, quamdiù subjectum in ignorantia permanet.

Ita

Ita pariter dicunt, Vitam & Mortem esse accidentia, & palam affirmant, quod Vita pereat, & alia quotidie, immò singulis momentis creetur, quamdiu vivit id, quod Vita est præditum. Quando verò Deus vult illius Mortem, ipsum creare accidens Mortis, posteaquam accidens Vitæ (*quod, ut dictum, non potest per duo momenta durare*) recessit. Et hæc omnia rotundè & apertè asserunt. Ex quibus sequitur, accidens Mortis quoque, quod Deus creat, privari & inrerire primo creationis suæ momento, Deumque statim aliam Mortem creare. Nam aliter Mors non posset continuari. Proinde, quemadmodum, ex ipsorum sententiâ, Vitam unam creat post aliam; sic creat quoque Mortem unam post aliam. Hic verò miror, quamdiu Deus creet Accidens illud Mortis in mortuo, omnibusne diebus, quibus forma & figura ejus durat, an autem omnibus diebus, quibus superest substantia aliqua ex substantiis ejus? Nam Deus creat utique accidens illud Mortis, juxta sententiam illorum, in unaquaq; substantia individua. Nos verò invenimus, qui ante mille annos mortui sunt: quod argumento est, Deum non privasse substantiam illam; & per consequens, totis istis mille annis Mortem unam post alteram in illa creasse. Et hæc est vulgi inter ipsos opinio.

Quidam autem de secta *Muatzali* dicunt, aliquas Privationes rerum naturalium non esse res existentes; sed dicunt, Defatigationem esse privationem Potentiæ, Ignorantiam vel Stultitiam esse privationem Sapientiæ. Verùm non dicunt idem de omnibus Privationibus. Non enim statuunt, Tenebras esse privationem Lucis, vel Quietem privationem Motûs: sed faciunt Privationes quasdam Entia reverà Existentiâ; alias, Privationes habituum, prout nempe bonum ipsis videtur, sicut id quoque fecerunt in propositione præcedenti de Duratione accidentium, dum quædam dixerunt certum tempus durare, quædam verò ne per duo quidem momenta. Scopus enim illorum ubique est, Naturam rerum constituere, prout phantasiæ & fidei ipsorum videretur esse consentaneum.

Propositio octava est, Nullum esse Ens præter Substantiam & Accidens; Formasque naturales ipsas esse Accidentia. Declaratio hujus propositionis. Omnia corpora, illorum sententiâ, composita sunt ex substantiis similibus, sicut vidimus in propositione prima: & diversitas ac differentia omnis inter illa in nulla alia re consistit, quàm in accidentibus. Quocirca hoc modo omnia ista, *Vita, Humanitas, Sensus, Loquela vel Ratio*; juxta ipsos erunt accidentia, eâdem planè ratione, quâ *Nigredo, Albedo, Amaritudo, Dulcedo*; ita ut non alia

8. Nihil esse præter Substantiam & Accidens.

fit differentia inter Individua diversarum Specierum, quàm est inter Individua unius Speciei. Proinde unam eandemque habebunt substantiam corpus Cœli, corpus Angelorum, corpus Throni gloriæ Dei (ut quidem in imaginatione concipi potest), corpus Vermis vel Plantæ alicujus, &c. tantum discrepabunt in accidentibus. Substantiæ autem omnium (*corporum*) sunt substantiæ individua.

9. *Accidentia se invicem nõ sustinere.*

Propositio nona est: Accidentia se invicem non sustinere, neq; dici posse, Accidentis aliquod esse prædicatũ alterius Accidentis, & postea demum Substantiæ: sed Accidentia omnia æqualiter prædicari prædicatione primã de Substantia. Fugiũt autem hoc, (*quod Accidentium se. unum sustinere possit aliud*), quia sequeretur, Accidentis ultimum non posse inveniri vel existere in Substantia, nisi præcedente Accidente primo; id quod illi simpliciter negant. Volunt enim, Accidentia omnia posse existere in qualibet Substantia, neque illam habere Accidentis aliquod proprium & peculiare. Sed & propter aliam rationem hoc negare coacti sunt. Nam necesse est, ut Subjectum, de quo Adjunctum prædicatur, per certum aliquod tempus firmum sit & durable. Quod si autem Accidentis, ut ajunt, ne per duo quidem momenta durare possit, quomodo poterit sustinere aliud, alteriusve esse Subjectum?

10. *De Possibilitate omnium rerum.*

Propositio decima, est Transitus ille, vel Translatio, (h.e. ut Hebraei *explicant*, *תּוּרָפּוּת* Possibilitas illa) cujus mentionem faciunt, quæ est veluti columna Sapientiæ Loquentium.

Declaratio ejus. Dicunt; Omnia ea, quæcunq; nobis imaginamur, transire quoque posse ad Intellectum, (h.e. *possibilia esse, credi posse in Intellectu*). Verbi gratiã, fieri posse in consideratione Intellectus, ut globus Terræ convertatur in Sphæram orbicularem; vel contra, Sphæra cœlestis in globum Terræ: item, ut moveatur globus Ignis versus centrum, vel ad medium, & globus Terræ versus peripheriã, h.e. à medio: neque enim unum locum corpori alicui per se magis esse convenientem altero secundum hunc *Transitum* vel hanc *Possibilitatem intellectualem*. Sic de rebus visibilibus dicunt, fieri posse, ut unaquæq; illarum sit major vel minor quàm est, vel etiam ut contrariam planè formam, figuram vel locum obtineat. E. G. Ut Homo sit instar montis, habeat multa capita, volet per aërem, vel ut existat elephas instar pediculi aut pulicis, & vicissim pulex instar elephantis. Omnia hæc dicunt transire secundum Intellectum, (h.e. *possibilia esse, vel recipi posse in Intellectu*), & universum Mundum sequi istum *Transitum*, vel istam *Possibilitatem*. Ita de quavis re, quam sub hac specie

specie ponunt, ajunt, conveniens quidem esse (*secundum ordinarium se. cursum & consuetudinem*), ut ita sit prout est, sed fieri quoq; posse, ut sit aliter, neque ullam esse rationem, cur res quæpiam ita potius sit vel esse debeat quàm aliter; contemnentes planè totam rerum Naturam. Præterea etiam dicunt, ex consuetudine tantùm esse, quòd Ens aliquod certas habeat formas, mensuras determinatas, aliasque res necessarias, quæ non mutantur vel variantur. Quemadmodum enim consuetudo tantùm est, quòd Rex non nisi equo per vicos civitatis ire solet, neque unquam aliter videatur; (neq; enim impossibile est secundùm Intellectum, ut pedes eat, sed sine dubio maximè est possibile, & transit secundùm Intellectum). Sic dicunt, consuetudinem tantùm esse, quòd Terra moveatur versùs centrum, & Ignis sursum; vel, quòd Ignis calefaciat, & Aqua infrigidet; neque impossibile esse in Intellectu, ut hæc consuetudo mutetur, ita ut Ignis infrigidet & deorsum moveatur, Ignisque maneat; Aqua calefaciat & sursum moveatur, Aquaque sit & maneat. Et super hoc fundamentum extruxerunt totum negotium.

His tamen omnibus nihil obstantibus, consentiunt in hoc; falsum esse, duo Contraria simul esse posse in eodem subjecto & instâti uno, nulloq; modo Intellectum hoc admittere. Sic dicunt, impossibile esse, ut substantia existat sine omni accidente, vel accidens sine subjecto, ut quidam ex illis asseverant. Item, Substantiam non posse converti in accidens; vel contrà, Accidens in substantiam: neque posse corpus unum ingredi vel penetrare alterum; sed impossibilia esse hæc omnia secundùm Intellectum.

Quòd verò ea habent pro Impossibilibus, quæ non possunt formari vel concipi; & quòd è contrario ea vocant Possibilia, quæ formari & concipi possunt; id equidem verum est. Sed dicunt Philosophi, quia hanc conceptionem vel formationem sumitis de Imaginatione & Phantasia, non de Intellectu, idèd illa quoque possibilia sunt tantùm in Imaginatione, non in Intellectu. Quocirca consideratis in hac Propositione Necessarium, Possibile, & Impossibile, nunc de Imaginatione, nequaquam autem de Intellectu; nunc de Sensu communi, quemadmodum hoc quoque observavit *Abunazar*, dum explicat, quidnam illud in rei veritate sit, quod *Loquentes* vocant Intellectum.

Ita ergo liquet, omne id, juxta illos, esse Possibile, quod in imaginatione cogitari potest & concipi, sive conveniat cum rerum natura, sive non conveniat: & è contrario Impossibile, quodcunque imaginari

ginari nobis non possumus. Atq; hæc Propositio non potest ab ipsis verificari, nisi post novem præcedentes, ideoq; sine dubio necessarium fuit, ut illas præmitteremus, id quod tibi ulterius colloquio vel disputatione inter *Loquentem & Philosophum*, declarabo.

Colloquium inter Loquentem & Philosophum.

Dixit Loquens Philosopho; Quare Ferrum est in summo gradu durum & nigrum? Butyrum autem in summo gradu molle & album?

Respondit Philosophus; Omne corpus naturale duas habet species accidentium. Alia ipsi accidunt ratione Materiæ, ut Sanitas, Morbus; alia respectu Formæ, ut Risus, Fletus. Materiæ autem corporum compositorum compositione ultimâ, diversæ admodum sunt secundum formas materiis appropriatas, ita ut substantia Ferri contraria sit substantiæ ipsius Butyri, unde etiam diversa sequuntur illa accidentia. Quòd enim vides unum esse Durum, alterum Molle, ista diversitas oritur ex diversitate Formarum; Nigredo verò & Albedo sequuntur è diversitate Materiæ ultimarum.

Loquens hanc Philosophi responsionem per sua principia refellit & destruit. Dicit enim: Nulla planè, ut existimas, est forma, quæ ita constituit vel disponit substantiam, ut possit substantias diversas constituere; sed omnia sunt mera accidentia, sicut ex ipsorum sententiâ exposuimus in Propositione octavâ. Deinde ait: Nulla est differentia inter substantiam Ferri & Butyri, sed ambo sunt composita ex substantiis individujs similibus, prout vidimus in Propositione primâ, ex quâ etiam sequitur propositio secunda & tertia, quemadmodum exposuimus, item duodecima. Præterea, ex sententiâ *Loquentis*, nulla substantia habet accidentia propria, ita ut præter eam recipere quoque possit accidentia secundaria. Accidens enim, juxta ipsos, non sustinet accidens aliud, ut visum est in propositione nonâ. Insuper, accidens nullam habet subsistentiam vel durationem, uti audivimus in propositione sextâ. Cùm ergo omnia ista à *Loquente* secundum propositiones suas posita fuerint, & ex iis conluserit, substantiam Ferri & Butyri unam esse eandemque, comparisonem item vel proportionem inter quamlibet substantiam & quodvis accidens unam esse, neque unam substantiam accidenti alicui magis convenire quàm alteram; & quemadmodum uni substantiæ separatæ non magis competit motus quàm alteri; sic non esse unam substantiam magis idoneam quàm aliam, ad recipiendum accidens Vitæ, Mortis, Intellectûs, Sensûs, nihilque ad hanc rem conferre multitudinem vel paucitatem substantiarum, cùm accidentia existant in qualibet substantia separata, sicuti declaravimus in propositione ipso-

ipforum quintâ. Et ex his propositionibus omnibus quoq; sequitur, Hominem non esse magis idoneum ad intelligendû quàm Vespertilionem, & per consequens Vespertilionem transformari posse & intelligentem fieri, omneq; adeò id, quod in hac Propositione de Translatione live *metaphisica* dixerunt. Atq; propter hanc propositionem susceptus est omnis labor & contentio *Loquentium*, quia præcipuum ipforum est fundamētum, quo sua dogmata confirmant, prout exponetur.

Nobiscum. Quòd si, Lector charissime, intellexeris doctrinam de Anima & ejus facultatibus, singulaq; prout in rei veritate & natura se habent, tibi perspecta fuerint, scies, majorem Animalium partem, & quæ perfectiora sunt, (h. e. quæ Corde, membro nobilissimo, instructa sunt), Imaginationis facultatem habere, Hominemq; ab aliis Animantibus non distingui Imaginatione, neque Imaginationem idem esse quod Intellectum, sed ejus contrarium. Nam Intellectus dissolvit composita, & partes illorum separat, illaq; abstrahit ac in veritate & causis cognoscit, concipit, & sibi imprimit. Item de re unâ multa apprehendit, inter quæ secundum Intellectum tanta est differentia, quanta est in Imaginatione inter duas personas. Intellectu dignoscitur Universale à Singulari, nullaq; nili per Universalia verificatur demonstratio. Intellectu novit Homo discernere inter Adjuncta Essentialia & Accidentalibus. Imago verò nullam istarum facultatum & operationum habet. Illa etenim non apprehendit nisi Singularia; vel enim apprehendit compositum in universalitate sua, prout sensus illud apprehendunt; vel componit dispersa & separata inter se invicem, ac ex illis corpus unum, vel facultatem corporis unam conficit: ut, cum aliquis sibi imaginatur, Hominem quendam habere caput equinum, alas & similia; hoc vocatur Figmentum & Mendacium, quia in toto Mundo nusquam reperitur. Denique, non potest Imago ullum Universale apprehendere, ut apprehensio ejus non habeat materiæ respectum, licet formam abstrahat abstractione accuratissimâ. Ideò nulla vera consideratio vel notio potest esse in Imaginatione. Attende parùm, quantum nobis hic proliat Artium Mathematicarum cognitio, & quàm utilia ac præstantia sint, quæ inde sumimus, principia. Sunt quædam, quæ cum Homo considerat, non potest in Imaginatione formare & concipere, sed invenit, imaginationem illorum æquè esse impossibilem, atque impossibile est congregatio duorum contrariorum in uno subjecto: & tamē postea per demonstrationem osten-

Artium Mathematicarum usus.

ditur, rem illam, quæ in Imaginatione fuit impossibilis, reverà existere. Sic, si tibi imagineris Globum immensæ magnitudinis, instar Sphæræ supremæ, & per ejus medium sive centrum transire diametrum, duosq; viros pedibus suis in linea recta stare super duas extremitates diametri ab utraq; parte: tum necessariò diameter vel erit contrarius & oppositus Horizonti, vel non erit: si fuerit, necessariò ambo cadent; si non, cadet tantùm unus, inferior nempe, alter verò stabit, secundùm apprehensionem Imaginationis. At verò per certas demonstrationes ostensum est, Terrâ esse globosam, & inhabitatam esse super ambabus extremitatibus diametri, ac utriusq; extremitatis incolæ caput Cœlû versùs spectare, pedesq; unius oppositos esse pedibus alterius, qui in altera & opposita parte habitat, neq; tamen formaliter in intellectu cogitari posse, ullum cadere; propterea quòd non sit unus suprâ, alter infrâ, sed uterque est suprâ & infrâ pro diversa relatione ad alterum. Ita demonstratum est in parte secunda libri חחרותים *Hacharuthim*, fieri posse, ut duæ lineæ dentur, inter quas ab initio sit spatium & interstitium quoddam, quod pro mensura protractionis linearum coarctetur, neque tamen unquam concurrant lineæ, licet in infinitum extenderentur, & tantò propiùs semper jungantur, quantò longiores sunt: id quod nullâ ratione imaginari nobis possumus. Duarum autem illarum linearum unam oportet esse rectam, alteram obliquam, sicuti ibi explicatur. Quocirca videmus hinc, existere quædam, quæ nullo modo cogitare vel imaginari nobis possumus, sed juxta imaginationem planè sunt impossibilia: & econtrâ demonstratum est, Imaginationem quædam affirmare, quæ impossibilia sunt; ut, quòd Deus sit corporeus, quia secundùm Imaginationem nihil potest existere, nisi corpus vel res corporea. Atq; ita etiam apparet nunc, id, quo Homo probat Decens, h. e. *Neccessarium*, Transiens, h. e. *Possibile*, & *Impossibile*, aliquid aliud esse quàm Imaginationem, quæ speculatio longè est præstantissima & utilissima ei, qui cupit è tenebris istis Imaginationis emergere. Neq; existimes, *Loquentes* hujus rei planè ignaros fuisse; nam omninò aliquam hujus rei cognitionem habuerunt. Hinc ea, quæ imaginari nobis possumus & tamen sunt impossibilia, ut, quòd Deus sit corporeus; dixerunt *Ascendere in spiritum cogitationis, non in Imaginationem*, & sæpissimè dicunt, *Cogitationes fallere*. Propter hanc ergo causam opus habuerunt novem præcedentibus propositionibus, ut stabilirent decimam istam propositionem de Possibilitate sive Transitu cujusvis rei, quam possibilem esse censent secundùm Ima-

ginationem, propter similitudinem Substantiarū, & æqualitatē sive paritatē Accidentiū, sicuti declaravimus. Ex his, Lector charissime, Speculatio profunda admodum exsurgit, quomodo sc., si de quibusdā cōceptionibus unus dicat, quòd sint Imaginarie, alius, quòd Intellectuales, nos aliā possimus viā Imaginaria discernere ab Intellectuales, quàm Philosophi. Quòd si enim dixerit Philosophus, *Ipsa existentia testis mihi est sufficiens*, & per illam possum probare Necessariū, Possibile & Impossibile; dicet ipsi Adversarius, Hoc ipsum est τὸ ἀνεύθυνον, de quo cōtrovertitur: Istam enim Rem, vel istud Ens ego factū esse dico per liberrimam voluntatem, nequaquam autem necessariò existere: & quando hac formā factum est, potuisset etiā fieri contrariā planè; neq; præcisè judicat intellectus, illam non aliter esse posse, ut tu cogitas. Verùm de porta ista Transitūs sive Possibilitatis alibi *part. 2. cap. 19.* adhuc verba sum facturus.

Propositio undecima est, Falsum esse, dari Infinitem.

Cujus declaratio est. Jam demonstratū est, impossibile esse, ut vel unum existat corpus infinitū, h. e. infinite magnitudinis; vel, ut dentur multa corpora, licet per se finita, numero infinita: vel, ut infinita plura simul sint eodem tempore. Sic falsum est, dari causas infinitas, h. e. rem quandam esse causam rei alterius, hanc iterum alius, & sic consequenter dari causam causæ in infinitū, ita ut actu possint plura numerari infinita, sive sint corpora, sive à corporibus abstracta, quorum unum sit causa alterius. Hic enim est ordo naturalis essentialis, in quo, non dari Infinitem, demonstrari potest.

Quod verò attinet existentiam Infinitem in potentia vel in accidenti, illa ita comparata est, ut in quibusdā certò demonstrari possit. Sic enim ostendi potest, Corpus & Tempus posse dividi in infinitum potentiam. In quibusdā verò indiget consideratione, ut in illo, quod Infinitem est non nisi per accidens, (quod etiam vocatur *Infinitem per accidens*), quando sc. post unius rei privationem, in ejus locum succedit alia, post hanc tertia, & sic continuè in infinitū usq;. Hęc res profundā admodum indiget speculatione & consideratione. Qui de probatione Æternitatis Mundi gloriatur, (ut *Aristoteles*), dicit Tempus sine fine esse, & tamen nihil ipsi hinc falsi vel absurdi consequitur; quia quando una pars temporis desinit, semper alia sequitur. Sic Accidentium unum post alterum accedere materiæ in infinitum, neq; tamen etiam hinc falsum quid sequitur, quia Accidentia illa non simul existunt, sed successivè recedente uno, subsequitur aliud. Hęc sanè talia sunt, quorum Impossibilitas non potest demonstrari.

II. Non dari Infinitem.

Loquentes autem omne Infinitum rejiciunt, ipsisq; perinde est, si ve dicas, Corpus unum dari infinite quantitatis; si ve dicas, Tempus & Corpus posse dividi in infinitum: nihil etiam interest secundum illos, si dicatur, res numero infinitas existere simul: ut si dicas, Homines, qui nunc existunt, esse infinitos; aut si dicatur, res quasdam pertingere posse ad infinitum, per priorum sc. continuam privationem & sequentium successionem: ut cum dicis, Ruben Filius Jacobi, Jacob F. Isaaci, Isaac F. Abrahami, & sic in infinitum. Hoc enim juxta ipsos itidem absurdum æque est ac prius, istæq; quatuor Infiniti species illis sunt æquales. De ultima tamen non nihil dissentiunt. Nam quidam illorum conati sunt demonstrationibus impossibilitatem ejus evincere, prout illas alibi in hoc libro tibi sum indicaturus: alii verò dixerunt, esse hoc per se notum & intelligibile in principio cogitationis, neq; demonstratione egere. At si ita aperte & manifestè falsum esset, non dari infinita talia per successionem, licet in præsentis tempore sint finita, sanè in principio cogitationis quoq; falsa esset Æternitas Mundi, neque aliis principiis ad eam destruendam opus foret. Sed hujus rei indagatio non est præsentis loci.

12. Sensus in multis errare.

Propositio duodecima est; Sensus non semper nobis repræsentare veritatem. Duobus enim modis æstimant Apprehensionem sensuū. *Primò* dicunt, multa sensibilia latent sensus, & ab illorum apprehensione sunt abscondita, idq; vel propter exiguitatem corporis sensibilis, uti dicunt de Substantia separata vel individua; vel propter distantiam sensibilibus à sentiente, quemadmodum Homo non potest Videre, Audire, vel Odorari per distantiam aliquot milliarium, neq; potest sensibus apprehendere motum cælorum. *Secundò* ajunt, Sensus errare in apprehendendis objectis. Cum enim Homo longius distat à re quapiam, tum quod magnum est, parvum ipsi videtur; & res parva in aqua existens ipsi videtur magna; curvum ipsi videtur quod rectum, cum pars ejus est in aqua, pars extra aquam. Sic Aurigine vel Ictero laborantibus omnia videntur flava: & in cujus lingua bilis flava est, ei omnia dulcia videntur amara, &c. Has ergo ob causas dicunt, Sensibus minimè fidendum, neq; ab illis principia demonstrativa sumenda esse. Noli autem existimare, quasi primi *Loquentes* frustra in propositionem hanc consenserint, quemadmodum multi ex posterioribus existimant, superfluum fuisse, quòd tantum studium adhibuerint in stabiliendis Atomis. Omnia enim ista principia, quæ hætenus à nobis explicata, necessaria illis sunt, cumq; unum illorum tollitur & destruitur, corrumpitur simul totum ipsorum

rum propositum. Hac ultimâ verò propositione inprimis & quàm maximè opus habent. Cùm enim sensibus nostris quædam apprehendimus, illa destruunt, quæ ab ipsis affirmantur, tùm dicunt, Non esse respiciendum ad sensus, nullamque illorum rationem habendam, posteaquàm jam demonstratum sit, ut arbitrantur, testem advocandum esse tantùm Intellectum: ut, cùm dicunt, Quietem ingredi in motum continuum, & Molam dissipari in motu circulari; item, Albedinem in panno vel vestimento privari, & supervenire aliam: quæ contraria planè sunt iis, quæ sensibus apparent; quemadmodum etiam ex assertione Vacui multa consequuntur sensibus repugnantia: ad hæc omnia respondent, ista sensus effugere propter summam ipsorum subtilitatem. In aliis verò dicunt sensus errare. Has autem opiniones omnes quod attinet, nôsti illas esse antiquissimas, de quibus tamen Sophistæ (posteriores) gloriati sunt, quasi ipsi primi essent illarum authores & inventores, sicut meminit Galenus in libro suo de Facultatibus naturalibus, de iis, qui sensibus contradicebant, ubi multa alia commemorat, quæ tibi non sunt incognita.

His ergo principiis & propositionibus præmissis, nunc me accingam ad exponendum, quâ ratione quatuor antehac commemoratas quæstiones probent & adstruant.

CAP. LXXIV.

Probationes Loquentium, Mundum esse

NOVUM.

IN capite isto proponam tibi rationes, quibus probat Loquentes, *Vis, quibus Loquentes Novitatem Mundi adstruunt.* Mundum esse novum; quod tamen ut prolixis ipsorummet verbis faciam, non est quod expectes. Verùm intentionem tantùm, & vias sive modos probationum, quibus unusquisque Novitatem Mundi adstruit, vel Antiquitatem ejus destruit, principiaque, quibus innitur, breviter tibi indicabo: ita ut, si ipsosmet illorum libros prolixosque Commentarios sis perlecturus, nihil aliud in iis sis inventurus, quàm nos hic producemus, nisi fortè majorem copiam, elegantiam, aut profunditatem vel obscuritatem sermonis ac verborum, ad obstupescendum & in admirationem quasi rapiendum auditorem vel lectorem. Præterea, invenies in libris eorum crebras *ταυτολογίας*, sive unius rei repetitiones & iterationes, objectiones item multas & responsiones ad illas, omnisque adeo generis rationes & modos, contra dissentientes ab ipsis insurgendi.

Via prima. *Via prima.* Dicunt quidam; In uno innovato (h.e. *creato*) haberi probationem, totum Mundum talem esse. Q. D. Falsum est, Rubenem, qui primò fuit gutta seminis, postea per varias mutationes perfectionem suam adeptus est, semet-ipsam ita immutasse; sed alius est sine dubio, qui ipsum tam variè mutavit, & per consequens opus habuit Efficiente aliquo, qui ipsum formaret, & de una forma in aliam quasi transferret. Et sic idem quoq; de Arbore vel alia Planta dici potest. Ergo eadem est ratio totius Mundi.

Unde vides, hos credere, quicquid in uno aliquo corpore invenitur, illud judicandum esse inveniri quoq; in omnibus: (*id quod falsum est, subintellige*).

Via secunda. *Via secunda.* Dicunt; Ex innovatione singularis vel individui alicujus ex eorum genere, quæ nascuntur, per demonstrationem patere, totum Mundum innovatum esse.

Declaratio. Ruben aliquando non fuit, postea autem fuit vel extitit. Id autem cum fieri non potuerit nisi à *Jacobo* patre suo, sequitur, & hunc esse innovatum vel ortum. Hic iterum cum existere non potuerit nisi ab *Isaaco* patre suo, sequitur, & hunc esse ortum, & quidem ab *Abrahamo*, & per consequens & hunc ortum habere; sicq; procedi posset in infinitum, siquidem Mundus non esset novus, sed ab æterno. At verò jam supposuerunt, falsum esse, dari hoc pacto Infinitum, sicut exposuimus in Propositione ipsorum undecimâ. Sic ergo, si pervenias ad primum tandem Hominem, Adamum videlicet, sine patre genitum, orietur quæstio, undenam hic sit genitus? Si dicatur v.g. è pulvere; quæri poterit, unde iste pulvis? Si dicatur, ex aqua verbi gratiâ; & ulterius quærat, ex quânam re aqua illa? Dicent, hoc progredieretur in infinitum. Falsum autem est, dari Infinitum: vel devenietur tandem ad existentiam rerum post puram-putam privationem, quæ ipsissima juxta illos est veritas, hicq; subsistendum esse dicent. Dicunt enim, Demonstrativum esse hoc, Mundum existere incepisse post meram & absolutam privationem.

Via tertia. *Via tertia.* Dicunt; Substantiæ Mundi non possunt effugere, quin sint vel Conjunctæ, vel Separatæ; quin item quædam illarum aliquando Congregentur, & aliâ vice iterum Separantur: manifestumque est ex consideratione vel intellectu Substantiæ illarum, neque Congregationem, neque Separationem tantum ipsis convenire. Quòd si enim substantia & natura illarum postularet, ut tantum sint Separatæ, in æternum nunquam conjungerentur: sic, si natura illarum decerneret, ut tantum sint Conjunctæ, in æternum nunquam

quam separarentur; ideoque neque Congregatio illis magis convenit quam Segregatio, neque Segregatio magis quam Congregatio. Quocirca, quod videmus quasdam congregari, quasdam vero separari, & quasdam alternatim nunc congregari, nunc segregari, argumento hoc est, substantias istas opus habere aliquo, qui congreget illas, quæ congregantur, & qui separet illas, quæ separantur. Atque istud dicunt certissimam esse probationem, Mundum esse de novo creatum. Ex quo vides, authorem viæ istius niti propositione primâ, & iis, quæ ex illa sequuntur.

Via quarta. Dicunt; Totus Mundus compositus est ex Substantia & Accidenti, neque ulla Substantia sine Accidenti uno vel pluribus esse potest. Accidentia autem omnia sunt de novo creata. Quocirca sequitur, Substantiam quoque, quæ subjectum est illorum Accidentium, creatam esse. Quicquid enim creatis est conjunctum, quodque sine illis esse nequit, id ipsum quoque de novo creatum esse necesse est, & per consequens evincitur, totum Mundum novum esse.

Quod si quis dicat; fortè Substantia non est nova, sed Accidentia, quæ illi successivè in infinitum accedunt: dicent; si hoc esset, sequeretur infinita esse illorum, quæ innovantur: quod verò tanquam falsum jam rejecerunt.

Atque istam viam habent pro optima & omnium solidissima, ita ut multi arbitrati fuerint, illam esse demonstrativam. Tres autem in illa, ut consideranti apparet, præsupponunt hypotheses, quibus opus habuerunt.

Prima est: Nondari Infinitum per successione, ita ut, cum unum recedit, aliud ipsi in infinitum usque succedat.

Secunda: Omne Accidens esse innovatum. At verò Adversarius, qui pro Æternitate Mundi pugnat, de omnibus accidentibus verum hoc esse negabit. Motum enim circulare Aristoteles statuit neque generari; neque corrumpi; ideoque etiam subjectum mobile, quod illo motu moveretur, neque generari, neque corrumpi dicit. Proinde supervacaneum & inutile est, ut diù immoremur in asserenda novitate Accidentium reliquorum, quorum novitatem Adversarius noster non oppugnat; sed concedit, unum in alterius locum ubique succedere, unico tantum hoc excepto, *Motu circulari*, h.e. motu Sphæræ illius, quæ non est innovata, neque de specie reliquorum Accidentium de novo creatorum. De hoc ergo unico Accidente dispiciendum & inquirendum est, ejusque tantum Novitas ostendenda.

Tertia

Tertia hypothesis, quam author viæ istius assumit, est; Nullum Ens sensibus apprehendi præter Substantiam & Accidens, h.e. præter Substantiam illam individuam, de qua loquuntur, & ejus Accidentia.

Verùm si sit corpus compositum ex materia & forma, sicut per demonstrationem ostendit Adversarius noster, demonstrandum est, Materiam primam, & Formam primam esse generabiles & corruptibiles. Tùm enim quoque demonstrata erit Æternitas Mundi.

Via quinta.

Via quinta, est via Appropriationis vel Proprii, à multis admodum usurpata, cujusque sensus redit ad illud, quod declaravi tibi in Propositione ipsorum decimâ. Hi respiciunt & considerant Mundum vel in tota sua substantia, vel in aliqua ejus parte, dicuntque; Possibile est ut hæc res, prout est, habeat talem formam, mensuram, talia accidentia, istud tempus vel locum: & possibile quoque est, ut sit major, minor, ut habeat contrariam formam, alia accidentia, aut ut existeret ante illud tempus, vel post illud, alioque in loco. Proinde dum ei assignata & appropriata est certa figura, mensura, tempus, locus, aliaque accidentia, cum possibilitate tamen, ut contrario modo se habeat; inde probant, necessarium esse, ut sit aliquis, qui appropriaverit & elegerit alterum ex duobus istis possibilibus; item, ut Mundus in sua substantia, vel aliquâ parte, habeat Appropriatorem, & per consequens, ut sit conditus & creatus. Nulla enim est differentia, sive dicas Appropriatorem, sive Efficientem, sive Creatorem, sive Existere facientem, aut Innovantem, vel Intendentem. Idem enim omnium horum est sensus.

Atque secundùm hanc viam multos fecerunt ramos tùm generales & communes, tùm speciales & proprios. Hinc enim dicunt; Non esse magis conveniens, ut Terra sit sub Aquis, quàm ut sit super Aquas; quis ergo est, qui ei hunc locum appropriavit? Item, non est ulla ratio, cur Sol potius sit aut esse debeat rotundus, quàm quadratus, vel triangularis, quia par est ratio omnium formarum ad quævis corpora formas recipientia; quis ergo est, qui Soli hanc formam appropriavit? Et sic etiam considerant vel intelligunt singularia totius Mundi, ita ut summoperè admirentur, cum vident flores diversorum colorum, hancque diversitatem pro certissima probatione habeant. Dicunt enim, Terra est una; Aqua similiter est una; unde est ergo, quòd flores alii sint virides, alii rubri? Sanè hoc non potest aliunde esse, quàm à quodam certo Appropriatore, qui illis hunc vel illum colorem appropriat. Quis autem ille Appropriator præ-

præter Deum? Quapropter concludunt, necesse est ut totus Mundus Appropriatorem habeat, qui tùm illum totum, tùm singulas ejus partes appropriarit.

Atque hæc omnia colligunt ex propositione sua decima, ideoque non magni sunt momenti: ut jam taceam, quòd quidam illorum, qui defendunt æternitatem Mundi, non contradicant nobis in Proprio, sicut explicabo. Est tamen hæc via, meo judicio, omnium optima, de qua etiam meam sententiam alicubi adhuc tibi explicabo. part. 2. c. 19.

Via sexta. Existimavit quidam ex posterioribus, se viam invenisse Via sexta. se præstantissimam, & quidem præcedentibus omnibus longè excellentiorem. Via autem illa est Præponderatio existentiae super privationem, (h. e. quòd *Existentia rerum existentium, Privationi illarum præponderata & prælata sit, cum utraque fuerit æquè possibilis*).

Dicit: Apud quosvis homines in confesso est, Mundum esse existentiae possibilis. Nam si existentiam haberet necessariam, esset Deus ipsemet. Res enim nobis est utique cum illo, qui confiteretur existentiam Dei, & affirmat æternitatem Mundi. Possibile autem est id, quod possibile est ut existat, & possibile est ut non existat, cuique non magis convenit existentia quàm privatio. Quocirca id, quod existit existentia possibili, ita ut æquè possibilis sit existentia atque privatio illius; illud inquam probat nobis, esse Præponderatorem, qui præponderarit Existentiæ Privationi illius.

Atque hæc via sufficientissima ipsis longè videtur. Verùm nihil aliud est, quàm ramus viæ præcedentis de Appropriatione sive proprio, nisi quòd pro *Appropriatore* hîc substituatur *Præponderator*, & *Ens* mutetur in *Existentiæ* ipsius *Entis*.

At verò vel imponit nobis hîc author istius viæ, vel errat ipsemet in eo, quòd dicit, Mundum esse existentiae possibilis. Adversarius enim noster, qui credit Æternitatem Mundi, vocem *Possibilis*, cum ait, *Mundum esse existentia possibilis*, longè alio sensu usurpat, quàm *Loquens*, sicut explicabimus. Præterea, quòd ait, Mundum habere necessariò Præponderatorem, qui præponderarit Existentiæ illius Privationi ejusdem, id adhuc maximoperè dubium est. Nam Præponderatio & Appropriatio vel sunt *Entis*, quod aptum est ad recipiendum unumquodque duorum contrariorum, vel sunt duarum rerum æqualiter inter se discrepantium & differentium, ita ut dicatur; Posteaquàm deprehendimus hoc isto modo, & non alio, id demonstrat esse Efficientem aliquem, qui hoc intenderit; ut, si diceret,

Quandoquidem hoc Æs, quod non est magis aptum ad recipiendam formam cacabi, quam ad formam candelabri, invenimus in forma cacabi vel candelabri, inde equidem scimus fuisse quendam Appropriatorem & Intendentem, qui intenderit alterum ex istis duobus possibilibus: quia hic manifestum est, æs extitisse, & utroque isto attributo possibili caruisse, privatumque fuisse ante præponderationem præponderantis. Verum, si quæstio sit de re quapiam, de qua controversum est, an semper extiterit, aut post privationem demum existere cœperit? de illa nullo modo hoc mente concipi vel dici potest: neque quæri potest, quis præponderaverit Existentiam ejus Privationi illius, nisi antea demonstratum sit, illam post Privationem existere incepisse. Jam autem illud in hæc materia, de qua hic agemus, disceptatur. Quod si verò Existentiam & Privationem imaginariam tantum hic intelligere velimus, iterum redimus ad Propositionem decimam, quæ est de Intelligentia imaginationum & cogitationum, non verò rerum existentium & intelligibilium; quia Adversarius noster, qui credit Æternitatem Mundi, censet Imaginationem privationis illius non aliter se habere, quam Imaginationem omnium impossibilium, quæ cadunt in Imaginationem. Verum non est propositi nostri illorum verba refutare. Tantum volui tibi explicare, Viam istam, quam ipsi diversam longè existimant à præcedente, eandem omnino cum illa esse, nec quicquam ab ea differre.

Via septima. *Via septima*, quâ itidem recentiorum quidam utitur. Vult hic stabilire Novitatem Mundi per id, quod Philosophi dicunt de Animis, illas non interire, sed perpetuò superstites manere.

Dicit; Si Mundus est antiquus vel æternus, sequitur, semper Homines aliquos mori, infinitumque esse eorum, qui moriuntur, numerum, & per consequens infinitas esse Animas, & quidem simul existentes. Atqui jam demonstratum est, hoc posterius esse falsum, existere posse plura numerabilia infinita simul & eodem tempore.

Verum mirabilis admodum est ista via, quæ ignotum probat per magis ignotum; adeò ut verissimè de ea tritum illud proverbium dici possit: *Fidejussor tuus fidejussore eget*. Argumentatur etenim, ac si jam demonstratum esset, Animas superstites manere, & sciret, quânam ratione sint superstites; quid denique illud sit, quod superstes manet. Quod si vellent dubium hinc injicere Adversario, qui credit æternitatem Mundi cum permanensione Animarum, tum necesse

celle foret, ut Adversarius permanentiam Animarum eodem modo sumeret & intelligeret sicut ipse.

Sed solverunt dubium istud quidam ex posterioribus Philosophis, dum dixerunt, Animas remanentes non esse corpora, ut loco comprehendantur; neque esse quid positivum, ut Infinitum in existentia illarum sit impossibile. Novisse enim debes, de rebus abstractis (h.e. quæ neque sunt corpus, neque potentia in corpore, sed Intelligentiæ) nullam multitudinem ullo modo formaliter posse concipi vel intelligi, nisi ex illis aliæ aliarum sint causæ, ita ut una habeat rationem causæ, altera effecti. At verò id, quod remanet de Rubene, neque est causa, neque effectum illius, quod remanet de Simeone. Ideoque sequitur, illa numero unum esse, sicut explicavit *Aben-Bachar & Aben-Zaig*, & alii, qui de profundis istis rebus scripserunt.

Summa est, Ab ejusmodi rebus incognitis & abstrusis, quæ cogitationes nostras superant, non esse sumenda principia, quibus alias res probemus.

Scias autem, unicuique, qui viis istis conatur confirmare Novitatem Mundi, vel Antiquitatem ejus refutare, necessario auxilium sumendum esse vel ab una duarum istarum propositionum, vel ab ambabus; Propositione videlicet decimâ de Transitu illo, sive de Possibilitate illa imaginaria, ita ut stabiliat Appropriatorem, qui unicuique rei proprietatem suam dederit; vel Propositione undecimâ, quæ refellitur Infinitum per successione, quam propositionem variè verificare nituntur. Quòd si enim respiciatur ad speciem quandam, cujus individua generationi & corruptioni sunt obnoxia, tempusq; præteritum consideretur; tùm dicunt sequi secundum opinionem credentium Æternitatem Mundi, Individua hujus vel illius speciei, quæ usque ad hoc tempus extiterunt, esse infinita; & si illis adjungantur deinde ejusdem speciei individua post illud tempus (quod verbi gratiâ ponatur mille annorum) existentia, iterum esse infinita; atque ita posteriorem hunc Individuorum complexum majorem esse complexu priori; & per consequens, unum Infinitum esse majus altero. Et sic faciunt quoq; in Motibus circularibus Sphærarum, atq; ex illis etiam, ut quidem opinantur, sequi ajunt, circuitiones infinitas sphære unius majores esse circuitionibus sphære alterius, diversasque esse illarum circuitionum species, quarum unaquæque sit infinita. Ita de unaquaque Accidentium specie inquiunt, quæ in individuo abstractè considerant, sibi que illa, ac si existerent, ima-

ginantur, & quasi res essent, quæ certum habeant principium, atq; ita ad complexum illum imaginarium postea addunt, vel ab illo detrahunt. Verùm omnia sunt Entia tantùm in Imaginatione & cogitatione existentia, & jam pridem propositioni isti (*undecima sc. de falsitate Infiniti*) cervicem fregit *Abunazar Alpharabius*, illiusq; incertitudinem secundùm omnia ejus particularia detexit, sicut id reperies manifestè, si sine affectu & præconcepta opinione legeris Librum ipsius celeberrimum *de Entibus, quæ mutantur*.

Atque hæ sunt principales viæ & modi *Loquentium*, quibus Novitatem Mundi probant. Hac autem per istas rationes, ut ipsi quidem arbitrantur, probatâ, per se deinde sequitur, quòd Efficientem vel Creatorem habeat, qui cum intentione, voluntate, & electione illum innovârit. Quare cum ad hoc peculiaribus probationibus non sit opus, hinc progrediuntur ad Unitatem illius demonstrandam, prout in sequenti capite explicabo.

CAP. LXXV.

*Quinque viæ, quibus Loquentes Unitatem
DEI probant.*

*Quomodo pro-
sent Loquentes
Unitatem DEI.*

IN hoc capite explicare mihi propositum est demonstrationes *Loquentium*, quibus *Unitatem DEI* probant. Illorum autem *Via* præcipuè sunt duæ, *Via sc. Impossibilitatis*, & *Via Mutationis*. Et hæ iterum in quinque subdividuntur.

Via prima.

Via prima Impossibilitatis est illa, quâ vulgus ipsorum utitur. Dicunt: Si duo Dii sint in Mundo, sequitur hinc, vel dati substantiam, quæ nullum habeat duorum contrariorum; quod falsum est: vel duo contraria simul, & eodem tempore, in uno subjecto esse posse; quod itidem falsum. E. G. Si Deus unus velit, ut hæc substantia fiat calida, & alter velit, ut sit frigida, inde sequetur, alterutrum ex his duobus: vel, illam neque futuram calidam, neque frigidam, quia duæ hæ actiones simul in eodem subjecto concurrere nequeunt. Hoc autem est falsum, quia omne corpus suscipit alterum è duobus contrariis: vel, illam fore calidam & frigidam simul. Sic si alter velit movere corpus, & alter velit, ut quiescat, tùm illud corpus neque movebitur, neque quiescet, vel movebitur & quiescet simul.

Atque hæc argumentationis vel probationis species fundata est super quæstione de Substantia individua, quæ est prima ex ipsorum propositionibus; super propositione item de Creatione Accidentium;

tium; & super propositione illa, quâ statuunt, Privationes habituum esse res, quæ opus habeant efficiente aliquo.

Quòd si verò quis dicat, Materiam inferiorem, cui accidunt successivè generatio & corruptio ex sententia Philosophorum, diversam esse à materia superiore, Orbium videlicet cœlestium, quemadmodum hoc per demonstrationes ostendi potest: ac porro inferat, duos quoque esse Deos, unum, qui regit materiam inferiorem, cui nihil rei sit cum materia superiore Cœli; alterum, qui regit & gubernat sphaeras, quiq̃ue nullas actiones exercent in materiam inferiorem, quemadmodum illi ajunt, qui duos Deos esse statuunt; tùm hæc sententia nihil impossibile utique affirmabit. Nam si aliquis regerat, signum hoc fore Imperfectionis illorum, si dicatur, unum non agere in res eas, in quas agit alter; responderi potest, nequaquam hoc esse imperfectionis vel impotentiae signum in illo: nam res illa, quæ non dependet ab operatione illius, est naturæ ejus impossibilis. Nullam autem imperfectionem arguit, non posse rem impossibilem, sicut apud nos, qui Unitatem Dei asserimus, non habetur pro imperfectionis argumento, quòd Deus non possit conjungere duo contraria in uno subjecto, quodque ad hoc & alia impossibilia potentia ejus non extendatur. Hujus itaque argumenti debilitatem animadvertentes, ad aliud confugerunt.

Via secunda. Si duo sint Dii, sequitur necessariò, ambos habere rem quampiam communem, in qua conveniunt & communicant, & unumquemque habere aliquid proprium & peculiare, quod alter non habet, quo ab illo differt. [*At (subintellige) Consequens est absurdum.*]

Hanc viam quod attinet, Philosophica est & demonstrativa apud eos, qui illam sequuntur, & si principia sive hypotheses illius probata fuerint, quemadmodum ego id facturus sum, quando adducam sententiam Philosophorum in isto negotio. At verò non sequitur apud eos, qui credunt Attributioni Dei. Nam secundum illos in Deo sunt multæ res diversæ & distinctæ; Sapientia enim in Deo illis aliud est, quàm Potentia; Potentia aliud quàm Voluntas; ac proinde ex illorum sententia non est absurdum, utrumq; duorum Deorum habere aliquid commune, in quo cum altero conveniat; & unumquemque aliquid peculiare habere, quo ab altero differat.

Via tertia, quæ & ipsa propositione quâdam ipsorum opus habet, est hæc. Quidam ex antiquioribus Loquentibus dicunt, Creatorem Velle per Voluntatem, sed tamen Voluntatem illam non esse

rem substantiæ ipsius additam, sed esse Voluntatem extra subjectum. Atque ex his, quæ tamen à veritate longissimè absunt, inferunt, Voluntatem istam, quæ est extra subjectum, non esse posse in utroq; Deo, vel in duobus Diis: eò quòd una causa, eaque simplicissima, non possit duo judicia, h.e. *diversas proprietates, vel diversitatem* efficere in duabus substantiis.

Verùm hoc est probare ignotum per magis ignotum. Voluntas enim illa, de qua loquuntur, non potest in intellectu formari vel concipi; ac præterea est juxta quosdam omninò impossibilis, & juxta illos ipsos, qui eam credunt, ejusmodi ex illà nascuntur dubia, quæ ipsimet nunquam refutare possunt, & tamen non erubescunt ex illa demonstrationem petere pro Unitate DEI.

Via quarta.

Via quarta. Dicunt: Existentia Operis (h.e. *hujus Mundi*) docet de Existentia Efficientis, sed non docet de multitudine sive numero Efficientium, nihilque interest, sive quis duos, sive tres, sive viginti, aut plures dicat.

Quòd si quis excipiat, hanc demonstrationem non docere de Impossibilitate pluralitatis in Deo, sed tantùm de ignorance numeri; & nihil impedire, quòd minus dicamus, posse esse unum vel plures: tùm perficiunt probationem suam eo, quòd dicunt, Existentiã Creatoris non esse possibilem, sed necessariam, ac proinde tolli quoque possibilitatem pluralitatis. Et hæc est ratio argumentandi illius, qui hoc argumento utitur.

Verùm fallaciam manifestam hic committunt. Nam in ipsa existentia Creatoris quidem nulla est possibilitas; sed in opinione & mente nostra est possibilitas. Alia autem est possibilitas in scientia nostra, & alia possibilitas in existentia. A possibilitate verò in cogitatione vel scientiã, ad possibilitatem in existentia, non valet consequentia; vel contrà, A negatione possibilitatis in existentia, ad negationem possibilitatis in scientia: quemadmodum illi sciunt, qui didicerunt, quomodo conclusiones ex præmissis sequantur.

Via quinta.

Via quinta, quæ est cujusdam ex recentioribus, qui existimavit, se egregium quid invenisse, quo possit Unitatem Dei probare. Sensus ejus est hic. Aut unus fuit sufficiens ad creandam totam istam rerum Universitatem, aut non: si fuit, tùm utique alter erit superfluous, eoq; nihil opus erit; si non fuit, sed à duobus simul perficienda & disponenda fuit universa hæc Mundi machina, tùm quisque illorum dicendus est fuisse insufficiens, & non satis potens ad id præstandũ, alteriusq; ope indiguissè. Hoc autè est unũ ex impossibilibus. Ergo &c.

Ve-

Verum contra hanc rationem potest excipi; Non omnem, qui non operatur id, quod in ipsius natura non est, ut illud operetur, (h.e. quod contra ipsius naturam est), dicendum esse Impotentem & Insufficientem. Nam quemadmodum non est Homo aliquis Infirmus & Debilis vocandus, qui nequit portare decem talenta; & sicut non est attribuenda Deo Impotentia, quia non potest se-ipsam corporeum facere, vel alium sibi similem creare, aut quia nequit creare quadratum, cujus latus æquale sit diametro: sic illi, qui duos Deos statuunt, possunt dicere, non esse illis Omnipotentiam derogandam ideò, quia nullus illorum solus creat; eò quòd necessitas existentiae ipsorum requirat, ut sint duo. Hoc verò non esse ex indigentia, quasi unus alterius ope indigeret, sed ex necessitate, contrariumque esse impossibile. Et sicut non ideò dici potest, Deum non esse omnipotentem, nulloque modo Indigentiae, Impotentiae vel Insufficientiae titulo appellandum, quòd non possit existere facere corpus aliquod, nisi creet Substantias individuas, illasque per Accidentia, quae itidem creat, jungat, ut illi *Loquentes* asserunt; quia sc., ut aliter fiat, est impossibile. Sic, qui duos Deos statuit, dicere potest, impossibile esse, ut unus solus faciat omnia, nec tamen Imperfectioni ipsius hoc adscribendum esse, quia illa talis sit, ut duo simul & una sint & operentur.

Atque hæc argumentorum istorum debilitas sic defatigavit & exercuit nonnullos, ut quidam illorum dixerit, Unitatem Dei haberi ex lege per Cabbalam; sed à reliquis ludibrio tantum fuit habitus & non nisi fannis exceptus. Mihi autem videtur, Virum illum fuisse sani admodum ingenii ac iudicii. Nam cum nihil solidum & demonstrativum in ipsorum rationibus vidisset, in quo animus ipsius acquiescere potuisset, dixit, per Cabbalam sive Traditionem hoc haberi ex lege. Illi etenim homines nullam planè certam rerum naturam, unde demonstrationes veræ peti possunt, admittunt, intellectumque certam & rectam scientiam, quæ veras possit gignere conclusiones, habere negant. Omnia autem hæc singulari intentione facta sunt; ut sc. destruerent verba Philosophorum, & ostenderent, dari posse demonstrationes de illo, cujus nulla planè est demonstratio: non animadvertentes vel non curantes, quòd hac ratione subtrahantur nobis demonstrationes de illis rebus, quarum demonstrationes existunt: id quod Deo Opt. Max., & Viris intelligentibus, qui Veritatem confitentur, hoc loco committimus & conquerimur.

*Refutatio Corporeitatis, ex sententia
Loquentium.*

*Quomodo Lo-
quentes refutent
Corporeitatem.*

ARGUMENTA & rationes, quibus *Loquentes* utuntur ad removendam à Deo corporeitatē, longè sunt infirmiora, quàm ea, quibus usi sunt ad asserendam Unitatem Dei. Est enim ipsis remotio Corporeitatis veluti ramus, necessariò ex Unitate, tanquam radice, promanans.

Dicunt: Corpus non est unum. [*Deus (subintellige) est unus. Ergo non est corpus.*]

Verùm qui refutat Corporeitatem ex eo, quòd corpus sit compositum ex materia & forma; Deo autem ejusmodi compositionem competere non posse ostendit: hic, meo judicio, non est *Loquens*, ejusq; hanc demonstrationem fundamentis Loquentium superstructam esse nego. Est enim demonstratio realis, fundata in veritate & natura materiæ & formæ: hæc q; ipsissima est Philosophorum sententia, quam adducam & explicabo, cum acturus sum de Philosophorum in hoc negotio demonstrationibus.

Intentio nostra in hoc capite est, commemorare *Demonstrationes Loquentium de Remotione Corporeitatis* ex eorundem principiis.

Via prima.

Via prima. Ajunt; Si Deus est corpus, tùm Divinitas & Veritas ejus perficietur vel in universalitate & complexu Substantiarum individuarum corporis illius, quod habet, vel in una tantùm.

Si perficiatur in una, tùm nulla est utilitas reliquarum, sed sunt superflue: nulla q; est ratio essentiæ illius corporis, (*quia una substantia individua non potest corpus constituere*). Si in omnibus & singulis perficiatur, tùm erunt Divinitates multæ, non verò Deus unus. Atqui verò jam demonstrarunt, Deum esse unum. Ergo.

Hanc rationem si consideraveris, invenies illam superstructam esse propositioni ipsorum primæ & quintæ, ac proinde nullius esse ponderis. Potest enim illis dici, Corpus Dei non est, ut dicitis vos, compositum ex conjunctione particularum ejusmodi individuarum, quales Ipse creavit; sed est corpus unum continuum, nullam nisi in Cogitatione admittens divisionem. In cogitatione autem nulla est notio vel probatio, (*h. e. à Cogitatione & Imaginatione alicujus rei ad illius esse nulla est consequentia*). Sic enim imaginari tibi potes, Cælos esse ruptos vel fillos, quod tamen non est, (Philosophi vocant *Opus Imagi-*

Imaginationis). Et ita argumentari possumus ab iis, quæ nobiscum sunt, & quæ à nobis videntur, (h.e. ab Orbibus cælestibus), ad ea, quæ nobis sunt occulta, (h.e. ad Deum).

Via secunda, quæ magni admodum apud ipsos momenti habetur, *Via secunda* est desumpta ab Impossibilitate Afsimilationis, quòd sc. D E U S Benedictus nulli creaturæ afsimilari possit. Si autem corpus esset, aliis utiq; corporibus foret similis. Atq; hîc prolixi valdè sunt.

Dicunt. Si dicas, corpus illius non esse simile reliquis corporibus, tibi ipsi contradicis. Nam omne corpus cuius alii corpori simile est in ratione corporeitatis: differunt autem à se invicem corpora in aliis rebus, accidentibus videlicet. Quare qui dicunt, D E U M esse corpus, affirmare coguntur, Illum aliquod sibi simile creâsse.

Verum duobus modis hæc ratio confutari potest. *Primò* enim dicere potest aliquis, Non recipio ego hanc Traditionem, quòd Deus nulli creaturæ in re aliqua afsimilari possit? quam hujus rei habes demonstrationem, nisi auctoritatem librorum Prophetiæ? Sed ita Remotio corporeitatis est Cabbalistica, non Intellectualis & demonstrativa.

Quòd si excipiat (*Loquens*); Si similis est alicui creaturæ, sequitur, illum aliud sibi simile creâsse; respondere potest Adversarius, Nihil esse Deo simile per omnia; se enim non negare, multas in Deo res esse, modosque multos. Nam qui credit corporeitatem, non veretur hoc affirmare.

Secundus modus hanc rationem impugnandi, isque magis conveniens, est hic; Firmum & ratum est apud omnes Philolophos, de Sphæris cælestibus & de corporibus istis materialibus dici, quòd sint corpus, cum tamen non habeant eandem materiam & formam, sed æquivocè materia & forma de utrisque dicatur: & licet Cælum suas dimensiones habeat, non tamen esse corpus sicut reliqua corpora. Nam non quicquid habet dimensiones, statim est corpus; sed corpus est, quod constat ex materia & forma. Quòd si hoc de Cælo dici potest, quantò magis potest de Deo dicere, qui Corporeitatem asserit, Illum habere quidem dimensiones, sed tamen essentiam, veritatem & substantiam illius non esse similem corpori alicui creato, proinde *Corpus* de ipso & aliis dici *ὁμοιόμοτος*, quemadmodum *Ens* de D E O & aliis *ὁμοιόμοτος* dicitur apud Orthodoxos. Prætereà, non admittunt, qui pro Corporeitate certant, omnia corpora ex similibus particulis esse composita, sed dicunt, D E U M creare quidem omnia corpora, verum diversæ esse naturæ & essentiæ. Quemadmo-

dum igitur secundum illos corpus aliquod scintillans & splendidum (*ex his sc. inferioribus*) non est simile globo Solis: sic dicunt Corpus lucis creatæ, h. e. Majestatem Divinam, nequaquam similem esse corpori Cælorum, & Stellæ non esse similes Majestati Divinæ, vel columnam Nubis creatæ non esse sicut corpus DEI Opt. Max. Illius enim corpus esse perfectum, gloriosum, omnisque compositionis & mutationis expertum, & per consequens perpetuò extitisse, & juxta voluntatem ac beneplacitum suum omnia reliqua effecisse. Hæc autem sententia, utut infirma, quomodo mirabilibus illorum rationibus, quas tibi indicavi, refellatur, non video.

Viatertia. *Viatertia.* Dicunt; Si Deus sit corpus, tùm utique erit finitus. Hoc verum. Si autem sit finitus, habebit quoque certam mensuram & certam formam ac figuram. Et hoc verum est.

Pergunt: Si figuram habeat & mensuram, sequitur, possibile fuisse ut fieret major vel minor quàm est, vel etiam, ut aliam planè figuram obtineat, & proinde etiam, quia videmus certam illi mensuram & formam esse appropriatam, sequi, illum habere Appropriatorem.

Hanc viam quod attinet, audivi quidem eam à nonnullis valde commendari, sed omnium est infirmissima, utpote quæ nititur Propositione decimâ, ex qua cum tam multiplices difficultates & absurditates oriantur, si reliquis Entibus applicetur, prout ostendimus, quantò ergo plures inde nascentur, si Deo accommodetur?

Verùm nulla est differentia inter hoc & inter id, quod dicunt de Præponderatione Existentiæ Mundi super Privationem illius, illam sc. docere de Efficiente aliquo præponderante Existentiæ Privationi illius, propter possibilitatem existentiæ. Quòd si enim quæramus ex eis, quare non sequatur etiam de existentiâ Dei, si sequatur de Mundo, cum dicimus; quandoquidem existit, sequitur illum habere Præponderatorem, qui præponderârit Existentiâ ejus Privationi illius? Respondebunt sine dubio, quia hoc procederet in infinitum, & necessariò tandem hûc devenient, ut dicant, quòd necessariæ sit existentiæ sine aliqua possibilitate, neque alio, à quo existentiâ accipiat, indigeat. Nam hæc eadem responsio dari quoque potest ab eo, qui Corporeitatè defendit, ad id, quod hîc dicunt de mensura, forma & figura; videlicet, De omnibus mensuris, quæ possibilem habent existentiâ, h. e. quæ primò non fuerunt, deinde verò existere inceperunt, dici quidem posse, potuisse illas fieri vel majores, vel minores, quàm sunt, vel etiam diversæ planè figuræ, & Appropriatorem aliquem sine dubio habere; verùm formam vel figuram

ram & mensuram DEI, quæ sine omni sunt imperfectione & similitudine, quod attinet, nequaquam illam ita esse comparatam, ut aliquando non extiterit, postea verò existentiam acceperit, ita ut Appropriatore opus habuerit; sed ipsius essentiam, mensuram & figuram necessariæ esse existentia. Sic enim non dici potest, Ipsi opus aliquo fuisse, qui post privationem existentiam ei appropriaverit; quia nempe nulla possibilitas privationis in Ipso existit: sic etiam non dici potest, Illum opus habuisse aliquo, qui ipsi formam & mensuram appropriarit; quia scilicet sic est necessaria ipsius existentia.

Quocirca, Lector optime, si constituiisti veritatem inquirere, abjiciendi tibi sunt omnes affectus, traditiones, & receptæ opiniones; cavendum etiam tibi, ne animus tuus pertrahatur in sententiam istorum Speculatorum, ne tibi idem quod illis accidat, qui, *prunas ignis evitare volentes, in flammam ejus inciderunt*, ad eò ut totam rerum naturam destruxerint, creationem Cœli & Terræ everterint, adeoq; quod dici solet, Cœlum Terræ miscuerint. Dum enim existimârunt, se per propositiones illas suas demonstraturos, Mundum esse novum; non solum id non perfecerunt, sed prætereà demonstrationes de Unitate DEI, Existentiâ ejus, & Corporeitatis remotione nobis eripuerunt. Demonstrationes enim, quibus hæc omnia probare oportet, petendæ sunt ex natura Rerum, quemadmodum in sensus nostros & intellectum incurrit.

Expositâ itaq; ipsorum sententiâ, accedemus ad recensenda principia, & considerandas demonstrationes Philosophorum de Existentiâ DEI, Unitate illius, & Corporeitatis ab illo remotione, omisâ & quasi concessâ ipsis Æternitate Mundi, licet eam nō credamus. Postea monstrabo tibi viam nostram, quâ nos, verâ speculatione duce, perfectè tres istas quæstiones probare possumus. Et

his confectis, tandem revertar ad congregiendum
cum Philosophis de Æternitate
Mundi.

FINIS PRIMAE PARTIS.